

გრაგნილი

||

TBILISI THEOLOGICAL ACADEMY

თბილისის სასულიერო აკადემია

THE SCROLL

ბრანდი

ECCESTICAL-SCIENTIFIC COLLECTION

საეკლესიო-სამეცნიერო კრებული

II

II

TBILISI THEOLOGICAL ACADEMY AND
SEMINARY PUBLISHING HOUSE
TBILISI 2014

თბილისის სასულიერო აკადემიისა და
სემინარიის გამომცემლობა
თბილისი 2014

წინამდებარე კრებულით გრძელდება თბილისის სასულიერო აკადემიის საეკლესიო-სამეცნიერო შრომების პერიოდული გამოცემა. კრებულში სამი ძეგლია შესული. პირველ ნაწილში - „წმ. სოფრონ იერუსალიმელის ნათლისღების ჰომილიათა ქართული თარგმანები“ – გამოქვეყნებული ორი ჰომილიიდან ერთის მხოლოდ ქართული თარგმანი არსებობს, რაც ძალიან ზრდის ამ ტექსტის ღირებულებას ზოგადბიზანტიოლოგიური კუთხით. რაც შეეხება კრებულში შესულ მეორე ნაშრომს - „ნათლისღების წეს-განგებების ბერძნულ-ქართული რედაქციები“ – მასში წარმოდგენილია მცდელობა ნათლისღების წეს-განგებების ქართული ტექსტის დადგენისა გიორგი მთაწმიდელის და კვიპრიანე სამთავნელისეული თარგმანების ერთმანეთისაგან განსხვავებული მონაკვეთების ბერძნულ ორიგინალთან შედარების მეშვეობით. შედარებისას გათვალისწინებულია ნათლისღების წეს-განგებების უადრესი, იერუსალიმური მღვდელმსახურების ამსახველი კურთხევათი ტექსტებიც. კრებულის მესამე ნაშრომში – „წინასწარმეტყველი იონა“ – თავმოყრილია როგორც ბიზანტიელი წმიდა მამების, ასევე XIX-XX სს-ის მკვლევართა განმარტებები იონა წინასწარმეტყველის წიგნზე. ეს წიგნი წყალგამყოფად არის მიჩნეული თეოკრატიის ოდენ ვიწრო-ნაციონალური მნიშვნელობის მქადაგებელ მოღვაწეთა და იმ ადამიანთა შორის, რომლებიც მესიანური ხასიათის საყოველთაო უწყებას საწინასწარმეტყველო წიგნებით აუწყებდნენ კაცობრიობას.

ტომის რედაქტორი ფილოლოგიის მეცნიერებათა და თეოლოგიის დოქტორი **ედიშერ ჭელიძე**

Editor of the Publication **Edisher Chelidze**
Doctor of Philological and Theological Sciences

ტომის რეცენზენტი ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორი **ნინო მელიქიშვილი**

Reviewer of the Publication Doctor of Philological Sciences
Nino Melikishvili

• **წმინდა სოფრონ იერუსალიმელის ნათლისღების ჰომილიათა ქართული თარგმანები ----- 7**
(ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, წინასიტყვა და საკითხის მოკლე მიმოხილვა წაუშდევარა გიორგი ბერიშვილმა)

წინასიტყვა ----- 9

ცნობები ჰომილიების ავტორის შესახებ ----- 11

ჰომილიების მთარგმნელის ვინაობა ----- 16

წმინდა სოფრონ იერუსალიმელი და სოფრონია იერუსალიმელი ----- 21

წმინდა სოფრონ იერუსალიმელის ნათლისღების ჰომილიათა ქართული თარგმანების შემცველი ხელნაწერები ----- 23

ტექსტისათვის ----- 24

წმიდისა და ნეტარისა მამისა ჩუენისა სოფრონ იწრუსალიმელ პატრიაქისაჲ სიტყუაჲ წმიდისათჳს ნათლისღებისა მაცხოვრისა ჩუენისა ----- 26

მისივე წმიდისა მამისა ჩუენისა სოფრონ იწრუსალიმელ პატრიაქისაჲ, ნათლისღებისათჳს მაცხოვრისა და ჴედალდგომისათჳს სარკინოზთაჲსა --- 60

ნაშრომში გამოყენებული ლიტერატურა ----- 95

• **ნათლისღების წეს-განგებების ბერძნულ-ქართული რედაქციები ----- 99**

(ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა და გამოკლევა წაუშდევარა გიორგი ჯულაყიძემ)

შესავალი -----	101
თავი I ნათლისღების წეს-განგებების აღსრულება უძველეს პერიოდში (I-IV სს.) -----	102
თავი II „კურთხევანის“ ბერძნული რედაქციები -----	107
თავი III „კურთხევანის“ ქართული რედაქციები -----	112
თავი IV ნათლისღების წეს-განგებების ტექსტთა შედარებითი ანალიზი -----	120
დასკვნები -----	175
ნაშრომში გამოყენებული ლიტერატურა -----	176
დანართი (ტექსტი) -----	179
• წინასწარმეტყველი იონა -----	199
<i>(მოამზადა ირაკლი ორჭონიაშვილი)</i>	
ძველი აღთქმის პროფეტიზმი -----	201
წინასწარმეტყველი იონა -----	209
თავი I -----	219
თავი II -----	243
თავი III -----	257
თავი IV -----	268
ნაშრომში გამოყენებული ლიტერატურა -----	279

**წმინდა სოფრონ იერუსალიმელის
ნათლისღების ჰომილიათა ქართული
თარგმანები**

რედაქტორი:

ფილოლოგიის მეცნიერებათა
დოქტორი **მაია რაფავა**

რეცენზენტი:

ფილოლოგიის მეცნიერებათა
დოქტორი **ნინო მელიქიშვილი**

ჩვენი ერის ლიტერატურული მემკვიდრეობა, რომელ-
მაც ქართული ხელნაწერების სახით მოაღწია დღემდე,
ქართველი ხალხის კულტურული საგანძურის ერთ-ერთი
უმნიშვნელოვანესი ნაწილია. თითოეული ძეგლის შექმნა,
ცხადია, დიდ ღვაწლს მოითხოვდა და ამ საგანძურის არსე-
ბობა ბევრი ჩვენი წინაპრის თავდაუზოგავი შრომის შედე-
გია. თავიანთი დაუღალავი მოღვაწეობით მათ ის საზრდო
მოგვაწოდეს, რომლითაც ცდილობდნენ ჩვენი ერის სუ-
ლიერ სრულყოფას. სამწუხაროდ, დღესდღეობით ქართულ
ხელნაწერთა დიდი ნაწილი გამოუქვეყნებელია და ქარ-
თული საზოგადოება მათ არ იცნობს. ვფიქრობთ, ამ ნაშ-
რომების გამოქვეყნება და შესწავლა დიდ სარგებლობას
მოუტანს ქვეყნის რელიგიურ-ზნეობრივ და მეცნიერულ
წინსვლას. ჩვენი ნაშრომი ერთი მოკრძალებული მცდელო-
ბაა წინაპართა ნაღვაწის გაცოცხლებისა.

VI-VII საუკუნეების ერთ-ერთი უდიდესი მოღვაწის,
წმინდა სოფრონ იერუსალიმელის ჰომილიების ქართული
თარგმანები შესრულებულია დიდი ქართველი წმინდა
მამების, ექვთიმე და გიორგი მთაწმინდელების, ეფრემ მც-
ირის მიერ. ბევრი მთარგმნელის ვინაობა კი ჯერჯერობით
უცნობია.

წმინდა სოფრონის თხზულებები შემდეგ დარგებად
იყოფა: დოგმატურ-პოლემიკური, დოგმატურ-ჰომილეტიკური,
შესხმით-რიტორიკული, ლიტურგიკული, ჰაგიოგრაფიული
და პოეტური¹. წმინდა სოფრონის ავთენტური ეპისტოლეე-
ბის, ჰომილიების, შესხმითი სიტყვების, ცხოვრებებისა თუ
პოეტური თხზულებების რიცხვი ორმოცს აჭარბებს, სხვა-
დასხვა დღესასწაულისთვის განკუთვნილი სხვადასხვა
დანიშნულების საღვთისმსახურო ლოცვები კი 900-ზე მე-
ტია. ქართულ ხელნაწერებში მისი ნაშრომების მხოლოდ
ნაწილი დასტურდება. უნდა ითქვას, რომ ქართულ თარ-
გმანთა შორის არის ისეთებიც, რომელთა ბერძნული დე-
დანი ჯერჯერობით უცნობია, რაც განსაკუთრებით საყუ-
რადღებოა სოფრონ იერუსალიმელის მემკვიდრეობის შეს-

1 Лapidус 1999: 25.

წავლისათვის.

უცხოური სამეცნიერო ლიტერატურის¹ მიხედვით, წმინდა სოფრონ იერუსალიმელის ნათლისღების დღესასწაულისადმი მიძღვნილ ქადაგებათაგან ერთი სრულია, მეორის მხოლოდ ფრაგმენტ² არსებობს. ქართულ სინამდვილეში კი სოფრონის სახელით კიდევ ერთი ჰომილია არის შემონახული (ჩვენი ნაშრომის რიგით პირველი სიტყვა). ცხადია, ეს ფაქტი განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს ქართულ თარგმანს. ამგვარად, წმინდა სოფრონ იერუსალიმელს, სულ მცირე, ნათლისღების სამი ჰომილია ეკუთვნის, რომელთაგან ერთი საყოველთაოდ ცნობილია, მეორე – მხოლოდ ქართულ ლიტერატურაში დასტურდება, მესამე კი ფრაგმენტულადაა ჩვენამდე მოღწეული (ამ უკანასკნელის ქართული თარგმანი ჯერჯერობით არ დასტურდება).

სოფრონ იერუსალიმელის აღნიშნული ჰომილიები ფრაგმენტულად გამოქვეყნებულია ედიშერ ჭელიძის შრომაში: „ცხოვნების აღმოცენისკრება“³.

- 1 Лapidус 1999: 26-32.
- 2 Попович 1890: 71-73.
- 3 ჭელიძე 2004.

წმინდა სოფრონ იერუსალიმელის ნათლისღების ჰომილიათა ქართული თარგმანები* ცნობები ჰომილიების ავტორის შესახებ¹

წმინდა სოფრონ იერუსალიმელი დაიბადა დამასკოში, კეთილმსახური ქრისტიანი მშობლების, პლინთოსისა და მავრას, ოჯახში. მკვლევართა უმრავლესობა მიიჩნევს, რომ ის 550 წელს უნდა დაბადებულიყო. პირველდაწყებით განათლებასა და ქრისტიანულ ჭეშმარიტებებს წმინდა სოფრონი მშობლებმა აზიარეს. მომავალი პატრიარქი მშობლიურ ქალაქში დაეუფლა სხვადასხვა საერო მეცნიერებას: დიალექტიკას, რიტორიკას და ა. შ., თან ისე წარემატა ამ დისციპლინებში, რომ მას თანამედროვენი სოფისტს უწოდებდნენ. სულიერ სიბრძნეს მოწყურებულ წმინდანს, ცხადია, მარტოოდენ „გარეშე სიბრძნე“ ვერ აკმაყოფილებდა, ამიტომაც ის დაეწაფა წმინდა წერილისა და წმინდა მამათა მოძღვრებების სიღრმისეულ შესწავლას. ამასთანავე, საღმრთო შურით აღძრულმა მამამ თავის ინტელექტუალურ ძალისხმევას შეუსისხლხორცა ქრისტიანული ასკეტიზმი, მკაცრი მოღვაწეობა: ის მოგზაურობდა ასკეტი და ღმრთივგანბრძნობილი მოღვაწეებით სახელგანთქმულ ადგილებში. უპირველესად, სოფრონი დამასკოდან უნდა წასულიყო პალესტინაში, თეოდოსი დიდის ლავრაში, სადაც მან გაიცნო იოანე მოსხი, რომელსაც დაემოწაფა. შემდგომში ეს ორი მოღვაწე ერთობლივად მოგზაურობდა პალესტინის, სირიისა და ეგვიპტის წმინდა ადგილებში, სადაც ისინი ღმრთივ-

1 წმინდა სოფრონის შესახებ ცნობების გადმოცემისას ვყვრდნობით იოანე მოსხის „ლიმონარს“ (იოანე მოსხი 1960) და შემდეგ შრომებს: Лapidус 1999; Галин 1853; Попович 1890; Болотов 1994; Дворкин 1997.

* ნაშრომი შესრულდა 2013 წელს თბილისის სასულიერო აკადემიაში დოქტორის კანდიდატის მაგისტრის აკადემიური ხარისხის მოსაპოვებლად, ფილოლოგიის მეცნიერებათა დოქტორის, მაია რაფაგასა და ფილოლოგიის მეცნიერებათა და თეოლოგიის დოქტორის, ედიშერ ჭელიძის, ხელმძღვანელობით.

განბრძნობილი მოღვაწეებისგან ფუტკრებივით კრებდნენ სასარგებლო სულიერ ნექტარს.

„ლიმონარის“ მიხედვით, მომავალი პატრიარქი თავისი მოძღვრის, იოანე მოსხის, მიერ აღიკვეცა მონაზვნად ალექსანდრიაში ყოფნისას¹. აქვე მოძღვარმა და მოწაფემ, როგორც თვალსაჩინო სწავლულებმა და მოღვაწეებმა, ალექსანდრიის პატრიარქის, წმინდა იოანე მოწყალის, ყურადღება მიიპყრეს. მათ დიდი დახმარება გაუწიეს პატრიარქს მწვალებელთა წინააღმდეგ ბრძოლაში.

ალექსანდრიაში ყოფნისას სოფრონი დაავადდა – ბევრი კითხვის გამო მოსალოდნელი იყო მისი დაბრმავება. მან, დაკარგა რა იმედი ექიმთაგან განკურნებისა, შეწევინსათვის მიმართა წმინდა მკურნალებს, კვიროსსა და იოანეს, რომელთა საფლავებთანაც უამრავი სასწაული აღესრულებოდა. მომავალმა პატრიარქმა აღთქმა დადო, რომ განკურნების შემთხვევაში მათ საფლავთან აღსრულებულ სასწაულებს ქრისტიანთა განსამტკიცებლად აღწერდა. მართლაც, სოფრონი ხანგრძლივი ლოცვის შემდეგ სასწაულებრივად განიკურნა. მაღლიერმა მოღვაწემ წმინდანებისადმი დადებული აღთქმა ალექსანდრიაშივე შეასრულა.

სოფრონი და იოანე მოსხი, როგორც ჩანს, სპარსელთაგან მოსალოდნელი საფრთხის გამო, ეგვიპტიდან ჯერ კუნძულ კვიპროსზე წავიდნენ, შემდეგ კი – კუნძულ სამოსზე; ეწვივნენ კონსტანტინეპოლს, მოილოცეს ამ ქალაქის წმინდა ადგილები და წავიდნენ რომში. იქ იოანე მოსხი გარდაიცვალა. გარდაცვალების წინ მან სოფრონს სთხოვა, რომ მისი ცხედარი ან სინას მთაზე, ან თეოდოსი დიდის ლავრაში დაეკრძალა. სოფრონმა ვერ შეძლო მოძღვრის სხეულის სინას მთაზე წასვენება და ის თეოდოსი დიდის ლავრაში დაკრძალა. მომავალმა პატრიარქმა ამის შემდეგ განიზრახა, რომ თვითონაც მთელი ცხოვრება იქ დარჩენილიყო.

მაგრამ, ღმრთის განგებით, სოფრონის ხვედრი არ იყო მონასტერში მშვიდად ყოფნა. ამ დროს მართლმადიდე-

1 მკვლევართა შორის აზრთა სხვადასხვაობაა სოფრონის მონაზვნად აღკვეცის ადგილის შესახებ. იხ. Лапидус 1999: 50.

ბელი ეკლესიის წიაღში თავი იჩინა მონოფიზიტობისგან აღმოცენებულმა კიდევ ერთმა მწვალებლობამ, მონოთელიტობამ. ამ ცრუსწავლების მიმდევარი იყვნენ: თეოდორე ფარანელი, სერგი კონსტანტინეპოლელი, კიროსი, ჯერ ფაზისის, მერე კი ალექსანდრიის ეკლესიის წინამძღოლი, და ათანასე ანტიოქიელი. სამღვდლო წრეებში აღმოცენებული სწავლება მალე იმპერატორ ჰერაკლესათვის პოლიტიკური ზრახვების იარაღი გახდა. მონოთელიტობა როგორც საერო, ისე საეკლესიო წრეებში სწრაფად ვრცელდებოდა. სწორედ ამ საშიშროების ჟამს დაბრუნდა წმინდა სოფრონი ალექსანდრიაში, სადაც მან მონოთელიტური მწვალებლობის წინააღმდეგ მედგარი ბრძოლა დაიწყო.

კიროს ალექსანდრიელმა შეადგინა ცხრაპუნქტიანი მრწამსი ანათემებითურთ. მე-7 პუნქტში ის აღიარებდა მონოთელიტობას და მის მოწინააღმდეგეებს ანათემას უცხადებდა. კიროსმა, სანამ ამ მრწამსს საქვეყნოდ გააცხადებდა, ის სოფრონს, როგორც ერთ-ერთ უდიდეს ავტორიტეტს, გააცნო. სოფრონი კი, ამ მრწამსის გაცნობისთანავე, იერარქის ფეხებთან დაემხო და ცრემლებით სთხოვა, რომ არ გამოეცა ეს მართლმადიდებლობის საწინააღმდეგო რწმენის ფორმულირება, მაგრამ ამაოდ: კიროსმა სოფრონის რჩევა არ მიიღო. ამის შემდეგ წმინდა სოფრონი, მონოთელიტობის წინააღმდეგ მედგარი მებრძოლი, ჩავიდა კონსტანტინეპოლში, პატრიარქ სერგისთან: იქნებ ის მაინც დაერწმუნებინა აღნიშნული სწავლების ცდომილებაში, მაგრამ ვერ მიაღწია მიზანს და დამწუხრებული დაბრუნდა პალესტინაში.

ამ დროისათვის გარდაიცვალა იერუსალიმის პატრიარქი მოდესტი (634 წ.), რის შემდეგაც მორწმუნე ერმა და სამღვდლოებამ ერთხმად მოისურვა საპატრიარქო ტახტზე დაესვათ სოფრონი, რომელიც მათთვის უდიდესი ავტორიტეტი იყო.

ამგვარად, 634 წელს, იერუსალიმის მე-60 (ზოგი ცნობით 61-ე) პატრიარქი გახდა 84 წლის სოფრონი. ამ მოვლენას უდიდესი მნიშვნელობა ჰქონდა არა მარტო იერუსალიმის ეკლესიის ისტორიისათვის, არამედ მთელი

მსოფლიო მართლმადიდებლობისათვის. იმ დროს სწორედ სოფრონი იყო პატრიარქთა შორის ერთადერთი, რომელმაც პირველმა აღიმაღლა ხმა წარმწყმედელი მონოთელიტური მწვალებლობის წინააღმდეგ. საპატრიარქო ტახტზე აღსაყდრებისთანავე მან კრება მოიწვია (634 წ.), რომელსაც ესწრებოდნენ მისადმი დაქვემდებარებული პალესტინელი ეპისკოპოსები; მისი მიზანი იყო, ერთი მხრივ, დაეცვა თავისი სამწყსო ცრუსწავლებისაგან, მეორე მხრივ კი, – კრებითად განესაჯა ახალი ცრუმოძღვრება.¹ ამავე დროს „ყოველსა ქუეყანასა განხდა“ წმინდა სოფრონის ეპისტოლე, რომელიც მან სხვა მართლმადიდებელ პირველიერარქებს დაუგზავნა. ამ ეპისტოლეთი წმინდა სოფრონმა უდიდესი დარტყმა მიაყენა მონოთელიტურ მოძღვრებას.

სოფრონს არ მიემხრო არა მარტო მონოთელიტობაში უკვე გამყარებული სერგი კონსტანტინეპოლელი, არამედ რომის პაპი ჰონორიუსიც, რადგან სერგიმ, გაიგო რა, რომ იერუსალიმის ტახტი დაიკავა მონოთელიტობის წინააღმდეგ მებრძოლმა სოფრონმა, ჰონორიუსს მისწერა ეპისტოლე, სადაც ის წმინდა მამათა სწავლებების საფუძველზე წარმოაჩენდა მონოთელიტური სწავლების თითქოს ჭეშმარიტებას. ამის შემდეგ წმინდა სოფრონმა შეკრიბა წმინდა მამათა 600 სიტყვა მონოთელიტობის წინააღმდეგ, რომელთაც, სამწუხაროდ, ჩვენამდე არ მოუღწევიათ. ჰონორიუსის ასეთი არჩევანის შემდეგ სოფრონმა გადაწყვიტა, რომ პირადად მისულიყო მასთან და აეხსნა მონოთელიტობის არსი, მაგრამ პალესტინაში არსებული პოლიტიკური ვითარების გამო ეს ვერ მოახერხა; ჰონორიუსთან მან გაგზავნა სტეფანე დორიელი, რომელსაც გოლგოთაზე დაადებინა პირობა, რომ ყველანაირად შეეცდებოდა რომში ჩასვლას და იქ მონოთელიტობის წინააღმდეგ ბრძოლას.

636 წელს არაბებმა აიღეს სოფრონის მშობლიური ქალაქი დამასკო. ცხადი იყო, რომ მალე იერუსალიმის ჯერიც დადგებოდა. მაგრამ სამწყსოსთვის სულის დამდეგმა პატრიარქმა არ ისურვა იერუსალიმის დატოვება

და უფლისადმი მინდობით განიზრახა მთელი ძალებით დაეცვა ათასობით ადამიანის სიცოცხლე და ქრისტიანთა მრავალი სიწმინდე. რამდენიმეთვიანი ალყის შემდეგ, როცა უკვე შეუძლებელი იყო ქალაქის დაცვა, სოფრონი თვითონ მივიდა არაბებთან და უთხრა მათ, რომ მზად იყვნენ დაეთმოთ ქალაქი გარკვეული პირობებით. მოლაპარაკება უნდა შემდგარიყო თვით ხალიფა ომართან. მართლაც, რამდენიმე ხნის შემდეგ ომარსა და სოფრონს შორის შეთანხმება შედგა, ომარი შევიდა იერუსალიმში. სოფრონისა და ომარის მოლაპარაკებათა ერთ-ერთი შედეგი იყო ის, რომ, პირველად ისტორიაში, დაიდო ხელშეკრულება მუსლიმანებსა და ქრისტიანებს შორის, რომლის მიხედვითაც ამ ორი რელიგიის წარმომადგენლები მშვიდობიანი თანაარსებობის ვალდებულებას იღებდნენ. მართალია, ისტორიამ იცის არაერთი ფაქტი ამ ხელშეკრულების დარღვევისა, მაგრამ შეიძლება ითქვას, რომ სწორედ ამ შეთანხმების საფუძველზე მყარდებოდა მთელი შემდგომი ურთიერთობები ქრისტიანებსა და მუსლიმანებს შორის წმინდა ქალაქში¹. იერუსალიმში არაბთა შემოსვლის შემდეგ წმინდა პატრიარქი მალევე აღესრულა. მისი გარდაცვალების თარიღად მიჩნეულია 638 წელი².

წმინდა სოფრონი იმ წმინდანთა რიცხვს განეკუთვნება, რომლებიც თავიანთ სიცოცხლეში თითქმის მარტო იბრძოდნენ ჭეშმარიტებისათვის. მან თავის სიცოცხლეში ვერ იხილა ახლად აღმოცენებული მწვალებლობის განსჯა ეკლესიის მიერ, მაგრამ როგორც უფალმა ბრძანა, „ვერ ველეწიფების ქალაქსა დაფარვად, მთასა ზედა დაშენებულსა. არცა აღანთიან სანთელი და დადგიან ქუეშე ვჰმირსა, არამედ სასანთლესა ზედა, და ჰნათობნ იგი ყოველთა“ (მთ. 5.14-15), ამიტომაც შეუძლებელი იყო, უკვალოდ გამქრალიყო წმინდა სოფრონის ღვაწლი და სწავლებანი. მისი საღვთისმეტყველო სწავლებები გაითავისა და განავითარა წმინდა მაქსიმე აღმსარებელმა, რომელიც წმინდა სოფრონს ასეთი სიტყვებით განადიდებს: „კურთხეული

1 Лapidуc 1999: 98-99.

2 ზოგიერთი მკვლევარი სოფრონის გარდაცვალებას 639 წლით ათარიღებს. იხ.: Schonborn 1972: 97; Лapidуc 1999: 99-101.

მეუფე და მასწავლებელი ჩემი, უფალი ამბა სოფრონი, ჭეშმარიტად ღმრთივგონიერი და ბრძენი, ჭეშმარიტების სადარაჯოზე მდგომი და დაუმარცხებელი მებრძოლი საღვთო დოგმატიებისათვის, რომელსაც შეეძლო საქმი-თა და სიტყვით ებრძოლა ყოველგვარი მწვალებლობის წინააღმდეგ¹. მკვლევართა უმრავლესობაც მიიჩნევს, რომ მაქსიმე აღმსარებლის მონოთელიტთა წინააღმდეგ ბრძო-ლის იდეური შთამაგონებელი სწორედ სოფრონი იერუსა-ლიმელი იყო.

მონოთელიტობა, სოფრონის გარდაცვალებიდან ათი-ოდე წელიწადში, 649 წელს, ლათერანის კრებაზე დაიგ-მო. საბოლოოდ კი ეკლესია ამ სენისგან გათავისუფლდა VI მსოფლიო კრებაზე (680-681 წწ.), რომელმაც წმინდა სოფრონი იერუსალიმელს განსაკუთრებული პატივი მია-გო. 681 წლის 20 მარტს, ამ კრების მე-11 სხდომაზე, წაიკითხეს წმინდა სოფრონის ეპისტოლე, რომელიც მან თავის დროს გაუგზავნა სერგი კონსტანტინეპოლელსა და რომის პაპ ჰონორიუსს. ამავე კრებამ, მიიჩნია რა, რომ სოფრონის აღნიშნული ეპისტოლე თანხმობაშია ჭეშმარიტ რწმენასთან, მოციქულთა და წმინდა მამათა სწავლე-ბებთან, მიიღო გადაწყვეტილება, რომ სოფრონი წმინდ-ანთა დიპტიქებში შეეტანა², ანუ მეექვსე მსოფლიო კრებამ ის წმინდანად შერაცხა და მისი ხსენების დღედ 11 მარტი დაადგინა.

ჰომილიების მთარგმნელის ვინაობა³

სოფრონი იერუსალიმელის ნათლისღების ჰომილიათა ქართველი მთარგმნელის ვინაობის დადგენის თვალსაზ-რისით საყურადღებო ცნობები დაცულია ერთ უძველეს

1 Лapidус 1999: 153.

2 Деяния 1908: 137-139.

3 ჰომილიათა მთარგმნელის ვინაობაზე მსჯელობისას ვეყრდნობით ელ. მეტრეველის სტატიას „ეფრემ მცირის ავტოგრაფი“ (მეტრეველი 1959: 115-125).

ქართულ ხელნაწერში – S 1276-ში, რომელიც სოფრონი იერუსალიმელის ჰომილიების შემცველ ხელნაწერთა შორის უძველესია, იგი ორი სხვადასხვა შინაარსისა და დროის კრებულისაგან შედგება. პირველი კრებული (1-115 ფფ.) თარიღდება XI საუკუნით, ხოლო მეორე (117-290 ფფ.) – XII-XIII საუკუნეებით. ჩვენ მიერ გადმოწერილი ჰომი-ლიები პირველ კრებულშია განთავსებული. იგი, ფაქტო-ბრივად, XI საუკუნის მეორე ნახევრის ჰომილეტიკური კრებულია და 13 თხზულებას შეიცავს. ნათლისღების ჰომილიების მთარგმნელის ვინაობის დადგენასთან დაკავ-შირებით საყურადღებოა ანდერძ-მინაწერები, რომლებიც შემდეგ ცნობებს გვაწვდიან:

პირველი თხზულების („სატფურებისათვის იერუსალემი-სა და ამალღებისათვის ცხოველსმყოფელისა ჯუარისა“ 1r-24r) მთარგმნელად კ. კეკელიძე ეფრემ მცირეს მიიჩნევს,¹ შესაძლოა, იმიტომ, რომ ამ საკითხავის ერთ-ერთი ფურ-ცლის კიდეზე მიწერილია: „უფალო, შეიწყალე ეფრემ“².

მეორე თხზულების („სიტყუაჲ ამალღებისათვის პატი-ოსნისა ჯუარისა“ 24r-28r) მთარგმნელად „შემოქმედის გულანში“ ეფრემია გამოცხადებული.

მესამე თხზულების („იოანე დამასკელის ცხოვრება“ 42r-56r) ანდერძის მიხედვით „მღდელი იოანე“ სწორედ ეფრემს უბრძანებს ამ საკითხავის თარგმნას: „ლოცვა-ყავთ, ქრისტეს მოყუარენო, იოანესათვის მღდელისა და მონაზონისა, რომლისა ბრძანებითა მე, უღირსმან ეფრემ მცირემან, ვთარგმნე ბერძულისაგან მცირე ესე ცხოვრება დიდისა იოანე დამასკელისაჲ“ (56r).

მეექვსე თხზულების (ეპიფანე კვიპრელის „მუცლადღე-ბისათვის ანნამასა, რაკამს ესხრა შობაჲ წმიდისა ღმრთისმშობელისაჲ“ 56r-64r) მინაწერი ასეთია: „შემინდე-ვით, სხუაჲ საკითხავი მუცლადღებისაჲ ვერ ვპოე, რომე-ლიმცა მეთარგმნა. ესე მე ეფთჳმის თარგმნილად შემომა-ტყუეს, გა[] მგონია, თეოდორე მრეკალსა ებრძანებინა“ (56r). აკად. ელენე მეტრეველი მიიჩნევს, რომ მთარგმნელი

1 კეკელიძე 1957: 67.

2 მეტრეველი 1959: 120.

(ანუ ეფრემ მცირე) ამ მინაწერს იმ მიზნით აკეთებს, რომ გამიჯნოს საკუთარი თარგმანი სხვისი თარგმანისაგან. მისი აზრით, „ეფრემი ბოდიშსაც იხდის იმის გამო, რომ ის იძულებული გამხდარა სხვისი თარგმანისათვის მიემართა, ვინაიდან მას „მუცლადღების სხვა საკითხავი ვერ უპოვნია ახალი თარგმანის გასაკეთებლად“.¹

ამ კრებულის მე-9 თხზულების (წმ. გრიგოლ ნოსელის „შობის საკითხავი“) ბოლოს ანდერძში წერია: „უფალო, შეიწყალე მღვდელი იოანე, მბრძანებელი ჩუენდა ამათ საკითხავთა თარგმანისა“ (80v). ანდერძში მთარგმნელი საკითხავთა, და არა მხოლოდ ამ უკანასკნელი საკითხავის, მთარგმნელად აცხადებს თავს.

სწორედ ამ კრებულის XI და XII თხზულებები არის სოფრონ იერუსალიმელის ნათლისღების ჰომილიები. ბოლო, XIII თხზულება კი არის „სიტყუად შესხმისა დიდისა გრიგოლი ღმრთისმეტყუელისა“ (107-115v), რომელიც სამეცნიერო ლიტერატურაში ეფრემის თარგმანად მიიჩნევა და რომელსაც აქვს შემდეგი ანდერძი: „უფალო, მიეც მაღლი იოვანეს მღვდელსა, მბრძანებელსა ამისისა თარგმანებისასა და მე – წმიდად ლოცვაჲ მისი“.²

საყურადღებოა, რომ ამ კრებულის სამსავე ანდერძში თარგმნის „მბრძანებელი“ არის იოანე მღვდელი, ამიტომაც, ვფიქრობთ, დამაჯერებელია ქ-ნ ელენე მეტრეველის მოსაზრება, რომ „მესამე ანდერძი ეხება არა ერთს, უკანასკნელ საკითხავს, არამედ მთელ კრებულს, მითუმეტეს, რომ კრებული სავსებით დასრულებული ჩანს“.³

აღსანიშნავია ის ფაქტიც, რომ პირველი ჰომილიის ძირითადი ტექსტის Jer. 17 ხელნაწერის შესაბამის ჰომილიასთან შედარებისას აღმოჩნდა, რომ ამ უკანასკნელს ტექსტის ბოლოში აქვს მინაწერი ჯვრის ფორმით, ასომთავრულად:

1 მეტრეველი 1959: 121.
2 მეტრეველი 1959: 123.
3 მეტრეველი 1959: 124.

თ
ა
რ
ბ ~
მ სი
მ
ნ
ი
ლ
ი

სამწუხაროდ, აღნიშნულ მინაწერში ჯვრის ერთ მკლავზე ასოები არ იკითხება, ამიტომაც მთარგმნელის ზუსტი ვინაობის დადგენა ჭირს, თუმცა აღნიშნული მინაწერი სრულად თანხვედბა ვარაუდს იმის შესახებ, რომ შეიძლება ეს ჰომილიები ეფრემის ნათარგმნი იყოს, რადგან ჯვრის იმ მკლავში, სადაც ასოები არ იკითხება, მართლაც შესაძლოა ყოფილიყო ასოები: ე, ფ, რ, ე. თანაც ამ ასოების შემთხვევაში ჯვრის მკლავები სიმეტრიულად განთავსდებოდა, რაც ხელნაწერისეული ეპოქის ცნობილ მთარგმნელთა შემთხვევაში ვერ მოხერხდებოდა. ვფიქრობთ, ეს მინაწერიც მხარს უჭერს ელ. მეტრეველის დასკვნას ამ ჰომილიათა ეფრემის მიერ თარგმნის შესახებ. იმას, რომ წინამდებარე ჰომილიები ეფრემ მცირის მიერ არის თარგმნილი, შემდეგი არგუმენტები გვა-ვარაუდებინებს:

1. როგორც აღვნიშნეთ, ეს ჰომილიები დაცულია S¹²⁷⁶ ხელნაწერის პირველ კრებულში. ამ კრებულის რამდენიმე თხზულება კი სამეცნიერო ლიტერატურაში სწორედ ეფრემ მცირის თარგმანად მიიჩნევა. ამიტომაც, შესაძლოა, რომ „ეფრემს ეს კრებული გამიზნული ჰქონდა როგორც საკუთარ თარგმანთა კრებული“⁴;

2. ერთ-ერთი საკითხავის ანდერძის მიხედვით, მთარგმნელი ბოდიშსაც კი იხდის, რომ იძულებული გამხდარა სხვისი თარგმანისთვის მიემართა და ცდილობს გამიჯნოს

1 მეტრეველი 1959: 122.

ის საკუთარისაგან. როგორც ცნობილია, ეს ეფრემისთვის დამახასიათებელი მეთოდია.

3. კრებულის ორი თხზულების ანდერძ-მინაწერებში ფიგურირებს ეფრემის სახელი. ერთ-ერთ მათგანში კი ის მთარგმნელად სახელდება;

4. კრებულის სამსავე ანდერძში „თარგმანის მბრძანებელი“ არის ერთი და იგივე პიროვნება – „იოანე მღვდელი“, რომელიც ერთ-ერთ ანდერძში სწორედ ეფრემს უბრძანებს საკითხავის თარგმნას.

5. Jer. 17 ხელნაწერში წმინდა სოფრონის ნათლისღების ერთ ჰომილიას აქვს მინაწერი მთარგმნელის ვინაობის შესახებ. მართალია, მთარგმნელის სახელი გარკვევით არ იკითხება, მაგრამ, დიდი ალბათობით, ის სწორედ ეფრემი უნდა იყოს.

ამრიგად, წმინდა სოფრონ იერუსალიმელის ნათლისღების ჰომილიათა ძველი ქართული თარგმანის შემსრულებლად შეგვიძლია მივიჩნიოთ წმინდა ეფრემ მცირე.

იმავე სტატიაში ე. მეტრეველი გვთავაზობს საკმაოდ მყარ დასაბუთებას იმისა, რომ ჩვენი ყურადღების ქვეშ მოქცეული ერთ-ერთი, ამ ნაშრომში რიგით მეორე, ჰომილია თვითონ ეფრემის ავტოგრაფია. მართლაც, ხელნაწერში მთელი კრებულის მანძილზე დაფიქსირებული ოთხი ხელიდან ბიბლიოგრაფიულ-ლიტერატურული ხასიათის შენიშვნები („შეისწავენისა“ თუ ანდერძ-მინაწერების სახით) მესამე ხელითაა გაკეთებული. მესამე გადამწერი, გარდა იმისა, რომ თვითონ წერს ხელნაწერის დიდ ნაწილს, ამასთანავე, რედაქციას უკეთებს მთელ კრებულს და მთარგმნელისეულ შენიშვნებს „შეისწავენს“ და ანდერძებს უწერს როგორც თავისსავე გადაწერილს, ასევე სხვათა გადაწერილ სტატიებს. აშკარაა, რომ ამგვარი შენიშვნების მიწერის უფლება შეიძლება ჰქონოდა მხოლოდ კრებულის მთარგმნელ-რედაქტორს, ე. ი. ეფრემს, რომლის თარგმნილ ნაშრომებსაც ძირითადად შეიცავს ეს ჰომილეტიკური კრებული.

საყურადღებოა ის ფაქტიც, რომ, ქ-ნი ელენე მეტრეველის დაკვირვებით, მესამე, ე. ი. ეფრემ მცირის ხელს, ძალიან წააგავს პირველი ხელი. „იქამდე დიდია ამ ორ

ნაწერში დამახასიათებელ ასოთა მსგავსება (მდრ.: ზ, ჯ, ზ, დ, უ, ჯ და სხვ.), რომ, შესაძლოა, ორივე ერთი პირის ნაწერიც იყოს. ოღონდ ეს პირი წერდა სხვადასხვა კალმით და სხვადასხვა დროს, რაც მის ნაწერში ზოგიერთ განსხვავებას ქმნის¹“. მაშასადამე, თუ გავიზიარებთ ელენე მეტრეველის დასკვნებს, შესაძლებელია, რომ S1276 ხელნაწერის ჩვენთვის საყურადღებო ჰომილიების სახით თვით წმინდა ეფრემ მცირის ავტოგრაფთან გვქონდეს საქმე. ყოველ შემთხვევაში, თუ ეს ასე არ არის პირველი ჰომილიის შემთხვევაში, მეორე ჰომილია მაინც, მართლაც, მის ავტოგრაფს უნდა წარმოადგენდეს, რაც, ცხადია, მრავალმხრივ განსაკუთრებულ მნიშვნელობას ანიჭებს აღნიშნულ ჰომილიას. ამიტომაც, უმეტეს შემთხვევაში, კრიტიკული ტექსტის დადგენისას ჩვენ უპირატესობას სწორედ S 1276 ხელნაწერს ვანიჭებთ.

წმინდა სოფრონ იერუსალიმელი და სოფრონია იერუსალიმელი

აკადემიკოსმა კ. კეკელიძემ გამოთქვა ვარაუდი, რომ იერუსალიმური ლექციონარი, რომლის ერთ-ერთი ხელნაწერიც მან სვანეთში აღმოაჩინა, გამოსცა და უწოდა „Иерусалимский канонарь VII века“, შედგენილია სწორედ სოფრონ იერუსალიმელის მიერ². ამის უმთავრესი არგუმენტი მისთვის იყო ის, რომ აღნიშნული ლექციონარის თვენში არ იხსენიებოდა იერუსალიმის პატრიარქი სოფრონი, მაშინ, როდესაც აქ ნახსენებია ამ უკანასკნელის ორივე წინამორბედი, მოდესტი და ზაქარია. კეკელიძის ვარაუდით, ამ საღვთისმსხურო თხზულების შედგენის დროს წმინდა სოფრონი გარდაცვლილი რომ ყოფილიყო, ავტორი მას, როგორც უდიდეს იერარქს, აუცილებლად შეიტანდა წმინდანთა სახსენებელში³. ამ არგუ-

1 მეტრეველი 1959: 118.

2 Кекелидзе 1912: 24-25.

3 Кекелидзе 1912: 24.

მენტს კ.კეკელიძე ამყარებდა სხვადასხვა მკვლევართა მიერ გამოთქმული მოსაზრებებით, რომელთა მიხედვითაც, წმინდა სოფრონმა შეადგინა კანონი ანუ საეკლესიო მსახურების განგება¹. თუმცა უნდა ითქვას, რომ ძველი სტილით 11 მარტს, როდესაც ეკლესია წმინდა სოფრონის იხსენიებს, აღნიშნულ ლექციონარში ფიგურირებს „სოფონია, ებისკოპოსი იერუსალემისა“². კ. კეკელიძე აღნიშნავს, რომ ასეთი სახელის მქონე იერუსალიმის პატრიარქი ისტორიისთვის უცნობია³. ამასთან დაკავშირებით გაგვიჩნდა ვარაუდი, რომ იერუსალიმურ ლექციონარში ნახსენები სოფონია შეიძლება წმინდა სოფრონ იერუსალიმელი იყო, რადგან, როგორც ითქვა, ორივეს ხსენება თანხვედრა 11 მარტს. აღნიშნული საკითხით დაინტერესებისას გავეცანით კარაბინოვის რეცენზიას კ. კეკელიძის გამოცემულ ლექციონარზე. კარაბინოვს მაშინვე შეუძინებია ეს გარემოება და შეუნიშნავს, რომ იერუსალიმური ლექციონარის ქართულ თარგმანში წმინდანთა ზოგიერთი სახელი სახეშეცვლილი იყო, მათ შორის წმინდა სოფრონისა – სოფონიათი⁴. ჩვენ დავინტერესდით, იქნებ ეს ცვლილება გამომცემლის (კეკელიძე) უნებლიე შეცდომა, ანუ ტექსტის არასწორი გადმოწერა ყოფილიყო (რაც ბნ. კ. კეკელიძის შემთხვევაში ნაკლებად სავარაუდო იყო), მაგრამ ხელნაწერთა ეროვნული ცენტრის Rt VII-2 ხელნაწერში (ლატალის ლექციონარი) სრულიად შეუიარაღებელი თვალით, გარკვევით ჩანს ასომთავრული სიტყვები: „სოფონია, ებისკოპოსი იერუსალემისა“. აქედან გამომდინარე, თუ მართებულად მივიჩნევთ კარაბინოვის შენიშვნას იმის შესახებ, რომ სოფონია სწორედ წმინდა სოფრონ იერუსალიმელია, ცხადია, აღნიშნული ლექციონარი ვერ იქნება მისი შედგენილი.

1 Кекелидзе 1912: 25.
 2 Кекелидзе 1912: 55.
 3 Кекелидзе 1912: 191.
 4 Карабинов 1912: 648.

**წმინდა სოფრონ იერუსალიმელის
 ნათლისღების ჰომილიათა ქართული
 თარგმანების შემცველი ხელნაწერები**

წინამდებარე ნაშრომის რიგით პირველი ჰომილია დაცულია 12 ხელნაწერში. ესენია: S-1276 (XI-XIII), 89v-99v; A-1170 (XI-XII), 172r-186r; Jer. 23 (XII-XIII), 122v-131v; Jer. 17 (XII-XIV), 22r-34v; A-182 (XIII), 201r-217r; Jer. 38 (XII-XIV), 198r-210v; ქუთ. 13 (XVI), 1r-24r; ქუთ. 16 (XVII), 1153v-1158r; S-4933 (1712), 489v-495r; A-186 (XVII-XVIII), 1917-1924; A-643 (XIX), 91v-101v; Q-336 (1874), 44v-50r.

მეორე ჰომილია დაცულია 14 ხელნაწერში: S-1276 (XI-XIII), 99r-106v; H-1347 (XI-XII), 237r-246v; A-1170 (XI-XII), 186r-198v; Jer. 23 (XII-XIII), 132r-140r; Jer. 38 (XII-XIII), 210v-224r; A-182 (XIII) 217v-231v; ქუთ. 13. (XVI), 24v-39v; ც. არქ. 305 (XVII-XVIII), 164r-176v; A-394 (XVIII), 295r-302v; H-2350 (XVIII), 231v-236v; Q-103 (1749), 753r-756v; Q-127 (XVIII), 69r-82v; Q-485 (1766), 223v-232r; S-139 (XVIII-XIX), 187-202.*

ორივე ჰომილიის ძირითად ტექსტად სიძველის ნიშნით შევარჩიეთ S-1276 ხელნაწერი და კრიტიკული ტექსტის დასადგენად შევუდარეთ ხელნაწერთა ეროვნულ ცენტრში დაცულ ხელნაწერთა უმრავლესობა; არ შეგვიდარებია ქუთაისისა და ცენტრალურ არქივში არსებული ხელნაწერები. შედარებამ გვიჩვენა, რომ ნუსხათა შორის მხოლოდ ვარიანტული სხვაობებია.

* ჰომილიების მოძიებისას ვისარგებლეთ: კეკელიძე 1957; გაბიძაშვილი 2009.

ტექსტისათვის

წინამდებარე შრომის ნათლისღების პირველი ჰომილიის შემთხვევაში ვარიანტული სხვაობები სრულად არის ნაჩვენები ექვსი ხელნაწერის: S-1276 (XI-XIII), 89v-99v; A-1170 (XI-XII), 172r-186r; Jer. 23 (XII-XIII), 122v-131v; Jer. 17 (XII-XIV), 22r-34v; A-182 (XIII), 201r-217r; Jer. 38 (XII-XIV), 198r-210v – მიხედვით. დანარჩენი ნუსხების ვარიანტული სხვაობები არ გვიჩვენებია მათი დიდი სიმრავლის გამო.

მეორე ჰომილიის ნუსხათა სრული ვარიანტებიც ასევე ექვსი ძველი ხელნაწერის: S-1276 (XI-XIII), 99r-106v; H-1347 (XI-XII), 237r-246v; A-1170 (XI-XII), 186r-198v; Jer. 23 (XII-XIII), 132r-140r; Jer. 38 (XII-XIII), 210v-224r; A-182 (XIII) 217v-231v – მიხედვით წარმოვადგინეთ, გვიანდელი (XVIII-XIX სს.) ხელნაწერებიდან კი მხოლოდ ზოგიერთი ვაჩვენეთ (A 394, H 2350, Q 103, Q 127, Q 485, S 139).

პირველი ჰომილიის ქართული თარგმანის კრიტიკული ტექსტის დასადგენად გამოყენებულ ხელნაწერთა ლიტერებია: A – S 1276; B – A 1170; C – Jer. 23; D – Jer. 17; E – A 182; F – Jer. 38.

მეორე ჰომილიის კრიტიკული ტექსტის დასადგენად გამოყენებული ხელნაწერების ლიტერებია: A – S 1276; B – H 1347; C – A 1170; D – Jer. 23; E – Jer. 38; F – A 182; G – A 394; H – H 2350; I – Q 103; J – Q 127; K – Q 485; L – S 139.

მეორე ჰომილიის ქართული ტექსტი შესატყვისი ბერძნული ტექსტის გამოცემის¹ შესაბამისად დაყოფილია პარაგრაფებად. პირველ ჰომილიას კი ბერძნული დედანი არ გააჩია.

ტექსტს ახლავს კრიტიკული აპარატი, რომელიც ორი ნაწილისაგან შედგება:

პირველ ნაწილში წარმოდგენილია ხელნაწერების ვარიანტული წაკითხვები. ისინი არაბული ციფრებითაა დანომრილი და ტექსტშიც შესაბამის ადგილას არაბული ციფრებია.

მეორე ნაწილში * ნიშნით მითითებულია ხელნაწერში არსებული მინაწერები. ტექსტშიც სათანადო ადგილას იგივე ნიშანია (*).

ძირითად ტექსტში უჭ კომპლექსი ყველგან გავასწორეთ უე-ზე სქოლიოში ჩამოტანის გარეშე, რადგან ნუსხებში დასტურდება პარალელური დაწერილობა: უჭ-უე.

ტექსტში დაცულია XI-XII საუკუნეების ქართული ენობრივ-ორთოგრაფიული ნორმები. პუნქტუაცია გამართულია თანამედროვე ნორმების მიხედვით.

1 Παπαδόπουλος-Κεραμεύς 1898: 151-168.

**(A89v)წმიდისა¹ და ნეტარისა² მამისა ჩუენისა
სოფრონ³ იჭრუსალიმელ პატრიარქისაჲ სიტყუაჲ
წმიდისათჳს ნათლისღებისა მაცხოვრისა ჩუენისა⁴**

გუაკურთხენ, მამაო⁵

პირველ ჩუენ ბეთლემმან ზეციერმან საღმრთოდ სე-
რობად* (B172v) მიგვწოდნა⁶ მდიდრად განმზადებითა
თჳსისა ტაბლისაჲთა და განზავებითა მრავალსაყიდლისა
ტაკუკისაჲთა და ყოველთა მიმართ ჳმობდა მალლითა ქა-
დაგებითა: „მოვედით, ჳამეთ პური ჩემი და სუთ ღჳნოჲ,
რომელი გიწდიე თქუენ, რამეთუ არს იგი სახლ პურისა
საღმრთოჲსა და საცნაურისა“. და ესე წილ-ზუდა მას
წინაჲსწარმეტყუელებითად და შემსგავსებულად სახელად,
რამეთუ პური ცხორებისაჲ მიჩუენა ჩუენ, ზეციით ჩუენდა
გარდამომავალად და სოფლისა ცხორებისა მომნიჭებულად;
და ღჳნოჲ შემიმზადა ჩუენ, მეინაჳეთა, გამოუთქუმელად⁷
მასარებელი გულთაჲ⁸ და მაგინებელისა სიმთრვალისა
(E201v) არა შემქნელი⁹ მსუმე(D22v)ლთა მისთაჲ,¹⁰ რა-
მეთუ ღმერთი, კაცობრივ შობილი, წინა-დამიგო ჩუენ
ყოვლადდიდებულმან მან და ესე ღმრთივშემწყნარებელსა
ბაგასა, ვითარცა ფეშხუმსა შინა, წინა-დამიდვა ჩუენ¹¹;
და უზემთაესთა¹² საიდუმლოთა მისთა მიერ პატრივისმოყუ-

- 1 თუესა იანუარსა ვ] +წმიდისა EF
- 2 წმიდისა და ნეტარისა] წმიდათა შორის CD, წმიდათა
შორის ნეტარისა E
- 3 სოფრონ DE
- 4 მაცხოვრისა ჩუენისა] უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა B
- 5 გუაკურთხენ, მამაო] -C, ~ მამაო, გუაკურთხენ DE
- 6 მიგვწოდა ABEF, მოგვწოდნა D
- 7 გამოუთქმელად B
- 8 გულთა B
- 9 შემქნელი B
- 10 მისთა B
- 11 ჩუენ] -C
- 12 უზესთაესთა B

* B-ში (A-1170) 172 r გვერდის ბოლოში მიწერილია „ქრისტე ღმერ-
თო, შეიწყალე ქრისტეგორე და მშობელი მისნი საუკუნოდ. ამინ“.

არებით მისტუმრნა ჩუენ.

არამედ ქალწულიცა წმიდაჲ, გამოუთარგმანებელად
მშობელი და სამარადისოსა¹ ქალწულებასა შინა დადგრომი-
ლი, ვითარცა სანოვაგე² რამე ტკიბლსულნე(C121r)ლი,
საიდუმლოთა მათ საზრდელთა თჳსთა თანა შეაყო და
ესრეთ მდიდრად გამოზრდილნი და³ მრავალსაყიდლისად
სუმეულნი⁴ განმიტევენა ჩუენ, მხიარულნი ჳენაჲთა⁵ მით
სიმთრვალითა და აღსავსენი საღმრთოთა კეთილთა უზ-
უებითა.

ხოლო აწ, შემდგომად მისსა, საღმრთოჲ მდინარე იო-
რდანისაჲ სერობად მიგვ(F198v)წო(B173r)დს და გვბრძა-
ნებს ზოგად ყოველთა, რომელთა კეთილი საინაჳე
ღმრთივგანწესებულისა ბეთლემისაჲ ინაჳ-ვიდგით, რამეთუ
თანაშესწორებაჲ მისი სწადის, რაჲთა არარაჲთ უდარე-
სად გამოჩნდეს მეორე პირველისასა, განმზადები(A90r)თა
მრავალსაყიდლისა სანოვაგეთაჲთა.⁶

ვინაჲცა⁷ ესეცა ჳმასა და სიტყუასა საუდაბნოსა
იჳუმევს ყოვლისა მიმართ მორწმუნისა და ღმრთისმოყუ-
არისა საზრდელსა ჳედა და გამოსაზრდელსა წმიდასა,
ესრეთ ღაღადებითა: „მშიერნი ეგე მორბიოდეთ და წყუ-
რიელნი ვლდებოდეთ და რომელთა ყოვლადწმიდასა მას
და ყოვლადსამღელოსა სერსა ისერეთ, ჩემთა ამათცა⁸
საზრდელთაგან⁹ მიიღეთ და სასუმელი (E202r) ჩემი სუთ,
რამეთუ მასვე ტარიგსა ღმრთისასა, წინა-დაგიგებ თქუენ,
რომელი ღმრთისმშობელმან ბეთლემმან დაგიგო: ღმრთე-
ბრ ამსუმელი¹⁰ იგი ცოდვათა სოფლისათაჲ, რომელი ჩემ
შორის განსწმედს ბუნებასა კაცობრივსა და განასჳეტაკებს

- 1 სამარადისოდ B
- 2 სანუვაგე BDEF
- 3 და] -B
- 4 სმეულნი B
- 5 ჳენაჲთ B
- 6 სანავაგეთაჲთა B, სანუვაგეთაჲთა E
- 7 ვინაჲცა D
- 8 ამათ D
- 9 საზრდელთაგან] +ისერეთ და D
- 10 აღმსუმელი E

მას ბიწთა¹ და მწინკულევანებათა² მისთაგან.

ისმინეთ ვმისა, საყვრებრ მვმობარისა³ თქუენდა ვმასა, სასამენელსა უდაბნოასასა: (D23r) „აჰა, კრავი ღმრთისაჲ, რომელი აღიხუამს⁴ ცოდვათა სოფლისათა. რამასა სდროებთ, ჰოჲ, კაცნო? მორბიოდეთ ჩემდა ფერვითა მალემსრბოლითა⁵, აღივსენით ჩემისა ამის განმალმრთობელისა სერობისაგან და მიიღეთ საზრდელი და სასუმელი საღმრთოჲ, რომელსა მე, იორდანე⁶, მივსცემ ჩემდა მომართ გულსმოდგინედ მომავალთა“.

არამედ ვისმინოთ და ვისწრაფოთ ფერ(B173v)ვითა სრბით მაგ(F199r)ალითა⁷ იორდანისაჲსა მიმართ შემწყნარებელობისა⁸ და გამომზრდელობისა და სიწმიდით მივიხუნეთ მის შორის მყოფნი ცხოველსმყოფელნი საზრდელნი და საღმრთოთა სასუმელთა საღმრთოდ მიმღებელ ვიქმნეთ⁹, რამეთუ უკმა და სადამე შემდგომად ზეციერისა მის ბეთლემისაჲსა ალყუავილება¹⁰ საღმრთოსა იორდანესა¹¹ და შემდგომად ქრისტეს¹² მიმოგანთქუმულისა შობისა აღმობრწყინებაჲ ყოვლადსიბრძნით ყოვლადსაქებელსა ნათლისღებასა და შემდგომად ყოვლადწმიდისა¹³ ქალწულისა, ნამდვლვე ჭეშმარიტებით ღმრთისმშობელისა, განბრწყინებაჲ იოვანე¹⁴ წინამ(C121v)ორბედისაჲ, რამეთუ ესეცა ბრწყინვალითა ქალწულებითა ჰაეროვან არს, რომელი¹⁵ წყლითა (E202v) ნათელ-სცემს ყოვლისავე¹⁶ ცოდ-

- 1 ბილწთა F
- 2 მწიკლოვანებათა B, მწიკულევანებათა CDE
- 3 მვმობარისა BF
- 4 აიხუამს BF
- 5 მალემსრბოლითა D
- 6 იურდანე F
- 7 მაგათა B
- 8 შემწყნარებელობისა ABCDF
- 9 ვიქმნეთ B
- 10 ალყუავებაჲ E
- 11 იორდანეს E
- 12 ქრისტეს] +მიმართ D
- 13 ყოვლადწმიდისა] +მის D
- 14 იოვანე DEF
- 15 რომლითა E
- 16 ყოვლისაგან D

ვისაგან¹ თავისუფალსა, ცხად არს, ვითარმედ ქრისტესა, მზესა² მას პირველსაუკუნეთასა, რომელი წინაუკმ³ ნათლისმცემელსა ნათელ-სცემს სულითა წმიდითა.

ამას იგი ზედამიწვენით მეცნიერ იყო. ამისთჳს⁴ იხილა რაჲ იგი, ვორციელად მისსა⁵ მიმავალი, განცვბრდა სიდიდესა ზედა ესოდენისა მის დამდაბლებისა მისისასა, რამეთუ სახე და მოძღუარ ყოვლისავე მალლისა სიმდაბლისა იყო ქრისტესი იგი ესოდენ დიდად დამდა(A90v)ბლებჲ, რომელი აჩუნა იოვანეს⁶ მიმართ მოსლევითა.

ხოლო იგი იტყჳს: „მე მივმს, – ვმობს, – მე მივმს შენ მიერ ნათლისღებაჲ და შენ ჩემდა მოხუალ-ა⁸“ რამეთუ უწყოდა იგი ღმრთად და პრწმენა, რომელსა-იგი მუცელქმულმან⁹ ღმრთად თაყუანის-სცა და უფლად ჭეშმარიტად აღიარა, ვუმევითა დედისპირისაჲთა, რამეთუ თაყუანის(D23v)ცემა¹⁰ იყო აღმღერებაჲ და ცხად ღმრთისმეტყუელება¹¹ (F199v) – განცხადებულ¹² (B229r)* უფლად წოდებაჲ და ქადაგებაჲ, რომელი ყოვლადღირსმან ელისაბედ ყოვლადწმიდისა ქალწულისა მიმართ, და

- 1 ცოდვისა D
- 2 მზესა A
- 3 წინაუკუმო BE
- 4 ამისთჳს B
- 5 მისა C
- 6 იოვანეს CDEF
- 7 ~ იტყჳს იგი BF
- 8 მოხუალაა E
- 9 მუცელქმულმან B, მოციქულმან D
- 10 თაყუანისცემა AEF
- 11 ღმრთისმეტყუელება B
- 12 განცხადებული BCDEF

* A-1170 ხელნაწერში (B ლიტერი), 173 v-ს ბოლოს, ეს ჰომილია წყდება, მაგრამ აღმოჩნდა, რომ ნაკლები ნაწილი, რომელიც ერთ ფურცელს (229rv) მოიცავს, ჩასმულია ამავე ხელნაწერის მორქმის დღესასწაულის საკითხავში („მიგებებასავე უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესა თქუმული მეთოდი ეპისკოპოსისა და მოწამისა სიტყუად სჯემონისათჳს და ანნაჲსა და ყოვლადწმიდისა ღმრთისმშობელისა“). როგორც ჩანს, აკინძვისას ამ ხელნაწერში 229rv ფურცელი შეცდომითაა ჩასმული, სინამდვილეში კი ის უნდა იყოს 173v და 174r გვერდებს შორის, მითუმეტეს, ამ ფურცლისა და ჩვენი ჰომილიის ხელი ერთი და იგივეა.

საღმრთოდ მუცლადმღებელმან წინამორბედისამან უფლისა მუცლადმღებელისა მიმართ, აღმოთქუა: „ვინამ ჩემდა ესე, – ვმა-ყო, – რამათა მოვიდეს დედად უფლისა ჩემისამ ჩემდა?“

დალათუ უმეცარ იყო, ვითარმედ¹ იგი მას ნათელ-სცემს სულითა, არლასადა ეხილვა წინამოსწავებული მისგან სასწაული, არცა სული წმიდად სახითა ტრედისადათა გარდამოსრული, რომელი-იგი მოეცა მას ნიშად² ქრისტეს ღმრთისა ღმერთმყოფელისა განცხადებისა (E203r) და მოცემადისა მის ყოველთა მნებებელთადა, საცხორებელისა და საღმრთოსა მისსა³ მიმართ ნათლისღებისა, რომელი-ესე განცხადებულად საცნაურ-ყო სულისა წმიდისა გარდამოსლვამან, მხოლოდ კმასაყოფელმან მაუწყებელად ყოველთა, რამეთუ ეტყუს: „რომელსა ზედა იხილო სული გარდამომავალი და დადგრომილი მის ზედა, იგი არს, რომელი ნათელ-სცემს სულითა წმიდითა და ცეცხლითა“.

და ვინამ იტყოდა წინამორბედი პირველ⁴ ნიშისა ამის უწყებისა: „მე მივმს შენ მიერ ნათლისღებად?“ ნუუკუე და, იკითხვიდეს ვინმე ამას ღმრთისმოყუარეთაგანი, არამედ თვთ ნათლისმცემელისა იოანესაგან⁵ იძიოს თხრობა ამისი,⁶ რომელმან-იგი ღმრთისა მიმართ წინამ-სწარმეტყუელებით⁷ მიიღო სასწაული და პირველ სასწა-ულისა მის განცხადებულად ჩუენებისა ბრწყინვალითა ვპითა ქადაგა სულითა ნათლისმცემელობა ქრისტესი: „მე მივმს⁸, – ვმოზითა, – შენ მიერ ნათლისცემად⁹ და შენ ჩემდა მოხუალ-ა?“¹⁰ და ვი(F200r)ნამ ჰქადაგებდ ამას,

1 ვითარ BF
2 ნიჭად E
3 მისა C
4 პირველ] +პირველ C
5 იოვანესაგან AB
6 ამის B
7 წინამსწარმეტყუელებითა D
8 მივმობს C
9 ნათლისღებად D
10 მოხუალაა E

ჰოა, ნათლისმცემელო, რომელსა¹ ჯერეთ არლა² გეხილვა³ სასწაული მისი? მოგვკებს, ვითარმედ: „მე სინანულად ნათელ-ესცემდ მომავალთა და არა სრული ცოდვა(C122r) თა მიტევებაა აქუს ნა(D24r)თლისცემასა ჩემსა, არცა შვილებისა მადლსა მიმნიჭებელობა – ნათელღებულთა ჩემგან“.

მოვიდა ქრისტე, არა ხოლო ყოველისა ბიწისა ზემთა⁴ ქმნული, არამედ ყოველთა ბიწთა განზანად შემძლებელი საღმრთოთა მით და ზეცისადათა (E203v) ნათლისცემითა მისითა; რამეთუ ვერვინ სხუად შემძლებელ არს⁵ მიტევებად ცოდვათა და ბრალთა, გარ(A91r)ნა მხოლოდ ღმერთი, რომელი ცეცხლითა და სულითა ნათელ-სცემს ჩემსახედ მწინკულეევანსა,⁶ მნებებელსა ნათლისღებისასა. ვინამცა მისსა⁷ მიმართ ვვმობ განცხადებულისა: „რასა ამას ჰყოფ, ჰოა, უცოდველო? რასა ამას ჰყოფ,⁸ უბრალოო? რასა ამას ჰყოფ, ბიწთაგან შეუხებელო?“ რასა ამას ჰყოფ, ძვრთშეუხებელო⁹? მე მივმს შენ მიერ ნათლისღებად და შენ ჩემდა მოხუალ-ა¹¹? რაა არს ესე, მიუწოდომელო? რაა არს ესე, გამოუთარგმანებელო? რაა არს ესე, მიუთხრობელო? მე მივმს შენ მიერ ნათლისღებად და შენ ჩემდა მოხუ-ალ-ა¹²? ღმერთ მხოლო¹³ ხარ და გივმს-ა¹⁴ ნათლისღებად? ღმერთ ხარ და ვითარ განწმედის მოქენე ხარ? ღმერთ ხარ და წყლით¹⁵ განზანისა ვითარ¹⁶ მიმღებელ ხარ? მი-

1 რომელ DE
2 არა B
3 ~ არა გეხილვა ჯერეთ B, ~ არდა გეხილვა ჯერეთ F
4 ზესთა BD
5 შემძლებელ არს სხუად BF
6 მწიკულეევანსა CDE
7 მისა C
8 ყოფ] +ჰოა D
9 რასა ამას ჰყოფ, ბიწთაგან შეუხებელო?] – D
10 ძვრთა შეუხებელო B
11 მოხუალა-ა E
12 მოხუალა-ა E
13 მხოლოდ DE
14 გივმს-ა E
15 წყლითა D
16 ვითა D

ჩუენენ მე ბიწნი და მოგცე ნათლისღებაჲ; წინა-დამისხენ მე ბრალნი და სრბით სრულ-ვეო განწმედის-ყოფაჲ; გან-მიცხადენ მწინკულევანებანი¹ და კადნიერ ვიქმნე განმბან-ელობასა², რამეთუ ესევითართა წინაგანმწმედელობად (F200v) აღსარებულ³ არს ნათლისცემაჲ ესე ჩემი, რომ-ლისაჲ⁴ მიცემაჲ⁵ რომელთადა საჯმარ-იყოს მოყვანებით და მოწოდებითურთ მათით. შენ ღმრთეებრ ველთ-მიდევ მე, ვითარცა ღმერთმან, რამეთუ არა თავით თუსით მოვედ მე, მეუფეო, კაცთა მიმართ⁶ (E204r) ქმნად ამისსა; და ვი-თარ მე, კაცთა ნათლისცემაჲ მოვლინებულმან, უფლებისა მიერ შენისა, შენ ნათელ-გცე, მომავლინებელსა, ნამდვლვე ღმერთსა ჭეშმარიტსა, უცოდველსა და ბრალ(B174r)*თა მიერ შემწინკულეებულთა⁷ განმწმედელსა? ვითარ უკუე მე, სანთელქმნულმან⁸ და წოდებულმან, შენ ნათელ-გცე, ნათელსა მიუაჩრდილებელსა⁹, (D24v) რომლისა მიერ მე¹⁰ კაცთმოყუარებით განათლებულ ვარ და ვითარცა სანთე-ლი, სხუათაცა მირთუმად მისსა ბრძანებულ ვარ? ვითარ ნათელ-გცე ნათლისა ჩემდა მომნიჭებელსა და ყოველთავე ნათლისა მოქენეთა განმანათლებელსა? ვინაჲ¹¹ კუალადცა ვიკადრებ ვმოზად, შეპყრობილი შიშითა ფრიადითა: მე მივმს შენ მიერ ნათლისღებაჲ, რაჲთა უწმიდეს ვიქმნე თავისა თუსისა და უბრწყინვალეს გამოვჩნდე ამისსა, რომელ-ესე აწ ვარ¹²; და შენ მოხუალ¹³ ჩემდა, არა თუ

- 1 მწინკულევანებანი CDEF
- 2 განბანელობასა B
- 3 აღსარებულ E
- 4 რომლისა D, რომლისაჲ E
- 5 მიცემაჲ] ცემაჲ E
- 6 მიმართ D
- 7 შემწინკულეებულთა CDE
- 8 სანთელქმნულმან B
- 9 მიუაჩრდილებელსა B
- 10 მე] –DE
- 11 ვინაჲცა E
- 12 ვარ] +მე D
- 13 მოხუალა B

* აქედან გრძელდება A-1170 ხელნაწერში (B ლიტერი) ტექსტი, რომელიც შეწყდა 173v გვერდზე (იხ. ამ ნაშრომის მე-14 გვერდი).

შენდა ნათლისცემელად, არამედ შენდა წინა(C122v) მორბედად წინადათვე მოსრულ ვარ, წინამომთხრობელ-ყოფად მოსლვისა შენისა, და არათუ ნათლისცემაჲ ნათლისა ბრძანებულ ვარ; (A91v) უწყი ჩემი ესე სიმდაბლე და უწყი შენი ზეშთა¹ აღმატებულებაჲ, უწყი საზომი ჩემისა უნდობისაჲ და უწყი სიმაღლე შენისა ძალგანუზომელო-ბისაჲ.

კაცი ვარ მე მიწიერი და ქუეყანიერი, ხოლო შენ – ღმერთი მაღალი ზეცისაჲ; დაღათუ ვორცნი (F201r) ჩემ-ნი² შეგიმოსიან, უწყი, რასა-ესე³ ვხედავ და განვიცდი თუალითა, რაო(E204v)დენცა უფროჲს ფრიადითა და-ფარვითა თუსისა ღმრთეებისაჲთა, განაგებ გამოვსნასა და ცხორებასა ჩემსა; სიბრძნე ხარ ღმრთისა, მშობელისაჲ, და სიბრძნით განაგებ დაბადებულთა, რომელნი-იგი⁴ არა-არსობისაგან არს ჰქმნენ⁵ და სიბრძნით ჰყოფ აღმართე-ბასა შექმნულთა შენთასა; ვერ დამეფარვი მე დაფარული მიწიერთა ვორცთაგან, არცა და(B174v)გეფარვის შენ მონაჲ და წინამორბედი შენი, დაღაცათუ ბოროტთა მათ ძალთა დაეფარე ცხორებისათჳს კაცისა⁶, რომელი-იგი⁷ მათ⁸, შურითა⁹ აღძრულთა, საცთურისაჲთა მით ისრებითა მოაკუდინეს¹⁰; ვინაჲ ვიკადრო ნათლისცემაჲ¹¹, რომლისა ქმ-ნად მიბრძანებ მე, წყლითა? ვინმე იკადროს თუალითა ხილვამ შენი, განშიშულეებულისაჲ¹²? ნუუკუე იორდანისა წ(D25r)ყალბი დადგენ-ლა-მეა, რაჲმს შენ განიშიშულ¹³ სამოსელთაგან? ანუ არა მყის ყოველივე ქუეყანაჲცა

- 1 ზესთა BD
- 2 ჩემნი] –B
- 3 ესე] ეგე D
- 4 რომელნი-იგი] +პირველ BCF
- 5 ჰქმნენ AF
- 6 კაცთაჲსა E
- 7 რომელი E
- 8 მათ] +შორის E
- 9 შურითა D
- 10 მოკუდინეს B, მოაკუდინეს D
- 11 ნათლისცემაჲ D
- 12 განშიშულეებულისაჲ E
- 13 განიშიშულე E

შეიძრას,¹იხილოს-რაა შენი განშიშულეზაა განსაკროთმ-ელი? უდარესი უმჯობესისაგან ჯერ-არს კურთხევად და არათუ წინაუკმო², უმჯობესი – უდარესისაგან; მონა ვარ და მსახურ მეუფებისა შენისა და მიბრძანებ მე ქმნად საქმესა მეუფებრივსა; მეუფე და უფალ ხარ³ ყოველთა და საქმედ მოხუალ მონებრივად და გლახაკებრივად; კადნიერ-მყოფ მე და ურიდ ზეშთა⁴ ჩემსადას⁵ ქმნად ბრძანებითა⁶; არა ურწმუნო ვარ ბრძანებასა, რამეთუ ღმრთად (E205r) გიცნობ შენ, მბრძანებელსა მაგას, არამედ მოშიშ ვარ ბრძანებულისა მიმართ, (F201v) რომელი-იგი ზეშთა⁷ ტვრთ-მიჩნს საკადრებელად; ღმრთებრ მასწავებ სიმდაბლესა, გარნა მე კაცობრივ ვეველტი ტვრთმიძიქესა, ვინადაცა ვიჯ-მნი ბრძანებისაგან, დალათუ მეშინის მბრძანებელისაგან⁸, რამეთუ ერთიერთისა⁹ უფიცხეს არს; მძიმე არს არსმენად¹⁰ ღმრთისა მბრძანებელისა¹¹, არამედ უმძიმეს არს ნათლის-ცემად ღმრთისა ჭემმარიტისადა, რამეთუ ალ ხარ შემწუ-ველ¹² ველ-მყოფელთა ამის კადრებისათა¹³, რომელსა-ესე მე ქმნად მიბრ(B175r)ძანებ, ვითარცა მეუფე¹⁴ და უფალი.“

(C123r) არამედ რაადა¹⁵ ესმის ამისსა მეტყუელსა და ქრისტეს დარწმუნებად¹⁶ ველ-მყოფელსა? „ადადე აწ, რამეთუ ესრეთ შუჭნის ჩუენდა აღსრულებად ყოველი სიმარ(A92r)თლე“; კეთილმცა იყო ლტოლვა¹⁷ შენი ველ-

- 1 შეიძრასა BCDF, შეიძრასა E
- 2 წინაუკმო BF
- 3 ხართ B
- 4 ზესთა B
- 5 ჩემსადასა BE
- 6 ბრძანებისა D
- 7 ზესთა BD
- 8 დალათუ მეშინის მბრძანებელისაგან] –DE
- 9 ერთიერთისაგან B, ერთიერთსა A
- 10 არასმენად BCDEF
- 11 ბრძანებულისადა B
- 12 შემწუველ B
- 13 კადნიერებისადათა B
- 14 მეუფე F
- 15 რადასადა E
- 16 დარწმუნებისა E
- 17 ლტოლვადა] ლოცვადა E

ყოფისა ამისგან, არა თუმცა მე, ქრისტე, გიბრძანებდი შენ ამას; კეთილად მოშიშ ხარ შეწუვისაგან, გარნა არავე ურწმუნო ხარ ჩემისა ძლიერებისაგან; უკუეთუ ნამდვლვე¹ პირველ ღმრთად აღმიარე, ვითარ შეუძლებელ ვიყო ქმნად შეუძლებელთა? ამისთვცა, რომელი ღმერთი ვიყავ, გარეშეწერელად წიალთა შინა მამისათა მყოფი, წიალთაგან მამულთა გარდამოსლვითა წიალნი იგი მშობელისანი არა დავაცალიერენ², რაათა შვილ ღმრთისა მამისა ვვენ(D25v)ე კაცნი; ამისთვს ყოველთა დაბადებულთა მეუფებისა მქონებელი, თქუენ, მონათა მიმართ, გარდამოვედ, რაათა თავისუფლებად მიგმადლო თქუენ და განგაბრწყინენე თქუენ ნიჭითა შვილებისადათა; (E205v) ამისთვს მოვდრიკენ ცანი და ქუეყანად გარდამოვედ, რაათა ზეცისა ვვენე ქუეყანისა კაცნი; უკუეთუ ღმრთად მიცი მე, ვითარ ეგე იტყვ, რადას³ ურწმუნოებ ჩემ მიერ ბრძანებულსა? ქალწულისაგან ვიშეგ და მუცლადმღებელი იგი ჩემი არა შეგწვ, არცა აღვატყინე მშობელი, გინა დავწვ მაწონებელი და ვითარ აწ შენ შეგწუა, ნათლისმცემელი? ღმერთი ვარ ყოვლადძლიერი, ყოვლისავე მოქმედ, ვითარცა მენებოს⁴; ცეცხლგანმღეველ ვიქადაგები, არამედ მაშინ, ოდეს მთნდეს განღევადა; არათუ ბუნებისა საჭიროთა იძულებათა ქუეშე მყოფი ცეცხლი ვარ, არამედ ცეცხლ – თვთმფლობელ და უმეუფო; და არა ხოლო ესე, არამედ ყოვლისავე მეუფე⁵ – აგებულებისა⁶;

მაშინ ოდენ ვიქმ (B175v) ქმნადთა, რაჟამს ქმნად მათი მინდეს და ყოფად განმეჩინოს; რად გეშინის წინაწარმო-მავლინებელისაგან? რადას სძრწი მბრძანებელისაგან? არა-ვინ ღმრთისა მიერ ბრძანებულთაგანი კადნიერ შეირაცხა აღსრულებასა ზედა ღმრთისა მიერ⁷ ბრძანებულისასა, არამედ – მორჩილ და კეთილად მორწმუნე⁸.

- 1 ნანდვლვე D
- 2 დავაცარიელენ ABCF
- 3 რასა E
- 4 ~ ვითარცა მენებოს, მოქმედი D
- 5 მეუფე F
- 6 აგებულებისადა D
- 7 მიერ] –B
- 8 კეთილმორწმუნე DEF

ვაქებ შენსა კრძალულებასა, ჰოა, ნათლისმცემელი არცაღა მე თვთ ვაბრალებ ჯმნასა, მივითუალავ¹ შენსა განცუბრებასა, არამედ უმეტეს ამათსა არს მორჩილებამ, რომელი-იგი განურყუნელად სცავს მოშიშებასაცა, რომლისა(E206r)თვს გეშინის, ვითარცა მონასა ერთგულსა; იქმენ აღმასრულებელ ბრძანებულისა; წინამწარმეტყუელ ხარ და წინამორბედ, არამედ უმეტეს ხარ განზრცა(C123v) ხვათა ჩემთა, უკუეთუ არა მე გამოგიცხადნე შენ იგინი; ვერ ძალ-გიც დატყენამ ყოვლისავე განზრახვისა ჩემისამ, ვითარ-იგი (A92v) ვერცა ყოველსავე² ძალს(D26r)ა ღმრთეებისა ჩემისასა, რომელი-იგი დაუტყენელ არს და განუზ(F202v)ომელ და არა მიმღებელ საზომსა გარეშეწერისასა; დაუტყვე უკუე წინააღდგომით³ სიტყუამ, ვითარცა მტერი ჩემი, და იქმენ მყის⁴ მორჩილ, ვინაათგან ცხორება⁵ ყოველთა კაცთა ყოფად არს აწ აღსრულებადი ესე მათდა, რომელნი მოსწრაფე არიან სოფლიოვსა ამის შერეულებისაგან მოქცევად ჩემდა, რამეთუ მე ვარ ყოველთა განწმედა⁶ და მათი არა თავით თუსით მნებაეს განწმედა, რამეთუ უკუეთუ არა პირველად მე ჩემითა ნათლისღებითა განწმედილო ნათლისღებამ, კაცთაგანი არცა ერთი ვინ⁷ განწმედების, არცა⁸ ვინ სრულიად წმიდა იქმნების⁹, დაღათუ ბევრგზის ნათელ-ილოს და ბევრეული¹⁰ ივუმოს საპკურებელი¹¹ წყალთა.

განჯსნად¹² ვერ გიძლავს საბელსა ვამლთა ჩემთასა და მეცნიერ(B176r)ებასა ჰგონებ ყოველთა განზრახვათა ჩემთასა; ხედავ¹³ ნიჩაბსა და კალოსა და მაყენებ მე ქმ-

- 1 მივითვალა B
- 2 ყოველსა C
- 3 წინააღდგომითი B
- 4 მყის] მოყუსის C
- 5 ცხორება D
- 6 განწმედა ACDEF
- 7 ვინ] -B
- 8 არცა]+ერთი E
- 9 არცა ვინ სრულიად წმიდა იქმნების] -BF
- 10 ბევრეულ B
- 11 საპკურებელი] საკურნებელი D
- 12 განჯსნასა D
- 13 ხედავა B, ჰხედავ E

ნად იფქლისგანწმედასა¹, რამეთუ უკუეთუ არა პირველად უსწრო განწმედაა მისი, იგიცა სადმე² ბზესა თანა დაწუვად³ არს (E206v) ცეცხლითა უშრეტითა; ცული ძირთა თანა ხეთასა გიხილავს და არა გნებავს ჩემ მიერ მოკუეთაა ხისა მის უნაყოფოვსა⁴, რამეთუ უკუეთუ არა მუშაკებრ მოვქმნა იგი, ვითარცა შეუენის, უეჭუელად ნაყოფიერიცა იგი უნაყოფოსა მას თანა დაიწუვას⁵; ტარიგად მშობელისა ღმრთისა მიცი მე, ღმრთეებრ ამხუემელად⁶ ცოდვათა სოფლისათა, და წინა-აღმდეგები ახუემად ცოდვათა სოფლისათა. რომელი-ესე ვითარ იქმნეს, არათუ პირველ ნათელ-ვილო და ცოდვამ დაეჭვლა⁷ წყალთა შინა ყოველად მსოფლიოვსა ნათლისღებისა ჩემისათა? ამისსა (F203r) შემდგომად დაკლვამცა⁸ მივითუალო, ვითარცა კრავმან და მით მოვაკუდინო ადამის ბრალეულებამ⁹, რამეთუ¹⁰ ნათლისღებამ ჩემი არს დასაბამ ჩემისა თქუენდა მიმართ¹¹ განცხადებისა, ხოლო ვნებამ – დასასრულ ჩემისა თქუენ თანა ქცევისა¹².

ამისთვს ნათელ-ვილებ, რაათა შენ განწმედილო¹³ წყალთა შინა, ჩემდა (D26v) ნათლისცემად ბრძანებული წყალთა შინა¹⁴; არათუ ამისთვს მოუვდეები შენ მიერ ნათლისღებასა, რაათა მე მოვილო სიწმიდე, არამედ რაათა შენ მოგანიჭო სიწმიდე¹⁵. შენ მიერ, წინამწარმეტყუელისა და წინამორბედისა ჩემისა, ნათელს-ვილებ¹⁶ რამეთუ ყოვლისავე

- 1 იფქლისა განწმედასა B
- 2 სადმე B
- 3 დაწუვად B
- 4 უნაყოფოვსა D
- 5 დაიწუვას B
- 6 აღმხუემელად E
- 7 დაეჭვლა D
- 8 დაკლვამცა B
- 9 ბრალეულებამ C
- 10 რამეთუ] -B
- 11 მიმართ D
- 12 ქცევად BDF
- 13 განწმედილე B
- 14 ნათლისცემად ბრძანებული წყალთა შინა] -B
- 15 არამედ რაათა შენ მოგანიჭო სიწმიდე] -B
- 16 ნათელ-ვილებ BF

კაცთა ბუნებისათჳს ნათელს-ვიღებ,¹ (C124r) რომელთა პირი საიდუმლოდ მომაქუს² მე და რომლისათჳს, შემდგომად არა მრავლისა, ჯუარს-ვეცუმი, რაათა ადამისმიერისა ბიწისაგან განვწმიდო იგი და შვილებისა მადლითა განვა(E204r)ბრწ(A93r)ყინვო. ხოლო შვილებისა მადლსა მიღებამ³ შეუძლებელ არს მისგან, არათუ პირველად⁴ განვწმდეს⁵ იგი მის შორის მყოფთა მათ მწინკულე(B176v)-ვანებათაგან⁶, რამეთუ არცალა ვინ სასუფეველსა ღმრთისასა მიემთხუევის, უკუეთუ არა პირველად მიეღოს ნათლისღებამ წყლისაგან, ვიტყვ, და სულისა, რომლისა იგი⁷ მე მხოლოდ მიმცემელ და მიმნიჭებელ ვარ. არა წმიდა-მყოფ მე ნათლისცემითა წმიდისაათა, არამედ⁸ წმიდა-გყოფ შენ ნათლისღებითა შენ, ნათლისმცემელისა, მიერ; უკუეთუ არა ნათელ-მცე მე წყალთა შინა, არცა სადამე⁹ შენ მიემთხვო ზეცისა სასუფეველსა, დაღაცათუ¹⁰ ნათლისმცემელ¹¹ და წინამორბედ¹² ხარ, რამეთუ შეუძლებელ და მიუთუალველ არს, ვითარცა პირველ განგიჩინე შენ, არანათელღებუ(F203v)ლთამ წყლისა მიერ და სულისა¹³ შესლვად¹⁴ განსასუენებელსა მას.

უწყი, ვითარმედ ჩემგან გივმს ნათლისღებამ, რამეთუ კაცი ხარ ღიჭონი და ქუეყანიერი¹⁵; დაღათუ შჯულისამიერიითა¹⁶ სიმართლითა შემოსილ ხარ და შჯულიერიითა¹⁷

- 1 ნათელ-ვიღებ BF
- 2 მომაქუნდეს D
- 3 მიღებამ] –D
- 4 პირველ D
- 5 განწმდეს]+მისგან D
- 6 მწიკულევანებათაგან CDE
- 7 რომლისა-იგი BDE
- 8 რამედ] +მე D
- 9 სადამე ACDEF
- 10 დაღათუ C
- 11 ნათლისმცემელი B
- 12 წინამორბედი B
- 13 სულისად D
- 14 შესლვად C
- 15 ქუეყანიერი] +რამეთუ D
- 16 სჯულიერისამიერიითა BF, სჯულისამიერიითა CDE
- 17 სჯულიერიითა BCDE

შუენიერებითა ყუავილოვან¹ ხარ, გარნა აცადე, რაათა პირველად შენმიერი ესე სრულ-გყო ნათლისღებამ და მაშინდა ჩემმიერი ნათლისღებამ მივანიჭო ყოველთა კაცთა; მრავალთა ნათლისღებათა მისცემდა² შჯული,³ არამედ არცა ერთსა მათგანსა აქუნდა სრულებამ; პირველ შჯულისა⁴ ნოე ნათელ-იღებდა წყლითრღუნასა შინა მავლობითა⁵ და შემდგომად შჯულისა⁶ შენცა ნათლისცე(D27r) მად მოხუედ, არამედ ვერცა მან სრულებამ (E207v) მისცა, ვერცა რამ შჯულმან⁷ სრულ-ყო, არცალა შენ სრულებასა მისცემ, რამეთუ ესე ყოველნი: შენსა, ვიტყვ, და მოსესთა და ნოეს⁸ ნათლისღებასა, – ჩემისა ამის უსრულესისა ნათლისღებისა განცხადებულ წინასახე იყვნეს⁹, რამეთუ წინააღმართმეცხუელებით იქმნებოდეს¹⁰ უფროს და არათუ ნათელღებულთა მათ სრულებისა¹¹ მიმნიჭებელ ექმნებოდეს.

(B177r) ერთ მხოლოდ¹² არს მადლისა ნათლისღებამ, რომელი უცთომელად სრულ-ჰყოფს სარწმუნოებით ნათელღებულსა მისგან, რომელი-ესე ყოველთა ნათლისღებათა უუკუანაამსკნელესი¹³ არს და ყოველთავე ნათლისღებათა სახოვნებით დამბეჭდველ არს, რამეთუ სხუასა ნათლისღებასა არლარა ეგულების ამისსა შემდგომად მოსლვამ, რაათა არა ამისსა შემდგომად მომავალმან უსრულობამ და ქუეყანიერობამ (C124v) და საღმრთოთა მადლთაგან უნაწილობამ¹⁴ ამხილოს (E204r) მას, რომლისა-ესე მე ვარ მიმცემელ და არა სხუამ ვინმე; ჩემდა დამარხულ არს სრულისადა სრული და არა თუ უსრულისა ვის-

- 1 ყუავილონ B, ყუავილოან C
- 2 მისცემდ B
- 3 სჯული CDE
- 4 სჯულისა BCDE
- 5 მავლობითა B
- 6 სჯულისა BCE
- 7 სჯულმან BCDE
- 8 ნოეს CDE
- 9 იყვნეს] –B
- 10 იქმოდეს D
- 11 სრულების D
- 12 მხოლოდ B
- 13 უუკანასკნელესი B, უუკანადასკნელესი E
- 14 უნაწილობამ D

გან¹ უყუარს მიცემამ თუ სი სრულსა მას, რამეთუ ვითარ უსრული(A93v)სა ვისგანმე მიემადლოს ვისმე² სრულება?

აცადე აწ, რამეთუ ესრეთ შეუენის ჩუენდა აღ-სრულებად ყოველი სიმართლე; არამედ³ აღვასრულნე სა-ხენი და დაგჰბეჭდო ნათლისღებათა ჯეროვნად და მათ მიერ მიცემადთა სიმართლეთა დაცხრომად მივსცე; და მაშინლა ჩემმიერი⁴ იგი⁵ სრული ნათლისღება (E208r) შემოვიყვანო და⁶ მისმიერი იგი უსრულესი სიმართლე მის მიერ ნათელღებულთა მივჰმადლო; უკუეთუ ჩემისა უსრულესობისა ტრფილ ხარ, პირველად ნათელ-მეც მე წყლითა და ამისსალა⁷ შემდგომად მე შენ⁸ ნათელ-გცე სულითა; უეჭუელად სრულ-ვყო თხოვა შენი, რამეთუ უეჭუელად ჩემმიერი⁹ გივმს აღსავსება, არამედ მაშინლა, რაჟამს პირველად სრულ-ჰყო ბრძანებული ჩემი; აწ უკუე პირველად სრულ-ყავ ბრძანებული ჩემი და მაშინლა მე სრულ(D27v)-ყო სათხოველი¹⁰ შენი.

(B177v) შჯულისა¹¹ აღსრულებად მოვედ, წინამ-სწარმეტყუელთა ბეჭედ რადმე¹² გამოვჩნდი, რამეთუ არცა ერთილა ვინ ჩემსა შემდგომად მოვალს; მე, სიტყუამან ღმრთისამან და ღმერთმან, თანაარსმან ღმრთისა¹³ მამისა-მან, რომელმან წინამსწარმეტყუელებანი იგი ვთქუენ მათ შორის პირველ¹⁴, უქცეველად ხორცნი შევისხენ, რადთა მათ მიერ თქუმულთა წინამოსწავებათა¹⁵ ღმრთეებით მივსცე სრულ-ყოფამ, ვითარცა ღმერთმან ჭეშმარიტ-

- 1 ვისგანმე D
- 2 ვისმე] -B
- 3 არამედ] პირველად BCEF
- 4 ჩუენმიერი
- 5 იგი] -E
- 6 და] -B
- 7 ამისსალა B, მისსალა C
- 8 შენ] -C
- 9 მიერ C
- 10 სათხოველი F
- 11 სჯულისა BE
- 12 ~ რადმე ბეჭედ D
- 13 ღმრთისა] -E
- 14 პირველად D
- 15 წინამოსწავებითა D

მან, სამარადისომან, დამბადებელმან ყოველთა დაბადე-ბულთამან, რომელმან უკუეთუ არა პირველად შენი ნათლისღება მივილო და შემდგომად ჩემი მივჰმადლო უწმიდესი¹ იგი ნათლისღება, არცა ერთი ვინ კაცთა-განი (F204v) შემძლებელ არს ცხორებად, რამეთუ სხუებრ ყოვლითურთ განბანად შეუძლებელ არს ადამისმიერისა ცოდვისა მწინკული².

ესრეთ წინამსწარმეტყუელი და წინამორბედი და ნათლისმცემელი და ყოველთა ნაშობთა დედათასა უმე-ტესქმნილი ესევითართა მიერ მისსამიმართთა ბრძანებათა (E208v) ქრისტეს ღმრთისათა მიუთხრობელითა სიმჯნითა აღიესო და სულისა თვისსამ³ იგი მოშიშებად განჯადა, მოიწია იორდანესა ზედა და ნაკადულთა მისთა ზედა ძრწოლით დადგა და წმიდა იგი ჳელი განჰმარტა⁴ და ნათელ-სცა ქრისტესა წმიდათა მათ შინა წყალთა იორ-დანისათა. სრულ-ყო ბრძანებად მეუფისა, უფროსლა თვთ სრულ-იქმნა მის მიერ სიწმიდითა და უსრულესსა მიემთხვა განწმე(C124v)დასა და ცასა ქუეშე მყოფისა ამის აგებულებისა სრულ-ყო ნათლისცემად, რადთა იხილნეს ცანი განხუმულნი და ესმეს ვმად ღმრთისა, მშობელისა, მწამებელი ქრისტეს ბუნებითსა⁵ ძეობასა, რომელი-იგი არ-სებისა მისისაგან შობილობით აქუს და ესრეთ აჩუენებდა (B178r) თვისებასა მისსა და ერთარსებასა, რომელი-იგი⁶ აქუს მას ღმრთისა მამისა მიმართ ბუნებითად და დაუ-საბამოდ, ვითარცა თვნიერ ვნებისა და განყოფისა (A94r) და შერევისა შობილსა მისგან, რამეთუ ესრეთ იცის სიტყუსა და ძისა შობად ღმერთმან მამამან და მშობელმან.

და რად-მე არს ვმად იგი, ჳე(D28r)ცით გარდამოს-რული⁷ ღმრთისა მიერ მამისა? ანუ თუ რად არს უწყება

- 1 უწმიდეს ABCF
- 2 მწიკული DE
- 3 თვისსა D
- 4 განმარტა B
- 5 ბუნებითსა] შობითსა BF
- 6 რომელი B
- 7 მოსრული C

ვმისა¹ მის: „შენ ხარ ძმ² ჩემი საყუარელი, შენ შორის³ სათნო-ვიყავ?“ მხოლოდშობილისა მიმართ არს სიტყუამ ესე, ერთისა მიმართ იხილვების თქუმული ესე; არა ორთა ძეთა აჩუენებს, არცა ორთა (F205r) ქრისტეთა მომავალ-თა, არა ორთა მხოლოდშობილთა განასაზღვრებს. ნუ ცუდად ბორგს ნესტორიოს, განმყოფელი საიდუმლო-სა⁴ ერთისა მის ძისა და ქრისტესსა და მხოლოდშობილ-ისასა ორ ქრისტედ და ძეებად და მხოლოდშობილებად შექმნითა. რამეთუ⁵ ვითარ განისაზღვროს ძეთა ორობამ⁶ ანუ იცნობოს ქრისტეთა მრჩობლობამ ანუ გამოჩნდეს მხოლოდშობილთა სხუაობამ, სადა-ესე ერთი და იგივე გუამოვნებითა ძე⁷ და ქრისტე და მხოლოდშობილი ერთობითად⁸ იქადაგების? „შენ ხარ ძმ⁹ ჩემი საყუარელი, შენ შორის სათნო-ვიყავ“. ჰხედავ-ა¹⁰ მარტოობითსა¹¹ ქა-დაგებასა? ნუმცალა ეძიებ ორობითსა მოპოვნებასა¹². აქა საყუარელისა თქუამა არა თუ თვსებნებებითსა¹³ რასმე¹⁴ სიყუარულსა ცხად-ჰყოფს, არცა მეგობრობითსა რასმე¹⁵ ოდენ აღრჩევასა შემოიყ(B178v)ვანებს, რომელი-ესე ყოვე-ლსა ძესა აქუს ბუნებითად მშობელისა თვისსა მიმართ, არამედ არსებითსა ცხად-ჰყოფს ერთობასა¹⁶, რამეთუ სა-კუთრებით¹⁷ საყუარელ და სასურველ-ყოფამ ესე არს არსე-ბითი და ბუნებითი ერთობამ, რომლითა ვმობს: „შენ ხარ

- 1 ვმისა D
- 2 ძე BCDEF
- 3 შორის] -D
- 4 საიდუმლოსა E
- 5 რამეთუ] და D
- 6 ორებად B
- 7 ძმ A
- 8 ერთობითა BF
- 9 ძე BCDEF
- 10 ხედავ-ა D, ჰხედავ-ა E
- 11 მარტოობითსა BD
- 12 მოპოვნებასა] +რამეთუ BCDEF
- 13 თვსებითსა ნებებითსა D
- 14 რასამე B
- 15 რასმენ D
- 16 ეთობასა B
- 17 საკუთრებითა B

ძმ¹ ჩემი საყუარელი, შენ შორის სათნო-ვიყავ“. ყოველ-ნივე უკუე უყუარან ღმერთსა, რამეთუ ყოველნივე მან დაჰბადნა და არასადა მოიძულეებს თვსთა დაბადებულთა, გარნა არა ბუნებითად, ესე იგი არს, არა არსებითად უყუარან, არამედ წყალობით წინა-განაგებს და იპყრობს და ჰმართებს, რომელთადა ღმრთად აღსარებულ² არს, რამეთუ არა თვს, გინა (E209v) თანამონათესვე³, მისსა არიან, რამთამცა არსებითი და ბუნებითი⁴ სიყუარული (F205v) აქუნდა (D28v) მათდა მიმართ. ამისთვსცა ერთისა და არა (C125v) მრავალთა მიმართ არს აწინდელი ესე⁵ აღთქუამა ბუნებით საყუარელობისა, რამეთუ მრავალნი წოდებულ იქმნეს⁶ შვილ ღმრთისა, არამედ არცა ერთსა ვის⁷ მათგანსა არსებითად საყუარელად ეწოდა.

„ძმ⁸ ჩემი პირმშომ, ისრაჴლი“, ბუნებით დაბადებუ-ლად⁹ საცნაურ ქმნილი, არამედ (A94v) ურჩებისათვს სა-ძულელ ქმნილი; არა არსებითსა შვილებასა მიმღებელი¹⁰, არამედ – წყალობითსა და მოწყალებით მნებებელობითსა; და კუალად: „ძენი¹¹ ვშვენ და აღვამაღლენ¹²“, მხოლოდ კაცთმოყუარებისა ოდენ ნებებითა, არამედ მათ, აღ-ბორგებულთა, შეურაცხ-მყვეს მე, რაჴამს დაბადებულთა ჰმონეს ნაცვალად დამბადებელისა, გარნა არცა ერთი ვინ მათგანი იყო¹³ არსებისაგან და ბუნები(B179r)სა ჩემისა¹⁴ და¹⁵ არცალა არსებისა ჩემისაგან მეშვენს ივინი, არამედ

- 1 ძე BCDE
- 2 აღსარებულ F
- 3 მონათესვე BF
- 4 ბუნებით C
- 5 ესე] -C
- 6 იქმნეს BC
- 7 ვის] -D
- 8 ძე BCDEF
- 9 დაბადებული C
- 10 მიმღებელ B
- 11 ძენი A
- 12 აღვამაღლენ C
- 13 იყო] -C
- 14 ჩემისა] ჩუენისა იყო C
- 15 და] რამეთუ BCDEF

არაარსისაგან¹ არსად მომეყვანეს და მხოლოდშობლობისა პატივითა შემემკვნეს იგინი; არცა ჩემისა ბუნებისაგან აღმომეცენეს², დაღაცათუ ღირსებისაებრ მიმეცა მათ-და შობისა აჩრდილ-ყოფამ, რომლითა ყოველთა მიმართ ქმნულთა ჩემთა მაქუს წყალობამ და მოღვაწეობამ³ და სიყუარული.

„შენ ხარ ძმ⁴ ჩემი საყუარელი, შენ შორის სათნო-ვიყავ. მე შენ პირველ ყოველთა საუკუნეთა გშევ და დაუსაბამოასა არსებისა ჩემისაგან დაუსაბამოდ განგაცხადე; შენ მიერ შევქმენ (E210r) მნენ ყოველნი და შენ მიერ საცნაურ ვიქმენ ყოველთა მიერ; შენ ხარ განცხადებულ ხატ და მსგავსება ჩემდა, რომელსა გაქუს ჩემი ყოველთავე⁵ ბუნებითთა შინა მსგავსებითა⁶ (F206r) უცვალეებლობამ, რამეთუ ყოველად არარაად⁷ განიყოფები ჩემ, მშობელისაგან, არსებითთა შინა საცნაურებათა, არცა ბუნებითი რამე⁸ უდარესობამ არს შენ შორის, ვინადაცა ამის⁹ არსებითისა და ბუნებითისა¹⁰ ერთობისა სიყუარულისასა არარაად უმტკიცეს არს¹¹ არსთა შორის, არცა რამ უშემკრველეს (D29r) და უშემატკიცებელეს არს ერთობად ბუნებითად და იგივეობად; შენ ხარ ძმ¹² ჩემი საყუარელი, შენ შორის სათნო-ვიყავ; არათუ აწლა ვიწყებ სათნო-ყოფად, არცა აწლა ვმოქმედებ პირველისა შორის სათნო-ყოფასა, რომელი-იგი უჟამოდ მაქუს და ბუნებითად და დაუსაბამოდ, ვინადაცა თვთ შენ, რომელი ამას იორდანესა აწ¹³ ნათელ-იღებ და ყოველსავე თბესა კაცთასა შენ მიერ განსწმედ, დაუსაბამოდ გაქუს შობილობამ და ჟამიერი ყოფის დასაბამი არასადა გქონე-

- 1 არსისა B
- 2 აღმომეცენეს] +იგინი E
- 3 მოღვაწეობამ] მოწყალებამ B
- 4 ძე BCEF
- 5 ყოველთა F
- 6 მსგავსებისა CDEF
- 7 არარადასა
- 8 რამე] +და BF
- 9 ამის] -B
- 10 ბუნებითისა] +და BF
- 11 არს] -B
- 12 ძე BCDEF
- 13 აწ] -D

ბიეს, ვითარ-ესე თვთ მე, ბუნებით მშობელი შენი, დაუსაბამო ვარ (B179v) და უჟამო¹ და დასაბამი მამა-ყოფისადა არა ოდეს მიმიღებეს²; შენ ხარ ძმ³ ჩემი საყუარელი, (C126r) შენ შორის სათნო-ვიყავ; და ძეობისა ნიჭსა შენ მიერ მივჰმადლებ კაცთა, მხოლოასა მაგის ჭეშმარიტად⁴ ძისა და⁵ ნაშობისა ჩემ მიერ“.

ეწამების უკუე ძესა მამისა თანა (A95r) სული წმიდადაცა, ერთისა და მხოლოასა და მხოლოდშობილისა ძისა არსებითისა (E210v) და ბუნებითსა ძეობასა, სახითა ტრედისაათა მის ზედა გარდამოსლვითა, არათუ წმიდა-ყოფად მისსა, ვითარცა არაწმიდისა, რამეთუ ვინლა სხუამ, და არამცა⁶ ძე, წმიდა იყო შემდგომად განკაცებისადაცა, რომელი არა ვისსა მოქენე იყო განწმედისა, ვინაათგან წყაროდ⁷ სიწმი(F206v)დისა⁸ იცნობების? არცა განსწმედდა მას⁹ ბიწთა¹⁰ რათამე¹¹ და მწინკულთაგან¹², რამეთუ არცადა ვინ უჰმდა განწმედელი, ვინაათგან იგი იყო ყოველთა განწმედელი; არამედ წამებდა და უჩუენებდა მას, ვითარმედ იგი არს განცხადებულად და არა სხუამ, რომელსა იგი ვამა მამისა¹³ აუწყებდა, რათა თვთ ნათლისმცემელმან მანცა ისწავოს¹⁴ და ჰრწმენეს, ვითარმედ იგი არს ქრისტე, რომელი¹⁵ ცეცხლითა ნათელ-სცემს¹⁶ და სულითა და ნათელღებულთასა განსწმედს ბრალთა და მისცემს¹⁷ მათ პა-

- 1 უჟამოდ B
- 2 მიმიღეს AB EF
- 3 ძე BDEF
- 4 ჭეშმარიტისა D
- 5 და] -D
- 6 არმცა B
- 7 წყარო DE
- 8 სიწმიდისად C
- 9 მათ BF
- 10 ბილთა F
- 11 რათამე ACDEF
- 12 მწიკულთაგან BCDF , მწიკულევეანთაგან E
- 13 მამისა B
- 14 ისწავოს BCD
- 15 რომელიცა B
- 16 ნათელ-სცემ BF
- 17 მისცემ C

ტივისა შვილებისას¹ მშობელისა თვისა მიმართ, ვითარცა ძმ² მისი ჭემმარიტი.

ვინადაც აქა არლარა იგავთა და სახეთა რათამე³ (D29v) მიერ, ვითარცა პირველ, არამედ ბრწყინვალედ და თნიერ ყოვლისა დაფარულებისა განცხადნა სამგუამოვნებად ნეტარისა სამებისა: მამა და⁴ ძმ⁵ და სული წმიდა. პირველი⁶ იგი ყოველთა მპყრობელ და ყოველთა დასაბამ არს, ხოლო თვთ არა მიმღებელ დასაბამსა⁷ ყოფისასა⁸, არამედ მისთანა სამარადისო(B180r)თა მით სახიერებითა თვისთა იგი მისცემს ყოველთა დასაბამსა ყოფისასა; ამისთვისცა ერთი ღმერთი⁹ სამებით¹⁰ იქადაგების, არა ახალი, არცა ჟამიერი, არამედ სამარადისო და უჟამო; არა და(E211r)საბამსა ყოფისასა მიმღებელი, არამედ დასაბამსა ყოფისასა მიმცემელი მიმღებელთა¹¹ მისგან; არა აგებული, არამედ აუგებელი, რამეთუ ჯერ-იყო დასაბამსავე ჩუენისა სრულ-ყოფისა¹² შემოყვანებისასა, წყლისა მიერ, ვიტყვ, და სულისა, რაათა ერთმთავრობითმანცა¹³ ნეტარებად წმიდისა სამებისამან განცხადებულ მოქმედება-ყოს თვისი გამოცხადებად, რაათა მისსა მიმართ იყოს თვთ ნათლისღებაცა¹⁴ ესე (F207r) ჩუენი და ვისწავოთ¹⁵ დასაბამსავე სარწმუნოებისასა, ვითარმედ ვითარ¹⁶ ანუ ვისსა მიმართ გურწამს¹⁷ მის მიერ მოწოდებულთა.

- 1 შვილებისასა] +და C
- 2 ძე BCDEF
- 3 რათმე ACDEF
- 4 და] -D
- 5 ძე BCDEF
- 6 პირველი] რომელი BCDEF
- 7 დასაბამ D
- 8 ყოფისსა D
- 9 ღმერთი] -DE
- 10 სამებითა F
- 11 მიმღებელთა A B CDEF
- 12 შრულყოფისასა] +და E
- 13 ერთმთავრობითმანცა E
- 14 ნათლისღებად D
- 15 ვისწავოთ BCD
- 16 ვითარ] -D
- 17 გრწამს C

ამისთვისცა ნათელმღებელი მოუყვებოდით რაღ ღმერთსა, ნათელ-ვილებთ მამისა მიმართ და ძისა და სულისა ყოვლადწმიდისა, რომელი-ესე ესრეთ გუასწავა განცხადებულად ქრისტემან ღმერთმან, ერთმან წმიდისა სამებისაგანმან, დასაბამსა წმიდისა მის შვილებისა და წ(C126v)ოდებისა ჩუენისასა ნიჭთა მათ მიმართ მისთა საღმრთოთა, რაჟამს წარავლინებდა ქადაგთა: „წარვედით“, ჰრქუა მორწმუნეთა და განსწავლულთა საიდუმლოთა მისთასა, (A95v) „მოიმოწაფენით“ ყოველნი წარმართნი², ნათელ-სცემდით მათ სახელითა მამისაათა და³ ძისაათა და სულისა წმიდისაათა“.

სამართლად უკუე, იწყებდა რაღ⁴ ქრისტე ნათლისღებასა, გამოცხადნა მამა და თვთ ქრისტე – ძედ მხოლოდ-შობილად და სული ყოვლადწმიდა; ამას საღმრთოსა (B180v) გამოცხადე(D30r)ბასა და სამებითა გამოჩინებასა და მისსამიმართსა⁵ ცხორებაშემოსილსა მესაიდუმლოებასა⁶ არარა იყო ჩუენ, კაცთათვს, უგანმაცხოველებელს⁷, (E211v) არცა ამის, ღმრთისა მიმართ მისღვისასა, უკმა-საყოფელეს, გინა უჟამოსა მის ნათლისა დაწინდებისასა⁸ უბრწყინვალეს, უნათლეს და უჰაეროვნეს.

ესევეთარი არს ქრისტეს განსაკრთომელი ნათლისღებად, რომელსა ჩუენ ვდღესასწაულობთ დღეს; ამას ყოველსა მონიჭებს იგი კეთილადმსახურთა⁹, მიმადლებითა მათდა შვილებისა წინდისაათა, რომელ-იგი არს მტკიცე და დაუცემელ¹⁰ და საღმრთოდ აღავსებს¹¹ მათ ღმრთივმოცემულითა ჰაეროვნებითა. ესე არს შესავალ ზეცათა სასუფეველისა, (F207v) ესე არს წინაბჭე საუკუნოვანსა ცხორებისა, ესე

- 1 მოიმოწაფენით B
- 2 წარმართნი] +და D
- 3 და] -C
- 4 რაღ] -B
- 5 მისსამიმართსა C
- 6 მესაიდუმლოებასა BF, მესაიდუმლოებასა C
- 7 უგანმაცხოველებელს C
- 8 დაწინდებისა E
- 9 კეთილად მსახურთა] კეთილმსახურთა DE
- 10 დაუცემელი D
- 11 აღვსებს B

არს ჩუენდა ღმრთისა მიმართ საკუთრებისა ძირ¹ და დასაბამ² და წინაშემყვანებელ, რამეთუ უკუეთუ არა იშვეს ვინმე, თქუმულ არს, წყლისაგან და სულისა, ვერ შევიდეს სასუფეველსა ღმრთისასა. აწ უკუე ვინაათგან ქრისტემან, მხოლოდშობილმან ძემან მამისამან, ნათელ-ილო, ზეცათა აღსავალისა³ ბჭენი განმისუნა ჩუენ და მოგუმადლა შესავალი მამისა მიმართ თუსისა, ამისთუსცა ბრწყინვალედ ღალადებდა: „ვერვინ მივიდეს მამისა, გარნა ჩემ მიერ და უკუეთუ ვინმე ჩემ მიერ⁴ შევიდეს, შევიდეს და გამოვიდეს და საძოვარი⁵ პოოს⁶, რამეთუ მე ვარ კარ და გზა და⁷ ნათელ ცხორება⁸ და ჭეშმარიტება⁹“.

ამათ ყოველთა დღესასწაულებსა¹⁰ ვდღესასწაულობთ ჩუენ (B181r) დღეს, რომელნი-ესე გარეგან სასოებისა ზიარ მადლისა ქრისტესისა (E212r) ვიქმენით. ამათ მიერ განვწმდებით და განვახლდებით¹¹, ცხოველ-ვიქმენებით და განვღმრთდებით და ღმრთისა მიმართ მამისა შემავალინი ვკვობთ: „ავვა,¹² მამაო!“ მუნ¹³, სადა-იგი ჩუენგან ამაღლებული ქრისტე წინამორბედად ჩუენდა¹⁴ შევიდა და თავისა მიერ (D30v) თუსისა განმიახლა ჩუენ შესავალი* ზეცისა საგანეთაჲ, ნამდვლვე¹⁵ წმიდაჲ და ცხოველი და

- 1 ძირი D
- 2 დასაბამი D
- 3 აღსავლისა B
- 4 და უკუეთუ ვინმე ჩემ მიერ] -D
- 5 საძოვარი B
- 6 პოოს E
- 7 და] -BC
- 8 ცხორებაჲ B
- 9 ჭეშმარიტებაჲ B
- 10 დღესასწაულებთა D
- 11 განვაახლდებით ABC
- 12 ავვა] აბაბა B
- 13 მუნვე B
- 14 ჩუენვს ACDE
- 15 ნანდვლვე D

* აქედან D-ში მეორდება წინა ტექსტი: „მამისა მიმართ ... ჩუენ შესავალი“ (იხ. 7-16 სტრიქონები ამავე გვერდზე).

ახალი¹, არაოდეს² მოკუდავი, არცა მიმღებელი დაჯსნისა რამსმე³ და⁴ დარღუევისაჲ, ვინააცა მა(96rA)დლით⁵ შვილ ღმრთისა ვიცნობებით და წიგ(C127r)ნთა საცნაურთა აღვიწერებით და ზეცისათა მათ პირმშოთა შევეერთებით, ზეცისასა⁶ სასუფეველსა⁷ მიმღებლობ(F208r)ითა და ცხორებისა საუკუნოჲსა მიმთხუევითა, ზეშთა⁸ გონებისასა მას და სიტყუსა და მოგონებისასა, რომლისათუს პავლე წამებს და ღალადებს: „არცა თუალმან იხილა, არცა ყურსა ესმა, არცაღა ყოვლად გულსა კაცისასა მოუვდა, რაიგი განუშნადა ღმერთმან მამამან მისთა და მხოლოდშობილისა ძისა მისისა მოყუარეთა“.

მუნ აღყვანებისა ჩუენისათუს მოვიდა ჩუენდა მომართ მხოლოდშობილი ძმ⁹ ღმრთისაჲ და ამას წილხუდომასა¹⁰ მოგუმადლებს ჩუენ დღეს, რამეთუ შთავდების წმიდათა ამათ წყალთა იორდანისათა, მოიდრეკს თავსა და ნათელს-იღებს¹¹ და გამოუთარგმანებელთა საიდუ(D31r)მლოთა სრულ-ჰყოფს, რამეთუ¹² წმიდა-ჰყოფს წყალთა იორდანისათა (B181v) და მათ თანავე წმიდა-ჰყოფს ნათლისმცემელსა; ამას თანა შეჰმუსრავს (E212v) თავებსა ვეშაბთასა წყალთა შინა და მათ შინა დაჰფლავს ცოდვათა, ჩუენ, კაცთასა და გამომაჩინებს ჩუენ წმიდა ცოდვათაგან, რამეთუ არათუ იგი განწმდების, ვითარ-იგი სცთებიან ვიეთნიმე, რომელი-იგი თვთ სიწმიდე არს და განმზანელ და ცეცხლგანმღეველ ყოვლისავე შეცოდებისა, უფროსლა ყოვლისავე ბილწებისა და შეგინებისა ყოვლად უჩინომყოფელ, არამედ რაათა ჩუენ, მის¹³ მიერ განწმედვილნი,

- 1 ახალი+და B, ახალი] -F
- 2 არაოდეს] არავე ოდეს B
- 3 რამსამე B
- 4 და] -D
- 5 მადლით CD
- 6 ზეცისა BCE
- 7 სასუფეველისა D, სასუფეველად E
- 8 ზესთა BD
- 9 ძე BCDE
- 10 წილთხუდომასა AE
- 11 ნათელ-იღებს D
- 12 რამეთუ] რომელი D
- 13 მის] -D

წმიდა ვიქმნეთ¹ მის მიერ და წმიდად შევიდეთ ბჭეთა ზეცისათა და ბრალთაგან თავისუფალნი მოუვდეთ² მამასა და სიწმიდით მოვიხუნეთ ნიჭნი იგი ზეცისანი და სიწმიდით ვიქცეოდით³ წმიდათა მათ სულთა თანა, ყოვლითა სიწმიდითა აღსავსისა ანგელოზთა მწყობრისასა.

(F208v) ამისთვისცა⁴ ყოვლადსამსახურებელი იორდანე ჰკრთების და იხარებს წყალთა მისთა თანა ღმრთისა ნათლისღებად შეწყნარებითა, რომლითა განწმედლი-იქმნა ყოველი ბუნება მათი და მათ თანავე ჩუენიცა ბუნება ბევრეულთა⁵ მწინკულთაგან⁶ განწმდა. ამისთვის მთანი იორდანისანი ჰკრთებიან და ვერძთა კეთილად მიემსგავსებიან, ვუმევითა ვერძთა კეთილად აღმღერებისადა⁷; ამისთვის ბორცუნი იორდანისანი მახლობლობითა ვერძთა მსგავსებისადათა კრავებსა ცხოვართასა ებაძვებიან და ვლდებიან თანავლდომასა აწლა შობილთა კრავთასა; ამისთვის უ(B182r)დაბნომ ყუავის და შეიმოსს შროშანთ(E213r) მცენარეობასა⁸ და მეორედ ცად იქმნების⁹ საცნაურთა შროშანთა მცენარეობითა ჰაერი(96vA)ოვანქმნული¹⁰, რამეთუ ვითარცა-იგი ვარსკულავთა¹¹ შუენიერებითა შეიმკვ(C127v)ების და თვისსა შუენიერ ყოფისასა კულად უშუენიერეს იქმნების, ეგრეთ(D31v)ვე ესე, საცნაურთა შროშანთა გამოღებითა და წყალთა მიერ იორდანისათა ნათლისასხედ ნათლისშემოსილებითა, უბრწყინვალეს თავისა თვისსა გამოჩნდების; ამისთვის ჰაერი განშუენდების, საღმრთოთა ბრწყინვალეებითა ელვარექმნული¹²; ყოველივე დაბადებული თანად მოისწრაფის¹³ დამბადებელისა და

- 1 ვიქმნეთ B
- 2 მოუვდეთ] -D
- 3 ვიქცეოდეთ B
- 4 ამისთვის E
- 5 ბევრეულთა B
- 6 მწინკულთაგან BCE
- 7 ამღერებისადათა D
- 8 შროშანმცენარეობასა BF, შროშანთა მცენარეობასა D
- 9 და მეორედ ცად იქმნების] -E
- 10 ჰაეროვანქმნილი D
- 11 ვარსკულავთა B
- 12 ელვარექმნილი B
- 13 თანად მოისწრაფის] თანამოისწრაფის E

მის მიერ კაცთა მონიჭებულსა მას ბრწყინვალეობასა თანა განბრწყინდების, რამეთუ ყოველნივე მისსა ჰმორჩილობენ წამისყოფასა და თანა-უხარის და მხიარულ არიან, რომელთაცა ზედა იგი თავადი იხარებს.

ამისთვისცა მე ვპკრთები და ვიხარებ დღეს, მთათასა (F209r) ვებაძვები აღმღერებასა¹ და ბორცუთასა ვემსგავსები მკრთომარეობასა; ქრისტეს, ღმრთისასა, კრება-ვპყოფ საიდუმლოსა და ჩემსა ვდღესასწაულობ ცხორებასა და განწმედასა², რამეთუ ამათ მიერ ზეცისა ვიქმნები და ძეთა თანა ღმრთისათა აღვირაცხები, ზეცისა მვედრობათა თანა შერაცხვითა და ბუნებით ჭეშმარიტისა მის ძისა ღმრთისა შეწყნარებითა და მისითა მეფედ და მვედართა მძღუანველად³ აღწერთა ჩემისა ამის ანგელოზებრივისა⁴ ბანაკისადათა.

(E213v) არამედ ეკრძალებით, საყუარელნო, ეკრძალებით, რაოდენნი ქრისტეს რჩეულ მვედარ (B182v) ხართ, რაოდენნი ქრისტეს ნიჭთა შემწყნარებელ ხართ, რაოდენნი განპბრწყინდით ნათლითა ქრისტესითა, რაოდენნი განცისკრდით⁵ საიდუმლოთა ქრისტესითა, რაოდენნი მის⁶ მიერ ძეთა თანა ღმრთისათა აღიწერენით, რაოდენთა ძუელი ადამ განიძარცუეთ, ქუეყანით ქმნულებითა დაბადებული და კულად ქუეყანისათა მიდევენებულეებით ცხორებისათვის მიწად მიქცეული; რაოდენთა ქრისტე, ახალი ადამ, შეიმოსეთ, ზეცით ჩუენდამდე გარდამომაგალი და ზეცისა მყოფელი ჩუენი; რაოდენთა ძღ⁷ ღმრთისა შიწ(D32r)ყნარეთ⁸ და მის მიერ ძედ⁹ ღმრთისად¹⁰ იქადაგენით; რომელთა მიწიერი ცხორება უვარ-ჰყავთ¹¹ და

- 1 ამღერებასა B
- 2 განწმედასა] +და D
- 3 მვედართა მძღუანველად B
- 4 ანგელოზრივისა F
- 5 განცისკრდით] განწნათლდით BF, განცისკრდით ADE
- 6 მის] -D
- 7 ძე BCDEF
- 8 შეწყნარეთ B
- 9 ძღ AF
- 10 ღმრთისა ACD
- 11 უარ-ჰყავთ C

ზეციერად ცხორებად აღთქუმა-ჰყავთ, რომელთა განსაწმედელი საბანელი მიითუალეთ და იორდანისა ნაკადულთა¹ განსწმდით. ეკრძალენით, ნუსადა ყოველთავე ამათ ნიჭთა ღმრთისათა² დამეიწყებელ³ იქმნეთ, კუალადქცევითა პირველისავე მის მიმართ (F209v) ცხორებისა; ჰხედვევდით⁴, ნუუკუე ზეციერი სამოსელი განაგდოთ და კუალად ძუელივე იგი ადამ შეიმოსოთ; ჰხედვევდით⁵ საღმრთოსა მას მესაიდუმლოე-ყოფასა, რომელი ის(C128r)წავეთ, საიდუმ(A97r)ლოშემოსილთა მიერ⁶ ნეკტარათა⁷ იორდანისათა, მასწავლელობითა და განმწმედელობითა⁸ ქრისტესითა.

დაიცევით მადლი იგი და ბილწებითა ცოდვათაათა (E214r) ბრწყინვალეებასა მისსა ნუ შეამწინკულეთ⁹, არამედ წარუტყუენველად დაჰმარხეთ ნიჭი მისი; ილუაწეთ უბიწოებად ნიჭისა¹⁰, რამეთუ არა თავს-იღებს ქრისტე უვარ-ყოფასა,¹¹ დაღაცათუ ფრიად კაცთმოყუარე არს.

იხილეთ,¹² დაიცევით ნამარხევი, რომელი მიიღეთ (B183r) ქრისტესგან წყალთა შინა იორდანისათა, ნუუკუე უდებ-ქმნითა დაცვისა მისისაათა¹³ უგრძობელად წარსწყმიდოთ იგი და უჩინოდ წარიპარონ იგი ავაზაკთა, რამეთუ უძილ არს მბრძოლი ჩუენი და უყუარს წარპარვად უცხომსა სიმდიდრისა¹⁴, არათუ რაათა მან მოიგოს იგი, არამედ რაათა ჩუენი განაშიშულოს¹⁵ მისგან, საღმრთოდ განმდიდრებულეებად, და მსგაეს თვსსა

- 1 ნაკადულთაგან D, ნაკადულთა E
- 2 ღმრთისთა D
- 3 დამეიწყებელ B
- 4 ხედვევდით DE
- 5 ხედვევდით DE
- 6 მიერ] მათ C
- 7 ნეკტარათა C
- 8 განწმედელობითა B, განმწმედელობითა C
- 9 შეამწინკულეთ BCE
- 10 ილუაწეთ უბიწოებად ნიჭისა] -D
- 11 უვარის-ყოფასა B, უარ-ყოფასა C
- 12 იხილეთ] +და E
- 13 მისაათა C
- 14 სიმდიდრესა ABCEF
- 15 განაშიშულოს BD

გუყვენეს სიგლახაკითა.

იხილეთ, ნუ სადა განამწაროთ იგი¹, გინა შეაწუხოთ ქრისტე, ესოდენსა ღმრთეებრ სიყუარულსა დამდებელი ჩუენთვს, რამეთუ წუხს და განმწარდების, რაჟამს მიხილნეს ჩუენ შეურაცხისმყოფელად მისდა. ხოლო უკუეთუ, ვითარცა კაცთა, გრულოდის² და პირველისავე ცხორებისა მიმართ მიიზიდვოდით³ და ბილწებითა უჯეროათა თავნი თვსნი შეამწინკულნეთ⁴, რამეთუ ადვილ მცთომ არს ბუნებად (D32v) კაცობრივი, არათუ მძლავრებითა და იძულებითა რაათმე⁵ დამო(F210r)ნებული, არამედ თვთმფლობელითა⁶ ნებითა⁷ ვნებათა მიმართ მიდრეკილი, რაჟამს თვთ ნეფსით⁸ აღირჩია მან ესე. კუალად, თავნი (E214v) თვსნი განიწმიდენით⁹, კუალად, თავნი¹⁰ თვსნი სინანულითა¹¹ განიბრწყინვენით¹², რამეთუ ესეცა მომანიჭა ჩუენ ქრისტემან, კაცთმოყუარემან, მეცნიერებითა ჩუენ, კაცთა, უძლურებისაათა და ცოდვისა მიმართ მალემსრბოლობისაათა, დაღათუ ნავატიანნი მხოლოდ სახელისდებამდე ოდენ წმიდანნი¹³ განიჭრებიან.

არამედ ჩუენ ნუმცა დავადგრებით ცოდვასა შინა, ნუცა¹⁴ და(B183v)ვშეთებით¹⁵ ბრალთა შინა, ნუ¹⁶ დავადგრებით შეგინებასა ზედა თავთა თვსთასა და ბორგნეულობასა¹⁷ შინა ბილწთა საქმეთასა და მაგინებელობასა¹⁸

- 1 იგი] -BCDEF
- 2 გურულოდის CD
- 3 მიიზიდვოდეთ D
- 4 შეამწინკულნეთ CDE
- 5 რაათამე B
- 6 თვთმფლობელობითა B
- 7 ნიებითა B
- 8 ნებსით DE
- 9 განვიწმიდენით C
- 10 განიწმიდენით, კუალად თავნი] -E
- 11 ~სინანულითა თავნი თვსნი B
- 12 განიბრწყინვენით D
- 13 ოდენ წმიდანნი] -E, ოდენ D
- 14 ნუმცა E
- 15 ცოდვასა შინა, ნუცა დავშეთებით] -D
- 16 ნუცა B
- 17 ბორგნეელობასა B
- 18 მაგინებელობასა E

ჩუენდა მოცემულისა მადლისასა; არა განვარისხოთ მომცემელი იგი მადლისად ქრისტე, რამეთუ ამისთვის მონიჭა ჩუენ შემდგომად ცოდვათა და ცთომათა წაპალი სინანულისად, რაათა დაღათუ¹ ვსცთეთ², ვითარცა კაცნი, კუალად მისსა მომართვე მოვიქცეთ განგდებითა ცოდვის³ მოქმედებისადათა (A97v) და მის მიერ მომადლებული იგი ჩუენდა ბრწყინვალეზაჲ მივიტაცოთ და კუალად მის მიერ საკუთარ ვექმნეთ მას.

ისწავეთ, ძმანო, საყუარელნო, თუ ვინაჲ ესოდენ კაცთმოყუარე (C128v) იგი ქრისტე, მარადის მოსურნე ცხორებისა ჩუენისაჲ, ესოდენითა რისხვითა აღეტყინების ჩუენთვის და ვითარ-ესე ხედავთ⁴, ესოდენ საწყალობელად დაგუამონებს მტერთა, რომელთა მახვლითა უწყალოდ განვილევით? ცხად-არს, ვითარმედ ამისთვის, რამეთუ სამარადისოდ ვცოდავთ და მოქცევამ არა ოდეს გუნებავს, არცა აღდგომაჲ (E215r) დღითიდღედთა დაცემათა ჩუენთაგან, არამედ გულს(F210v)მოდგინედ შეგვმსჭუალვან⁵ გონებანი ბოროტთა საქმეთადა და მათგან განჭრაჲ ამათი⁶ არა გუნებავს. ვინაჲცა გლოცავ, საყუარელნო, ვიდრემდის კნინი ესე ჟამი გუაქუს, რამეთუ რაჲ არს კაცობრივი ცხორებაჲ, გარნა თუ მსგავს მარადის (B184r) მლ(D33r)ტოლვარისა აჩრდილისა? მოვივსენებდეთ საღმრთოთა ამათ ნიჭთა ქრისტესთა და კუალად მოვეგნეთ თავთა თვსთა, განვიწმიდნეთ თავნი ჩუენნი⁷ ყოვლისაგან ბიწისა და კუალად მოსწრაფებით მოუვდეთ ქრისტესა; ყოველივე⁸ უდარეს ვჰგონოთ მსახურებისა მისისა, რაათა კუალადცა მოვიხუნეთ ნიჭნი მისნი, რამეთუ არარაჲთ ესრეთ მოიმადლებს ქრისტე, უბიწოჲ იგი და წმიდაჲ, ვითარ სიწმიდითა სულისადათა და უბიწოებითა ვორცთადათა,

1 დაღაცათუ BF
 2 ვსცეთით C
 3 ცოდვისა D
 4 ვხედავთ D
 5 შეგვმსჭუალვან B, შეგვმსჭუალვან CDE, შეგვმსჭუალვან F
 6 ამითი B
 7 ჩუენნი] თვსნი DE
 8 ყოვლისავე B

რამეთუ კაცობრივი ყოველი და მიწიერი წუთჟამისა¹ არს და მსწრაფლ წარმავალ, ხოლო ქრისტეს ცხორებაშემოსილნი იგი ნიჭნი დაუცემელ არიან და დაუსრულებელ და მარადის დაადგრებიან მიმღებელთა მათთა.

ხოლო უკუეთუ არცა სურვილმან მათმან საცხორებელმან, არცა სიყუარულმან საღმრთომან შეუძლოს მოქცევამ ჩუენი ბოროტისაგან, სატანჯველთადა სადმე² და საგუემელთათვს, რომელნი ამას ცხორებასა შეგუემთხუევიან და რომელნი მერმესა მას მიგუელიან, რაათა აქა წუთჟამ ვიტანჯებოდით, ხოლო მუნ უკუდავად და დაუსრულებელად შევიყუაროთ მოქცევამ მისსა მიმართ, რაათა რომელნი კეთილისა სურვილმან (E215v) არა მოგუაქცინა, შიშმან სატანჯველთამან მოგუაქცინეს. ამისთვის მადლნი მიეცემიან, ამისთვის ტანჯვანი³ წინადაესხმიან, ამისთვის ნიჭნი განეყოფვიან, ამისთვის საგუემელნი განემზადებიან, რაათა ერთითა მით ღმრთის(F211r)მოყუარენი სულნი⁴ განმტკიცნებოდინ⁵ და ღმრთისმსახურებასა შინა დაადგრებოდინ⁶ მიმღებელად საღმრთოთა მათ კეთილთა მისთა, ხოლო მეორითა მით (A98r) ცოდვისმოყუარენი სულნი იტანჯებოდინ და, ვითარცა ფრიად ფიცხელნი, იგუემებოდინ, გინა იწერტებოდინ, და კუალად ღმრთისა მიმართ მოიქცეოდინ თვსისა ტყუეობისა დატევებითა და კუალადმოქცევისა ჩუენებითა.

ხოლო უკუეთუ მოუქცეველ ეგნენ, ეგრეცა და ვიდრე სიკუდიდმდე ცოდვასა შინა ყოფამ (C129r) აღირჩიონ, უკუდავთა მიეცნენ სატანჯველთა და მიერიტგან (D33v) სამართლად იტანჯებოდინ, ვითარცა არადამტევებელნი ცხორებისანი, არცა ამასვე საწუთოსა მოქცეულნი ღმრთისა, რომლითა მოიგებვის⁷ საღმრთოჲ იგი მოწყალეზაჲ მისი, რამეთუ დაუსრულებელ არიან სატან-

1 წუთჟამისაჲ BDF
 2 სადამე B
 3 ტანჯვანი] +წინა E
 4 სულითა D
 5 განმტკიცნებოდინ B, განმტკიცდებოდინ ABE
 6 დაადგრებოდინ D
 7 მოიგების D

ჯველნი იგი საუკუნენი. დალათუ ორიგენენი¹ აღშფოთ-
ნებოდინ, დალათუ დიდუმონი და ევაგრენი აღბორგნე-
ბოდინ² შჯულისდებითა³ სატანჯველთა დასრულებისათჳს,
ვითარმცა მტყუვარ-ჰყოფდეს ქრისტესა, რომელი-იგი საუ-
კუნეთა სატანჯველთა გუემისა და ცეცხლისა ოდესმე
დაუსრულებლობასა, ხოლო ოდესმე⁴ მოუკლებლობასა
მატლისასა განასაზღვრებს ცოდვილთათჳს, რომელთა
აქა (E216r) სინანული არა ინებეს, არცა მისსა მიმართ
მოქცევაჲ აღირჩიეს, არამედ მათვე ცოდვათა მათთა შინა⁵
შეემთხვა განსლვაჲ ამის ცხორებისაგან.

აწ უკუე, რაათა ორკერძოთავე, აწინდელთა ამათ და
მერმე ყოფადთა, მოუთმენელთა ძვრთა სატანჯველისათა
განვერნეთ, მაცხოვრისა ქრისტეს მიმართ მოვიქცეთ და
ყოველი სახე ცოდვისაჲ მოვიძაგოთ, მოვიქცეთ ყოველთა
(F211v) საქმეთა ბილწებისაგან, კეთილ საქმედ განცვალე-
ბითა მათითა, რაათა ესრეთ მოწყალე და ურისხველ ჩუენ,
ყოველთათჳს, ვყოთ იგი და ესრეთ აწინდელთაცა ამათ
მაჭირვებელთა ჩუენთა მოუთმენელთა საგნებელთაგან
ვივსნენთ⁶ და საუკუნოდ ყოფადთა მათ დაუსრულებელთა
ტანჯვათაგან განვერნეთ. და არა ხოლო ესე, რამეთუ
არა ხოლო ვიდრე⁷ მოაქამდე დაადგრებიან ღმრთივმონი-
ჭებულნი მოსაგებელნი მათნი, რომელთა დაიცვენ ნიჭნი
საცხორებელისა და ღმრთივმოცემულისა ნათლისღებ-
ისანი და კეთილ ცხორება იქმნენ⁸ ბოროტად ცხორებისა-
გან, არამედ სასუფეველსაცა ცათასა მივემთხვენთ⁹ და
მკვდრობაჲ იგი ზეცათა პირმშოთაჲ შეგუეძინოს და საუ-
კუნეთა კეთილთა მათ თანავე მიმღებელ ვიქმნენთ.

(A98v) (D34r) ყოვლადვე და¹⁰ სამარადისოდ ვდღესას-

1 ოროგენენი B, ორიგიანენი D
2 აღბორგნებოდინ B
3 სჯულისდებითა BCDE
4 ოდეს AC
5 ~შინა მათთა BF
6 ვივსნენით B
7 ვიდრემე E
8 იქმნენ BDF
9 მივემთხვენთ ABCEF
10 და] -ABCEF

წაულობდეთ, ყოვლადვე და მარადის ვიშუებდეთ სამარა-
დისოთა მათ თანა მედღესასწაულეთა, მარადის მედღე-
სასწაულენი, და გალობითა ღმრთისაჲთა შუებულნი ვმასა
მედღესასწაულეთასა ვგალობდეთ და გალობასა¹ ანგე-
ლოზებრსა ზეციერად უგალობდეთ (E216v) დაუსაბამოსა
ერთსა² და მშობელსა ძისა მხოლოდშობილისა და ღმრთი-
სასა, რომელი-იგი ცხად არს, ვითარმედ არა დაუსაბამო
არს მიზეზისაგანობისათჳს³, ხოლო დაუსაბამო – ჟამთა
პირველ, უჟამოდ მამისაგან შობილობისათჳს, (C129v) რა-
მეთუ დაუსაბამოდ და უჟამოდ აქუს მამისაგან შობაჲ,
და ყოველთა წმიდამყოფელსა, სულსა ყოვლად წმიდასა,
რომელი-იგი მამისაგან გამოვალს და მამისა და ძისა თანა
სამარადისო არს და ღმრთივშუენიერად⁴ ბრწყინავს ყო-
ველთავე შინა ბუნებითა საცნაურებათა, რომელთა შინა
მამაჲ იხილვების (F212r) და ძე⁵ იცნობების, მათვე შინა,
ცხად არს, სული წმიდაჲცა.

(B185v) რამეთუ სამ არს სამებაჲ, მარადის სამსახ-
ურებელი, მარადის პატივისსაცემელი, მარადის საქებელი,
მარადის სადიდებელი, და ერთ არს მისი სამარადისობაჲ⁶,
ერთ არს მისი მეუფებაჲ, ერთ არს მისი ყოველთა ზედა
მთავრობაჲ და მიუდრეკელობაჲ და ერთ⁷ – მისი ზეშთა⁸
მთავრობისა⁹ მთავრობაჲ და შეურყეველობაჲ და ერთ –
ზეშთა¹⁰ ნათელთაჲ¹¹ იგი ბრწყინვალებაჲ, ყოვლისავე, ხილ-
ულისა და უხილავისა, განმანათლებელი და ერთ – ზეშთა¹²
ღმერთთაჲ იგი ღმრთეებაჲ, ყოველთა განმაღმრთობელი¹³

1 გალობსა B
2 ერთსა] ღმერთსა BCDEF
3 მიზეზისა გონებისათჳს B
4 ღმრთივშუენიერად C
5 ძე BCDEF
6 სამარადისობაჲ ABEF
7 ერთ] +არს C
8 ზესთა BD
9 მთავრობის B
10 ზესთა BD
11 ნათელთა ADE
12 ზესთა BD
13 განმაღმრთობელი] განმაღმრთობელი C, განმანათლებე-
ლი D

მადლით, საღმრთოთა მადლისა ღირსქმნულთა; ერთ – ზეშთა¹ ცხოველთა ცხორება და უკუდავება, ყოველთა ცხოველსმყოფელი² ცხორების დასაბამობით³, თითოფერად და მრავალსახედ, თითოსახისა ცხორებისა მიმღებულთა მათ უკუდავყოფელობით⁴ და წარუვალისა ცხორებისა შემსგავსებულობით⁵.

(E217r) ამას ნეტარსა სამეზასა,⁶ ყოველთა მეუფესა, ვადიდებთ,⁷ ამას დაუცხრომელად ვაქებთ,⁸ ამას (D34v)* პატივ-სცემთ⁹ და ვმსახურებთ¹⁰, რომელმან იორდანესა, ყოველთა წყალთა სიწმიდითა¹¹ უპირატესსა, ზედა განცხადებულად მიჩუნა ჩუნ თავი თვისი, რაჟამს მამა ზეგარდამო წამებდა, ძმ¹² იორდანეს ვორციტა ნათელს იღებდა, სული წმიდა, სახითა ტრედისაჲთა, ჰაერის¹³ განმკუთვებულა და ქრისტესა ზედა, ვითარცა თანამონათესევესა¹⁴, გარდამოვიდოდა და თავსა¹⁵ მისსა¹⁶ ზედა დაჯდებოდა, რომლითა გამოზრწყინდა სრული სამეზისა ღმრთისმეცნიერება და მისსა მიმართ განმტკიცნა სარწმუნოება¹⁷.

- 1 ზესთა BD
- 2 ცხოველსმყოფელი] +და E
- 3 დასაბამობით E
- 4 უკუდავყოფელობით B
- 5 შემსგავსებულებით BD
- 6 სამეზსა B
- 7 ვადიდებდეთ B, ვადიდებდეთ F
- 8 ვაქებდეთ BF
- 9 პატივ-სცემთ BCF
- 10 ვმსახურებთ BCDEF
- 11 სიწმიდით D
- 12 ძე BCDEF
- 13 ჰაერისა ABCEF
- 14 თანამონათესავესა B
- 15 თავისა D
- 16 მისისა D
- 17 სარწმუნოება] სასოება BF

* D-ში (Jer. 17) ტექსტის ბოლო გვერდზე (34v) აშიაზე ასომთავრული ასოებით მიწერილია ჯვრის სახედ: „თარგმნილი ...მსი“ (სახელის პირველი ასოები არ იკითხება).

(A99r) ამას დაუცხრომელად ვადიდებდეთ¹, ამას მოუკლებელად (F212v) ვაქებდეთ ქებითა ღმრთივშუენიერითა, ამას უგალობდეთ ანგელოზებრივითა გალობითა. ღმრთად, ვითარ-იგი პირველ ვთქუ, ვიცნობთ მამასა, ღმრთად ვიცნობთ ძესა და სიტყუასა ღმრთისა მამისასა და² ეგრეთვე, ღმრთად აღვიარებთ ღმრთისა მამისაგან გამომავალსა სულსა წმიდასა, რამეთუ მისსა შუენის³ ყოველივე დიდებამ, პატივი და⁴ თაყუანისცემამ, დიდადგონიერებამ⁵ და დიდადშუენიერებამ⁶ ცათა შინა და ქუეყანასა და ზღუასა, თვთ მათ კიდეთადმდე⁷ სოფლისათა, ყოველსა ადგილსა უფლებისა მისისა⁸, ყოველთა მფლობელისასა, ყოვლადვე და⁹ აწ და მარადის და¹⁰ უკუნითი¹¹ უკუნისამდე, ამინ.^{12*}

- 1 ვადიდეთ F
- 2 და] –B
- 3 შუენისა B
- 4 და] –B
- 5 დიდგონიერება DE
- 6 დიდშუენიერება DE
- 7 კიდეთამდე ABCDF
- 8 მისისასა CD
- 9 და] –BD
- 10 და] –C
- 11 საუკუნეთა D
- 12 ამენ E

* F-ში (Jer. 38) ტექსტის ბოლოში წერია: „სულსა იოვაკიმესსა შუენდვენ ღმერთმან“.

K-ში (A-643) ჰომილიის ბოლოს მიწერილია: „უფალო იესო ქრისტე, ღმერთო, დაიცვე წმიდად ბეჭედი ჩემისა ნათლისღებისა და ნუ განმეშორებინ მე სული წმიდა შენი ცოდვილსა მღუდელსა პეტრეს ნუცადა ჟამსა სულისა ჩემისა აღმოსვლისასა“. ამ პიროვნების სახელი აღნიშნული ხელნაწერის ბევრი საკითხავის ბოლოშია, საიდანაც ვიგებთ, რომ ის ყოფილა „პეტრე ტაბლაიშვილი, მარტყოფელი“ (მინაწერი ქალწულმოსამე ფებრონიას წამების საკითხავის ბოლოში).

(A99 r) მისივე¹, წმიდისა² მამისა ჩუენისა სოფრონ იჭრუსალიმელ პატრიარქისა³, ნათლისღებისათჳს მაცხოვრისა და ზედააღდგომისათჳს სარკინოზთაჲსა⁴. გუაკურთხენ, მამაო⁵.

1. კუალად ნათელი გამოგზნდების⁶ და კუალად მე განვნათლდები; კუალად ქუეყანაჲ განბრწყინდების⁷ და⁸ კუალად მე⁹ განბრწყინდები; კუალად ჰაერი ჰაეროვნობს და კუალად მე ჰაეროვან ვიქმნები. ყოველივე ნათელ¹⁰ და ზეშთა¹¹ ბრწყინვალე, ყოველივე ცისკროვან და ელვარე¹² და მვმობელ¹³ ღღისა ბრწყინვალეებასა¹⁴. ძალნი ცათანი იხარებენ¹⁵, ქუეყანაჲ ზეცისათა¹⁶ თანა იშუებს, მედღესასწაულენი ჩემისა განათლებისანი¹⁷. მთანი ჰკრთებოდედ დიდ-დიდებთა¹⁸ მათ ვლდომათა¹⁹ ვერძებისათა²⁰ მსგავსე-

- 1 თქუმული+მისივე F, მისივე] თქმული GK
- 2 მისივე წმიდისა] წმიდათა შორის B
- 3 პატრიარქისაჲ B, პატრიარქისა GK, პატრიარქისა H
- 4 სარაკიანოზთაჲსა B, სარკინოზთა G
- 5 ~მამაო, გუაკურთხენ BF, გუაკურთხენ, მამაო] -D
- 6 გამოჩნდების BCGHKL, გამოგზნდების] გამოგზნდების F
- 7 განბრწყინდები K
- 8 და] -B
- 9 მეცა BCDEFGHIL
- 10 ნათელი G
- 11 ზესთა BC
- 12 ელვარე] ჰაეროვან B
- 13 მამაკობელ I
- 14 ბრწყინვალეებასა C
- 15 იხარებენ] +და F
- 16 ზეცისა I
- 17 განათლებისანი] ნათლისღებისანი I
- 18 დიდ-დიდებთა G
- 19 ხლოდომათა B, ვლდომთა C
- 20 ვერძებისა D („თა“ თითქოს წაშლილი ჩანს), ვერძებისათაჲ G

ბითა¹ და ბორცუნი აღიმღერებედ² კრავთა³ აღმღერებისა⁴ მიბაძვებითა. ივლტოდედ⁵ წყალნი ზღვსანი გამოსახვითა ვრცელობისა⁶(B237v) და ზღვსახეობისა⁷ ჩუენტა⁸ ცოდვათაჲსაჲთა⁹. იორდანე რბიოდედ ჩემთჳს¹⁰ სრბასა უკულმართსა, რამეთუ მე ვარ კეთილად მართლუკუნქცეული და კუალად ყრმაქმნული სულიერიითა მით და წყალთამიერიითა ა*(C186v)ღმოსობითა, რაჲთა ესრეთ, ვითარცა აწლა შობილი და უმანკოჲ ყრმაჲ, სასუფეველად ზეცათა აღყვანებულ ვიქმნე.

ამისთჳს განფენილ არს სიხარული ზეცათაჲ¹¹ ჩემთჳს, ქუეყანით ზეცად¹² ამაღლებადისა¹³; ამისთჳს შუენიერი მხიარულებაჲ ქუეყანისათა¹⁴ თანა შეზავებულ არს დღეს, (F218r) რამეთუ ზედაჲს ჩემისა ცხორებისა შობასა, რამეთუ განიცდის ჩემსა ნათლის გამობრწყინვებასა, რამეთუ მიხედავს ჩემსა მონებისა განგდებასა, რამეთუ მოხედავს ჩემისა¹⁵ აზნაურებისა მოწევნასა, რამეთუ იჭვრობს ჩემსა ბიწისაგან განბანასა, რამეთუ გულისჴმა-ჴყოფს¹⁶ ჩემისა სიწმიდისა ბრწყინვალეებასა¹⁷, რამეთუ იხილა ჩემისა შვილებისა

- 1 მსგავსებითა] -I, მსგავსად B, მსგავსებისათა DG
- 2 აღიმღერებდ BG, აღიმღერებდე C
- 3 კრვთა C
- 4 ამღერებისა E
- 5 ივლტოდენ BG, ივლტოდენ I
- 6 ვრცელებისა C, ვრცელებისა D
- 7 ზღვსახეობითა BG
- 8 ჩუენ I
- 9 ცდვათაჲთა B, ცოდვათაჲთა G
- 10 ჩუენტჳს BK
- 11 ზეცათა G
- 12 ზეცად] -B
- 13 აღმაღლებადისა B
- 14 ქუეყანისა C
- 15 ჩემსა C
- 16 გულიჴმაჴყოფს B, გულისხმაჴყოფს G
- 17 ბრწყინვალეებასა C

* C-ში (A-1170) 186 r გვერდის ბოლოში მიწერილია: „ქრისტე, დმერთო, შეიწყალე ქრისტეფორე და მშობელნი მისნი საუკუნოდ. ამინ“.

შობამ, უფროსლა¹ საკვრველი აღმოშობამ², რამეთუ ესრეთ თქუმაჲ უშუენიერეს არს, არა ნებითა ვორცთაჲთა³ გამომკურველად⁴, არცა ნებითა მამაკაცისაჲ(A99v)თა⁵ აღმომაცენებელად, არამედ ნებითა სულისა წმიდისაჲთა⁶ გამობრწყინებულად⁷. იგინი – ქუენას⁸ შობისა, ესენი – ზენას⁹ შობილობისა, იგინი – ადამის მადლ, რომელმან მოგუატყუა შვილთაცა თუსთა, ურჩ-ექმნა რაჲ ღმერთსა და გარდაჰვდა¹⁰ სწავლათა მისთა, ხოლო ესენი – მეორისა ადამის ნიჭ, რომელნი ჩუენ, მოწაფეთა მისთა, მოგუმადლნა, იქმნა¹¹ რაჲ მორჩილ ღმრთისა¹², მშობელისა მისისა, და დაიცვა მცნებაჲ¹³ მისი უქცეველად, რაჟამს მსგავს ჩემდა¹⁴ იქმნა კაც და აჩუენა მორჩილებაჲ ვიდრე ჯუარცუმამდეცა¹⁵ და სიკუდილადმდე, რამეთუ თვთ თავადი იტყვს: „მან მომცა მცნებაჲ, რაჲ ვთქუა¹⁶ და რასა¹⁷ ვიტყოდი და მცნებანი მამისა ჩემისანი დავიმარხენ“.

ამათ ესევითართა არა უღირს-იჩინებს¹⁸ თქუმაჲ და სიტყუად¹⁹ ჩემ ძლით, (C187r) რამეთუ იქმნაცა ჩემ(D130v)-ებრობისა არა უღირსმჩინებელ, მიიხუნა რაჲ²⁰ უვორცთმან ვორცნი და ქალწულებრივთა სისხლთაგან აღ(F218v)-მოსცენდა და მიიღო მისგან სული გონიერი, საცნაური

- 1 უფროსილა B, უფროსლა G
- 2 აღმოშობა G, აღმოშად I
- 3 ვორცთათა G
- 4 გამომკურველად I
- 5 მამაკაცისათა G
- 6 წმიდისათა G
- 7 აღმობრწყინებულად B
- 8 ქუენას G
- 9 ზენას G
- 10 გარდახდა G
- 11 იქმნა C
- 12 ღმრთისად G
- 13 მცნება G
- 14 ჩუენდა BCGHI
- 15 ჯუარცუმამდეცა BG, ჯუარცმამდეცა C
- 16 ვთქუად G
- 17 რადსა G
- 18 ღირს-იჩინებს C, უღირს-იჩინებ GH
- 19 სიტყუად
- 20 რად] -I

და უხილავი, თანამონათესვე¹ სულთა ჩუენთაჲ², რამეთუ ესრეთვე სულისა³ და ვორცთაგან⁴ არს ყოველი კაცი, ბუნებით ადამისგან შთამომავალი და სცავს თუსებასა მისსა მიმართ, ვითარცა თანაერთბუნებაჲ და შვილთაშვილი.

(B238r) ამათდავე სახედ იშვა ღმერთი, სიტყუად ღმრთისად, დამბადებელი ამათი⁵ ცხორებაჲ მნებებელობითა კაცობრივისა თბისაჲთა⁶, ვითარცა თუსისა⁷ ქმნულ-დაბადებულისაჲთა⁸, და ესე მის თანა ნებებითა ღმრთისა მშობელისაჲთა⁹ და თანასათნო-ყოფითა სული-სა წმიდისა¹⁰, მის თანამონათესვისაჲთა¹¹, რამეთუ ერთ¹² არს განზრახვად ნეტარისა სამებისაჲ¹³, ვინათგან¹⁴ სარწმუნო არს ერთობაჲ¹⁵ ბუნებისაჲცა და არსებისა მისისაჲ. ამისთუსცა¹⁶ ნათელი სანთლისა მივალს ჩემსა განათლებასა განსაკუთრებაჲ და უნათლეს-ყოფად¹⁷ სანთლისა¹⁸, ვითარი-გი¹⁹ იყო, და სიტყუად ვმისა მიიწვივის სიტყუერ-ყოფად და განბრძნობად მნებებელობითა ჩემ, პირუტყუქმნული-სა²⁰, ვორცთა²¹ ვნებათა და გულისთქუმათაგან. და მეუფე²² მონისა შთამოვალს წადი(E214r)ერებითა ჩემისა მონები-

- 1 თანამონათესავე C, თანამონათესავეთა GH
- 2 ჩუენთა G
- 3 სულისაგან BI
- 4 ვორცთა B, ვორცთასა I
- 5 ამათ GH
- 6 თბისათა G
- 7 თუსითა BG, თუსთა I
- 8 მწულ-დაბადებულისათა G, ქმნულთა დაბადებულისათა I
- 9 მშობელობისაჲთა B, ღმრთისა მშობელისაჲთა] ღმრთის-მშობელისათა GHL
- 10 წმიდისა] თანა B, ღმრთისა G
- 11 მონათესავისაჲთა C, მონათესავისათა GHI
- 12 ესრეთ B
- 13 სამებისათა J
- 14 ვინათგან G
- 15 ერთობა G
- 16 ამისთუს C
- 17 უნათლესყოფად G
- 18 ნათლისა B
- 19 ვითარი-გი B
- 20 პირუტყუქმნულისა CE
- 21 ვორცთა C
- 22 მეუფე G

საგან თავისუფლებისადა¹ და მკედარსა² მეუფე³ მოუდ-რკების⁴ ჩემისა⁵ სასუფეველად აღყვანებისათჳს⁶ და ამას – ზეცისად, არა ქუეყანისად, ვინაათგან⁷ იგიცა მეუფე⁸ არს ზეცისად და წინამორბედისა მიმართ აჩუენებს სრ-ბასა, რომელი ყოველგან არს, (C187v) ვითარცა ღმერთი გარემეუწერელი, და წინაშე მისსა სრბად წარმო(F219r)-მავლინებელი წინამორბედისა, ვმობად ცხორებისა მოსლვასა და ქადაგებად მისსა ღმერთმყოფელსა ღმრთის⁹ გამოცხადებასა, რამეთუ განმალმრთობს¹⁰ მე ვორცითა გამოჩინებული და საკუთარ-მყოფს მშობელისა მისისა ღმრთისა¹¹, ძუელსადმე ლტოლვილსა ამას ღმრთისაგან და ვიდრე ამისდამდე განდგომილყოფილსა.

2. (A100r) არამედ იორდანეცა¹² და იორდანისა ნა-კადულთა მოვალს წყარომ ცხორებისა¹³ და ზღუამ უკუდავებისა, არა მარილოვნად¹⁴ ჭავლოობით¹⁵, არცა განსრწნადად¹⁶ დიდროობით*, არამედ ცხოველსმყოფ-ელობისა უფსკრულობით და ნათლისსახედ ეღვარეობით. არამედ ნათლისმცემელისა მიმართცა და წყლითა ხოლო ნათლისმცემელისა¹⁷ სულითა ნათლისმცემელი¹⁸ მოიწევის და ნათლისღებასა ეძიებს და განწმედასა იჩემებს განმწ-

- 1 განთავისუფლებისადა FL, თავისუფლებისათა GHI
- 2 მკედარად B
- 3 მეფე ACDFG|KL, მეუფე G
- 4 მოუდრეკს C, მოუდრკების] +თავსა C
- 5 ჩემისა] ყოფადისა B
- 6 აღყვანებათათჳს B
- 7 ვინათგან G
- 8 მეუფე G, მეუფედ J
- 9 ღმრთისა C
- 10 განმალმრთობს C
- 11 ღმრთისად G
- 12 იორდანეცა J
- 13 ცხორებისა G
- 14 მარილოვნად C
- 15 ჭავლოობით BCG
- 16 ანსრწნადად] +და BHI
- 17 ნათლისმცემლისა B
- 18 ნათლისმომცემელი C, ნათლისმცემელისა F

* D-ში „არცა განსრწნადად დიდროობით“ აშიაზე მიწერილი.

მედელი¹ იგი ყოველთა ბრალთა, ვინააცა² ყოველსავე სულიერსა ბიწსა განჰბანს სულითა, რაჟამს ჩემი მიიჩემა განწმედად და ველოვან-იქმნა სიწმიდისა ჩემისა. ამისთჳცა ვმა³ ვმობს და დიდად ოხრიან-(D131r)ჰყოფს⁴ უდაბნოსა და შეაშინებს იორდანესა მეტყუელებითა: „განმზა(B238v) დენით⁵ გზანი უფლისანი⁶, წრფელ-ყვენი (E214v) ალაგნი ღმრთისა⁷ ჩუენისანი⁸“.

რამეთუ ღმერთი იყო მისი და უფალი და⁹ დამბადე-ბელი¹⁰, მისსა ვორცითა მიმავალი¹¹ ძიებად ვორციელსა ნათლისღებასა, რამეთუ ესე იყო სრულ-ყოფა¹² ყოვლისავე გამოუთქუმელისა სიმართლისა. და ვინ, კაცობრივისა პირისა მქო(F219v)ნებელი, (C188r) შემძლებელ არს გამო-თარგმანებად სიმართლესა ღმრთისასა¹³? რომელი¹⁴ ყოვე-ლისავე კაცობრივისა ცოდვისა ვევენება¹⁵ უღრმესობასა საღმრთოთა სასესებისაგან აღმოვსებულ-ჰყოფს და ყოვე-ლსა მთასა, მძლავრებრვისა¹⁶ და წარბმალღებრვისა, და ყოველსა¹⁷ ბორცუსა, ამპარტავენსა და სნეულსა, ღმრთისა ზედა ქედფიცხელობითა მდაბლად გამოაჩინებს და ვევენებ-ჰყოფს და გულარძნილობისაგან¹⁸ – მართალ¹⁹ და წრფელ,

- 1 განმწმედილი J
- 2 ვინაცა G
- 3 ვმასა H
- 4 ოხრიან-ჰყოფს G
- 5 განჰმზადენით FG
- 6 უფლისადნი G
- 7 ღმრთისანი B ღმრთისად G
- 8 ჩუენისანი] –B
- 9 და] –I
- 10 დამბადებელი G
- 11 მომავალი B
- 12 სრულყოფად
- 13 ღმრთისად I
- 14 რომელი] რამეთუ GH
- 15 ვევენება] კელოვნებათა BCE, ვევენება] კელოვნებითა GHL
- 16 მძლავრებრვისა G
- 17 ყოველსავე C
- 18 გულარძნილებისაგან C
- 19 მართალ G

და ძნელთა და ფიცხელთა¹, ძნიად სავალთა და ღირღუაროანთა² გზათა შესცვალეებს და ადვილსავალად გზად გარდააქცევს, რამეთუ ნებებასა თანა სწორმედგმული აქუს შეძლება³ და თანამორბედი განზრახვისა მიაქუს⁴ ძალიცა. ამისა რამ გამოჩინებასა მოშიშ იყო წინამსწარმეტყუელი, და ფრიადცა სიმძაფრით ძრწოდა მისლვისაგან, მცონარეობდა⁵ კელ-ყოფად მის მიერ ბრძანებულსა⁶ და ყოველთა უქადაგებდა წყლისამიერსა ნათლისღებასა, რომელი-იგი იყო წინამორბედ⁷ საცხორებელისა ნათლისღებისა, რამეთუ მხოლოდ სინანულად მოიყვანებდა წინაგანწმედითი იგი მისი ნათლისცემამ, რომლითა თვთ მის თავადისა მეუფისა⁸ ნათლისცემად დროებდა და ჰყოვნიდა და წინასაჩინოებით ძრწოლით შემფოთნებოდა. (E215r) და იხილა რამ თუალითა ქრისტე, ვპითა დიდითა უღალადებდა საღმრთოთა მის სიმართლისა ღმრთისა⁹ ხუროთ(C188v) მოძღუარსა: „მე მივმს შენ მიერ ნათლისღება¹⁰ (F220r) და შენ ჩემდა მოხუალ-ა?“ არა სადამე¹¹ ნაცილ¹² იყო ამისი¹³ თქუამა, რამეთუ იძლევის სიმართლითა ღმრთისათა¹⁴ ყოველი და თანაშეუტყუებელად ქუემდებარე არს ქუენა¹⁵ კერძო უსრულესისა მისგან თავისა სიმალღეთა მისთამსა¹⁶. და ვითარ ნათელ-სცემ, ჰოა, ნათლის(B239r)მცემელო, თვთ მოქენე ეგე ნათლისღებისა

- 1 ფიცხელთა] +მართალ I
- 2 ღირღუაროანთა BG, ღირღუნართა D
- 3 შეძლებაცა G
- 4 მაქუს I
- 5 მცონარეობად GH
- 6 ბრძანებულისა C, ~ ბრძანებულსა მის მიერ K
- 7 წინამორბედი G
- 8 მწფისა B
- 9 ღმრთისად G
- 10 ნათლისღება G
- 11 სადამე CI
- 12 ნაცივალ G
- 13 ამის G
- 14 ღმრთისათა G
- 15 ქუენად C
- 16 მისთასა CG

და ვითარ ბიწინთა განსწმედ¹ ცოდვათაგან, თვთ მეედრე-ბელი განმწმედელისა²? ამისთვსო, იტყვს: „რამეთუ შორს ვარ საღმრთოთა³ სრულე(B100v)ბისაგან და, ვითარცა კაცი, არა⁴ მიულეებელ ბიწთა კაცობრივთაგან⁵, რამეთუ ვერვინ წმიდა⁶ (D131v) არს ბიწისაგან⁷, დაღათუ ერთ⁸ დღე⁹ იყოს ცხორება მისი¹⁰ საწუთროსა¹¹ შინა და ვერვინ მიწისა¹² ბუნებისა¹³ მკვდრთაგანმან¹⁴ იქადოს წმიდა გული ქონებად. მე ნათელ-გცემ თქუენ, ჩემსა უფროს¹⁵ ბიწის მქონებელთა, და ამას¹⁶, წყლითა ოდენ მცირესა სინანულად განზანასა, მიგცემ თქუენ და წინა-განგწმედ¹⁷ რეცა უფროსისაგან¹⁸ და ძნიად განსაბანელისა მწინკულისა¹⁹. ხოლო შორის თქუენსა დგას, რომელი თქუენ არა იცით, მან ნათელ-გცეს თქუენ სულითა წმიდითა და ცეცხლითა დაწუგად ყოველსავე ხუაესა ცოდვათა თქუენთასა, რომელ არს განქრეული იგი ბზმ²⁰ ყოვლისა შეცოდებისა, რომლისა საღმრთოთა²¹ კელთა ნიჩაბი უტვრთავს განწმე-დად ყოვლისა კალოსა²², რამთა სიწმიდით მორთუმული²³

- 1 განსწმედს G
- 2 განმწმედელისა G
- 3 საღმრთოსა G
- 4 ~არა კაცი GHKL
- 5 ~ კაცობრივთა ბიწთაგან B
- 6 წმიდად G
- 7 ბიწისაგან] -C
- 8 ერთა G
- 9 დღე BCDEFG
- 10 მისი] -C
- 11 საწუთროსა BCDF
- 12 მიწსა C
- 13 ბუნებისაგანმან H
- 14 მკვდრმან H
- 15 უფროს G
- 16 ამათ G
- 17 წინაგანგწმედ] მცირედ განგწმედ F
- 18 უფროსისაგან G
- 19 მწინკულისა DFGH
- 20 ბზე BCDEFG
- 21 საღმრთოთა G
- 22 კალოსა G
- 23 მორთუმულისა B, მორთუმული CG

მისდა, ყოვლისა სიბოროტისაგან¹ თავისუფალი იფქლი, ზეცისა² საუნჯეთა დადვას, სადა მ(C189r)ლილი არა გამოჩნდებოდის³, არცა (F220v) მპარავი მიეხებოდის. პირველი იგი – (E215v) ბოროტად განხრწნად დაუნჯებულისა და მეორე⁴ – მძვინვარედ წარპარვად საუნჯისა, ხოლო ბზჭ⁵ დაწუას ცეცხლითა უშრეტითა, ვითარცა არალირსი ზეცისა⁶ საუნჯეთაჲ. აქუს უკუე⁷ საჭეთმპყრობელსა სიმართლისასა ცულიცა თანა-მოყუსად ნიჩბისა და მახლობელი ხის ძირებისა, ყოველი ხჭ⁸, რომელი არა⁹ გამოიღებდეს ნაყოფსა ღმრთის¹⁰ სათნოსა, უშრომელად მოჰკუეთს მას, რამეთუ სიმართლით განიჩინების ესე ღმრთისა¹¹ მიერ, რაათა¹² იგიცა უშრეტად ცეცხლად წარავლინოს, სადა-იგი ბზეცა¹³ იწუვის, უშრეტითა ალითა გარემოცული.

ხოლო მე სინანულისა ოდენ ნაყოფთა¹⁴ განუყოფ ღირსებით შემწყნარებელთა სინანულისა ნათლისღებისათა და უბრძანებ, რაათა არა¹⁵ ხოლო აბრაჰამის წინამამა-ყოფითა იქადოდინ, არამედ სარწმუნოებითაცა¹⁶ და საქმითა აბრამიანითა¹⁷ შეიმკვებოდინ¹⁸. და ამისდა¹⁹ ქმნად არა-(B239v)მნებებელთა²⁰ სამართლად უწოდ ნაშობ იქედ-

- 1 ბოროტისაგან B
- 2 ზეცისაჲ G
- 3 გამოჩნდების G
- 4 მეორედ CE
- 5 ბზე BCDFG
- 6 ზეცისაჲ G
- 7 უკუე] –C
- 8 ხე BCDEFG
- 9 არ CDE
- 10 ღმრთისაჲ G
- 11 ღმრთისაჲ G
- 12 რაათა] +არა GH
- 13 ბზჭცა E
- 14 ~ნაყოფთა ოდენ BGHIJ
- 15 არა] –I
- 16 სარწმუნოებითა B
- 17 აბრამიანითა D
- 18 შეიმკვებოდენ C შეიმკუებოდინ G
- 19 ამისდა] ამის არა I
- 20 მნებებელთა I

ნეთა¹ და არა მორჩ აბრაჰამ მამათმთავრისა². ამას ვიტყვ და ჭეშმარიტსა გამოუჩინებ, ვითარმედ ძალ-უც ყოვლისა შემძლებელსა ღმერთსა ქვეებისაგანცა³ უნაყოფოებისა წარმართთა უშვილოებისა⁴ აღდგინებაჲ შვილთა, წარჩინებულთა აბრამიანითა⁵ სათნოებითა განშუენებულთა⁶ და აბრაჰამის სარწმუნოებითა განბრწყინებულთაჲ და საკუთარ აბრაჰამისსა (F221r) ქმნილთა განკუთნებითა მისისა სარწმუნოებისაჲთა. რომელნი ძუელ (C189v) სადვე ველურ ზეთის ხისაგან აღმოცენებულნი და ქვათა⁷ მკუდრობასა უნაყოფოებითა მიმსგავსებულნი, კეთილზეთისხილად გარდამყნითა და გარდა(D132r)(E216r)გვითა⁸ და კეთილისა შეცვალებისა მიერ შეცვალებითა, მოქმედსა მას გარდამყნისა მათისასა, ღმერთსა, მორათუმენ ნაყოფად ნაყოფსა სახარულეგანსა, არა ძუელსა და მწარესა, არამედ ჭეშმარიტად ახალსა და ტკბილსა და განახლებულსა, უბიწ(A101r)ოსა მას ვიტყვ – სარწმუნოებასა აბრაჰამისსა, რომლისაგან აწ განვრდომილ არს ჰურიანა⁹, და საქმეთა და გულისსიტყუასა მამათმთავრებრსა¹⁰, რომლისაგან განვარდა ვორციელი¹¹ ისრაჲლი.

რამეთუ ძუელნი და¹² დასაბამითნი წარვდებიან და ყოველნივე ახალ-იქმნებიან ახალგანკაცებულისა ღმრთისა მადლისა¹³ ძუელთა ზედა გამობრწყინებებითა, რომელმან¹⁴ ძალითა საღმრთოთა ქმნა განახლებაჲ მათი, არლარა

- 1 იქმნეთა J
- 2 მამათმთავრისა F
- 3 ქვეებისაგანცა B
- 4 უშვილოებისა BF
- 5 აბრამიანისა B, აბრამიანითა ADEGHIJKL
- 6 აბრამიანითა სათნოებითა განშუენებულთა] –G
- 7 ჰქვათა J
- 8 ~გარდარგვითა და გარდამყნითა I
- 9 ჰურიანი GHIL
- 10 მამათმთავრებსა B
- 11 ვორციელი] –F
- 12 და] –GH
- 13 მადლითა B, მადლი I
- 14 რომელნი I

მიდრეკადი ოდესცა¹ დაძულებასა, არცალა ყოვლად მც-
ნობელი² განხრწნილებსა, არცალა მნებებელი კუალად
ხილვად განსახრწნელსა, რამეთუ³ ამისთვის მოსენი შჯუ-
ლი⁴ დაძულებულ არს და⁵ ქრისტე აღმობრწყინებულ
ჩუენდა, რომელი განაახლებს ადამისმიერსა დაძულებუ-
ლებასა და ყოველსავე ახალ-ჰყოფს და მიჰმადლებს ახ-
ალდაბადებულებასა სიბრძნითა და ძალითა საღმრთოთა“.

3. ამათ სიტყუათა იოვანე ვმობდინ ზაკუვით კითხვად
მისსა⁶ (F221v) მნებებელთა, უფროსლა⁷ ჰურიანებრივითა⁸
და ბოროტვერაგითა მოსწრაფებითა ესრეთ მეტყუე(C190r)
ლთა: „რამას უკუე ნათელ-სცემ შენ, უკუეთუ არა ხარ
ქრისტე, არცა ელია⁹, არცა წინამსწარმეტყუელი იგი?“
რამეთუ¹⁰ დაღათუ¹¹ ქრისტე არა იყო, არამედ ქრისტეს
წინამორბე(B240r)დად მოსრულ იყო, მოვლინებული წი-
ნაგანმზადებად უფლისა ერსა რჩეულსა, მობაძვად
კეთილთა საქმეთა და ღირსად. ცხად არს, ვითარმედ
მადლისად (E216v) არა იყო იგი ელია¹² კარმელელი¹³, არა-
მედ წინამოსრული¹⁴ სულითა ელიასითა და ემოსა ელიასი
მოლუაწებადცა და სამოსელიცა და მასვე უდაბნოსა მკ-
დრობდა, ვინამ იგი ელია¹⁵ მოქმედებითა ანგელოზებრივი-
თა¹⁶ აღტაცებულ იქმნა; და არა თუ ცად, არამედ ვითარცა¹⁷

- 1 როდისაცა ABDEFIJK C, მიდრეკადი ოდესცა] მიდრეკადი-
თისაცა GHL
- 2 მცნებელი F
- 3 რამეთუ] +არა F
- 4 სჯული BCDF
- 5 და] -I
- 6 ~მისსა კითხვად B
- 7 უფროსლა C
- 8 ჰურიანებრივითა C
- 9 ელია F
- 10 რამეთუ] და CE
- 11 დაღაცათუ F
- 12 ელია F
- 13 კარმელი BH
- 14 წინამოსრული F
- 15 ელია F
- 16 ანგელოზებრივითა F
- 17 ~ვითარცა არამედ I

ზეცად აღყვანებულ. არცალა¹ წინამსწარმეტყუელად წი-
ნაგანსაზღვრებულ იყო იოვანე მაცხოვრად² სოფლისა
მოსალოდებელად³, რომელი-ესე ქრისტესთვის წინა-მაუწყა
ჩუენ წინამსწარმეტყუელმან, აღნიშნულად თქუმითა,
და ესე დადვა⁴ შეცვალეზულად სხუათაგან მოსწავე-
ბითა მისთვის. რამეთუ წინამსწარმეტყუელ ეწოდების
თითოეულსა⁵ წინამსწარმეტყუელთაგანსა, ვითარცა ზი-
არსა საწინამსწარმეტყუელოსა მადლისასა, არამედ არა
ზედადართვით აღინიშნვის⁶, არცა განთვსებულად რამე
წოდებითა განიყოფების. ხოლო ქრისტე თვსაგან⁷ აღნიშ-
ნვით⁸ სახელ-იდების წინამსწარმეტყუელად, (D132v) ვი-
თარმედ: „წინამსწარმეტყუელი იგი“. ვინ იგი? არამედ
რომელმან წინამსწარ⁹ თქუა განზრახვამ მამული, ვი-
თარცა ღმრთის¹⁰ ნებაჲმან და სიტყუამან (F222r) და
ერთზრახვამან; და ყოველთა წინამსწარმეტყუელთა მან
თავადმან მისცა წინამეტყუელება¹¹ და მიჰმადლა სული
საწინამსწარმეტყუელო და ამით სახითა განყოფილ არს
იგი სხუათაგან წინამსწარმეტყუელთა და არა ჰყოფს
შეტყუებასა მათ თანა¹². არამედ რამ არს ესე, რომელ იხ-
ილა რამ იგი ნათლისმცემელმან, სიმდაბლისა მისისათვს¹³
ესრეთ თქუა მისსა მიმართ, აღვსებულმან სულითა: „მე
მივმს ნათლის(A101v)ლება შენ მიერ და შენ ჩემდა მოხუ-
ალ-ა?“ კეთილად ეტყოდა¹⁴ შჯული¹⁵ მადლსა, რამეთუ უკმ-

- 1 არცა B
- 2 მაცხოვრად] +მაცხოვრად E
- 3 მომლოდებელად I
- 4 დადვა] -L
- 5 წინამსწარმეტყუელ ეწოდების თითოეულსა] -C
- 6 აღინიშნვის B
- 7 თვსაგან] -B
- 8 აღნიშნვით] -K
- 9 წინამსწარ C
- 10 ღმრთისა C
- 11 წინამეტყუელება] წინამსწარმეტყუელება CE
- 12 და არა ჰყოფს შეტყუებასა მათ თანა] -GH
- 13 მისისათვს] მისისამან B
- 14 იტყოდა CE
- 15 სჯული BCDF

და შჯულისა¹ მადლი², (C190v) ვინამთგან ვერარაა სრულ-
ექმნა მას³ მოსლვითა თუსითა, ვერცა განეკურ(E217r)ნა
კაცობრივი სენი, რომლითა სამოთხესა შინა დასნეულდა
ბუნება კაცთა, გარნა ხოლო⁴ მზარდულ კეთილ იქმ-
ნა და ჯეროვნად განმსწავლელ ქრისტეს მიმართ მათ-
და, რომელნი განიცდიდეს სიღრმესა მისსა საიდუმლოდ
გულისკმისყოფითა და არა მხოლოდ წერილისა⁵ ოდენ
წარკითხვასა შინა წარაგებდეს ყოველსა ძალსა მათსა და
ყოვლად⁶ უმეცარ იყვნეს ძალსა მისსა და ვერ სცნობდეს
მის შორის დაფარულსა კურნებასა.

„მე მივძს შენ მიერ ნათლისღება და შენ ჩემდა მოხუ-
ალ-ა? ცოდვამ შენ არა ჰქმენ, არცა აღმო(B240v)სთქუ
ზაკუვამ პირით შენით და რაჲსა მოქენე ხარ ჩემგან
ნათლისღებისა? შენ მომავლინე მე⁷ ნათლისცემად ბი-
წიანთა⁸ და ვითარ ნათელ-გცე⁹ შენ, არა მქონებელსა
ბიწისასა¹⁰? ვითარ ნათელ-გცე¹¹ (F222v) შენ, წმიდა და
უბიწოსა? თუ შენ ვერ მდიდარ¹² ვარ სიწმიდითა; ვითარ
ნათელ-გცე¹³ ყოველთა განმწმედელსა? მე მივძს შენ მიერ
ნათლისღება¹⁴, ვითარ ნათელ-გცე¹⁵ შენ, არა მოქენესა
სინანულისასა? რამეთუ ჩემდა¹⁶ სინანულისა ნათლისღება
მოგინიჭებდეს, რომელი-ესე ცოდვითა დამძიმებულთა
ნათლისცემად არს, და არცაღა¹⁷ მათსა მიმცემელ მათდა

- 1 სჯულსა BCF
- 2 რამეთუ უკმდა შჯულსა მადლი] –GHL
- 3 მან J
- 4 მხოლოდ I
- 5 წერილსა C
- 6 ყოვლად] კუალად B
- 7 მე] –GHL
- 8 ~ბიწიანთა ნათლისცემად BGHIL
- 9 ნათელ-სცე B
- 10 ვითარ ნათელ-გცე შენ, არა მქონებელსა ბიწისასა] –
GHIKL
- 11 ნათელ-გცე I
- 12 ვერ მდიდარ] –B
- 13 ნათელ-გცე I
- 14 ნათლისღება] +და შენ ჩემდა მოხუალ-ა? L
- 15 ნათელ-გცე I
- 16 ჩემად B
- 17 არცაღა] არა GH

მიტევებასა¹, არამედ მომწოდებელ² მოქცევად და სინ-
ანულად, რაჲთა შენდა მიმართ³ ჰრწმენეს, მაცხოვრისა,
რაჲთა შენდამი⁴, შემდგომად ჩემსა გამოჩინებადისა,
დამოჰკიდნენ სასოებანი თუსნი⁵. ვითარ⁶ ნათელ-გცე⁷ შენ⁸
წყლითა, რომელსა გეგულუბის ნათლისცემად სულითა მით
ნათლისცემითა, რომლისა პირველ ყოველთასა მე მოქენე
ვარ, ვითარცა მათ ყოველთავე თანა მქონებელი ბიწისა?
მე მივძს შენ მიერ ნათლისღება და შენ ჩემდა მოხუ-
ალ-ა?“

4. (C191r) სანთელი მზესა ეზრახების, (E217v) ვამა
სიტყუსა მიმართ იტყუს, თივამ მეკეცესა მიუგებს, მონამ
მეუფესა ეტყუს⁹ განკურვებული: რასა იქმ ამას, ჰომ, მეუ-
ფეო, გიცე¹⁰ შენ, ვინამ¹¹ ხარ და ვინამ¹² მოსრულ. მუც-
ლით გამო თაყუანის-გეც¹³ შენ, ჯერეთ საშოსაღა¹⁴ (D133r)
შინა მყოფმან აღვიარე ძალი შენი, წილთაღა დედისა-
თა წარგრაგნილი მეცნიერ-ვიქმენ¹⁵ მოსლვასა შენსა და
საიდუმლოთა-რე¹⁶ აღმღერებითა განვიხარე სახარუ-
ლეგანი ყოველთა მიმართ გამოცხადება შენი და დედო-
ბრივითა ენითა და პირითა ვქადაგე უფლებამ შენი, რა-
ჲმს ბუნებით¹⁷ (F223r) არა შეჰგვანდა¹⁸ ჩემდა სიტყუად.

ხოლო აწ ვიტყვ და განკურვებულ ვარ, ვინამთგან

- 1 მოტევებასა D
- 2 მოწოდებელ I
- 3 მომართ F
- 4 შენდამი] +ჰრწმენეს C
- 5 თუსნი] –C
- 6 ვითარ] ვინ BGHIJL
- 7 ნათელ-გცეს BGHIJKL
- 8 თქუენ I
- 9 იტყუს I
- 10 იგიცა J
- 11 ვინ I
- 12 ვინ I
- 13 თაყუანი-გეც C, თაყუანის-გცე J
- 14 საშოსა C
- 15 მეცნიერ-ვექმენ B
- 16 საიდუმლოთა-რე C
- 17 ბუნებითა C
- 18 შეჰგვანდა C

სიტყუამ მოგინიჭებიეს¹ ჩემდა და ცხოველად² მეტყუელად ქუეყანასა ზედა დაგიბადებთ. ცეცხლგანმლეველ ხარ ღმრთეებითა და ვითარ ვიკადრო თუ³ შეხებაა შენი, არა მყის ყოვლად დავიწუა? და ვითარცა⁴ კადნიერი, ცეცხლით⁵ შემწუარ ვიქმნე⁶, მკადრეობითა საქმესა, კაცთადა ვერ საკადრებელსა. დააცხრვე, მეუფეო, შჯულისდებად⁷ ჩემდა შეუძლებელსა⁸, რამეთუ შეუძ(B241r)ლებელ და უღონო არს ესე არა ხოლო კაცთა, არამედ ანგელოზთაგანცა, საკადრებელად. მზა ვარ (A102r) ბრძანებულისა მიმართ, არამედ შიში დამაყენებს საქმედ და დამადგინებს ესევითარისა კელყოფისაგან. უწყი, ვითარმედ ფრიადი⁹ თანამომავლობა¹⁰ გიჩუენებიეს ესოდენად სიმდაბლედ გარდამოსლვითა, არამედ ზეშთა¹¹ აღვალს ესე კაცობრივისა უნდოებისა. რომელი ცეცხლი შთავალს წყალთა და შთავიდის-თუ¹², ვითარ არა მყის დაივის? ხოლო შენ ცეცხლი ხარ დაუსაბამო და ვითარ მიბრძა(E218r) ნებ ნათლისცემად შენდა წუთ-ჟამისა წყლითა? ვითარ არა ივლტოდის იორდანე, რაჟამს გიხილოს შენ, ეპოვ(C191v)ოსთუ¹³ ოდენ¹⁴ ადგილი წარსავლტოლველი¹⁵? არათუმცა შენ იპყრობდი ბრძანებითა მისდა დგომისადათა, რამეთუ ძალ-გიც ყოველი, ვითარცა ნამდვლვე აღვრთმპყრობელსა, დამბადებელსა და განმგებელსა და მმართველსა ყოველთასა.“ (F223v) არამედ ამათდა მიმართ რაა მიუგო

- 1 მოგინიჭების C
- 2 ცხოველად] +და IJKL
- 3 თუ] -B, ~თუ ვიკადრო GHL
- 4 ვითარცა] -C
- 5 ცეცხლითა D
- 6 ვიქმნე I
- 7 სჯულისდებად CD
- 8 დააცხრვე, მეუფეო, შჯულისდებად ჩემდა შეუძლებელსა] -GHL
- 9 ფრიადი] -K
- 10 შთამომავლობა BC
- 11 ზესთა B, ზესეთა C
- 12 შთავიდოდის-თუ F
- 13 ეპოვოსთუ BD
- 14 ოდენ] -CE
- 15 წარსავლტოლველი CD

მკითხველსა ნათელმან ჭეშმარიტმან, გარნა თუ¹ ესრეთ თქუმაა²: „უკუეთუ ღმრთად მიტყვ³ მე, ყოვლისა შემძლებელად, ვითარ არა ძალ-მედვას ამისიცა ყოფაა, რაათა არა შეგწუა შენ ყოვლისა⁴ შემწუველითა⁵ ძალითა ღმრთეებისა ჩემისადათა, რომელი-ეგე ჩემითავე ბრძანებითა და არა შეკადრებით ნათელ-მცემ? უკუეთუ ჩემი წინააღმარმეტყუელი და წინამორბედი ხარ, ვითარ არა იხილე თუალითა საწინააღმარმეტყუელოთა, ვითარმედ⁶ საშომან ქალწულისამან შემიცვა მე და მუცელმან მუცლად-მილო უთესლოდ და ბუნებამან მდედრმან მშვა? და ვითარ მე, ვიშვე რაა⁷ კაცობრივ, ქალწულებრივი ძუძუა⁸ ვწოვე და დედობრივთა წიაღთაგან⁹ ვიტვრთე¹⁰ ჩჩვლებრ? და ამის ყოვლისა ვორციელად (D133v) მოქმედებასა შინა არცა ერთი მაგათგანი შევამთხვე, რომელთაგან აწ შენ სძრწი და იწიწვი, რამეთუ არათუ დაშჯად¹¹ სოფლისა მოვედ, არამედ ცხოვნებად სოფლისა მოვივლინე და ვსნად ჭირისაგან, ვითარცა თვთ ჩემგან და არა სხვსა ვისგანმე დაბადებულისა. რაასა უკუე სდროებ და ჰყოვნი¹² ბრძანებულისათვს? იხილე, ნუუკუე მოშიშებისა წილ უსმობაა დაგესაჯოს და იქმნე თანამოყუას მამუ(E218v)ლისა ურჩებისა. მე ვბ(B241v)რძანებ¹³ და ვინ წინაგანმწყობ? მე განვაწესებ და ვინ სხუებრ განაწესებდეს? რამეთუ ვერ ეგების წინააღმდეგობა ჩემისა წამისყოფისაა“.

- 1 თუ] -L
- 2 რქუმაა I
- 3 მეტყვ CEF
- 4 ყოვლითა B
- 5 შემწუველითა] -B, შემძლებელითა CE
- 6 ვითარ B
- 7 რაა] -B
- 8 ძუძუ C
- 9 წიაღთაგან C
- 10 ვიტვრთე B
- 11 სჯად BF, დასჯად CD
- 12 ~ჰყოვნი და სდროებ B
- 13 ვბძანებ B

5. (C192r) ამით¹ ირწმუნა² იოვანე და განისწავლა³ მისვე და ე(F224r)რთისა ერთბამად⁴ დედა და ქალწულ-ყოფისაგან ჭეშმარიტებით, საიდუმლოთა ქრისტესთა, და დასცხრა წინააღდგომისა და წინაგანწყობისაგან; მირბიოდა⁵ საქმედ და წყალთა შინა იორდანისათა ნათელ-სცა ქრისტესა, თანად იოვანესცა განმწმედელსა და იორდანისა წმიდამყოფელსა⁶ და ესე რაჲ ყო ღმრთიეგანბრძნობილმან მან, მყის იხილნა ცანი განსუმულნი და მიერ მამისაგან სული გარდამომავალი, არა ვითარ-იგი არს⁷ არსებით, რამეთუ ესე კაცობრივთა თუალთაგან შეუძლებელ არს, არამედ სა(A102v)ხითა ტრედისადათა მფრინვალე და ვიდრე ქრისტესამდე მოწევნული, ვითარცა თანამეტომე და ერთნათესავი და⁸ მისვე ამისისა ღმრთიეებისაგანი და ვითარცა⁹ ვმასა უდაბნოდასა, ესმოდა ვმამ მამისაჲ, მალლად და ბრწყინვალედ მლაღადებელი: „ესე არს ძე¹⁰ ჩემი საყუარელი, რომელსა ზედა სათნო-ვიყავ“. ეჰა, ვმასალა ზეცისასა, მწამებელსა ქრისტეს მისვე მშობელისა¹¹ ღმრთიეებისაგანობისასა¹², რამეთუ მამისაჲ იყო¹³ ვმამ¹⁴, მშობელისაჲ, რომელი განსწავლიდა¹⁵ მსმენელთა, და პირველ ყოვლისა, თვთ მას, ნათლისმცემელსა, ნეტარისა ერთმთავრობითისა სამებისა ერთღმრთიეებისათჳს.

რამეთუ მამინ სული წმიდაჲ, განუშორებელი მამისაგან და განუყოფელი ძისაგან, მამისა მიერ ძესა ზედა გარდამოვდა ჩუენებად ორთა(E219r)ვე მათსა ბუნებით-

- 1 ამით GI
- 2 ირწმუნე C
- 3 განისწავლე C
- 4 ერთბამად C
- 5 მირბოდა C
- 6 წმიდამყოფელი K
- 7 არს] –GH
- 8 და] –CE
- 9 ვითარცა] –C
- 10 ძე BCDEF
- 11 მშობლისა B, მშობელი C
- 12 ღმრთიეებისა გონებისასა JL, ღვთაებისა გონებისასა K
- 13 იყო] –I
- 14 ~ ვმამ იყო K
- 15 რომელი განსწავლიდა] რომლისგან სწავლიდა F

სა თჳსებასა, ვითარმედ ერთად იცნობების და ითქუმის ღმრთიეებაჲ ერთპატივისა სამებისაჲ, რამეთუ ვმამ, მამისაგან აღმოთქმული, სულისა მიერ ძესა ზედა გარდამოიღებოდა (F224v) და ნათლისმცემელსა განცხადებულად უჩუენებდა, ვითარმედ ძისათჳს ვმობს მამამ თანაარსებასა, და ვითარმედ უჟამოდ და პირველ საუკუნეთაჲ აქუს მისგან შობილობაჲ¹ და თვთ ბუნებით ერთ არს (C192v) მის თანა არსებითა და ხატებითა და ღმრთიეებითა და მარადის ეგრეთ მყოფებითა და სამარადისოდ მყოფებითა² და არა სხჳსა არსებისა ანუ სხჳსა გუამოვნებისაგან შობილ არს, არამედ მისვე მამულისა არსებისა და გუამოვნებისა, და აქუს სხუაგუამოვნე(B242r) ბასა³ შინა თჳსსა იგივეობაჲ მამისაჲ არსებითი (D134r) და არარაჲთ შეცვალებულებაჲ⁴ საღმრთოთა კეთილთა ხატებისაგან. რამეთუ ესე წინააღმართმეცხუელებრივ წინა-ესწავებოდა ნათლისმცემელსა და ასმიოდა ვმამ მშობელისაჲ მჳმობარედ: „რომელსა ზედა იხილო სული, გარდამომავალი და დადგრომილი მის ზედა, იგი არს, რომელი ნათელ-სცემს სულითა წმიდითა და ცეცხლითა“. ამიერ უკუე პირველ ზეგარდამომასაცა წამებისა უწინააღმართმეცხუელესადრე იტყოდა: „მე მივმს შენ მიერ ნათლისღებაჲ და შენ ჩემდა მოხუალ-ა?⁵“ რამეთუ, ვითარცა წმიდაჲ წინააღმართმეცხუელი, ხედვიდა პირველთქუმულთა აღსრულებასა, და ესე თუმცა არა ვითარ პირველ ნიშისა და საცნაურებისა⁶, ზეცით მოცემულისა მისდა, ღლაღებდა გამოცხადებისა მიმართ მაცხოვრისა ქრისტესსა⁷, ღლაღებდა და ვმობდა: „მე მივმს⁸ შენ მიერ ნათლისღებაჲ და შენ ჩემდა მოხუალ-ა?“ გარნა ნამდჳლვე დიდ არიან (E219v) საიდუმლონი ღმრთისანი, რა-

- 1 შობილებად C
- 2 და სამარადისოდ მყოფებითა] –B, და სამარადისოდ მყოფებისა I
- 3 სხუაგუამობასა DEF
- 4 შეცვალებად B, შეცვალება GI
- 5 მოხუალაა F
- 6 სასწაულებისა B
- 7 ქრისტესისა G
- 8 მივმის C

მეთუ არა ხოლო წინააღმდეგობებისა სულსა მიჰმად-
ლებს წინააღმდეგობელთა და ყოფადთა მხედველ-ჰყოფს,
(F225r) არამედ პირველ საცნაურებათა მოსლვისა მოჰ-
ბერავს თვთ მასცა ცნობადთა სასწაულთა უწყებასა, და
რამათჳს მათ გამოუჩნდა ძალი ამათსა¹ წინაუწყებისა?
რამეთუ ვისლა სხუასა შეეტყუებოდა ცეცხლითა და სუ-
ლითა ნათლისმცემლობაჲ, თჳნიერ ქრისტესა? რომელი-
იგი ცეცხლ არს საღმრთოსა ბუნებისათჳს და აქჳს
თანანერგად სული წმიდაჲ, ვითარცა თანაზიარი თჳსი²
(C193r) არსებითითა და ბუნებითითა³ ღმრთეებითა.

(A103r) ესრეთ ქრისტე ვორციელად ნათელს-იღებს და
ერთად ნეტარისა სამებისაგანად იცნობა და არა განიყო
ღმრთად და ღმერთებად⁴ ერთი იგი და განუკუთელი
ღმრთეებაჲ მისი. ესრეთ განსწავლა⁵ ნათლისმცემელი
ვინობასა⁶ ცეცხლითა და სულითა ნათლისმცემლისასა⁷
და თუ რაჲ არს საიდუმლოჲ ნათლისღებისა მისისაჲ. ეს-
რეთ განსწმედს ბუნებასა წყლითა, რამეთუ ცეცხლითა
საღმრთოთა თანად განსწმედსცა და გამოახურებსცა
ყოველსავე საიდუმლოდ განწმედილსა და მოჰბერავს და
წმიდა-ჰყოფს სულითა ყოველსავე სულიერად განწმედილ-
სა⁸, რომლითაცა რამთმე⁹ განსაწმედელად მოიყვანებოდის¹⁰
და ღმრთეებასა¹¹ მისსა ჯეროვან¹² ქადაგ ექმნებოდის.

6. (B242v) სადა არიან აწ არიოზ და ევნომიოზ¹³,
რომელთა მძვნვარედ ჰბრძეს მხოლოდშობილსა და არა

თანაარს-ყოფასა მისსა¹ მშობელისა მამისა მბორგელ
იქმნეს², რამათა აწ იხილონ ძჳ³ მამისა მიერ⁴ წამებული,
ვითარ საყუარელ ძჳ⁵ არს მითევობითა ბუნებისაჲთა და
შეიკდიმონ ღმრთეებისაგან მისისა, (F225v) ვითარმედ არა
სხუაჲ არს იგი⁶ ბუნებით მამისაგან და სულისა, რამეთუ
(D134v) ერთ არს ნეტარისა სამებისაჲ, ვითარ-იგი არსებაჲ
და ბუნებაჲ, (E220r) ეგრეთვე ღმრთეებაჲცა. სადა არს
ყოველად ბილწი მაკედონოს, რომელსა, ღირსად ცნობისა,
კეთილად დაუმკვდრდა სახელი⁷ სულისმბრძოლობისაჲ,
რამათა აწ იხილოს სული წმიდაჲ მამისაგან ძესა ზედა
გარდამომაველი⁸ და განუშორებელსა მდგომობასა მყოფი
მის თანა, რამათა არსებისაცა მათისა⁹ განუყოფელობაჲ
საქმით აუწყოს¹⁰. აწმცა ისწავა¹¹ ყოველდბოროტმან მან,
ვითარ თჳს და თანაარს და ერთპატივ არს სული წმიდაჲ
მამისა და ძისა თანა¹² ერთნება და ერთტომ და მისვე
მათ ორთაჲსა ზიარ უცვალებელისა და განუყოფელი-
სა ღმრთეებისა. ნუ(C193v)უკუე და, ამითმცა¹³ დასცხრა
აწლა¹⁴ სადამე¹⁵ განყენებითა სულისმბრძოლთა სიბორგილ-
ისაგან. სადა არს აწ ღმრთისმბრძოლი ნესტორ, რომელსა
არა უნდა ერთად¹⁶ ნეტარისა სამებისაგანად აღსაარებაჲ
ქრისტესი, არამედ ლიტონად კაცად აზმნობდა მას და
ერთად¹⁷ ჩუენგანად¹⁸ იტყოდა, ბოროტად მგმობართა

- 1 ამათისა C E F G
- 2 თჳსი] მისი K
- 3 ბუნებითითა] +და I
- 4 ღმრთეებად BCDEFGH, ღმრთაებად I
- 5 განისწავლა C
- 6 ვინობასა C
- 7 ნათლისმცემლისასა E
- 8 და მოჰბერავს და წმიდა ჰყოფს სულითა ყოველსავე სუ-
ლიერად განწმედილსა] -K
- 9 რამთამე C
- 10 მოიყვანებდის C
- 11 ღვთაებასა I
- 12 ჯეროვანად CDEK
- 13 ევნომიოს ADFHIJKL, ევნომიოს CE

- 1 მისისა C
- 2 ექმნეს B, იქმნეს C
- 3 ძე BCDF
- 4 მამისა მიერ] მამისაგან C
- 5 ძე BCDEF
- 6 ~იგი არს GH
- 7 სახელი] -C
- 8 გარდამოსრული BGHJKL, გარდამომაველი CDF
- 9 მათისა] მამისასა B
- 10 აუწყოს] აჩვენოს L
- 11 ისწავა C
- 12 ძისა თანა] სულისა B
- 13 ამითმცა C
- 14 აწ F
- 15 სადამე C
- 16 ერთად] -C
- 17 ერთ C
- 18 ჩუენგან CG

მით¹ ენითა თვსითა, სიბილწით მზრახვალი მისთვის სხუად, უცხოდ სამეზბისაგან, ყოფასა და ოთხთა პირთა და გუამთა სიბორგილითა² იჩქურებდა, ნაცვალად³ სამეზბისა, რაათა აწლა სადამეცა⁴ ისწავა⁵ ყოვლადუბადრუკმან, ვითარმედ ნამდვლვე სამ არს სამეზბად და (F226r) არა ოდეს ქმნილ არს ოთხება⁶, არცალა ამისსა შემდგომად იქმნეს. რამეთუ⁷ ერთ არს წმიდა მხოლოდ მამად და ერთ არს წმიდა მხოლოდ⁸ ძე⁹ და ერთ¹⁰ – წმიდა, მხოლოდ წმიდად¹¹ ცნობილი, სული წმიდა.

ამისთვის ნათელს-იღებდა¹² რად ძე¹³, ეწამა მამად, წამებითა მისთვის¹⁴ ბუნებითა საყუარელობასა, და ამის მიერ ღმრთეებისა ცა იგივეობასა, დაღათუ ვორც იყო¹⁵ სახილველი იგი მაშინ (E220v) წყალთა შინა ნათელღებულად, და მამობრივსა წამებასა მიმღებულად, (B243r) არამედ არა განყოფილებასა ღმრთეებისასა, (A103v) არცა უცხოყოფასა მისსა¹⁶ მამულისა ერთარსებისაგან მაზმნობელად. ხოლო სული წმიდად სახითა ტრედისაათა გარდამოვიდოდა და მხედველთა უჩუენებდა წამებულსა, მის ზედა ფრინვით მოსლვითა და არლარა¹⁷ ოდეს მისგან განშორებითა, რამეთუ ეგო მის თანა, არა ოდეს განჭრად შესაძლებელი მისსამიმართისა თვსებისაგან და იგივე სახეობისა¹⁸ ერთისა მის ბუნებითისა სიწმიდისა.

- 1 მით] –BC
- 2 სიბორგილით BCDF
- 3 ნაცვლად C
- 4 სადამეცა C
- 5 ისწავა C
- 6 ოთხებად C
- 7 რამეთუ] –K
- 8 მხოლოდ] –C
- 9 ძე BCDF
- 10 ერთ] +არს G
- 11 წმიდად] წმიდა C
- 12 ნათელ-იღებდა C
- 13 ძე BCDEF
- 14 მისთვის] +მისთვის C
- 15 იყოს F
- 16 მისისა C
- 17 არლა C
- 18 სახეობისაგან FI

რომელ¹ აწლა სადამეცა² ესწავა³ დაწყეულსა, ვითარმედ არა სხუა ძე⁴ არს იორდანეს ნათელღებული წყლითა და სხუა ძე⁵ – გარეგან ნათლისღებისა დადგრომილი იგი, რომელი ბუნებით თანაარს არს⁶ მამისა და სულისა, (D135r) არამედ ერთ ქრისტე, ერთ მხოლოდმობილ, ერთ (C194r) ძე⁷ და ერთარს⁸ უფალი, მაშინ ვორციტა ნათელღებული იგი, ვითარ-იგი თვთ იყო პირველ, სიტყუამ და ღმერთი, აწ ჩუენგან ვორცშესხმული და მიმღებელი გუამსა, თანაარსსა ჩუენსა. (F226v) ერთ არს იგი უხილავე⁹ და ხილული, გარეშეუწერელი და გარეშეწერისა ვორციელისა განმკუთნველი, დაუსახველი და კაცობრივისა სახისა მომღებელი, ღმერთი და ვორცნი, სიტყუამ და გუამი ჩუენი, მქონებელი ბუნებითისა¹⁰ შეერთებისა¹¹, რომელსა-იგი კაცობრივი მოაქუს გუამისშეზავება¹², რომელი-იგი¹³ ერთად ქრისტედ და ერთად¹⁴ ძედ გამოგზნდა ჩუენ და ყოვლად არა იქმნების ორობად მისი, ძეთა და ქრისტეთად, რამეთუ სცავს¹⁵ თვთებასა¹⁶ თითოეულისა¹⁷ ბუნებისასა¹⁸. ხოლო აღმოჰფხურის ორპირებად და¹⁹ ორძეობად²⁰ განყოფილებასა, რამეთუ გამოუთქუმელი²¹ (E221r) სიტყუსა

- 1 რომელ] რაათა BCDEFGH
- 2 სადამეცა C
- 3 ესწავა C
- 4 ძე AEGHIJKL
- 5 ძე EF
- 6 არს] +არს B, –JL
- 7 ძე AEGHIJKL
- 8 ერთს D
- 9 უხილვი C
- 10 ბუნებისა GIL
- 11 შეერთებისა] –GHIL
- 12 გუამისა შეზავება CG
- 13 რომელი B
- 14 ერთ D
- 15 სცავს C
- 16 თვთებასა F
- 17 თითოეულისა DF
- 18 ბუნებასა C
- 19 და] –GL
- 20 ორძეობად] –GHJL
- 21 გამოუთქმელი C

შეერთება არა უმეტარ არს განყოფასა და განრჩევასა, არცა¹ შეერთებულთა² არსებათა შეურევნელობასა. ხოლო კუალად³ განუშორებიეს მათგან განწვალელებად⁴ და განგდებულ-ჰყოფს განყოფასა, ნესტორისვე თანა⁵ განმყოფელისა, და მისისა ბოროტთომომგონებისა და წინა-დამიდებს ჩუენ თავსა თვსსა ერთად ქრისტედ, ღმრთად სრულად და კაცად სრულად⁶, მასვე და ერთსა, ერთ-გუამობით ცნობილსა, რომელი მაშინ ნათელს-იღებდა წყლითა ჩუენტვს, და ამისსა შემდგომად ჩუენ⁷ ნათელ-გუცემს სულითა, (B243v) მამისა მიერ წამებული ვითა საღმრთოთა, და სულისა მიერ ჩუენებული ტრედისსახედ გარდამოსლვითა. სადა არს აწ⁸ ევტუქი⁹ ღმრთივდევნუ-ლი, რომელსა არა უნდა კაცობრივთა ვორცთა ქონებაჲ ქრისტესი¹⁰, არცა თანაარს¹¹ ჩუენ, კაცთა, ყოფად მისი, არამედ უგუამოდ მიუთხრობდა მას, ვითარმედ არა ჭემ-მარიტებით (F227r) კაც არს, რამეთუ შეაწუხებდა მას ჭემმარიტებაჲ, ვი(C194v)ნაათგან ტყუვილ-მეტყუელებისა მოძღუარ იყო. ვითარ უვორცო არს, რომელი ნათელს-იღებდა, ანუ რომელსა ჩუენი ესე გუამი არა აქუს¹²? ვი-თარ თავსა ზედა დაიდებდა ველსა ნათლისმცემელისა-სა, რამეთუ ვორცთად განისაზღვრების შესებაჲ, ხოლო¹³ შეუხებელი ვორცთაცა გარეგანად¹⁴ იცნობების, ნუუკუე და, სახეცა დევნოს და სამკერძო განყოფილებაჲ უვარ-ყოს¹⁵, რომელი-ესე თვს-ეყვის ვორცთა, არამედ ნამდვლვე

- 1 არა B
- 2 შეერთებულ არსთა B
- 3 კუალად] სრულიად BDFGHIJK
- 4 წვალებაჲ B
- 5 ნისტორისვეთანა
- 6 სრულად] -F
- 7 ჩუენ] -B
- 8 აწ] -GH
- 9 ევტუქი C
- 10 ~ ქრისტესთა ქონება H
- 11 თანაარსი C
- 12 აქს B
- 13 ხოლო] რამეთუ GHJL
- 14 გარეგანად C
- 15 უარ-ყოს D

ჭემმარიტად სიტყუად და ღმერთი უვორცო¹ საშოდ ღმრთისმშობელისა ქალწულისა შევიდა და (A104r) უხრ-წნელთა მათ² ქალწულებრივთა სისხლთა მისთაგან მიხსუ-ნა ვორცნი, რომელნი-იგი გუა(E221v)მოვნებით შეიერთნა თავსა თვსსა ჭემმარიტებით, სულიერქმწულნი³ სულითა სიტყუე(D135v)რითა, ვითარ-იგი იცნობების⁴ ყოველი კაცი, თვნიერ სიტყუესგებისა და⁵ ცილობისა⁶, ესრეთ მყოფად⁷.

7. ესე სიტყუად უთესლოდ განკაცნა და ჩუენებრ მუცლადღებულ იქმნა და ჭემმარიტებით თავს-იდვა რაჲ შობად, სრულ არს იგივე ღმრთეებასა შინა და იგივე სრულ – კაცებასა შინა. მან თავადმან⁸ ღმრთისმშობე-ლად გამოაჩინა მშობელი თვსი და ვითარ-იგი პირველ იყო, ეგრეთვე ქალწულ – შემდგომადცა შობისა, და უბი-წოდ დადგრომილ, ვინაათგან ყოველნივე შეუძლებელნი ღმრთისა მიერ შესაძლებელ არიან. და ერთ ძედ⁹ ეგო თვნიერ განწვალეებისა, რამეთუ ორთაგანვე აქუნდა ბუნე-ბათა შეერთებაჲ – ღმრთეებისაგან და კაცებისა¹⁰, და ორითა ბუნებითა იცნობების – ღმრთეებისა (F227v) და¹¹ კაცებისაათა¹², არცა მუნ შეემთხუევის აღრევად, ითქმო-დის¹³ რაჲ ორთა ბუნებათა მქონებელად; არცა აქა განწვა-ლებასა თავს-იდებს¹⁴, რაჟამს ერთ ძედ იცნობებოდის ორი-თა სრულითა¹⁵ ბუნებითა. ესე უკუე მაშინ ნათელს-იღებდა

- 1 უვორცო] +რამეთუ GHJK
- 2 მათ] +და GB
- 3 სრულქმწილნი GKL
- 4 იცნობის C
- 5 და] -B
- 6 ცილობისა] -B
- 7 ყოფად CGHK
- 8 თავად I
- 9 ძედ] -D
- 10 ~ კაცებისაგან და ღმრთეებისა B
- 11 კაცებისა, და ორითა ბუნებითა იცნობების ღმრთეებისა და] -GH
- 12 და ორითა ბუნებითა იცნობების ღმრთეებისა და კაცები-საათა] -BL
- 13 ითქმოდის CE
- 14 თავს-იდების C
- 15 სრული F

რამ, ღმრთად უხილავად ირწმუნებოდა¹ (C195r) ვერ თუ-
 ალით სახილველისა მისთვის ღმრთეებისა, ხოლო კაცად
 ჩუენებრად (B244r) იხილვებოდა და შეხებითა ველთათა
 განიხილვოდა და ესრეთ მოუდრეკდა ნათლისმცემელისა
 ველსა თავსა მას თვსსა, ზეშთა² აღმატებულსა, რამეთუ
 ღმერთი იყო შეუხებელი და შეუპყრობელი, რომელი იგივე
 იქმნა³ კაც და შესახებელ ვორცითა.

არათუ საოცარ⁴ იყო განკაცებამ მისი, ვითარ მენიშეობს
 ბილწი ევტუქი⁵, და პირველ მისსა⁶ ბორგს (E222r) მანიქევე-
 ლი, და ამათდა სიბორგილით აღბაძეებულნი უთავონი⁷,
 არამედ ამიერ⁸ ისწავებედ⁹ ბილწნი იგი, ვითარმედ ვორ-
 ცნი ჩუენნი¹⁰ შეისხნა ქრისტემან და ნულარა უგუნურებით
 აზმნობენ¹¹, ვითარმცა ევლტოდა ქრისტე ვორცთა ჩუენთა,
 და სხვსა ვისმე გუამისა ზიარებამ მიილო, რამეთუ უკუ-
 ეთუ¹² ვინ აღიარებდეს ჭეშმარიტებით ქმნილად ქრისტეს
 იორდანეს¹³ ნათლისღებასა, აღიარნეს მან ვორცნიცა
 სიტყუსანი, რომელთათვს იქმნა ნათლისღებადცა, რამეთუ
 სიტყუამ, განშიშულებული ვორცთაგან, არა ნათელს-
 იღებს, არამედ ჭეშმარიტად ვორცმესხმული მიითუალავს¹⁴
 ნათლისღებასა, რამეთუ ჩუენ, კაცთათვს, ნათელს-ილო¹⁵,
 რამათა განწმიდოს ბუნებამ ჩუენი და წყალნი და ეს-
 რეთ სრულიადი (F228r) ცხორებამ დამიმკვდროს¹⁶ ჩუენ.

- 1 ირწმუნებდა C
- 2 ზესთა BC
- 3 იქმნა] -C
- 4 საუცარ E
- 5 ევტუქი B, ეტუქი C
- 6 მათსა B
- 7 უთავონი] უთაონი BCEGH, უღმრთონი K
- 8 ამიერ] -B
- 9 ისწავებედ C
- 10 ჩემნი D
- 11 აზმნობედ B
- 12 უკუეთუ] -I
- 13 იორდანედ FK
- 14 მიიღებს CE
- 15 ნათელ-ილო F
- 16 დამიმკვდროს C

არა ხოლო ამათ ოდენ მიზეზთათვს¹ ნათელ-ილო სიტყუა-
 მან და² ღმერთმან, იქმნა რამ ჩუენებრ, (D136r) გარნა,
 ვინათგან მას თავადსა ეთქუა ნიკოდემოსის³ მიმართ დამ-
 ბადებელი ჩუენი აღმოშობამ, ვითარმედ: „უკუეთუ ვინმე
 არა იშვეს წყლისაგან და სულისა, ვერ ძალ-უც შესლვად
 სასუფეველსა ღმრთისასა“.

8. (A104v) და მრავალნი ძუელითგანთა წინამს-
 წარმეტყუელთა და მართალთაგანნი, რომელნი სურვიელ
 იყვნენ⁴ ხილვად⁵ მოსლვასა მისსა და განცდად ვორცითა
 მოსრულსა⁶ მას თუალებითა თვსითა, განვიდეს ამის ცხო-
 რებისაგან, არასადა შობილნი⁷ წყლისა მიერ და სულისა.
 ამისთვისცა უცხ(C195v)ოდ გამოჩნდეს ჭეშმარიტისა ცხო-
 რებისაგან და ზეცათა⁸ სასუფეველისა, განსაზღვრებისა
 მისებრ მისისა ღმრთივთქუმულისა,⁹ რამეთუ ყოველთადა
 დავშულ იყო ზეცისა სასუფეველი, ვითარცა არა ნათელ-
 ღებულთათვს წყლისა მიერ და სულისა, არცა მიმღე-
 ბელთა (E222v) ზეგარდამოშობილობისათა, ვინამცა მი-
 მადლებისათვს მათდა სასუფეველისა, რომელნი-იგი და-
 კლებულ იყვნენ ზეცათა¹⁰ სუფევისაგან¹¹, მათისა პირისა
 განჩემებისათვს ნათელს-იღებს მეუფე, ვითარცა მქონებე-
 ლი პირსა ყოვლისავე კაცობრივისა ბუნებისასა¹². ამისთვის-
 ცა ზედადს¹³ (B244v) უწოდდა თავსა თვსსა ძედ¹⁴
 კაცისა, და ესევითარისა ამის სახელისა შეუსაზღვრებ-
 ელობითა საზოგადო ჰყოფდა თავსა თვსსა ყოვლისავე,

- 1 მიზეზთათვს C
- 2 და] -GHL
- 3 ნიკოდემოსის BCDFG
- 4 იყვნენ B
- 5 ხილვად] -D
- 6 მოსრულსა] -K
- 7 შობილნი] +ამის F
- 8 ზესთა C, ზეშთა E
- 9 ღმრთივთქუმულისა ABCDF
- 10 ზეცათა D, ზეშთა J
- 11 სასუფეველისაგან K
- 12 ბუნებისა C
- 13 ზედადს¹³
- 14 ძე B

ჩუენ, კაცთა, ბუნებისა. რამეთუ დაღათუმცა¹ არა ნათელ-ელო მას ნაკადულთა შინა იორდანისათა, ძალ-ედვა-ვე ვითარცა ღმერთსა, ყოვლისა შემდ(F228v)ლებელსა, წყლითა და სულითა ნათლისცემა ჩუენი, სარწმუნოებით მისსა მიმავალთაჲ, ვითარ-იგი იოვანეცა ჰყოფდა მიცემასა ნათლისღებისასა, რომელი თვთ მას არა მიელო ნათლისღებაჲ, არამედ პირველ გარდასრულთა მათ წინაღწარმეტყუელთა და მართალთათჳს² უსარგებლო იქმნებოდა ესე, ვინამთგან გარეგან იყვნეს სასუფეველისა, ვითარცა³ არა⁴ შობილნი წყლისა მიერ და სულისა, არცა მქონებელნი ზენათ შობილობისანი.

არამედ ესეცა დიდ⁵ საცნაურება იყო კაცთმოყუარებისა მისისა საღმრთოჲსა, და სიმართლისა მისისა უსაცნაურეს მოსწავება⁶, რამსა-იგი აღსრულებად მოსრულ იყო ჩუენდა მომართ. რამეთუ უსამართლოება აღუჩნდებოდა ყოველთა, უკუეთუ იგინი, რომელ წინაღწარმეტყუელნი და მამათმთავარნი და მართალნი⁷ იყვნეს, სათნოდ⁸ ღმრთისა ცხორებულ და საქებელისა ცხორებისა მქონებელ და აღმასრულებელ საქმეთა (C196r) ღირსთა ზეცათა სასუფეველისათა, გარეგან სასუფეველისა დაშენ, ვერ მიმღებელობი(E223r)სათჳს სულიერისა შობისა უკუანასკნელ⁹ ჩუენ(D136v)და მოცემულისა წყლისა მიერ¹⁰ და სულისა. ვინამ¹¹ ღმერთსაცამცა აბრალებდეს და ჟამსა სამდურავ-ჰყოფდეს სამართლისა¹² თანა ღმრთისა, ვითარმედ არა ბოროტმან რამანმე საქმემან დააკლნა იგინი, არამედ ჟამისა სხუაობამან და განყოფილებამან¹³

- 1 დაღაცათუმცა BCEK
- 2 მართალთათჳს] მრავალთათჳს B
- 3 ვითარცა] +რად GL
- 4 არა] რად J
- 5 დიდი C
- 6 მოსწავებაჲ C
- 7 მრავალნი J
- 8 სათნო BCEF
- 9 უკუანასკნელ E
- 10 ~ მიერ წყლისა B
- 11 ვინამცა F
- 12 სამართლისა B
- 13 და განყოფილებამან] -B

დაშვილებამ¹ მოატყუა მათ.

ამისთვისცა, ქრისტე, აღმასრულებელი ყოვლისავე შჯუ-ლიერებასა² სიმართლისასა, ვითარცა მართლმსაჯული, მათთვის ნათელს-იღებს, რამათა ამის შორის მათცა ნათელ-იღონ³ და მიიღონ ზეგარდამოჲ (F229r) შობამ და არღარად დააყენებდეს მათ ზეცათა⁴ სასუფეველსა⁵ შესლ-ვად, ნიჭდილობითა ამის ნათლისღებისათა. ნუუკუე და, ამისთვის ვამა უდაბნოჲსა⁶ ბრწყინვალედ ვმოზდა: „აჰა, (A105r) კრავი ღმრთისაჲ, რომელმან აღიხუნა⁷ ცოდვანი სოფლისანი“. რამეთუ ამით არა ხოლო ჯუარისამიერ-სა⁸ სიკუდილსა მისსა მოასწავებდა, ვითარმედ კრავებრ ეგუ(B245r)ლების ძესა⁹ ღმრთისასა დაკლვად ცხორები-სათჳს სოფლისა, და თჳსთა სისხლთა დათხევითა გამოვსნამ კაცობრივისა თბისაჲ მძლავრებისაგან საეშმაკოჲსა, არამედ ამასცა წყლითა და სულითა განწმედასა ჩუენსა, რომელი ქრისტემან მოგუმაღლა ნათლისღებითა, რაჟამს ახალი აღმოშობამ მომცა ჩუენ, წყლითა და სულითა განწმედიდა¹⁰ რამ, ვინამთგან პირველი იგი პირველსა მამასა ადამს¹¹ შეემწიკულა¹² და ცოდვილ-ექმნა¹³ თჳსისა მიერ ურჩებისა.

9. ვინამცა ბრძენსა და¹⁴ ქრისტეს საიდუმლოთა¹⁵ კეთილად გულისგვიმყოფელსა ვის არა უხაროდის (E223v) ესოდენტა ამათ ზედა ნიჭთა მისმიერთა, რაჟამს ჰაეროვან

- 1 დაშვილებამ] და სჯილებამ BC, დასჯილებამ BF
- 2 სჯულიერებასა F
- 3 ნათელს-იღონ D
- 4 ცათა BIL
- 5 სასუფეველისა C
- 6 უდაბნოჲსა C
- 7 აიხუნა CF
- 8 ჯუარისამიერსა] სჯულისამიერსა I
- 9 ძე C
- 10 განწმედიდა BCE
- 11 ადამსა A
- 12 შეემწიკულა DF
- 13 ექმნა C
- 14 და] -L
- 15 საიდუმლოთა C

იყოს¹ სულითა, აღსა(C196V)ვსექმნილი ქრისტესმიერთა ჰაეროვნებითა. ჩუენცა უკუე აღვიმღერებდეთ, საყუარელ-ნო, მიმღებელნი წყლისა მიერ და სულისა ნათლისღებასა და ბორცუთა ხატ-ვექმნებოლით² და მოცემულსა ჩუენდა მხიარულებასა სულიერითა კრთომითა ვაჩუენებდეთ და ვითარცა ყოვლად ახალთბექმნულნი³ და⁴ ძუელის შობის განმძარცუელნი, მწიკულეგანსა⁵ ვიტყვ და ბოროტად ბიწიანსა შეცოდებასა, განახლე(F229V)ბულითა ცხორებითა ვიდოდით და ძუელთა შეგინებათაგან დაესცხრეთ. ნუ შევამწიკულებთ⁶ ამასცა ბრალითა და მოქმედებითა საქმეთა, არალირსთა ამისისა⁷ შუენიერებისათა. ნუ შევექცევით სილოდათა და მთრვალობათა, ნუ აღვაბორგებთ თავთა თვსთა ბილწებითა და არაწმიდებითა და აღვადგინებთ მათ მტაცებლობათა მიმართ, ნუ აღვშჭურა(D137r)ვთ⁸ თავთა⁹ ურთიერთას ნაცვლისმიმგებლობითა, ნუ ვიხარებთ ერთიერთისა დაცემათა ზედა, ნუ მივაგებთ ბოროტსა ბოროტისა¹⁰ წილ, ნუცა რას¹¹ ვჰყოფთ ამათგანსა¹², გინა ამათ¹³ მსგავსსა, რომელნი ძუელისა მის შობისა მსგავს არიან, ანუ მიწიერისა¹⁴ ცნობისა ნაშობ არიან, რომელნი ქრისტემან დაჰვსნა გამოჩინებითა და ზეგარდამოა შობამ მოგუცა ჩუენ, არა სისხლთა ხრწნილებისაგან მქონებელი გამომავლობისა¹⁵, არამედ წყლისა მიერ განწმედილები-

1 იყო I
2 ვექმნებოლით G
3 ახალთბექმნილნი F
4 და] -D
5 მწიკულეგანსა DFG
6 შევამწიკულებთ DFG
7 ამისსა B
8 აღვსჭურავთ BCDF
9 თავთა] +თვსთა B, +თავთა E
10 ბოროტისა] კეთილისა F
11 რასა C
12 ამათგანსა] +ყოვლადვე C
13 ამათსა K
14 მიწერისა C
15 გამომავლობისა C

სა¹ და განბრწყინვებისა², და სულისა მიერ საღმრთოდ განმწმედელობი(E224r)საა³, წმიდა-ყოფასა საღმრთოსა მოქენისა და საიდუმლოსა განწმედასა მოსურნისა⁴.

კეთილად უკუე განვწმედებოლით⁵ განწმედითა სულისაათა და ყოველნი (C197r) ბიწნი განვიყარნეთ სხურებითითა⁶ შესებითა წყლისაათა და გამოვურვებულნი, მბერვე(A105v)ლობითა სულისაათა წმიდანი, სიწმიდით ვდღესასწაულობდეთ წმიდა ნათლისღებასა⁷ ქრისტესსა და ბრწყინვალენი ბრწყინვალედ მოუვდეთ ნათლისმომცემელსა⁸ ქრისტესა⁹ და ჰაერო(F230r)განნი ჰაეროვნად შევეხნეთ ჰაეროვანყოფელსა ქრისტესა¹⁰, რამეთუ უკუეთუ ესრეთ მოუვდეთ მქონებელნი წმიდისა და უბიწოლსა ცხორებისანი, სიხარულით და სიყუარულით¹¹ შემწყნარნეს ჩუენ და უფრომსლა მაშინ იხილოს თუ ნიჭი მისი, წმიდად დაცვული ჩუენ შორის, და არა შემწიკულებული¹² ცოდვისა ბილწებათაგან, რამეთუ ესევეითარსა ეძიებს მას იგი ჩუენგან წარდგინებად მისსა, ვითარიცა მოუცემიეს იგი.

10. არამედ ესევეითარნი რამე საქმენი წინააღმდეგომისა¹³ ზრახვად მაიძულებენ ცხორებისათს თქუენისა, რამეთუ ვინაა¹⁴ მოქალაქობენ ჩუენ შორის ბრძოლანი? ვინაა¹⁵ გარდაერინეს ბარბაროზებრნი ზედამოსლვანი? ვინაა ზედა-აღმიდგეს ჩუენ ბანაკნი სარკინოზთანი¹⁶? ვინაა განმ-

1 განწმედილობისა F
2 და განბრწყინვებისა] -K
3 განწმედილობისა F
4 მოსურნისა B
5 განწმედებოლით B
6 სხურებითთა F
7 ნათლისა ღებასა C
8 ნათლისმცემელსა CEG, ნათლისა მომცემელსა D
9 ქრისტესსა CEHKL
10 ქრისტესსა HKL
11 და სიყუარულით] -C, ~სიყვარულით და სიხარულით L
12 შემწიკულებული C, შემწიკულებული DF
13 წინააღმდეგომისა BF
14 ვინათგან F
15 ვინა C
16 სარაკიანთანი BFGK

რავლდა¹ ესოდენი სრწნილება და მარბეველობა? ვინაა იქმნებიან დაუცხრომელნი დათხევეანი კაცთა სისხლები-სანი? ვინაა ჭამენ გუამებსა კაცთასა მფრინველნი² ცისანი? ვინაა დაირღუეს³ ეკლესიანი? ვინაა იგინების ჯგუარი? ვინაა იგმობების⁴ თვთ ქრისტეცა⁵, მომცემელი ჩუენდა⁶ ყოველთა კეთილთა⁷ და თვთ ამისცა⁸ ბრწყინვალებისა⁹, პირებითა წარმართთადათა? და სამართლად (E224v) ვმობს ჩუენდა მომართ¹⁰: „თქუენ ძლით სახელი ჩემი იგმობების¹¹ წარმართთა შორის“, რომელი-ესე უსაზარელეს¹² არს ჩუენ-და ყოველთა ძვრთა შემთხუევისასა.

(C197v) ამიერვე ღმრთისმოძულენი და¹³ მძვნარენი¹⁴ სარკინოზნი¹⁵, ნამდვლვე (D137v) თვთ საძაგელნი მოოვრე-ბისანი, წინამსწარმეტყუელეებით წინა თქუმულნი ჩუენდა, ადგილთა, რომელი არა (F230v) ჯერ-არს, მარბეველობენ და ქალაქთა იავრობენ¹⁶, აგარაკთა¹⁷ მკიან და დაბნებთა¹⁸ წუენ¹⁹, წმიდათა ეკლესიათა მოსწუენ²⁰ და დიდთა მონ-ასტერთა²¹ დააქცევენ, ბანაკსა ბერძენთასა²² ეწყებებიან

- 1 განმრავალდა C
- 2 მფრინველენი F
- 3 დაირღუეს D
- 4 იგმობვის BFG
- 5 ~ქრისტეცა თვთ I
- 6 ~ჩუენდა მომცემელი I
- 7 ყოველთა კეთილთა] –L
- 8 ამისიცა C
- 9 ბრწყინვალებისა C
- 10 მიმართ ABEGHIJKL
- 11 იგმობვის BE, იგმობები C
- 12 უსაზარელეს B
- 13 და] –B
- 14 მძვნარენი] –B, მძვნარენისა C
- 15 სარკეკეანი B, სარაკიანი FGH
- 16 იავრობენ ADHIJKL
- 17 აგარაკთა C
- 18 დაბნებთ C
- 19 წუენ+და F
- 20 მოსწუენ C
- 21 მონასტერეთა C
- 22 ბერძენთა C, ბრძენთასა I

(B246r) და მბრძოლთა ძლევისა ალაღინებენ¹, მძლეობასა მძლეობათა თანა შეაქუსვენ² და უფროდს განლაღნებიან ჩუენ ზედა და თვთათა მათ ქრისტესმიმართთა გმობათა ალაორძინებენ³, სიმაღლედ აღებითა რქათადათა და უჯერ-ოდ გმობითა ღმრთისადათა. ვინაადა ყოველთა მძლეობასა მფრტვნელობენ და მკედართმძლუანველსა⁴ მათსა, დაუპყ-რობელსა ეშმაკსა, ყოველთა მოსწრაფებითა მიემსგავს-ებებიან, მისსა მას მზუაობრობასა⁵ მიბაძვებულნი⁶, რომლ-ითა-იგი ზეცით გარდამოვარდა და ბნელ არმურ⁷ იქმნა. რომელი-ესე ვერმცა ექმნა ბილწთა მათ⁸, ვერცა ესოდენი ძალი მოეგო, ვიდრე ესოდენისა ქმნად და თქუედადმდე უშჯულოებით⁹, არა თუმცა პირველად ჩუენ გინებულ-გუექმნა ნიჭი და უპირატეს ჩუენ შეგუეგინა სიწმიდე ჩუენი და შეგუეწუხა თვთ¹⁰ ნიჭთომცემელიცა იგი ქრის-ტე და აღგუეძრა იგი რისხვად ჩუენდა მო(A106r)მართ, რომელი-იგი სახიერ არს და უმე(E225r)ცარ ბოროტთა, ვითარცა წყარო კაცთმოყუარებისა და არა მნებებელი ხილვად წარწყმედასა კაცთასა და სრწნილებასა. არა-მედ ნამდვლვე ჩუენ მიზეზ ვიქმნენით ამათ ყოველთა და არცა ერთი სიტყუა გუეპობის ჩუენ სიტყუს(C198r)-საგებე(F231r)ლად, რამეთუ რომელი სიტყუა ანუ ად-გილი მოგუეცეს ჩუენ სიტყუსგებისა¹¹, ესოდენთა ნიჭთა მომღებელთა მის მიერ და ყოვლისავე შემამწინკულებელ-თა¹², ყოველთავე ბიწიან-ქმნითა საქმეთადათა?

11. ვინაადა უკუეთუ ოდენ აწ ისმენთ¹³ ჩემ მვე-

- 1 აღნაღინებენ G, აღღინებენ C
- 2 შეაქუსვენ C
- 3 ალაორძინებენ] აღაღინებენ B
- 4 მკედართა მძლუანველსა C
- 5 მზაკვაობრობასა G
- 6 მიმბაძვებენ G
- 7 აღმურ F
- 8 ვერმცა ექმნა ბილწთა მათ] –G
- 9 უსჯულოებით DF
- 10 თვთ] –CE
- 11 სიტყუს საგებელად L
- 12 შემამწინკულებელთა DF
- 13 ისმინეთ C, ისმინოთ G

დრებელისასა¹, რამეთუ უეჭუელად თანამდებ ხართცა რწმუნებად, კეთილად და მამობრივ განმზრახებელისა თქუენისა და მორჩილ ხართ სიტყუათა ჩემთა, სინანულითა განვკადოთ ესოდენი სიმძაფრე ბოროტთა და მოვიქცეთ მისსა მიმართ ყოვლითა სულითა, რამეთუ სხუად სასოებად ცხორებისა ჩუენისა² არა განსაზღვრებულ არს, თვნიერ მოქცევა³ მისსა, რომელი-იგი ბუნებითითა კაცთმოყუარებითა და სახიერებითა არა უგულებელს-ჰყოფს სინანულსა ჩუენსა, არამედ მყის სიხარულით მიითუალოს⁴ და შემცველთა ამათგან ჩუენთა⁵ ძვრთა გამომივსნეს. რამეთუ ამისთვის (D138r) მიუშუა ამათ მისლვად, რაათა ჭიმიტა და აღვრითა აშთენეს დაუმწყსელობანი⁶ ჩუენნი და ყოს მიზიდვად და მიახლებად ჩუენი (B246v) მისსა მიმართ, რაათა არა ესრეთ განსრულნი ამის ცხორებისაგან, მიმღებელ ვიქმნეთ სოფლისა ამის თანა დაშვილებასა⁷, დაუსრულებელად⁸ შემწუველსა⁹ და¹⁰ დაუღევენელად მტანჯველსა ჩუენსა და მარადის საღმობიერად ტკივილთდამრთველსა. ვინაჲცა, (E225v) ძმანო, მსწრაფლ მივიხილოთ¹¹ სინანულისა მიმართ და თანაღმობად მოვდრიკოთ იგი, რამეთუ უყუარს მოდრეკად თანაღმობისა მიმართ თანანერგისა მისთვის და ღმრთეებისა სახიერებისა თვისისა, (F231v) ვიდრედა აღძრვად მრისხანებად და ძვრისყოფად¹² პატიჟის¹³ მივლითა ჩუენ მიერ ქმნილთა ბოროტთაათა.

ვინათგან უკუე¹ უწყით² კაცთმოყუარებად მისი, ღმრთისმოყუარებით მივისწრაფოთ მისსა და კეთილთა საქმეთა მიერ ვახაროთ მას, შემოსითა ნათლისა³ სამოსელთაათა და ზედადადებითა ჩუენდა ბრწყინვალეთა (C198v) სულისა სამკაულთაათა,⁴ რაჟამს ყოვლად-შუენიერობით⁵ და თვნიერ სიბ(A106v)ნელისა თუალით-მხილველ მისსა ვიქმნეთ და ეგრეთდა ვდღესასწაულობდეთ ნათელთმშობელსა ამას დღესასწაულსა მისსა და აღვასრულებდეთ კრებასა⁶, დედასა ყოველთა⁷ ბრწყინვალებათასა და მშობელსა ყოვლისა ქმნულკეთილობისასა, რაათა ზეცისასა⁸ მასცა სასუფეველსა მისსა⁹ შევიდეთ და მუნისა მის ნათლითშემოსილობისა¹⁰ მკუმეველ¹¹ ვიქმნეთ და მიმღებელ კეთილთა საუკუნეთა მისაღებელთა¹², ნამძღვრე დაუსრულებელთა, მხოლოდ მდგომთა და შეურყეველთა, მისვე¹³ თავადისა ქრისტეს, ღმრთისა და მაცხოვრისა, ჩუენ, უძღურთა ამათ გლახაკებისა¹⁴ და სიმდაბლისაჲსა, რომელმან ესოდენ დაიმდაბლა თავი თვისი ჩუენთვის და ესოდენთა მათ სიმალეთა თვისთა მკვდრ და ზიარ მიჩინა ჩუენ, რომლისა თანა მამასა მშობელსა, თანა ყოვლადწმიდით და მის თანა ყოველთა დაბადებულთა მფლობელით სულითურთ, (E226r) თანამეუფით¹⁵ მისით არსებითა¹⁶ ღმრთეებრივითა, დიდებად, პატივი,

- 1 მევედრებელისასა C
- 2 ჩუენისაჲ] ჩუენისა+მისსაჲ C
- 3 მიქცევაჲ B
- 4 მიითუალავს C
- 5 ჩუენთა] -B
- 6 უმწყველობანი B, დაუმწყველობანი ADEFGH
- 7 დასჯილებასა BCDF
- 8 დაუსრულებელსა B
- 9 შემწველობასა B, შემწუფლსა C
- 10 და] -GHL
- 11 მივიხილოთ C
- 12 ძვრის-ყოფად K
- 13 პატიჟისა C, პატივის K

- 1 უკუე] -GHL
- 2 ვუწყით H
- 3 ნათლის B
- 4 და ზედა დადებითა ჩუენდა ბრწყინვალეთა სულისა სამკაულთაათა] -GHL
- 5 ყოვლადშუენიერებით BC
- 6 კრებასა] +და G
- 7 ყოვლითა F
- 8 ზეცისაჲცა K
- 9 მისსა] -C
- 10 ნათლითშემოსილებისა C
- 11 მკუმეველ C
- 12 მისაღებელთა GHL
- 13 მის BF
- 14 გლახაკებისა D
- 15 თანამეუფებით C
- 16 არსებითა C

სიმტკიცე¹, დიდად გონიერება² და თაყუანისცემა³, ყოვ-
ლადვე⁴ და⁵ აწ და მარადის და⁶ უკუნითი უკუნისამდე⁷.
ამინ⁸.

ნაშრომში გამოყენებული ლიტერატურა

- გაბიძაშვილი 2009: გაბიძაშვილი ენრიკო, ძველი ქართული მწერლობის ნათარგმნი ძეგლები, ჰომი-
ლეტიკა, თბილისი, 2009.
- იოანე მოსხი 1960: იოანე მოსხი, „ლიმონარი“, ტექს-
ტი გამოკვლევითა და ლექსიკონით გამოსცა ილია
აბულაძემ, თბილისი, 1960.
- კეკელიძე 1957: კორნელი კეკელიძე, ეტიუდები ძვე-
ლი ქართული ლიტერატურის ისტორიიდან. ტ. V.
1957.
- მეტრეველი 1959: ელ. მეტრეველი, ევრემ მცირის
ავტოგრაფი, საქართველოს სსრ მეცნიერებათა
აკადემიის ხელნაწერთა ინსტიტუტის მოამბე, I,
თბილისი, 1959.
- საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ
ხელნაწერთა აღწერილობა, მუზეუმის ხელნაწერთა
ახალი (Q) კოლექცია, I, თბილისი, 1957.
- საქართველოს სახელმწიფო მუზეუმის ქართულ
ხელნაწერთა აღწერილობა (ყოფილი საეკლესიო
მუზეუმის (A) კოლექციისა), IV, თბილისი 1954.
- ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა (ყოფილი
საეკლესიო მუზეუმის (A) კოლექციისა), I₂, თბილი-
სი, 1976.
- ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა (ყოფილი
საეკლესიო მუზეუმის (A) კოლექციისა), I₄, თბილი-
სი, 1985.
- ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა (ყოფილი ქარ-
თველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი
საზოგადოების (S) კოლექცია), I, თბილისი, 1959.
- ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა (ყოფილი
ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებე-
ლი საზოგადოების (S) კოლექცია), II, თბილისი, 1961.

1 სიმტკიცე] +და C
2 დიდად გონიერება] დიდგონიერება BFGHIJKL
3 თაყუანისცემა] +მამისა და ძისა I
4 ყოვლად I
5 და] –CGHL
6 და აწ და მარადის და] აწდა I
7 უკუნისამდე] +იყავნ, იყავნ L
8 და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე. ამინ.] –C

- ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა (ყოფილი ქართველთა შორის წერა-კითხვის გამავრცელებელი საზოგადოების (S) კოლექცია), III, თბილისი, 1969.
- ჭელიძე 2004: ედიშერ ჭელიძე, „ცხონების აღმოსკრება“, თბილისი, 2004.
- ხელნაწერთა აღწერილობა, საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფილი მუზეუმის ხელნაწერები (H კოლექციისა), III, თბილისი, 1948.
- ხელნაწერთა აღწერილობა, საქართველოს საისტორიო და საეთნოგრაფიო საზოგადოების ყოფილი მუზეუმის ხელნაწერები (H კოლექციისა), V, თბილისი, 1949.

ხელნაწერები

A-182 (XIII)	Jer. 38 (XII-XIV)
A-186 (XVII-XVIII)	Q-103 (1749)
A-394 (XVIII)	Q-127 (XVIII)
A-643 (XIX)	Q-336 (1874)
A-1170 (XI-XII)	Q-485 (1766)
H-1347 (XI-XII)	S-139 (XVIII-XIX)
H-2350 (XVIII)	S-1276 (XI-XIII)
Jer. 17 (XII-XIV)	S-4933 (1712)
Jer. 23 (XII-XIII)	

- Болотов 1994: Болотов В., Лекции по истории Древней Церкви, т. IV. Москва, 1994.
- Галин 1853: Галин Г., Святой Софроний, Патриарх Иерусалимский, сочинение студента Киевской духовной академии, Григория Галина, Киев, 1853.

- Дворкин 1997: Дворкин А., Моноэнергизм, монофелитизм и VI Вселенский собор, Альфа и Омега №2, Москва, 1997.
- Деяния 1908: Деяния вселенских Соборов, Т. VI. Казань, 1908.
- Карабинов 1912: *Карабинов И. А., Рецензия на книгу: Кекелидзе К. Иерусалимский Канонарь VII века, Грузинская версия*, Христианское чтение, № 5, СПб., 1912.
- Кекелидзе 1912: *Кекелидзе К., Иерусалимский Канонарь VII века, Грузинская версия*, Тбилиси, 1912.
- Лapidус 1999: Лapidус И., прот. Святой Софроний, патриарх Иерусалимский и его борьба с монофелитством, Диссертация на соискание степени кандидата богословия, Сергиев Посад, 1999.
- Попович 1890: Попович К., Патриарх Иерусалимский Софроний, как богослов, проповедник и писатель, Киев, 1890.
- Blake 1924: Blake R., Catalogue des manuscrits georgiens de la bibliotheque patriarcale grecque a Jerusalem, 1924.
- Schonborn 1972: Schonborn Ch., Sophrone de Jerusalem. Vie monastique et confession dogmatique. Paris 1972.
- Паπαδόπουλος-Κεραμεύς 1898 : Παπαδόπουλος-Κεραμεύς Α., Ανάλεκτα Ιεροσολυμιτικής Σταχυολογίας, τ. 5, Πετρούπολις. 1898.

ნათლისღების წეს-განგების
ბერძნულ-ქართული რედაქციები

ნათლისღების წეს-განგებების ბერძნულ-ქართული რედაქციები¹

შესავალი

ქართული ლიტურგიკულ-კურთხევითი ძეგლების შესწავლის აუცილებლობას რამდენიმე მიზეზი განაპირობებს. პირველი, ქართულ ხელნაწერებს შემოუნახავთ უადრესი, იერუსალიმური მღვდელმსახურების ამსახველი კურთხევითი ტექსტები, რომელთა დიდი ნაწილი სხვა ენებზე მთლიანად დაკარგულია. ამ ძეგლების საგულდაგულო შესწავლამ, შესაძლოა, ქრისტიანული ღვთისმსახურების ისტორიის მრავალი ახალი დეტალი წარმოაჩინოს. გარდა ამისა, ქართულ ხელნაწერებში დაცულია წმ. გიორგი მთაწმიდელისეული კურთხევანი, რომელსაც უდიდესი მნიშვნელობა აქვს არა მხოლოდ ქართული, არამედ მეთერთმეტე საუკუნის ბერძნულ „კურთხევათა“ ტექსტის აღსადგენად. დაბოლოს, დღევანდელ ქართულ საღვთისმსახურო პრაქტიკაში დაკანონებულია „კურთხევანი“ რომელიც XVIII საუკუნეში თარგმნა ბერძნულიდან კვიპრიანე სამთავნელმა. მკვლევართა მიერ აღნიშნულია, რომ ეს რედაქცია აურაცხელ ხარვეზს შეიცავს. ამიტომ, საღვთისმსახურო პრაქტიკის მოთხოვნებიდან გამომდინარე, ამ ხარვეზთა აღმოფხვრა აუცილებელია. ამას კი, ბუნებრივია, წინ უნდა უძღოდეს აღნიშნული რედაქციის გულდასმითი შესწავლა.

ზემოთქმულიდან გამომდინარე, წინამდებარე ნაშრომის შესრულებისას მიზნად დავისახეთ ერთმანეთთან შეგვედარებინა „კურთხევანში“ შემავალი ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი განგების – ნათლისღების ტექსტები დასახელებული სამი რედაქციის მიხედვით, გამოგვევლინა მათ შორის არსებული სხვაობანი და განგვესაზღვრა ქართული რედაქციების მიმართება ბერძნულ ორიგინალთან. სწორედ

¹ წინამდებარე პუბლიკაცია წარმოადგენს ჩვენი სადიპლომო ნაშრომის (2009 წ.) გადამუშავებულ ვარიანტს. ხელნაწერებთან სელახალი შედარების საფუძველზე მნიშვნელოვნად გადამუშავდა ასევე ნაშრომის ბოლოს დანართის სახით მოცემული ნათლისღების წეს-განგების უძველესი ქართული რედაქციის ტექსტი.

რედაქტორი:

ფილოლოგიის მეცნიერებათა და
თეოლოგიის დოქტორი
ელიშერ ჭელიძე

რეცენზენტი:

ფილოლოგიის მეცნიერებათა
დოქტორი ნინო მელიქიშვილი

ამგვარი ტიპის სამუშაო, ვფიქრობთ, არის საწინდარი ნათლისღების წეს-განგების ყოველმხრივ გამართული ტექსტის დადგენისა და შემდგომში საღვთისმსახურო პრაქტიკაში მისი დამკვიდრებისა.

ნაშრომის მიზანდასახულობიდან გამომდინარე, პირველ თავში მიმოვიხილავთ ნათლისღების წეს-განგების წარმოშობისა და ფორმირების ისტორიას. შემდეგ თავებში მიმოვიხილავთ იმ მასალებს, რომლებიც ბერძნული და ქართული ხელნაწერი „კურთხევანების“ სახით არის მოღწეული. ბოლოს კი წარმოვადგენთ წინამდებარე ნაშრომის მთავარ ნაწილს, რომელშიც ქართულ-ბერძნული ტექსტების შედარებითი ანალიზი გვაქვს მოცემული.

თავი I. ნათლისღების წეს-განგების აღსრულება უძველეს პერიოდში (I- IV სს.)

ნათლისღების საიდუმლოს დამწესებელი და პირველი აღმსრულებელი არის თავად უფალი იესო ქრისტე. ეკლესიის მამათა სწავლების თანახმად, მაცხოვარმა, ნათელილო რა იოანესგან იორდანეში, ახალი აღთქმისეული ნათლისღების მაღლით პირველქმნილი ცოდვისგან განბანა ადამიანური ბუნება, პირველ რიგში კი - ძველი აღთქმის მართალნი და თავად იოანე ნათლისმცემელი და, ამგვარად, როგორც იოანე ოქროპირი ამბობს, „საეკლესიო მამათა ამის ნათლისღებისა კარი განაღო“¹.

უფალმა იესო ქრისტემ, დაადგინა რა ნათლისღების საიდუმლო იორდანეში ნათლობით, ზეცად ამაღლების წინ მოციქულებს ამცნო: „წარვედით და მოიმოწაფენით ყოველნი წარმართნი და ნათელ-სცემდით მათ სახელითა მამისადათა და ძისადათა და სულისა წმიდისადათა. და ასწავებდით მათ დამარხვად ყოველი, რაოდენი გამცენ

თქუნენ“ (მათ. 28.19-20). მოციქულებიც, მაცხოვრის ამ მცნების თანახმად, სულთმოფენობის შემდეგ იწყებენ ქრისტეს მიმდევართა ნათლობას. შესაბამისად, ნათლისღების შესახებ უადრესი მითითებანი „საქმე მოციქულთაში“ მოგვეპოვება. უპირველესი არის სამი ათასი კაცის ნათლობა სულთმოფენობის შემდგომ (საქ. 2.37-41); შემდეგ, სამარიტელთა და ეთიოპიელი საჭურისის ნათლობა ფილიპეს მიერ (საქ. თ. 8); პავლე მოციქულის ნათლობა ანანიას მიერ (საქ. 9.10-18); კორნელიოსისა და მისი სახლეულის ნათლობა (საქ. თ. 10); ღვთისმოსიში დედაკაცის ლიდიასა და მისი სახლეულის ნათლობა (საქ. 16.14-15); საპატრიმოს ზედამხედველისა და მისი სახლეულის ნათლობა (საქ. 16.32-34) და სხვ.

მოციქულთა ეპოქაში ჯერ კიდევ არ იყო დადგენილი მირონცხება. ნათელღებულებზე სულიწმინდა მოციქულთა ხელდასხმით გადმოდიოდა. მაგალითად, „საქმე მოციქულთას“ მიხედვით, იერუსალიმში მყოფმა მოციქულებმა, შეიტყვეს რა, რომ სამარიტელებმა შეიწყნარეს ღვთის სიტყვა, მათთან პეტრე და იოანე მიავიწყნეს. ხოლო ისინი მივიდნენ და ილოცეს, რათა მათ მიეღოთ სულიწმინდა, „რამეთუ მუნამდე არა იყო არცა ერთსა მათგანსა ზედა მოწვეულ სული წმიდაჲ, გარნა ბანილ ხოლო იყვნეს სახელითა უფლისა იესუჲსითა. მაშინ დაასხმიდეს ჳელთა მათ ზედა და მიაქუნდა სული წმიდაჲ“ (საქ. 8.16-17). მოგვიანებით ხელდასხმა მირონცხებამ შეცვალა, ხოლო თუ როგორ უნდა მომხდარიყო ეს ჩანაცვლება, ამის შესახებ ორგვარი ვარაუდი არის გამოთქმული. პირველი – „შესაძლოა, მოციქულები სულიწმინდას ხელდასხმის საშუალებით გადასცემდნენ მორწმუნეებს და მასთან ერთად მირონცხებასაც იყენებდნენ (ამაზე „საქმე მოციქულთა“ არაფერს გვაუწყებს)“; და მეორე – „უფრო სავარაუდოა, რომ მათ თავად შეცვალეს საიდუმლოს ხილული ნიშანი – ხელდასხმა (შესაძლოა, ეს მაშინ ხდებოდა, როდესაც ისინი პირადად ვერ ესწრებოდნენ) ხილული მღვდელმოქმედებით, მონათლულისათვის მირონის

¹ ციტატა მოგვაქვს წიგნიდან: ე.ჭელიძე, „ცხოვნების აღმოცენება“, საეკლესიო სიწმინდენი, თბ. 2004 წ., გვ. 19.

ცხებით (მრონს ისინი თავად იძლეოდნენ)“.¹

ნათლისღება, როგორც მკვლევართა მიერ არის აღნიშნული, იმ მცირერიცხოვან განგებათა რიგს მიეკუთვნება, რომელთაც უადრეს ეპოქაშივე მიიღეს დასრულებული სახე. ამ მხრივ მის გვერდით მხოლოდ ლიტურგია შეიძლება დადგეს.² მართლაც, უადრესი ეპოქის (I-IV სს.) საეკლესიო ავტორთა თხზულებების მიხედვით, ნათლისღების წეს-განგებას უკვე აქვს ყველა ის არსებითი კომპონენტი, რომელიც დღესაც არის დამახასიათებელი მისთვის.

დასახელებულ ეპოქაში აღსრულებული ნათლისღების წეს-განგებითი მხარის შესახებ ცნობებს ვხვდებით ე. წ. „მოციქულთა კურთხევანებში“³ და წმ. იუსტინე მარტილის (II ს.), ტერტულიანეს (III ს.), წმ. დიონისე არეოპაგელის (I ს.), წმ. კირილე იერუსალიმელის (IV ს.), სილვია აკვიტანელის (IV ს.) და სხვათა სახელით ცნობილ შრომებში. როგორც ირკვევა, ნათლისღების აღსრულებაში უპირატესობა იმთავითვე სასულიერო პირებს ეკუთვნოდათ, თუმცა ამის უფლება ერისკაცებსაც გააჩნდათ, ოღონდ იმ შემთხვევაში, თუ სათანადო მაიძულებელი ფაქტორები არსებობდა.⁴ განსაზღვრული იყო წლის განმავლობაში ნათლისღების აღსრულების დღეებიც. ტერტულიანე ასახელებს აღდგომას და 50-ე დღეს, თუმცა იქვე აღნიშნავს: „ყოველი დღე არის დღე უფლისა; ყოველი დრო, ყოველი ჟამი ხელსაყრელია ნათლისღებისათვის“.⁵

ცნობილია, რომ ნათლისღებამდე მორწმუნე კატეხიზაციის (კათაკმეველობის) პერიოდს გადიოდა, რაც წმინდა წერილსა და სარწმუნოების დოგმატებში განსწავლას გუ-

ლისხმობს. კატეხიზაციის პერიოდი, იპოლიტე რომაელის მოწმობით,¹ სამი წელი გრძელდებოდა. ამ ხნის მანძილზე კათაკმეველნი, სწავლების დასრულების შემდგომ, მართლათაგან განცალკევებულად ლოცულობდნენ; შემდგომ მათ დაესხმოდათ ხელი, ეკითხებოდათ სათანადო ლოცვები და აღესრულებოდა მათი განტეგება.² სავარაუდოდ, აქ ნახსენები ხელდასხმა კათაკმეველებზე და ლოცვების წარმოთქმა არის წინასახე ნათლისღების წეს-განგებაში დღეს არსებული „მეფუცების ლოცვებისა“.

აღსანიშნავია, რომ უძველესი დროიდანვე არსებობდა ამქუემელის, აღმომქუემელის ინსტიტუტი. ამქუემელი ჯერ კიდევ ნათლისღებამდე ზრუნავდა კათაკმეველის ქრისტიანულ მოძღვრებაში განსწავლისათვის და თვალყურს ადევნებდა, რომ მომავალ ქრისტიანს ღვთივსათნოდ ეცხოვრა. დიონისე არეოპაგელთან ვკითხულობთ: „ხოლო რომელმან-ესე შეიყუაროს ნამდვლვე ზემთასოფლისა და წმიდაა მისაღებელი, მოუვდების იგი საღმრთოდ განსწავლულთაგანსა ვისმე და არწმუნებს მას, რაათა წინამძღუარ ექმნეს გზისა მის მიმართ, რომელი მიიყვანებს მღდელთმთავრისა მიმართ და აღუთქუამს მას ყოვლითურთსა შედგომასა წესთა მოცემულთასა და მოქენე არს მისსა, რაათა მიითუალოს წინამძღურობა და ზედამდგომელობა მისი ყოველთა შემდგომთა დღეთა ცხოვრებისა მისისათა“.³ მცირედით ქვემოთ კი ნათქვამია, რომ კათაკმეველს „აღმომქუემელი იგი თუსი აქუს წინამძღურად“.⁴ იპოლიტე რომაელის მოწმობით, ნათლობის წინ უნდა მოხდეს შესწავლა კათაკმეველის ცხოვრებისა საკუთრივ კათაკმეველობის პერიოდში. კერძოდ, ცხოვრობდა თუ არა იგი ღვთისთვის სათნოდ და იცავდა თუ არა მცნებებს. ხოლო ამას ადასტურებს ის პიროვნება, რომელიც

1 იხ. პროტოპრესვიტერი მიქაელ პომაზანსკი, დოგმატური ღვთისმეტყველება, თბ. 2004 წ., გვ. 197.
2 იხ. Н. Красносельцев, Сведения о некоторых литургических рукописях Ватиканской библиотеки... Казань, 1885, стр. 95.
3 იხ. Михаил Арранц SJ, Избранные сочинения по Литургике, Том I, Таинства Византийского Евхология, Рим-Москва, 2003, стр. 217-218.
4 Тертулиан, О крещении, гл. 20, <http://www.biblicalstudies.ru/Lib/Father2/Tertulian2.html>.
5 Тертулиан, О крещении, гл. 19, <http://www.biblicalstudies.ru/Lib/Father2/Tertulian2.html>.

1 Ипполит Римский, Апостольское предание, гл. 17, <http://www.biblicalstudies.ru/Lib/Father3/Hyppolitus3.html>.
2 Ипполит Римский... гл. 18. гл.19, гл.20.
3 პეტრე იბერი (ფსევდო-დიონისე არეოპაგელი), შრომები, ეფრემ მცირის თარგმანი, გამოსცა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო სამსონ ენუქაშვილმა, თბილისი, 1961 წ., გვ. 161-162.
4 პეტრე იბერი, დასახ. გამ., გვ. 166.

შემოუძღვა მას ეკლესიის წიაღში.¹

ნათლობის წინ აღესრულებოდა ეშმაკის უარყოფა და „მრწამსის“ წარმოთქმა. ამის შესახებ ერთხმად მოწმობენ დიონისე არეოპაგელი,² იპოლიტე რომაელი³ და კირილე იერუსალიმელი.⁴ აღსანიშნავია, რომ იპოლიტე რომაელთან და კირილე იერუსალიმელთან გვხვდება ეშმაკის უარყოფის ის ფორმულა, რომელიც დღევანდელ მსახურებაშიც არის დამკვიდრებული.

მოსანათლის წყალში შთაფლვამდე აღესრულებოდა თვით წყლის კურთხევა. ამის შესახებ პირდაპირ მოწმობენ ტერტულიანე⁵ და იპოლიტე რომაელი.⁶ მოსანათლს ეცხებოდა ზეთი⁷ და აღესრულებოდა მისი წყალში სამგზის შთაფლვა წმინდა სამების სახელით. ემბაზიდან ამოყვანის შემდგომ ნათელღებულს ეცხებოდა მირონი და იგი ხდებოდა სრულყოფილიანი წვერი მართალთა კრებულისა. შესაბამისად, მას უკვე შეეძლო მართალთა ლიტურგიაში მონაწილეობის მიღება და განმადმრთობელ საიდუმლო-სთან ზიარება.⁸

ამრიგად, როგორც დავინახეთ, ნათლისღების წესგანგებას IV ს-მდე ჩამოყალიბებული, დასრულებული სახე ჰქონდა მიღებული. სწორედ ამგვარი სახით არის იგი შესული უძველეს ხელნაწერ „ეგქოლოგიონებში“, რომელთა შესახებაც შემდგომ თავებში გვექნება საუბარი.

თავი II. „კურთხევანის“ ბერძნული რედაქციები

ქართული საეკლესიო ღვთისმსახურება იმთავითვე ბერძნულ-ბიზანტიურ ღვთისმსახურებასთან იყო დაკავშირებული. საღვთისმსახურო წიგნები, მათ შორის „კურთხევანიც“, უმთავრესად სწორედ ბერძნული ენიდან ითარგმნებოდა. ამიტომ დიდი მნიშვნელობა აქვს გაირკვეს, თუ რა მასალა გვაქვს მოღწეული ბერძნული ხელნაწერი „ეგქოლოგიონების“ სახით, რათა შემდგომ განისაზღვროს ქართული თარგმანების მიმართება ორიგინალთან.

მოციქულთა ეპოქაში კურთხევითი ტექსტების ჩაწერა და წერილობითი სახით მომდევნო თაობებისათვის გადაცემა არ ხდებოდა. ამას განაპირობებდა ან ეპოქის ქარიზმატული ხასიათი, რაც იმას ნიშნავს, რომ მღვდელმოქმედს თავად სულიწმინდისაგან ეძლეოდა მადლი ღოცვითა ალვლენისა, ან უწმინდესი კურთხევითი ღოცვებისა და წესგანგებების დაცვა არაქრისტიანთაგან. შემდგომში, მოციქულთა მოწაფეები და ეკლესიის მამები იწყებენ სხვადასხვა საღვთისმსახურო წესის წერილობით ფიქსაციას. ეს ძეგლები მეცნიერებაში „მოციქულთა კურთხევანების“ სახელით არის ცნობილი¹. როგორც აღნიშნულია, „მოციქულთა კურთხევანების“ რედაქტორები, შესაძლოა, განიზრახავდნენ, გადმოეცათ რომელიმე საღვთისმსახურო ტრადიცია, რომელიც უპირისპირდებოდა სხვადასხვა გნოსტიკური სექტის უცნაურ სარწმუნოებასა და რიტუალებს და „მსოფლიო-სამოციქულო“ მართლმადიდებელ ეკლესიაში გაერთიანებულ ქრისტიანთა პრაქტიკას² შეესაბამებოდა. „მოციქულთა კურთხევანებად“ მოიხსენიება:

1) Didache, Διαχί, დიდაქე, I ს.;

2) Traditio Apostolica, Ἀποστολικὴ Παράδοσις, მოციქულთა გადმოცემანი („იპოლიტე რომაელის“) III ს.;

3) Testamentum Domini Nostri Jesu Christi, ალთქმა უფლისა ჩუენისა იესო ქრისტესი, II-V ს.

1 Ипполит Римский... г. 20.

2 პეტრე იბერი, დასახ. გამ., გვ. 162-163.

3 Ипполит Римский... г. 21.

4 Migne J. P., Patrologia graeca, T. 33, col.1068,B-1072,H.

5 Тертулиан... г. 4.

6 Ипполит Римский... г. 21.

7 პეტრე იბერი, დასახ. გამ., გვ. 163; Иполит Римский... г. 21; Migne... col. 1080, Г.

8 Ипполит Римский... г. 21. პეტრე იბერი, დასახ. გამ., გვ. 163.

1 იხ. Михаил Арранц SJ, დასახ. ნაშრ. გვ. 217-218.

2 იქვე, გვ. 217-218.

4) *Didascalia Apostolorum*, III ს.

5) *Constitutiones Apostolorum*, Διαταγαὶ τῶν Ἀποστόλων, მოციქულთა განწესებანი, IV ს.

6) *Acta Thomae*, მოციქულ თომას საქმენი,

7) *Euchologium Serapionis*, სერაპიონის ევქოლოგიონი, IV ს¹.

„მოციქულთა კურთხევანები“ არიან წინამორბედნი ღვთისმსახურებაში შემდგომში დამკვიდრებული „ევქოლოგიონებისა“ და „იერატიკონებისა“. ყველაზე ძველი, ჩვენამდე მოღწეული „ევქოლოგიონი“ VIII-IX საუკუნეებით თარიღდება. ეს არის ცნობილი ბარბერინის ნუსხა, რომელიც პირველად გამოაქვეყნა ფრანგმა ლიტურგისტმა, დომინიკანელმა მღვდელმონაზონმა იაკობ გოარმა.² აღსანიშნავია, რომ ხელნაწერი უკანასკნელ ხანებშიც გამოიცა. იხ. *L'Euchologio Barberini Gr. 336*, Edizione a cura di Stefano Parenti ed Elena Volkovska, Roma, 1995.

ბერძნული ხელნაწერი „ევქოლოგიონების“ შესწავლისა და გამოცემის თვალსაზრისით პირველი სერიოზული ნაბიჯი სწორედ იაკობ გოარმა (+1653 წ.) გადადგა. მისი სქელტანიანი ნაშრომი, როგორც მკვლევართა მიერ არის აღნიშნული, დღესაც რჩება ბერძნული „ევქოლოგიონის“ ერთადერთ ყურადღებაამისაქცევ პუბლიკაციად. დიდია ის ღვაწლი, რაც გოარმა გასწია ბერძნულ-ლათინური კურთხევითი ტექსტების გამოქვეყნებით და მათზე ვრცელი შენიშვნების დართვით. აღნიშნული შრომის განსაკუთრებული ღირსებაა შემოსხნებული ბარბერინის (S. Marci) და, ასევე, კრიპტოფერატის (Bessarionis) ბიბლიოთეკებში დაცული ევქოლოგიონების გამოვლენა. პირველი მათგანი, როგორც ითქვამს, VIII-IX სს-ისაა, მეორე – XI ს-ისა.³

ბერძნული ხელნაწერი კურთხევანების შესწავლისა და გამოცემის თვალსაზრისით ფასდაუდებელ ნაშრომს წარმოადგენს ა. დმიტრიევსკის „Описание литургических

1 იქვე, გვ. 217-218.

2 იხ. I. Goar, *Euchologion, Sive Rituale Graecorum...* Paris, 1647.

3 იხ. დიდნი კურთხევანი, გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და სქოლიოები დაურთო ედიშერ ჭელიძემ, I, თბ. 2002, გვ. 61, შენ. 1.

рукописей, хранящихся в библиотеках православного востока, том II, *Εὐχολόγια*, Киев, 1902. ეს კაპიტალური ნაშრომი მოიცავს 162 ხელნაწერის აღწერილობას, რომლებიც დაცულია სინას მთის, ათონის, პატმოსის, იერუსალიმის, კონსტანტინოპოლის, ათენის, თესალონიკისა და, ასევე, იერუსალიმში რუსული ეკლესიის მისიის მეთაურის, არქიმ. ანტონინის, ბიბლიოთეკებში. აქვე არის მოცემული 1027 წლით დათარიღებული პარიზის ნაციონალური ბიბლიოთეკის №213 ხელნაწერი კურთხევანის თითქმის სრული ტექსტი. მკვლევარი დანახებით აღნიშნავს, რომ მატერიალური სახსრების უკმარისობის გამო გამოცემაში ვერ აისახა დასაბეჭდად მომზადებული ორმოცზე მეტი „ევქოლოგიონი“ ნაწილობრივ აღმოსავლეთის (იერუსალიმის საპატრიარქოს, კონსტანტინოპოლში წმ. საფლავის მეტოქის, ათანასე ათონელის ლავრის, ათონის დიონისიუს მონასტრის და ტრაპიზონის ახლოს პერისტერიის საეპისკოპოსოს), უფრო მეტად კი დასავლეთის (ბარბერინის, გროტო-ფერატის, რომის კაზანატენის, ვენეციის წმ. მარკოზისა და პარიზის ნაციონალური) ბიბლიოთეკებისა.¹

ა. დმიტრიევსკის აღნიშვნით, წარმოდგენილი 162 კურთხევანიდან მხოლოდ ერთი, XIII ს-ის Sin.966 შეიძლება იყოს დასავლური წარმოშობისა, დაწერილი სიცილიის სამეფოში მცხოვრები ბერძენებისათვის. ყველა დანარჩენი უდავოდ აღმოსავლეთშია შექმნილი. ამიტომაც, წარმოდგენილი ხელნაწერების მეშვეობით, შესაძლებელი ხდება გავეცნოთ არა მხოლოდ აღმოსავლეთის სამი საპატრიარქოს – კონსტანტინოპოლის, ალექსანდრიისა და იერუსალიმის, არამედ ძველი ბიზანტიის ზოგიერთი მნიშვნელოვანი მონასტრის საღვთისმსახურო პრაქტიკის მრავალ თავისებურებასაც.² მაგალითად, Sin. 957 (IX-X სს.), Sin. 956 (X ს.), Sin. 958 (X ს.), Sin. 959 (X ს.), პარიზის ნაციონალური ბიბლიოთეკის №213 (1027 წ.), იერუსალიმის საპატრიარქოს №362(607) (XIV ს.) და №154 (1660წ.), ალექსანდრიის საპატრიარქოს №31

1 იხ. А. Дмитриевский, *Εὐχολόγια*, Предисловие, стр. IV.

2 იქვე, стр. IV.

(XV ს.), ათანასე ათონელის ლავრის №80 და ათონის დიონისიუს მონასტრის №489 ხელნაწერები გვაცნობენ კონსტანტინოპოლის აია სოფიის ტაძრის საღვთისმსახურო პრაქტიკას. ალექსანდრიის საპატრიარქოს №149-104 (XIV ს.) და №13 (1822 წ.), ალექსანდრიის პატრიარქის ჭურჭელთსაცავის ხელნაწერი (1790 წ.) და Sin. 974 (XVI ს.) – ალექსანდრიის ეკლესიის პრაქტიკას. ხოლო Sin. 1040 (XII ს.), Sin. 1059 (XIII ს.), Sin. 1006 (XV ს.) – იერუსალიმის ეკლესიისას.

ხსენებულ ნაშრომს, ავტორისავე აღნიშვნით, განსაკუთრებულ ღირებულებას სძენს ის ფაქტი, რომ აქ წარმოდგენილია მთელი რიგი ძეგლებისა, XI ს-დან XVI ს-ის ჩათვლით, ზუსტად განსაზღვრული ქრონოლოგიური მონაცემებით. მკვლევარი პირველ რიგში ასახელებს პარიზის ნაციონალური ბიბლიოთეკის 1027 წლის №213 ხელნაწერს¹. ძეგლი ეკუთვნოდა დიდი ეკლესიისა და საპატრიარქო ეკვდერის პრესვიტერს, სტრატიგს.² ხელნაწერი საყურადღებოა თავისი მრავალფეროვანი შედგენილობის გამო. მასში დაცული მრავალი განგება სხვა ძეგლებში ან მთლიანად დაკარგულია, ან დაზიანებული სახით არის ჩვენამდე მოღწეული. დმიტრიევსკის შენიშვნით, ხსენებულმა კურთხევანმა სამართლიანად შეიძლება დაიკავოს მეორე ადგილი ბარბერინის VIII-XI სს-ების ნუსხის შემდეგ. ბიზანტიური ღვთისმსახურების ისტორიის შესწავლის თვალსაზრისით ასევე არანაკლებ მნიშვნელოვანია 1153 წლით დათარიღებული სინას მთის №973 ხელნაწერი, რომელიც, გარდა თარიღისა, ინტერესს იწვევს მასში მოთავსებული წეს-განგებებითა და ლოცვებით. მე-13 საუკუნის ხელნაწერთაგან ზუსტად დათარიღებული არის მხოლოდ 1260 წლის პატმოსის ბიბლიოთეკის ილიტარიონი, რომელიც იოანე ოქროპირის ლიტურგიას შეიცავს, ხოლო მე-14 საუკუნის ძეგლთაგან -1306 წლის ათონის ესთიგმენის მონასტრის ბიბლიოთეკის ილიტარიონი, ასევე იოანე ოქროპირის ლიტურგიით. მოგვიანო საუკუნის ძეგლებს

1 იხ. იქვე, Пред. с.VII.
2 „κτῆσιςα Στρατιῶν πρεσβυτέρω τῆς Μεγάλης καὶ τῶν παρχικῶν πατεῦκτερίων“, იქვე, გ. 993.

შორის დათარიღებული ხელნაწერების რაოდენობა კიდევ უფრო მატულობს.¹

ბერძნული კურთხევითი ძეგლების შესწავლის კუთხით ძალზე საყურადღებოა მიგელ არანცის შრომები. დასახელებული მკვლევარი კონსტანტინოპოლის აია სოფიის ტაძრის ღვთისმსახურების ამსახველი ხელნაწერი „ევექლოგიონების“ შემდგენაირ კლასიფიკაციას გვთავაზობს:

ა) ძეგლი (ხატმებრძოლობამდელი) პერიფერიული „ევექლოგიონები“, VIII-XI სს. ბარბერინის, Barberini; gr.336, VIII ს. სამხრეთ იტალიიდან; „პორფირე უსპენსკის“ ევექლოგიონი: С-Петербургский гр.226, X ს. სამხრეთ იტალიიდან; „მოსკოვის“ ევექლოგიონი: Севастьянов-Румянцев гр.474 (270), XI ს; „სინური“ ევექლოგიონი: Sinai gr.959, XI ს; სლავური სინური ევექლოგიონი: Sinai sl.37, X-XI ს.

ბ) კონსტანტინოპოლური ევექლოგიონები ხატმებრძოლობისშემდგომ, X-XI სს. „ბესარიონის“ ევექლოგიონი: Criptensis Γ.β.Ι. ან Grottoferrata gr. Gb 1, XI-XII ს. „სტრატიგის“ ევექლოგიონი: Coislin (κοαλεν) gr.213, 1027 წ.

გ) კონსტანტინოპოლური ევექლოგიონის ახალი რედაქცია, XIII ს. (ლათინთა ოკუპაციის შემდგომ, 1204-1263 წწ.). „ათენის“ ევექლოგიონი: Athena gr.662, XIII ს².

აღსანიშნავია, ასევე, მ. არანცის მიერ გამოცემული XI საუკუნის კონსტანტინოპოლური „ევექლოგიონი“, რომლის რეკონსტრუქცია განხორციელდა ზემოხსენებული სამი ხელნაწერის („ბესარიონის“ ევექლოგიონი: Criptensis Γ.β.Ι. ან Grottoferrata gr. Gb 1, XI-XII ს.; „სტრატიგის“ ევექლოგიონი: Coislin (κοαλεν) gr.213, 1027 წ. და „ათენის“ ევექლოგიონი: Athena gr. 662, XIII ს.) საფუძველზე³. ბერძნული „კურთხევანის“ სხვა გამოცემებიდან აღსანიშნავია სპირიდონ არქიმანდრიტის მიერ XIX საუ-

1 იხ. ა. დმიტრიევსკი, დასახ. ნაშრ. Пред. с. VII.
2 იხ. Михаил Арранц SJ, დასახ. ნაშრ. стр. 217-218.
3 Михаил Арранц SJ, Избранные сочинения по литургике, Том III, Евхологий Константинополя в начале XI века и Песенное Последование по требнику митрополита Киприана, Рим-Москва, 2003.

კუნის შუა წლებში გამოცემული „დიდი ევქოლოგიონი“, *Εὐχολόγιον τὸ Μέγα, Ἀθήναι*, 1862 (მეორე გამოცემა), ეს წიგნი კვლავ დაიბეჭდა 1992 წელს; ამ გამოცემას ეყრდნობა „მცირე ევქოლოგიონი“, რომელიც ათენში გამოიცა 1955 წელს. როგორც აღნიშნულია, ეს გამოცემანი ოდენ ლიტურგიკული მიზანდასახულობისა და საკუთრივ მეცნიერული ინტერესებისათვის ნაკლებ ღირებულია.¹

ბოლოს კი დავასახელებთ იმ გამოცემასაც, რომელსაც წინამდებარე ნაშრომის შესრულებისას ვეყრდნობით. ეს არის *Μικρὸν Εὐχολόγιον ἢ Ἀγιασματάριον; Ἐκδόσις τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἐκδοσις IET* ' 2004.

თავი III. „კურთხევანის“ ქართული რედაქციები

საღვთისმსახურო წიგნების ქართულ ენაზე თარგმნა საქართველოში ქრისტიანობის გავრცელების კვალდაკვალ იწყება. საღვთისმსახურო წიგნების თარგმნის დასაწყისს უკავშირდება საქართველოში ღვთისმსახურების ქართულ ენაზე აღსრულების დაწყების საკითხი. კორნელი კეკელიძის შენიშვნით, „ქრისტიანობის შემოღებისთანავე ქართულად ღვთისმსახურებას ვერ შეასრულებდნენ, ამისთვის საჭირო იქნებოდა მომზადებული პირები და ლიტურგიკული წესების გადმოქართულება. ეს კი არც ისე მალე და ადვილად შეიქმნებოდა, ყოველ შემთხვევაში, თითქმის მთელი საუკუნე ქრისტიანობის შემოღებიდან, დაახლოებით მეხუთე საუკუნის ნახევრამდე, ქართულად ღვთისმსახურება ვერ შესრულდებოდა“.²

ღვთისმსახურების ქართულ ენაზე აღსრულების უტყუარი მტკიცებულებანი მე-6 საუკუნის დასაწყისიდან მოგვე-

პოვება. ეს არის საბა განწმენდილის (გარდ. 532 წ.) ცნობილი ანდერძი, საიდანაც ჩანს, რომ იმ დროს ქართველებს თავიანთ ენაზე ჰქონიათ არა მარტო სამოციქულო და სახარება, არამედ ჟამნობა, სამხრობა და ჟამისწირვა. ასევე, კირიონ კათალიკოსის (VI ს-ის დას.) მიმოწერიდან სომეხ იერარქებთან ჩანს, რომ საქართველოს ეკლესიის 35 ეპარქიაში ღვთისმსახურება, გარდა ერთისა – ცურტავისა, ყველგან ქართულად სრულდებოდა.¹ სწორედ ეს პერიოდი, კერძოდ V – VI საუკუნეების მიჯნა უნდა მივიჩნიოთ დასაწყისად ქართული ლიტურგიკული მწერლობისა.²

ქართული ლიტურგიკული მწერლობა ჩაისახა პალესტინის ქართულ სამონასტრო კოლონიებში,³ რომელთაგან განსაკუთრებული მნიშვნელობა ჰქონდა საბა განწმენდილის ლავრას. ამ ლავრას, სადაც ქართველები უკვე მე-6 საუკუნის დასაწყისიდან მოღვაწეობდნენ, მე-10 საუკუნემდე არ დაუკარგავს თავისი მნიშვნელობა ქართული საეკლესიო მწერლობისათვის. აქ, VIII-X საუკუნეებში, კ. კეკელიძის სიტყვებით, „დუღდა ქართველების ნამდვილი ინტენსიური ლიტურატურული შემოქმედება. უმეტესი ნაწილი იმ უძველესი ხელნაწერებისა, თარიღიანისა თუ უთარილოსი, განსაკუთრებით ისინი, რომელნიც დღეს სინას მთაზე ინახება, ამ ხანებშია დაწერილი და ნათარგმნი სწორედ საბას ლავრაში.“⁴ აქედან გამომდინარე, საბას ლავრაში უნდა იყოს შექმნილი სინას მთაზე დაცული ის ხელნაწერებიც, რომელთაც „კურთხევანის“ ქართული თარგმანის უძველესი რედაქცია შემოუნახავთ.

„კურთხევანის“ ქართულ ენაზე თარგმნის ისტორია რამდენიმე ეტაპს მოიცავს. პირველ რიგში უნდა დავასახელოთ **იერუსალიმური საღვთისმსახურო პრაქტიკის ამსახველი ლიტურგიკული კრებულები – Sin. 12, Sin. 54 და Sin. 66.** ეს ხელნაწერები მე-10 საუკუნით თარიღდ-

1 იხ. დიდნი კურთხევანი, დასახ. გამ. გვ. 62

2 კ. კეკელიძე, ძველი ქართული ლიტურატურის ისტორია, I, თბ. 1980, გვ. 573.

1 იქვე, გვ. 573-574.

2 К. Кекелидзе, Литургические грузинские памятники в отечественных книгохранилищах и их научное значение, Тб. 1908, стр. IX-X.

3 იქვე, 1908, стр. X-XI.

4 კ. კეკელიძე, დასახ. ნაშრ. გვ. 91.

ება.¹ იერუსალიმური პრაქტიკის ამსახველი თითქმის ყველა ხელნაწერი უნიკალურია იმიტომ, რომ მათ შემოინახეს ადრეზნანტიური პერიოდის უძველესი ტრადიციები, რომლებიც ბერძნულ სინამდვილეში ადრევე გამოვიდა ხმარებიდან.² დასახელებულმა ნუსხებმა შემოგვინახეს როგორც ვრცელი განგებანი (ნათლობისა, ქორწინებისა, მონაზვნობისა), ასევე სხვადასხვა კურთხევითი ლოცვები. შევნიშნავთ, რომ ჩვენთვის საინტერესო ნათლისღების წეს-განგება დაცულია Sin. 12 და sin. 66 ხელნაწერებში, მაგრამ ამ უკანასკნელში არა სრული, არამედ ფრაგმენტული სახით.³

ხსენებული სინური ნუსხების გვერდით სახელდება მე-10 საუკუნის ხელნაწერი A-86, რომელიც, როგორც აღნიშნულია, დიდწილად ავსებს დასახელებული სინური ნუსხების მასალას, რადგან შეიცავს (გარდა იაკობის ჟამისწირვისა) ხელდასხმადთა კურთხევის უძველეს ქართულ ტექსტებს (წიგნისმკითხველისა, კერძოდიაკონისა, დედათდიაკონისა, მთავარდიაკონისა, მღვდლისა, ეპისკოპოსისა, ქორეპისკოპოსისა, კათალიკოსისა). ამავე ხელნაწერშია დაცული უძველესი წესი „ოდიკის კურთხევისა“.⁴

„კურთხევანის“ თარგმნის მომდევნო ეტაპი დაკავშირებულია ათონის მთის ქართულ საღვთისმეტყველო სკოლასთან და, კერძოდ, ექვთიმე ათონელის სახელთან. როგორც კორნელი კეკელიძე აღნიშნავს, ექვთიმეს უნდა ეთარგმნა „შემოკლებული კურთხევანი“, ⁵ მაგრამ, მისივე სიტყვებით, „მთლიანი რედაქცია ამ შრომისა ჩვენამდე არ შენახულა, ყოველ შემთხვევაში, ჯერ მიგნებული არაა. ამ წიგნიდან ჩვენამდე მოუღწევია შემდეგ სტატიებს სხვადასხვა კრებულსა და ხელნაწერში“: ა) „სქემის კურთხევა ბერძნული

1 იხ. ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, სინური კოლექცია, ნაკვ. III, შეადგინეს და დასაბუჯდად მოამზადეს: რ. გვარამია, ელ. მეტრეველი, ც. ჭანკიევა, ლ. ხევსურიანი, ლ. ჯღამაია, თბ. 1987.

2 იქვე, გვ. 3-4.

3 იქვე, გვ. 70.

4 იხ. დიდნი კურთხევანი, დასახ. გამ., გვ. 5.

5 კ. კეკელიძე, დასახ. ნაშრ., გვ. 584.

6 ამ ხელნაწერთაგან უმთავრესია მე-11 ს-ის I ნახევრის S 143 და A 96., იხ. დიდნი კურთხევანი, დასახ. გამ. გვ. 5-6.

და მონაზონის კურთხევა“, ამ სტატიას ხელნაწერებში ასეთი სათაური აქვს: „განგება მათ ზედა, რომელთა მოაქუნდეს დიდი სქემამ“; ბ) „ძეგლისწერა სარწმუნოებისა“; გ) „მარტულიის მწუხრისათჳს“; დ) „წესი და განგება სატფურებისა, რომელ არს კურთხევაა წმიდისა ეკლესიისა“; ე) „კურთხევაა წიგნის მკითხველისა და ფსალტისა, კერძოდიაკონისა, მთავარდიაკონისა, ხუცობისა და ეპისკოპოსისა“; ვ) „სხვადასხვა მწვალებელთა მართლმადიდებლობით ეკლესიაში მიღების ან შემოერთების წესი“.¹

განსაკუთრებული ეტაპი ქართულენოვან „კურთხევათა“ თარგმნის ისტორიაში უკავშირდება წმ. გიორგი მთაწმიდელს, რომელმაც 1042-1044 წწ-ში (დეკანოზობისას) პირველმა თარგმნა ქართულად „დიდნი კურთხევანი“ და ამ თარგმანმა, რუის-ურბნისის კრების დადგენილებით, დაკანონებული სახე მიიღო.² გიორგი მთაწმიდელის „კურთხევანი“ XI-XII საუკუნეების ნუსხებში არ შემონახულა. ყველაზე ძველი ნუსხა დღეისათვის არის XII-XIII საუკუნეების Sin. 73. აღნიშნულ ხელნაწერთან დაკავშირებით გამოთქმულია მოსაზრება, რომ მასში, გარდა გიორგი მთაწმიდელისა, არაერთი სხვა მთარგმნელის ნამუშევარიცაა შესული.³ მაგრამ თავად გამომცემელი Sin.73-სა, ე. ჭელიძე აღნიშნავს: „Sin.73-ის ტექსტობრივ-სტილური და ორიგინალთან მიმართებით ტერმინოლოგიური შესწავლა უდიდესწილად მაინც უთუოდ ერთ მთარგმნელზე, გიორგი მთაწმიდელზე მიგვითითებს. სხვა მთარგმნელთა კვალი ხსენებულ ხელნაწერში სრულიად უმნიშვნელოა და 3-4 მცირე ლოცვით შეიძლება ამოიწუროს“.⁴

გიორგი მთაწმიდელის შემდგომ „კურთხევანი“ განიცდიდა ცვლილებებს ბერძნულ ნიადაგზე, რაც ჩვენშიც

1 კ. კეკელიძე, დასახ. ნაშრ., გვ. 209-210; დიდნი კურთხევანი, დასახ. გამ. გვ. 5-6.

2 იხ. დიდნი კურთხევანი, დასახ. გამ. გვ. 6.

3 იხ. მცირე კურთხევანი, თბ. 1998, გვ. ფჟე (595); იხ., ასევე, ე. კოჭლამაზაშვილი, დიდი სინური კურთხევანის რედაქციული თავისებურებანი, თბ. 2002, გვ. 11.

4 იხ. დიდნი კურთხევანი, დასახ. გამ. გვ. 10

პოულობდა ასახვას სხვადასხვა მთარგმნელთა ღვაწლით. კურთხევითი ტექსტების მთარგმნელთა შორის იხსენიება **დავით ტბელი**. იგი გიორგი მთაწმინდელზე ადრეული ეპოქის (X-XI ს.) მოღვაწეა. ზოგიერთი გვიანდელი ხელნაწერის (A 72, H 1352, A 450) მიხედვით, დავით ტბელს მიეწერება თარგმნა შემდეგი განგებისა: „ლოცვაჲ ლხინებისაჲ მათთჳს, რომელნი უვარისყოფისაგან მოქცეულ იყვნენ ქრისტიანობად“. აღსანიშნავია, რომ A 124 (XI ს.) ხელნაწერის მიხედვით, ეს ლოცვა გიორგი მთაწმინდელმა თარგმნა. ეგევე ლოცვა შესულია Sin. 73-შიც.¹

გიორგი მთაწმინდელის შემდგომი დროის მოღვაწეა **ეფრემ მცირე**, რომელსაც მიეწერება Sin. 73-ში შესული ერთ-ერთი საღვინებელი ლოცვის თარგმნა.² ეფრემსვე უთარგმნია წესი გამაჰმადიანებული ქრისტიანის მოქცევისა.³

კურთხევითი ტექსტები უთარგმნია **არსენ იყალთოელსაც**. სხვადასხვა ხელნაწერთა მონაცემებით, მას უნდა ეთარგმნოს შემდეგი განგებანი: ა) „წესი, რომელი იქმნების კურთხევასა ეკლესიისასა და დამყარებასა მას შინა მდგომარისა ტრაპეზისა“; ბ) „წესი, რომელი აღესრულების სატფურებასა პირველ კურთხეულისა ტაძრისასა“; გ) „წესი, რომელი აღესრულების წმიდასა ზედა ტრაპეზსა, შეირყოს რაჲ და მოიშალოს პირველისა დამყარებისაგან“; დ) „კურთხევაჲ პურთაჲ ღამისთევად ყოველთა დღესასწაულთა“; ე) „წესი და განგებაჲ, რომელი აღესრულების ამაღლებასა ჯუარისასა“; ვ) „წყლის კურთხევა განცხადებისა“; ზ) VI მსოფლიო კრების ძეგლისწერა; ზოგჯერ არსენისავე თარგმანებად მიიჩნევენ მწვალებლობიდან და სხვა სარწმუნოებიდან მოქცეულთა შეწყნარების წესებსაც.⁴

მორიგი ავტორი, რომელსაც კურთხევითი ტექსტების თარგმნა უკავშირდება, არის **ნიკოლოზ ქართველთა მნა-**

1 იხ. ე. კოჭლამაზაშვილი, დასახ. ნაშრ., გვ. 5.

2 იქვე, გვ. 11.

3 იხ. კ. კეკელიძე, დასახ. ნაშრ., გვ. 268; ასევე, ე. კოჭლამაზიშვილი, დასახ. ნაშრ., გვ. 13, 78.

4 იხ. ე. კოჭლამაზაშვილი, დასახ. ნაშრ., გვ. 11-13.

თობი. მას ორიგინალური თხზულებებიც შეუქმნია ამ დარგში. ანტონ კათალიკოსი მიუთითებს მის ერთ-ერთ თხზულებას: „ამან უზომოდ წჳმისა გარდამოსვლისა დასაყენები შექმნა აკოლოთია, მხურვალსავედრი ღვთისადმი ერისაგან, მაღალგამოთქმით“. კ. კეკელიძის მითითებით, ეს აკოლოთია ნიკოლოზის სახელით მართლაც გვხვდება ქართულ კურთხევანში, როგორც ხელნაწერში, ისე ნაბეჭდშიც.¹ არის ვარაუდი, რომ ნიკოლოზ ქართველთა მნათობს ეთარგმნოს რომდენიმე მნიშვნელოვანი განგებაც, რომელნიც ყველაზე უკეთ დაცულია 1696 წლის ნუსხაში, A 198-ში. ესენია: „განგებაჲ აიაზმისაჲ“, „წესი და განგებაჲ ზეთსა ზედა სნეულისასა“ და „კურთხევაჲ მონაზონისაჲ“.

მიუხედავად ცალკეულ წეს-განგებათა თარგმნისა, როგორც კ. კეკელიძე ამბობს, „გიორგი მთაწმინდლისეული კურთხევანი უცვლელად დარჩენილა ჩვენში მეჩვიდმეტე საუკუნის გასულამდე. მე-18 საუკუნის დასაწყისში კი იქმნება „კურთხევანის“ ახალი რედაქცია, რომელიც თარგმნა **კვიპრიანე სამთავნელმა** დომენტი კათალიკოსის (1707-1729 წწ.) დავალებით და ამით ქართული ლიტურგიკული პრაქტიკა დაუახლოვა იმდროინდელ ბერძნულ პრაქტიკას. კვიპრიანეს თარგმანი ორი რედაქციით ვრცელდებოდა ჩვენში – ვრცელითა და შემოკლებულით, სლავურ კურთხევანზე ის არ შეუსწორებიათ და 1713 წელს პირველად დაბეჭდეს კიდეც. ამით დასრულდა ქართული კურთხევანის „ევოლუცია“.² შემდგომში ბეჭდური სახით მხოლოდ კვიპრიანე სამთავნელის რედაქციის „კურთხევანი“ გამოდიოდა. მე-18 საუკუნეში იგი კიდევ სამჯერ დაიბეჭდა (1764, 1784, 1794 წწ.), სამჯერვე ტფილისში. მე-19 საუკუნეში კი – ხუთჯერ. ამათგან პირველი – ქუთაისში (1803 წ.), სამი – მოსკოვში (1824, 1825, 1826 წწ.), ბოლო, მეხუთე – ტფილისში (1879 წ.).³

1 კ. კეკელიძე, დასახ. ნაშრ., გვ. 336; ე. კოჭლამაზაშვილი, დასახ. ნაშრ., გვ. 14, 83.

2 კ. კეკელიძე, დასახ. ნაშრ., გვ. 338, 585.

3 იხ. მცირე კურთხევანი, თბ. 1998 წ. გვ. ფჳე (596).

მე-20 საუკუნის დასაწყისში იყო მცდელობა „კურთხევანის“ ბეჭდური სახით გამოცემისა. ამ დროს ჩამოყალიბდა საღვთისმსახურო წიგნების შემსწორებელი კომისია, რომელმაც კვიპრიანეს თარგმანის საფუძველზე მოამზადა „კურთხევანის“ შესწორებული ვერსია, მაგრამ გამოსაცემად მომზადებული ამ „კურთხევანის“ მთელი ტირაჟი 1917 წლის არეულობის შედეგად დაიკარგა.¹

1977 წლის „საქართველოს ეკლესიის კალენდარში“ დაიბეჭდა კვიპრიანე სამთავნელის კურთხევანის რამდენიმე თავი (ნათლობის, ჯვრისწერის და მიცვალებულთა წესები). ეს იყო „კურთხევანის“ პირველი გამოცემა მხედრული შრიფტით. იგი უცვლელად განმეორდა 1996 წლის „საქართველოს ეკლესიის კალენდარში“. 1997 წელს დეკანოზმა ზაქარია ძინძიბაძემ გამოსცა მცირე ზომის წიგნაკი (35 გვერდი), სახელწოდებით „კურთხევანი“, რომელშიც შეტანილია რამდენიმე წეს-განგებების კონსპექტური ვარიანტი.²

ცალკე წიგნად „კურთხევანი“ მე-20 საუკუნეში პირველად გამოვიდა 1998 წელს, სახელწოდებით „მცირე კურთხევანი“. გამოსაცემად მოამზადა ექვთიმე კოჭლამაზაშვილმა. ამ გამოცემას საფუძვლად უდევს კვიპრიანეს „კურთხევანის“ 1879 წლის გამოცემა. გარდა ამისა, მასში შედის მთელი რიგი განგებანი A 72 (XVI ს.), A 450 (XVI ს.) და Sin. 73 (XII-XIII ს.) ნუსხებიდან.³ განსაკუთრებით აღსანიშნავია, რომ ამ გამოცემაში არის ჩართული სლავურიდან ახლად თარგმნილი რამდენიმე წეს-განგებაც. ესენია: ა) „წესი სამსახურებელთა ჭურჭელთა კურთხევისაჲ, რომელ არს ფეშხუემი, ბარძიმი, ვარსკულავი და კოვზი, სამთავე დაფარნითურთ, წინადაგებულთა ერთბამად“; ბ) „წესი ახალთა სამღვდელთა შესამოსელთა კურთხევისაჲ“; გ) „წესი ახლისა სახლისა კურთხევისაჲ, ოდეს ეგულეზოდის ვის მუნ დამკვდრებად“ და დ) „ლოცვაჲ განტენასა არტოსისასა“. თარგმანი შესრულებულია ე. კოჭლამაზაშვილის მიერ. როგორც ხსენებული ავტორი შენიშნავს,

1 იქვე. გვ. ფშვ.
2 იქვე. გვ. ფშვ.
3 იქვე. გვ. ფშვ (599).

„ამ წეს-განგებათა თარგმნა საჭირო შეიქნა იმიტომ, რომ კურთხევათა არც ერთ ძველ ქართულ რედაქციაში არ აღმოჩნდა მათი შესატყვისი ტექსტი.“¹

1998 წელს გამოვიდა ასევე „მცირე კურთხევანი და სავედრებელი გალობანი“, შემდგენელი მღვდელი აკაკი მეგრელიშვილი. გამოცემა შესრულებულია მხედრული შრიფტით. წეს-განგებანი ძირითადად „კურთხევანის“ კვიპრიანესული რედაქციიდანაა აღებული მცირედი შესწორებებით.

კურთხევითი ძეგლების შესწავლისა და გამოცემის თვალსაზრისით უმნიშვნელოვანესია 2002 წელს გამოცემული „დიდნი კურთხევანი“, რომელიც წარმოადგენს წმ. გიორგი მთაწმიდელის „კურთხევანის“ შემცველი Sin. 73 ხელნაწერის მეცნიერულად დადგენილი ტექსტის პუბლიკაციას. ტექსტი გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და სქოლიოები დაურთო ედიშერ ჭელიძემ.

განსაკუთრებული მნიშვნელობისაა ასევე „დიდნი კურთხევანის“ სამტომეულის გამოცემა, რომლის პირველი ტომი გამოიცა 2006 წელს. ძველი ქართული ხელნაწერების მიხედვით გამოსაცემად მოამზადა და სქოლიოები დაურთო ედიშერ ჭელიძემ. ამ გამოცემას განსაკუთრებულ ღირებულებას სძენს ის ფაქტი, რომ პირველად ხდება გამოქვეყნება უადრესი, იერუსალიმური მღვდელმსახურების ამსახველი კურთხევითი ტექსტებისა, რომელთაგანაც დიდი ნაწილი სხვა ენებზე თითქმის მთლიანად დაკარგულია. გარდა ამისა, როგორც პირველი ტომის წინასიტყვაობაში არის აღნიშნული, სამტომეულში ქართულ ენაზე არსებული კურთხევითი ტექსტების მთელი საგანძური იქნება მოცემული, შემდეგ კი, წმინდა სინოდის განჩინებით, დაიბეჭდება „დიდი კურთხევანის“ ერთტომეული, - სამტომეულში წარმოდგენილი მასალიდან გამოკრებული, - და იგი საქართველოს ეკლესიაში მღვდელმსახურებისათვის განწესდება.

ამრიგად, როგორც ვხედავთ, „კურთხევანის“ მეცნიერულად დადგენილი ქართული ტექსტის გამოცემა მო-

1 იქვე. გვ. ქა (601).

მავლის საქმეა. ამ საქმეში არ გამოვრიცხავთ წინამდებარე შრომამაც შეიტანოს მცირედი წვლილი.

თავი IV. ნათლისღების წეს-განგების ტექსტთა შედარებითი ანალიზი

წინამდებარე თავში წარმოვადგენთ ნათლისღების წეს-განგების ქართულ თარგმანთა მხოლოდ იმ ფრაგმენტებს, რომლებიც სხვაობენ ერთმანეთისგან, ან ორიგინალისგან. აღვნიშნავთ, რომ ყველა ფრაგმენტის წარმოდგენა შეუძლებელია მათი სიმრავლის გამო, ამიტომაც წარმოვადგენთ მხოლოდ იმას, რომლებიც განსაკუთრებით მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია. იქვე მივუთითებთ სათანადო ბერძნულ ტექსტს. უნდა აღვნიშნოთ ასევე, რომ ქართულ თარგმანთაგან ჩვენი მსჯელობა უმთავრესად შეეხება გიორგი მთაწმიდელისა და კვიპრიანე სამთავნელის რედაქციის ტექსტებს. Sin.12 და Sin.66 ხელნაწერების მონაცემებს მოვუხმობთ მხოლოდ იმ შემთხვევაში, როცა ისინი ტექსტოლოგიურ თანხვედრას ავლენენ ზემოდასახელებულ ორ რედაქციასთან. ვსარგებლობთ „კურთხევანის“ შემდეგი გამოცემებით: წმ. გიორგი მთაწმიდელის რედაქციისათვის – „დიდნი კურთხევანი“, გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და სქოლიოები დაურთო ედიშერ ჭელიძემ, I, თბ. 2002; კვიპრიანე სამთავნელის რედაქციისათვის – „მცირე კურთხევანი“, თბ. 1998; ბერძნული ტექსტისათვის – Μικρὸν Εὐχολόγιον ἢ Ἀγιασματάριον, Ἐκδοσις τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἐκδοσις ΙΣΤ' 2004; უძველესი ქართული რედაქციის ტექსტისათვის – Sin. 12 და Sin. 66 ხელნაწერების ფოტოაბრევირები; სლავური ტექსტისათვის – Требник въ двухъ частяхъ. Часть первая. Москва. Московская Патриархия, 1906. S ლიტერით აღნიშნული იქნება Sin. 12 და Sin. 66 ხელნაწერთა მონაცემები, A ლიტერით – წმ. გიორგი მთაწმიდელის რედაქციის ტექსტი, B ლიტერით –

კვიპრიანე სამთავნელისა, ხოლო C-თი – ბერძნული. ქვესათაურებად უმთავრესად აღებულია თვით ნათლისღების ტექსტში არსებული ცალკეული ლოცვების დასათაურებანი. ჩვენ მიერ პირობითად შემოტანილი ქვესათაურები კი სათანადო ადგილას სპეციალურად იქნება აღნიშნული.

„ლოცვამ, ოდეს კათაკუმეველთა დაადგინებდეს“

- 1) A. „ლოცვამ, ოდეს კათაკუმეველთა დაადგინებდეს“.
- B. „წესი და განგება დადგრომასა ზედა კათაკუმეველთასა“.
- C. „Εὐχὴ εἰς τὸ ποιῆσαι κατηχούμενον“.

ორიგინალის წარმოდგენილ ტექსტს გიორგი მთაწმიდელის რედაქცია ზუსტად შეესაბამება, რადგან ბერძნული Εὐχὴ-ს თარგმანი არის სწორედ „ლოცვამ“ და არა კვიპრიანესეული „წესი და განგება“. თავის მხრივ, ზოგიერთ ბერძნულ ხელნაწერში კვიპრიანესეულ მონაცემსაც მოეპოვება დასაყრდენი. მაგალითად, 1475 წლით დათარიღებულ ათანასე ათონელის ლავრის ბიბლიოთეკის №88 ნუსხაში ვკითხულობთ: „Τὰς καὶ ἀκολουθία ἐπὶ τοῖς κατηχουμένοις φωνηόμενοις, ἢ γοῶν βαπτίζομένοις“.¹ ხოლო ასევე მე-15 საუკუნის მოსკოვის სინოდალური ბიბლიოთეკის №280 ხელნაწერში ხსენებული ლოცვა ასეა დასათაურებული: „Ἀκολουθία εἰς τὸ ποιῆσαι κατηχούμενον ἦτοι βαπτίσει“.² გარდა ამისა, ბერძნული ποιῆσαι-ს უფრო მართებული თარგმანი არის გიორგისეული „დადგინება“ („დაყენება“, „დაწესება“³), ვიდრე კვიპრიანესეული „დადგრომა“ („გაჩერება“, „დგომა“).

კათაკუმეველად დადგენის ლოცვას წინ უძღვის ტიპიკონური შენიშვნა, რომელიც ურთიერთისაგან განსხვავებული

1 იხ. А. Дмитриевский, Εὐχολόγια, стр.438.
2 იხ. А. Дмитриевский, Богослужение в русской церкви в XVI веке, Казань, 1884. Прилож. стр. 20.
3 ზ. სარჯველაძე, ძველი ქართული ენის სიტყვის კონა, თბ. 2001.

სახითაა წარმოდგენილი მითითებულ გამოცემებში. მოვიტანთ სათანადო ტექსტებს:

2) A „სარტყელი შეჰსნას და ფერჯთა განჯადნეს და დაადგინოს აღმოსავალით და ველნი აპყრობად სცნეს. და შეჰბეროს მას სამგზის პირსა და ჯუარი დასწეროს შუბლსა მისსა და პირსა და მკერდსა და თქუას:“

B. „მღვდელმან შემოჰსნას სარტყელი, რომელსა ენებოს ნათლისღება და დაადგინოს აღმოსავალით კერძო. მხოლოდ პერანგითა ოდენ, თავ-შიშუელი, ფერჯ-შიშუელი და უსარტყლო, ხოლო ველნი ჰქონდეს დაბლად ჩაშუებით. მღვდელმან შეჰბეროს ყრმასა მას სამგზის და გამოსახოს მას ზედა სახეა ჯუარისაჲ, პირველად შუბლსა და მკერდსა სამგზის. დასდვას ველი თავსა ზედა ყრმასა მას და იტყოდეს ლოცვასა ამას:“

C. „Ὁ Ἱερεύς, φέρων Ἐπιτραχήλιον, ἐμφυσᾷ εἰς τὸ πρῶτον τοῦ μέλλοντος φωτισθῆναι καὶ σφραγῖζει μετὰ τῆς χειρὸς αὐτοῦ τὸ μέτωπον ἕως τοῦ στήθους ἐκ τρίτου λέγων·

Εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἀμήν.

Καὶ ἐπιτίθει τὴν χεῖρα ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ, λέγων τὴν παροῦσαν εὐχὴν·“

წარმოდგენილ ტექსტებს შორის შემდეგი განსხვავებანი შეინიშნება: გიორგი მთაწმიდელის მიხედვით, მღვდელი მოსანათლს დაადგენს რა პირით აღმოსავლეთისაკენ, ხელებს აღაპყრობინებს მას ღვთის წინაშე („ველნი აპყრობად სცნეს“), კვიპრიანესთან კი აღნიშნულია, რომ მოსანათლს ხელები უნდა ჰქონდეს „დაბლად ჩაშუებით“. რაც შეეხება ბერძნულს, წარმოდგენილ ტექსტში მითითება სარტყელის შესნის, აღმოსავლეთისაკენ დადგენისა თუ ხელთა აპყრობა-დაშვების შესახებ საერთოდ არ გვაქვს. მაგრამ უნდა ითქვას, რომ ორივე ქართულ თარგმანს მოეპოვება შესატყვისი ბერძნულ ხელნაწერებში. მაგალითად, ხელთა აპყრობის შესახებ მითითება გვაქვს 1332 წლით დათარიღებული ათონის ფილოთეოს მონასტრის ბიბლიოთეკის №177 ხელნაწერში. გამოცემაში ვკითხულობთ: „В начале огласительных молитв

крещаемый стоит как ἀνατολὰς ὄνω τὰς χεῖρας ἔχοντα“¹ აღსანიშნავია ასევე, რომ ნათლისღების წეს-განგებების უძველეს ქართულ რედაქციაში კათაკმეველად დადგენის ლოცვის შემდგომ, ვიდრე შეფუცების ლოცვებამდე, არის მითითება მოსანათლის მიერ ხელთა ზეაპყრობის შესახებ. მოგვაქვს სათანადო ტექსტი: „ამისა შემდგომად აღადგინოს იგი ფერჯ-დაწყობით, დაჰბეროს პირსა მისსა და ორნივე ველნი მისნი ზეაპყრობად სცნეს შეწყობით, შეჰბეროს პირსა და ესე ლოცვაჲ წართქუას: გხადით შენ, უფალო,...“². მეორე მხრივ, კვიპრიანეს მონაცემს მხარს უჭერს ი. გოარის მიერ გამოცემული ტექსტი, სადაც ნათქვამია, რომ მოსანათლს ხელები დაბლა უნდა ჰქონდეს დაშვებული („Ἐχοντα τὰς χεῖρας κάτω“).³

რაც შეეხება ჯვრის გამოსახვას, გიორგისთან აღნიშნულია: „ჯუარი დასწეროს შუბლსა მისსა და პირსა და მკერდსა“, ხოლო კვიპრიანესთან დამატებულია, რომ ჯვრის გამოსახვა სამგზის უნდა მოხდეს: „და გამოსახოს მას ზედა სახე ჯუარისაჲ, პირველად შუბლსა და მკერდსა სამგზის“. უნდა ითქვას, რომ ამ შემთხვევაში ბერძნულს კვიპრიანეს ტექსტი თანხვდება. შდრ. „καὶ σφραγῖζει μετὰ τῆς χειρὸς αὐτοῦ τὸ μέτωπον ἕως τοῦ στήθους ἐκ τρίτου“. მაგრამ აღვნიშნავთ, რომ გიორგი მთაწმიდელის ტექსტს უძველესი ბერძნული ხელნაწერები (Sin. 957 და Sin. 973) უჭერს მხარს.

კვიპრიანეს თარგმანში აღნიშნულია, რომ მღვდელმა მოსანათლს თავზე უნდა დაადოს ხელი და ისე წარმოთქვას ხსენებული ლოცვა, ხოლო გიორგისთან მსგავსი მითითება არ გვაქვს. კვიპრიანეს ტექსტი ამ შემთხვევაშიც თანხვდება ზემომოტანილ ბერძნულს, გიორგისეული კი – დასახელებულ სინურ ხელნაწერებს.

განსახილველ მონაკვეთზე მსჯელობის დასასრულს ვიტყვი, რომ „Μικρὸν Εὐχολόγιον“-ის ზემომოტანილი ტექსტის თანახმად, ეს ლოცვა მღვდელმა ოღარით შე-

1 იხ. А. Дмитриевский, *Εὐχολόγια*, стр. 271.

2 იხ. Sin. 12, 105v.

3 იხ. I. Goar, *Εὐχολόγιον, Sive Rituale Graecorum...* Paris 1647, p. 274.

მოსილმა უნდა წარმოთქვას, ხოლო ლოცვის დაწყებამდე, გადასახავს რა ჯვარს მოსანათლს, უნდა თქვას: „სახელითა მამისადათა და ძისადათა და სულისა წმიდისადათა, ამინ.“ აღნიშნული მითითებანი ქართულ თარგმანებში არ გვაქვს. ისინი ვერც ჩვენთვის ხელმისაწვდომ სხვა ბერძნულ ტექსტებში დავადასტურეთ.

3) A. „რომელი ღირს-იქმნა მოლტოლვად წმიდისა მიმართ სახელისა შენისა“.

B. „რადთა ღირს-იქმნას მოლტოლვად წმიდისა სახელისა შენისა“.

C. „τὸν καταξωθέντα καταφυγεῖν ἐπὶ τὸ ἄγιον ὄνομά σου“.

A ზედმიწევნით თანხვდება ბერძნულს, რადგან ხაზგასმული „τὸν καταξωθέντα“ გრამატიკულად წარსული დროის ფორმაა და ქართულადაც ასევე უნდა იქნეს თარგმნილი. გარდა ამისა, კვიპრიანესთან არ არის თანდებული „მიმართ“, რომელიც ბერძნული „ἐπὶ“-ს შესატყვისია.¹ შდრ. სლავური: „сподобыщягося прибегнути ко святому имени твоему“.

„შეფუცება ა“

1) A. „...რადთა შენი დაამჯუას მძლავრება“.

B. „...რადთა შენი დაამჯუას ძლიერება“.

C. „...ἵνα τὴν σὴν καθέλῃ τυραννίδα.“

გიორგი მთაწმიდელის თარგმანი ზუსტია. ἵνα τυραννίδ-ს ძველქართულად შეესატყვისება „მძლავრი“ და არა „ძლიერი“.² შდრ. სლავური: „да разрушить твое мучительство.“

2) A. „...რომელმან ძელსა ზედა წინააღმდგომნი ძალნი განაქიქნა“.

B. „...რომელმან ძელსა ზედა წინააღმდგომნი ძალნი განაქარვნა“.

1 იხ. დიდნი კურთხევანი, დასახ. გამ. გვ. 14.

2 იხ. იქვე, გვ. 15.

C. „...ὃς ἐπὶ ξύλου τὰς ἀντικειμένας δυνάμεις ἐθρι-
ἀμψευσεν“.

მართებულია გიორგისეული „განაქიქნა“. შდრ. კოლ. 2.15: „...θριαμβεύσας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ; „...განაქიქნა იგინი მას შინა“¹; საზოგადოდ, ტერმინი θριαμβεύω ნიშნავს „ტრიუმფს“, „ზეიმს“, „გამარჯვებას ვილაცაზე ან რალაცაზე“. შდრ. მოტანილი მუხლის სტოკპოლმის თარგმანი: „ჯვრით იზეიმა მათზე გამარჯვება“. სლავურ თარგმანში განსახილველ ტერმინს სწორედ ამგვარი შესატყვისი აქვს. შდრ. „иже на древе сопротивныя силы победи“.

„შეფუცება ბ“

1) A. „მან თავადმან პირველვე განაჩინა შენი, ეშმაკო...“.

B. „მან თავადმა განაჩინა შენი, ეშმაკო...“.

C. „αὐτὸς ὁ πρῶτος εἶπεν σοι, Διάβολε...“.

ბერძნული πρῶτος ითარგმნება, როგორც „პირველვე განაჩინა“². ასე რომ, გიორგი მთაწმიდელი კვლავაც ზუსტ თარგმანს გვაწვდის. შდრ. სლავური: „той предопределивый тебе, диаволе...“.

2) A. „გაფუცებ შენ, ყოვლადბოროტსა და არაწმიდასა და შეგინებულსა და საძაგელსა და უცხოსა სულსა, ძალსა იესუ ქრისტესსა“.

B. „შეგრისხენინ შენ, ყოვლადბოროტო და არაწმიდაო, ბილწო და ამაოო, სულო უცხოო, ძალითა იესუ ქრისტესითა“.

C. „Ὁρκίζω σε οὖν, παμπόνηρον καὶ ἀκάθαρτον καὶ μιὰρὸν καὶ ἐβδελυγμένον καὶ ἀλλότριον πνεῦμα, κατὰ τῆς δυνάμεως Ἰησοῦ Χριστοῦ“.

ბერძნულის მიხედვით მართებულია „გაფუცებ“ და არა „შეგრისხენინ“³. აღსანიშნავია, რომ დასახელებული ზმნები ბერძნულშიც და გიორგი მთაწმიდელთანაც თხ-

1 იხ. იქვე, გვ. 15.

2 იხ. იქვე, გვ. 16.

3 იხ. იქვე, გვ. 16.

რობით კილოშია და არა ბრძანებითში. გარდა ამისა, გიორგისთან, ერთი მხრივ, გვაქვს „შეგინებულსა“, ხოლო კვიპრიანესთან, მეორე მხრივ, - „ბილწო“. ეს ტერმინები მსგავსი შინაარსისანი არიან და ორივე მათგანი მართებულ თარგმანად უნდა მივიჩნიოთ ბერძნული სიტყვისა „μιαρδς“. რაც შეეხება ბოლო ხაზგასმას, აქ ბერძნული „ἐξὸδελυγμένον“-ის ზუსტ შესატყვისს უდავოდ გიორგი მთაწმიდელი გვაწვდის („საძაგელსა“). კვიპრიანესეული „ამაოს“ ბერძნული შესატყვისი, როგორც ცნობილია, არის „μάταιος“. შდრ. სლავური: „запрещаю тебе убо вселукавому, и нечистому, и скверному, и омерзенному, и чуждому духу, силою Иисуса Христа“.

3) А. „...და შენ და თანაშემწეთა შენთა ძალთა ტანჯვად გეპვნისასა შინა ცეცხლისასა“.

В. „შენ და შენ თანა შემწენი შენთა ძალთა თანა ტანჯვად მიგცენს გეპვნისასა შინა ცეცხლისასა“.

С. „καὶ σὲ καὶ τὴν συνεργόν σου δὴναμιν κολλάσει εἰς τὴν γέενναν τοῦ πυρός“.

ე. ჭელიძის შენიშვნით, „კვიპრიანეს ტექსტი სრულიად გაუგებარია“, გიორგის თარგმანი კი ზუსტად თანხვედება ბერძნულს¹. შედმიწევნითია სლავურიც. შდრ. „и тебе, и споспешную твою силу умучить в геенне огненной“.

„შეფუცება გ“

1) А. „და მოეც ამას ძღვევამ მისსა მიმართ და არაწმიდათა მისთა სულთა“.

В. „და მოეც ამას ძღვევამ არაწმიდათა სულთა ზედა“.

С. „καὶ δὲς αὐτῷ νίκας κατ’ αὐτοῦ καὶ τῶν ἀκαθάρτων αὐτοῦ πνευμάτων“.

ხაზგასმული „მისსა მიმართ“ დასტურდება ბერძნულშიც. შდრ. სლავური: „и даждь ему победы на него, и на нечистыя его духи“.

1 იხ. იქვე, გვ. 17.

შემოგანხილულ კათაკმეველად დადგენისა და შეფუცების ლოცვებს გიორგი მთაწმიდელის „კურთხევანში“ მოსდევს შემდეგი ტიპიკონური შენიშვნა: „ამათ ოთხთა ლოცვათა ჯერ-არს ათგ ზის თქუმა და ჯუარისა დაწერამ და შებერვამ, ვითარცა ზემო წერილ არს“. ეს შენიშვნა არ არის არც კვიპრიანეს „კურთხევანში“ და არც „Μικρὸν Ἐὐχολόγιον“-ში. მაგრამ ანალოგიური შინაარსის მითითება გვხვდება სხვადასხვა ბერძნულ და სლავურ ხელნაწერ „ეექოლოგიონებში“¹. შეფუცების ლოცვების ათგ ზის წარმოთქმას მიუთითებს წმ. სვიმეონ თესალონიკელიც (XIV ს). როგორც მკვლევართა მიერ არის შენიშნული, შეფუცების ლოცვები ნათვლად გამზადებულს ეკითხებოდა არა ერთ რომელიმე დღეს, არამედ დიდმარხვაში მეოთხე შვიდეულის ორშაბათიდან მოყოლებული ვიდრე ვნების შვიდეულამდე². სწორედ ამ მდგომარეობას ასახავს გიორგი მთაწმინდელის „კურთხევანი“. მოგვიანებით, კათაკმეველობის ინსტიტუტის შესუსტებისა და თანდათანობითი გაქრობის კვალდაკვალ, ღვთისმსახურებაში დამკვიდრდა შეფუცების ლოცვების ერთგ ზის წარმოთქმა, როგორც ეს კვიპრიანესა და ბერძნულ „კურთხევანებშია“.

„ლოცვამ შემდგომად კათაკმეველად დადგენისა, ოდეს ეგულებოდის მონათლვამ“.

აღნიშნული ლოცვა ამგვარად დასათაურებული გვაქვს მხოლოდ გიორგისეულ „კურთხევანში“. კვიპრიანესთან ლოცვას წინ არავითარი სათაური არ უძღვის, ბერძნულში მას უბრალოდ ეწოდება Ἐὐχὴ, ხოლო სლავურ თარგმანში – Молитва четвертая.

გიორგი მთაწმიდელის „კურთხევანს“ კვლავაც ბიზან-

1 А. Дмитриевский, Богослужение в русской церкви в XVI в. 1, Казань, 1884, стр. 277-278.
2 Михаил Аранц SJ, Избранные сочинения по литургике, Том III, Рим-Москва 2003, стр. 27-28.

ტიურ-კონსტანტინოპოლური ღვთისმსახურების უადრეს ეპოქაში გადაყვავართ, რადგან, ნ. კრასნოსელცევის შენიშვნით, კონსტანტინოპოლური ღვთისმსახურების ამსახველი უძველესი (ბარბერინის (VIII ს.), პორფირე უსპენსკის (VIII-IX ს.), კრიპტოფერატისა (XI ს.) და იოანე კანტაკუზენის (XIV ს.)) ნუსხების ერთ-ერთი თავისებურება სწორედ ის არის, რომ მათში ნათლისღების წესი საგანგებო სათაურით არის გამოყოფილი კათაკმეველად დადგენისა და შეფუცების ლოცვებისაგან. ეს კი გულისხმობს, რომ კათაკმეველობა-შეფუცება და ნათლობა დროის შუალედით იყო გამიჯნული¹. მ. არანცის მიერ რეკონსტრუირებულ XI საუკუნის კონსტანტინოპოლურ „ევექლოგიონში“ აღნიშნული სათაური შემდეგი სახისაა: „Εὐχὴ μετὰ τὸ ποιῆσαι κατηχούμενον, πρὸς τὸν πρὸς ἄραν βαπτίζόμενον“².

1) A. „...განახუნ თუალნი გონებისა მისისანი გამო-
ბრწყინებად მისსა ნათელი იგი სახარებისა შენისა“.

B. „განახუნ თუალნი გონებისა ამისნი განცდად
ნათელსა სახიერებისა შენისასა“.

C. „Διάνοιξον αὐτοῦ τὸν ὀφθαλμοῦς τῆς διανοίας,
εἰς τὸ ἀγύσσει ἐν αὐτῷ τὸν φωτισμὸν τοῦ Ἐσαγγέλιου σου“.

გიორგი მთაწმიდელის თარგმანი ზედმიწევნითია, რადგან ბერძნული „ἀγύσσει“ (inf. aor. ἀγύσσει) ნიშნავს სწორედ „ბრწყინვალებას“, „ნათელს“ და არა „განცდას“. ასევე, „τὸ ἐσαγγέλιον“ არის „სახარება“ და არა „სახიერება“. ამის შესახებ ე. ჭელიძე შენიშნავს: „A-ს ტექსტის დედანში იყო „სახარებისა“, რაც გადამწერის მიერ დამახინჯდა როგორც „სახიერებისა“. ეს ლაფსუსი მექანიკურად გადავიდა კვიპრიანესთან. ამრიგად, თუ აღნიშნულ ლაფსუსს გავასწორებთ, მაშინ A-ს ტექსტი ორიგინალთან ზედმიწევნით თანმხვედრი აღმოჩნდება“³. ამასთანავე, კვიპრიანეს თარგმანში არ არის ბერძნული „ἐν αὐτῷ“-ს შესატყვისი „მისსა“. შდრ. სლაგური: „отверзи его очи

1 Н. Красносельцев, Сведения о некоторых литургических рукописях Ватиканской библиотеки..., Казань 1885, стр. 97.

2 Михаил Аранц SJ, დასახ. ნაშრ. გვ. 178.

3 იხ. იქვე, გვ. 17-18.

мысленная, во еже озарити въ немъ просвещению Евангелия твоего“.

2) A. „...შემთხუევისაგან ბოროტისა, ეშმაკისა შუვად-
ლისა“.

B. „...შემთხუევისაგან ეშმაკისა შუადლისა“.

C. „...ἀπὸ συναντήματος πονηροῦ, ἀπὸ δαιμονίου με-
στομυρινοῦ“.

ხაზგასმული სიტყვა არ არის კვიპრიანეს ტექსტში¹. შდრ. სლაგური: „от сретения лукаваго, от демона полу-
деннаго“.

განსახილველ ლოცვაში არის ჩართული ტიპიკონური შენიშვნა, რომლის ტექსტი სხვადასხვაგვარადაა წარმოდგენილი დასახელებულ გამოცემებში. მოვიტანთ შენიშვნის სამივე ვარიანტს:

3) A. „და შეჰბეროს მას სამგზის ჯუარისსახედ და
ჯუარი დასწეროს შუბლსა და პირსა და მკერდსა და
თქუას“:

B. „მღდელმან შეჰბეროს ყრმასა მას პირსა, შუბლსა
და მკერდსა და თქუას“:

C. „Καὶ ἔμψαθῆ αὐτῷ τρίτον ὁ Ἱερεὺς, καὶ σφραγίσει
τὸ μέτωπον αὐτοῦ καὶ τὸ στόμα, καὶ τὸ στήθος, λέγων“

გიორგი მთაწმიდელთან ნათქვამია, რომ საიდუმლოს აღმსრულებელმა მოსანათლს სამგზის უნდა შეუბეროს („შეჰბეროს მას სამგზის“), ასევე ბერძნულშიც („ἔμψαθῆ αὐτῷ τρίτον“), ხოლო კვიპრიანესთან ასეთი დაკონკრეტება არ გვაქვს („შეჰბეროს ყრმასა მას“). A-ში მითითებულია, რომ შებერვა „ჯუარისსახედ“ უნდა მოხდეს. კვიპრიანესთან და ბერძნულში კი ასეთი მითითება არ არის. მეტიც, ტერმინი „ჯუარისსახედ“ ვერც სხვა ჩვენთვის ხელმისაწვდომ ბერძნულ ტექსტებში დავადასტურეთ. გარდა ამისა, კვიპრიანესთან ნახსენები არ არის, რომ მღვდელმსახურმა ჯვრის ნიშნით უნდა აღბეჭდოს მოსანათლი (შდრ. A: „ჯუარი დასწეროს“; C: „καὶ σφραγίσει“), ხოლო სხეულის იმ ნაწილებზე, რომლებზეც

1 იხ. დიდნი კურთხევანი, დასახ. გამ., გვ. 18

გიორგიეული და ბერძნული ტექსტები ჯვრის გამოსახვას მიუთითებენ, კვიპრიანეს ტექსტი შებერვას უთითებს. ბოლოს, კვიპრიანესთან ნახსენებია „ყრმა“ („შეპბეროს ყრმასა მას“), რაც სხვა ტექსტებში არ დასტურდება.

გიორგი მთაწმინდელის ტექსტი თითქმის ზუსტად თანხვედრა Sin.957 (IX-X სს.) ხელნაწერის ტექსტს, იმ განსხვავებით, რომ ამ უკანასკნელში არ არის ტერმინი „ჯუარისსახედ“. შდრ: „Καὶ ἔμφυσᾷ αὐτῷ τρίτον καὶ σφραγίζει τὸ μέτωπον αὐτοῦ, καὶ τὸ στόμα, καὶ τὸ στήθος καὶ λέγει:“¹ ხოლო კვიპრიანეს თარგმანი თითქმის სიტყვასიტყვით მისდევს ი. გოარის მიერ გამოქვეყნებულ ტექსტს. შდრ. „Καὶ ἔμφυσᾷ αὐτοῦ ὁ Ἱερεὺς τὸ στόμα, τὸ μέτωπον, καὶ τὸ στήθος, λέγων.“² ამავე გამოცემის თანმხვედრია სლავური თარგმანიც. შდრ. „И дует священникъ на уста его, на чело, и на перси, глаголя“. რაც შეეხება C-ს, მის იდენტურ ტექსტს ი. გოარის, ა. დმიტრიევსკისა და მ. არანცის დასახელებულ გამოცემებში ვერ მივაკვლიეთ. საგარაუდოა, რომ იგი სხვადასხვა ხელნაწერთა მონაცემების გვიანდელი შეჯერებით იყოს მიღებული.

უნდა აღვნიშნოთ, რომ კვიპრიანესა და ბერძნული კურთხევანების მითითებით, მღვდელმსახურმა სამგზის უნდა წარმოთქვას შემდეგი სიტყვები: **„განდევნე ამისგან ყოველივე ბოროტი და არაწმიდაა სული, დამალული და დაბუდებული მისსა გულსა შინა“**. გიორგი მთაწმინდელთან ამგვარი მითითება არ გვაქვს. მაგრამ ამგვარი მითითება ასევე არ გვაქვს უძველეს ბერძნულ ხელნაწერებში. ყველაზე ადრეული ხელნაწერი, სადაც მითითებულია სხენებული მუხლის სამგზის წარმოთქმა, არის იოანე კანტაკუზენის ტაქტიკონი (XIV ს.), სადაც გვიანდელი ხელით აშიაზე არის მინიშნება - γ´ („სამგზის“)³. დასახელებული მუხლის სამგზის წარმოთქმას უთითებს ასევე

1 იხ. А. Дмитриевский, *Εὐχολόγια*, с. 1; იხ. მისივე, *Богослужение в русской церкви в XVI в.* 1, Казань, 1884, Прил. стр. 9.
2 იხ. I. Goar, *Εὐχολόγιον*, p. 277.
3 იხ. А. Дмитриевский, *Богослужение в русской церкви в XVI в.* 1, Казань, 1884, Прил. стр. 10, прим. 4.

„ჯმნა და შედგომა“²

1) A. „...მიაქციოს იგი მღვდელმან დასავალით, **ველნი ზეაპყრობად სცნეს და თქუას მღვდელმან გ-გზის“**.

B. „...დაადგინოს დასავლით კერძო ყრმა იგი... და **ველაპყრობით თქუას სამ-გზის“**.

C. „στρέφει αὐτὸν ὁ Ἱερεὺς ἐπὶ δυσμὰς, **ἄνω τὰς χεῖρας ἔχοντα, καὶ λέγει ἐκ γ´**“.

კვიპრიანეს რედაქციის მიხედვით გამოდის, რომ ხელები თავად მღვდელმა უნდა ალაპყროს. ეს კი, უდავოდ, არა-ზუსტად უნდა მივიჩნიოთ, რადგან გოარის, დმიტრიევსკისა და არანცის სხენებულ გამოცემებში მსგავს მითითებას ვერსად წავაწყდით. პირიქით, ყველგან ნათქვამია, რომ ხელები მოსანათლმა უნდა ალაპყროს. მხოლოდ ერთი, ათონის კოსტომონიტიის მონასტრის №60 (XVI ს.) ხელნაწერი უჩვენებს ხელების ქვემოთ დაშვებას: „κάτω τὰς χεῖρας ἔχοντα“³. ხოლო ათანასეს ლავრის №189 (XIII ს.) ხელნაწერი ხელების აპყრობა - დაშვებას საერთოდ არ მიუთითებს: „Καὶ ἀποστρέφει πρὸς δυσμὰς, λέγει“⁴ რაც შეეხება სლავურს, იგი ზუსტად ემთხვევა C-ს. შდრ: „он-рашает его священникъ на западъ, горе руке имуща, и глаголетъ“.

1 იხ. А. Дмитриевский, *Εὐχολόγια*, стр. 398.
2 სათაური ჩვენ მიერ პირობითად არის შერჩეული, რამდენადაც განსახილველი მონაკვეთი კათაქმეველის მიერ ეშმაკისაგან გამოჯენასა და ქრისტეს შედგომას გულისხმობს. შევნიშნავთ, რომ ქართულ ხელნაწერებში დაცულია წეს-განგება შემდეგი სახელწოდებით: **„ჯმნა და შედგომა**, რომელი იქმნების მღვდელთმოძღურისა მიერ წმიდასა დიდსა პარასკევსა“. ესაა უკანასკნელი წეს-განგება კათაქმეველთათვის, რომელიც მათ ნათლისღებამდე სრულდებოდა უძველეს ხანაში. აღნიშნული განგება დაცულია ბარბერინის „ეკქოლოგიონშიც“: **Ἐπίστανξις καὶ στήναιξις**, γυνομένη ὑπὸ τοῦ ἀρχιεπισκόπου ἢ ἀγίου παρασκευῆ τοῦ Πάσχα. იხ. ე. კოჭლამაზაშვილი, დასახ. ნაშრ., გვ. 67; იხ., ასევე, I. Goar, *Εὐχολόγιον*, p. 279-281.
3 იხ. А. Дмитриевский, *Εὐχολόγια*, с. 853.
4 იხ. იქვე, გვ. 177.

საინტერესო თავისებურება ახასიათებს განსახილველი ლიტურგიკული შენიშვნის Sin.12 ხელნაწერში დაცულ ვერსიას. მოგვაქვს სათანადო ტექსტი: „და ოდეს ნათელსცემდეს, დაადგინეს კათაკუმეველნი დასავალით, **ველი მარჯვენა გართხმად სცეს** და ათქუმიოს ესრეთ“¹. ამ რედაქციის მიხედვით გამოდის, რომ მოსანათლმა უნდა განაპყროს არა ორივე, არამედ მხოლოდ მარჯვენა ხელი და, თანაც, არა ზევით, არამედ დასავლეთისკენ, სიმბოლურად ბოროტი ძალისკენ, რომელსაც განაგდებს და ემიჯნება. მსგავსი შინაარსის მითითებას ბერძნული „კურთხევანის“ დასახელებულ გამოცემებში ვერ მივაკვლიეთ. მაგრამ საყურადღებოა, რომ ანალოგიური მითითება გვხვდება კირილე იერუსალიმელის მისტაგოგიურ ჰომილიებში. პირველ ჰომილიაში ვკითხულობთ: „Ἐίστητε πρῶτον εἰς τὸν προαύλιον τοῦ βαπτιστηρίου οἶκον, **καὶ πρὸς τὰς δεξιάς ἐστῶτες ἰκύνετε καὶ προσεάττεσθε ἐκτείνειν τὴν χεῖρα**“ καὶ ἄς παρόντα ἀπετάττεσθε τῷ Σατανᾷ“ („შევადით პირველად სანათლავის წინაეზოში და დასავლეთისკენ მდგომთ გესმათ და გებრძანათ გაწვდენა ხელისა და ვითარცა იქ მყოფს, გაემიჯნეთ სატანას“)². საფიქრებელია, რომ კათაკუმეველის მიერ ხელის წინ გაწვდენა იერუსალიმური საღვთისმსახურო პრაქტიკისათვის იყო დამახასიათებელი.

2) A=B. „ვიჯმნი ეშმაკისაგან და ყოველთა საქმეთა მისთაგან და ყოველთა მსახურთა მისთაგან და ყოველთა ანგელოზთა მისთაგან და ყოველთა სიბილწეთა მისთაგან“.

C. „Ἀποτάσῃ τῷ Σατανᾷ; Καὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ; Καὶ πᾶσι τῇ λατρείᾳ αὐτοῦ; Καὶ πᾶσι τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ; Καὶ πᾶσι τῇ πομπῇ αὐτοῦ“;

ქართულ და ბერძნულ ტექსტებს შორის ერთ-ერთი სხვაობა ის არის, რომ ბერძნულში უარყოფის ფორმულა შეკითხვის სახით არის წარმოდგენილი. მაგრამ, როგორც ე. ჭელიძე შენიშნავს, „უძველესი ბერძნული „კურთხე-

1 ოს. Sin.12, 112r.
2 PG, T. 33, col.1068B.

ევანი“ სწორედ ქართულ თარგმანს უჭერს მხარს. კერძოდ, 1153 წლის Sin.973 ხელნაწერში ვკითხულობთ: „ვიჯმნი ეშმაკისაგან“ - ἀποτάσσομαι τῷ σατανᾷ“¹. შეიძლება ასევე შეგვენიშნა, რომ ბერძნული ἰ λατρεία-ს ზუსტი თარგმანი არის არა „მსახური“, არამედ „მსახურება“. ასეთ შემთხვევაში კი შესაძლებელი უარყოფა შემდეგ სახეს მიიღებს: „და ყოველთა მსახურებათა მისთაგან“. ყურადღებას მივაქცევდით ბოლო უარყოფასაც. ბერძნულში გვაქვს ტერმინი „ἰ πομπῇ“ („სახეიმო მსვლელობა“, „პომპეზური სვლა“, „სანახაობა“). კირილე იერუსალიმელის განმარტებით, აქ იგულისხმება სწრაფვა სანახაობების, ცხენთა რბოლების, ძაღლებით ნადირობის (κυνήγεσια) და სხვა ამგვარ ამოებათა მიმართ², რასაც ქრისტიანი უნდა განემოროს. ქართველმა მთარგმნელმა ამ ყოველივეს ტერმინი „სიბილწე“ მიუსადაგა.

ეშმაკის უარყოფის ფორმულა ოდნავ განსხვავებული სახით არის წარმოდგენილი Sin.12 ხელნაწერში. მოგვაქვს სათანადო ტექსტი: „ვიჯმნი შენგან ეშმაკო; შენგან და საქმეთა შენთაგან; და ყოველთა მსახურებათა შენთაგან; და ყოველთა ანგელოზთა შენთაგან; და ყოველთა მანქანებათა შენთაგან“³.

როგორც ვხედავთ, მოტანილი ტექსტის თანახმად, კათაკუმეველი უშუალოდ ბოროტ ძალას მიმართავს. ასეთი რამ ბერძნულ „კურთხევანებში“ ვერსად დავადასტურეთ. სამაგიეროდ, სწორედ ამგვარ უარყოფის ტექსტს წარმოგვიდგენს კირილე იერუსალიმელი ხსენებულ მისტაგოგიურ ჰომილიებში: „Ἀποτάσσομαι σοι Σατανᾷ. Καὶ πᾶσι τοῖς ἔργοις σου. Καὶ πᾶσι τῇ πομπῇ σου.“⁴ Καὶ πᾶσι

1 ოს. დიდნი კურთხევანი, დასახ. გამ., გვ. 118-119.

2 PG, T. 33, col.1069.

3 ოს. Sin.12, 112r-112v.

4 აღნიშნულ უარყოფას მინის გამოცემაში ამგვარი სახე აქვს: Καὶ πᾶσι τῇ πομπῇ αὐτοῦ. ოს. PG, T. 33, col.1069E. ამ შემთხვევაში ვეყრდნობით კირილე იერუსალიმელის ჰომილიათა შემდეგ გამოცემას: St. Cyril of Jerusalem's Lectures on the Christian Sacraments, The procatechesis and the five mistagogical catecheses, Edited by F. L. Cross, St. Vladimir's Seminary Press, 1995. p.14 თუმცა ისიც უნდა ვთქვათ, რომ დასახელებულ გამოცემაში არსებულ ინგლისურ თარგმანში ზემოთ ციტირებული შესატყვისად გვაქვს: And all his pomp. p.55.

τῆ λατρείᾳ σου¹. გარდა ამისა, რიგით მესამე უარყოფაში ზემოაღნიშნული ἢ λατρεία-ს ზუსტი შესატყვისი („და ყოველთა მსახურებათა შენთაგან“) გვაქვს მოცემული. ხოლო ბოლო უარყოფას („და ყოველთა მანქანებათა შენთაგან“) შესატყვისი ქართულ და ბერძნულ ტექსტებში ვერსად მოვეუძებნეთ.

3) A. „ამისა შემდგომად კუალად ჰრქუას მღდელმან გ-ჯერ: **იჯმენ-ა ეშმაკისაგან?** და ჰრქუას კათაკუმეველმან: **ვიჯმენ**“.

B. „კუალად ჰკითხავს მღდელი მოსანათლავსა მას: **განავადებ-ა სატანასა?** მიუგებს კათაკუმეველი, ანუ მიმქუმელი: **განავადებ**“.

C. „ἐρωτᾷ πάλιν ὁ Ἱερεὺς τὸν βαπτιζόμενον· **Ἀπειτάξω τῷ Σατανᾷ;** Καὶ ἀποκρίνεται ὁ Κατηχούμενος ἢ ὁ Ἀνάδοχος αὐτοῦ· **Ἀπειτάξάμην**“.

მოტანილ ამონაწერს საკმაოდ ვრცელ და ამომწურავ კომენტარს ურთავს ე. ჭელიძე. აი, ეს კომენტარი: „თუ გაგაანალიზებთ დღეისათვის უადრესად დამკვიდრებულ სამღვდლო შეკითხვას (ნათლობის დროს) „განავადებ-ა სატანასა?“ რაზეც მოსანათლი უპასუხებს: „განავადებ“, ძნელი არ იქნება იმის დადგენა, რომ ბერძნულის მიხედვით, ნაცვლად სიტყვისა „განავადებ-ა“, გაცილებით მართებულია სინური ტექსტის „იჯმენ-ა“, რადგან, ერთი მხრივ, ბერძნულში გვაქვს ზუსტად იგივე ზმნა (ἀποτάσσειμι), რაც თვით კვიპრიანესთანაც ტექსტის ზემო ნაწილში ყველგან თარგმნილია ზმნით „ჯმენა“ („ვიჯმენი ეშმაკისაგან“ – Ἀποτάσσειμι τῷ Σατανᾷ), ხოლო მეორე მხრივ, ბერძნულის მიხედვით, სახეზეა უეჭველად წარსული დრო (ἀπειτάξω), რასაც ზედმიწევნით შეესატყვისება A-ს ტექსტის „იჯმენ-ა“. ასევე წარსულ დროშია კათაკუმეველის პასუხიც (A-ს ტექსტის და ბერძნულის მიხედვით): „ვიჯმენ“ (ἀπειτάξάμην), მაშინ როცა კვიპრიანესული ტექსტი ორსავე შემთხვევაში აწმყო დროს წარმოგვიდგენს (განავადებ-ა სატანასა?... განავადებ“), რაც არაზუსტია. ამასთან, თუმცა შეკითხვის ფორმულაში ბერძნულ

Σατανά-ს გიორგი თარგმნის სიტყვით „ეშმაკი“, მაშინ როცა კვიპრიანესთან „სატანა“ გვხვდება, არც ამჯერად გვაქვს საქმე ორიგინალისგან A-ს ტექსტის დაცილებასთან, რადგან ზემო ნაწილში იგივე ბერძნული „Σατανά“ თვით კვიპრიანეს მიერაც „ეშმაკად“ არის თარგმნილი: „ვიჯმენი ეშმაკისაგან (τῷ Σατανᾷ) და ყოველთა საქმეთა მისთაგან...“.

ამრიგად, ის ფორმულები, რაც კვიპრიანესთან სხვადასხვა ტექსტად ჩანს (ჯერ ფრაზა „ვიჯმენი ეშმაკისაგან“, შემდეგ კი: „განავადებ-ა სატანასა“ და პასუხი: „განავადებ“), ბერძნულში სრულიად იდენტურია, სხვაობაა მხოლოდ დროში (პირველ შემთხვევაში აწმყო დროს: Ἀποτάσσειμι τῷ Σατανᾷ, ბოლო ორ შემთხვევაში კი – წარსული: ἀπειτάξω τῷ Σατανᾷ; Ἀπειτάξάμην). ზედმიწევნით იგივე სურათია A-ს ტექსტშიც, სადაც ფორმულები, ბერძნულის კვალობაზე, ერთი და იგივეა, სხვაობაა მხოლოდ დროში (ჯერ აწმყო: „ვიჯმენი ეშმაკისაგან და ყოველთა საქმეთა მისთაგან...“, შემდეგ წარსული: „იჯმენ-ა ეშმაკისაგან?“ „ვიჯმენ“).

ამრიგად, აღნიშნულ შემთხვევაში, A-ს ტექსტის მართებულიობა აშკარაა, რაც, ვფიქრობთ, უთუოდ აღსადგენია¹.

4) A. „ოდეს ჰკითხოს სამგზის, მერმე ჰრქუას მღდელმან: **შეპბერე მას**“.

B. „რაჟამს თქუას ესე სამგზის, მღდელი იტყვს: **შეპბერე და შენერწყუე მას**“.

C. „ὅταν εἴπῃ τρίς, λέγει ὁ Ἱερεὺς· **Καὶ ἔμφουσον καὶ ἔμπτυσσον αὐτῷ**“.

წმ. გიორგი მთაწმიდელის თარგმანი ნაწილობრივ თანხვდება ბერძნულს, მაგრამ ამ შემთხვევაში A-ს ტექსტს მხარს უჭერს ბერძნული ხელნაწერი „ეკვოლოგონების“ დიდი სიმრავლე, მათ შორის Sin.957 (IX-X ს.), Sin.958 (X ს.), Sin.973 (1153 წ.), Sin.991 (XIV ს.)² და სხვ. შევნიშნავთ ასევე, რომ მხოლოდ „შენერწყუე მას“ დასტურდება შემდეგ ხელნაწერებში: ათანასე ათონელის ლავრის №189

1 იხ. დიდნი კურთხევანი, გვ. 18-19.

2 იხ. А. Дмитриевский, Еὐχολόγια, стр.1, стр.25, стр. 92, стр. 331.

(XIII ს.), Sin.968 (1426 წ.), წმ. საფლავის ბიბლიოთეკის №8 (XV ს.), არქიმ. ანტონინის ნუსხა (XV ს.)¹ და სხვ. ფორმულირება „შეპბერე და შენერწყუე მას“ გვხვდება გოარის გამოცემაში². იგივე მდგომარეობაა სლავურშიც: „таже глаголет священникъ: **И дуни и плюни на него**“.

5) А. „და შემდგომად შებერვისა კუალად მოაქციოს აღმოსავალით, ველნი ქუე ეპყრნენ და თქუას გ-გ ზის: **და შეუდგები ქრისტესა**“.

В. „მოაქცევს მღვდელი აღმოსავალით, ხოლო ველნი აქუნდეს დაბლა ჩაშუებით ყრმასა მას. მღვდელი ეტყვს მას სამგ ზის: **შეუდგები-ა ქრისტესა?**“

С. „στρέφει αὐτὸν ὁ Ἱερεὺς κατὰ ἀνατολὰς, κἀτω τὰς χεῖρας ἔχοντα καὶ λέγει τρίς: **Συνηύσθη τῷ Χριστῷ;**“

როგორც ვხედავთ, კვიპრიანეს ტექსტი თანხვდება ბერძნულს. აქ მღვდელი ეკითხება მოსანათლს: „შეუდგები-ა ქრისტესა?“ (Συνηύσθη τῷ Χριστῷ;), ხოლო გიორგისთან პირველი პირია, მღვდელი ნიმუშს აძლევს კათაკმევებს, თუ რა უნდა წარმოთქვას მან³, თუმცა გიორგი მთაწმიდელი არც ამ შემთხვევაში სცილდება ორიგინალს. მის თარგმანს დასაყრდენი მოეპოვება XI ს-ის ბერძნულ ნუსხაში, Sin.973-ში⁴.

ნათლიღების წეს-განგების განსახილველი მონაკვეთი, როგორც ნაწილობრივ უკვე წარმოჩინდა, საკმაოდ სხვაობს ურთიერთისაგან ქართულ თარგმანებში. დამატებით შევნიშნავთ, რომ Sin.12-ში არ არის მითითება მოსანათლის მიერ სატანისადმი „შებერვისა და შენერწყვის“ შესახებ. ამავე ხელნაწერის მიხედვით, მოსანათლს ერთ-გ ზის მოეთხოვება ეშმაკის უარყოფა, ქრისტეს შედგომის აღიარება და „მრწამსის“ წარმოთქმა⁵. წმ. გიორგი მთაწმიდელის ტექსტის მიხედვით კი მოსანათლმა ეშმაკის სამგ ზის უარყოფის შემდეგ სამგ ზის უნდა აღიაროს, რომ

„იჯმნა“ ეშმაკისაგან; შემდეგ „შეპბეროს“ მას; თქვას, რომ „შეუდგება“ ქრისტეს, და წარმოთქვას „მრწამსი“. თანაც ქრისტეს შედგომის აღიარება და „მრწამსის“ წარმოთქმა სამგ ზის უნდა მოხდეს. ამის შემდეგ მან კვლავ სამგ ზის უნდა დაადასტუროს, რომ „შეუდგა“ ქრისტეს. კვიპრიანესთან და ბერძნულში წეს-განგების უფრო მეტად გაერცობასა და გართულებასთან გვაქვს საქმე. აქ მოსანათლს ეშმაკის „შებერვისა და შენერწყვის“ და ქრისტეს „შედგომის“ სამგ ზის აღიარების შემდგომ მღვდელი კვლავ ეკითხება: „შეუდგები-ა ქრისტესა?“ (Συνηύσθη τῷ Χριστῷ;) მოსანათლი ადასტურებს, რომ „შეუდგება“. მღვდლის მორიგი შეკითხვა ასეთია: „და გრწამს-ა იგი?“ და მოსანათლის პასუხი: „მრწამს იგი, ვითარცა მეუფე და ღმერთი“. ამის შემდეგ სამგ ზის ითქმის „მრწამსი“ წინარე კითხვა-მიგებითურთ. დასრულების შემდგომ კვლავ ეკითხება მღვდელი კათაკმევებს სამგ ზის: „შედგომილ-ხარ-ა?“ და პასუხი: „შედგომილ-ვარ“.

„მრწამსის“ წარმოთქმისა და ქრისტეს შედგომის აღიარების შემდგომ, გიორგი მთაწმიდელის, კვიპრიანესა და ბერძნული ტექსტების თანახმად, მოსანათლმა თაყვანი უნდა სცეს ღმერთს. მაგრამ განსხვავებანი აქაც გვაქვს. А-ს მიხედვით, მღვდელი მოუწოდებს მოსანათლს: „თაყუანის-ეც მას“ და „თაყუანის-აცემინოს სამგ ზის“. კვიპრიანესთან და ბერძნულში სამგ ზისი თაყვანისცემა არ არის მითითებული. სამაგიეროდ, ნათქვამია, რომ მოსანათლმა თაყვანისცემისას უნდა წარმოთქვას შემდეგი სიტყვები: „თაყუანის-ესცემ მამასა და ძესა და წმიდასა სულსა, სამებასა ერთარსებასა და განუყოფელსა“. ამის შემდეგ მღვდელი ამბობს ასამაღლებელს: „კურთხეულ არს ღმერთი, რომელსა ჰნებაეს ყოველთ კაცთა ცხორებად და მეცნიერებასა ჭეშმარიტებისასა მოსლვამ, აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამენ“.

გიორგი მთაწმიდელისეული რედაქცია, რომლის განსახილველი მონაკვეთიც წარმოდგენილი ბერძნული ტექსტისაგან საკმაოდ განსხვავდება, ასახავს იმ მდგომარეობას, რასაც ადგილი ჰქონდა მისი ეპოქის საღვთისმსახურო

1 იხ. А. Дмитриевский, *Εὐχολόγια*, стр. 177, стр. 398, стр. 457, стр. 503.
2 იხ. I. Goar, *Εὐχολόγιον*, p. 277.
3 იხ. დიდნი კურთხევანი, გვ. 119, შენ. 3.
4 იხ. იქვე, გვ. 119.
5 იხ. Sin.12 (ფოტოპირი), 112r-112v.

პრაქტიკაში. ამას ბერძნულ ხელნაწერთა მონაცემებიც ადასტურებს. ასე მაგალითად, როგორც ე. ჭელიძე აღნიშნავს, A-ს ტექსტის განსახილველი მონაკვეთი ზედმიწევნით თანხვედბა XI ს-ის ბერძნულ ნუსხას, Sin.973-ს. მკვლევარი იქვე გვთავაზობს სათანადო ტექსტის ძველ ქართულ ენაზე შესრულებულ თარგმანსაც: „და მიუგებდეს კათაკუმეველი თითოეულსა ამათგანსა, ანუ ამქუმელი მისი, უკუეთუ იყოს ყრმაჲ, გინა ბარბაროზი. და ამისა შემდგომად კუალად ჰრქუას მღდელმან: იჯემენ-ა ეშმაკისაგან? და მიუგებდეს კათაკუმეველი: ვიჯემენ. და რაჟამს თქუას გ-გ ზის, ჰრქუას მღდელმან: შეჰბერე მას. და შემდგომად შებერვისა კუალად დაადგინოს იგი აღმოსავალით, ველნი ქუე-ეჰყრნენ, და თქუას გ-გ ზის: და შეუდგები ქრისტესა. და: მრწამს ერთი ღმერთი... და შემდგომი, ვიდრე სრულიად. და მიუგებდეს თითოეულსა კათაკუმეველი, გინა ამქუმელი მისი, ვითარცა ვთქუთ. და ოდეს მესამედ დაასრულოს, ჰკითხოს მღდელმან ნათლისმღებელსა: შეუდგე-ა ქრისტესა? და ამან მიუგოს: შეუდგე. და ოდეს თქუას სამგ ზის, ჰრქუას მღდელმან: და თაყუანის-ეც მას. თქუას ლოცვაჲ...“¹.

**თაყვანისცემის შემდეგ მღვდლის ლოცვა
(„უფალო ღმერთო, მოუწოდე მონასა
ამას შენსა...“)**

- 1) A. „წმიდასა ამას შენსა ნათლისღებასა“.
- B. „წმიდასა ნათელსა შენსა“.
- C. „πρὸς τὸ ἄγιόν σου φάτισμα“.

ბერძნული „τὸ φάτισμα“-ს მართებული თარგმანი ამ შემთხვევაში არის სწორედ „ნათლისღება“. ამას ადასტურებს Sin.12-ც: „წმიდასა ნათლისღებასა შენსა“². მდრ.

1 იხ. დიდნი კურთხევანი, გვ. 119.
2 იხ. sin. 12 (ფოტოპირი)

სლავური: „ко святому твоему просвещению“.

- 2) A. „განბანე ამისგან სიძუელე...“.
- B. „განძარცუვე ესე სიძუელისაგან...“.
- C. „ Ἀπόδυσσον αὐτοῦ τὴν παλαιότητα...“.

საზგასმული ბერძნული სიტყვის მართებული შესატყვისი არის სწორედ კვიპრიანესეული „განძარცუვე“. მაგრამ წმ. გიორგი მთაწმიდელის თარგმანს დასაყრდენი მოეპოვება მ. არანცის მიერ გამოცემულ ტექსტში. შეად: „ἀπολουσσον αὐτοῦ τὴν παλαιότητα“¹. იგივე ტერმინი გვაქვს Sin.12 ხელნაწერშიც: „განბანე ამათგან ძუელი იგი“². სლავური კი თანხვედბა C-ს: „отрещи его ветхость“. რამდენადაც ნათლისღება გარეგნული ფორმით სწორედ განბანას გულისხმობს, ვფიქრობთ, მართებული ამ შემთხვევაში არის სწორედ „განბანე“. შეიძლებოდა ასევე შეგვენიშნა, რომ განსახილველი ფრაზის დარჩენილი ნაწილი („ამისგან სიძუელე“) ბერძნულთან მიმართებით უფრო ზედმიწევნითი არის გიორგი მთაწმიდელის თარგმანში.

**„განგებაჲ წმიდისა ნათლისღებისაჲ
ემბაზსა ზედა“**

აღნიშნული სათაურით კვიპრიანეს რედაქციაში იწყება უძირითადესი ნაწილი ნათლისღების წეს-განგებისა. Μικρὸν Ἐὐχολόγιον-ში სათაური ასეთია: Ἐκλογὴ τῶν ἀγίου βαπτισμάτων. გიორგი მთაწმიდელთან და Sin.12-ში კი დასათაურება საერთოდ არ გვაქვს. ხოლო სლავურ თარგმანში ვკითხულობთ: „Последование святого крещения“.

ნათლისღების წესის ამ ძირითად მონაკვეთს წინ უძღვის ტიპიკონური შენიშვნა, რომელშიც მითითებულია, თუ

1 Михаил Аранц SJ, Избранные сочинения по литургике, Том III, Рим-Москва 2003, стр. 181.
2 იხ. Sin.12 (ფოტოპირი), 112v.

რა უნდა შეიმოსოს სამღვდლო პირმა და რა ქმედებანი უნდა აღასრულოს წყლის კურთხევის წინ. ეს შენიშვნა განსხვავებული სახისაა სამივე ქართულ თარგმანში. წარმოვადგენთ მათ გვერდიგვერდ ორიგინალის ფონზე.

S. „და გა- მოვიდენ დელნი და დიაკონნი შეიმოსონ სანათ- ლავი და დგმად ნელსაცხე- ბაგესა სანათლო- აქონნი რეჟი ყო-“	A. „ამისა შემდგომად მევიდეს ემბა- ზსა ზედა სანათლო- აკუმის საკუ- მეველი. თარცა მისცეს საცეცხურ- ნი, ითქუას კურე- ჟი ესე.“	B. „ყრმი- თურთ მო- ვალს მღ- დელი, შთაიცი- სამღვდ- ლოსა შესამოს- ელსა თეთრსა და საბუჯრ- ებსა და ყოვე- ლთა აღანთ- ენსა სან- თელნი. ხოლო მღდელი მი- იღებს სასაკუ- მეველსა და მოვალს ემ- ბაზსა ზედა და გარე შე- მოუკმევს. და მისცემს სა- საკუმე- ველსა და თაყუ- ანის- სცემს, ხოლო დიაკონ- ნი იტყვს: გუ- აკურთხ- ენ მე- უფეო. და მღ- დელმან: კუ- რთხეულ არს მეუფე- ბა...“	C. „Ἐισέρ- χεται ὁ Ἱερεὺς, καὶ ἀλλάσει λευκὴν ἱε- ρατικὴν στο- λὴν, ἥτοι ἐ- τραχήλιον καὶ φελώνιον· καὶ ἀπτομένων πάντων τῶν κηρῶν, λαβὼν θυματὸν, ἀ- πέρχεται ἐν τῇ κοιλιακῇ θύρᾳ καὶ θυμῷ κύκ- λῳ καὶ ἀποδοῦς τὸ θυματὸν, προσκυνεῖ· ἔπειτα λέγει ὁ Διάκονος· Εὐλόγησον, δέσποτα. Ὁ Ἱερεὺς, ἐ- κφώνων· Εὐ- λογημένη ἡ βασιλεία...“
---	--	--	---

ქართულ თარგმანთა ურთიერთგანსხვავებულობას ორიგინალის ხელნაწერთა დიდი მრავალფეროვნება განაპირობებს. კვიპრიანეს რედაქცია, მაგალითად, თითქმის სიტყვასიტყვით თანხვედრა გოარისეულ ტექსტს (ამ უკანასკნელში არ არის ტერმინი „ყრმითურთ“). შდრ: „Ἐισέρχεται ὁ Ἱερεὺς, καὶ ἀλλάσει τὴν ἱερατικὴν στολὴν λευκὴν, καὶ ἐπιμανίκα καὶ ἀπτομένων πάντων τῶν κηρῶν, λαβὼν θυματὸν, ἀπέρχεται ἐν τῇ κοιλιακῇ θύρᾳ, καὶ θυμῷ κύκλῳ· καὶ ἀποδοῦς τὸ θυματὸν, προσκυνεῖ“¹. აქვე შევნიშნავთ, რომ გოარისეულ ტექსტს თანხვედრა სლავური თარგმანიც. შეად: „Входит священникъ, и облачается въ священническую одежду белую, и нарукавици: и вжигаемымъ всемъ свещамъ, всемъ кадильницу, отходить къ купели, и кадитъ окрестъ, и отдавъ кадильницу, поклоняется.“ გიორგი მთაწმიდელის თარგმანთან კი ყველაზე ახლოს დგას Sin. 957 და Sin. 968 ხელნაწერები².

განხილულ ტიპიკონურ შენიშვნას, კვიპრიანესა და ბერძნული ტექსტების მიხედვით, მოსდევს **ასამალღებელი**, რომელიც შემდეგი სახისაა: **„კურთხეულ არს მეუფება მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა, აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე“**. არქიმ. კვიპრიანე კერნის შენიშვნით, ნათლისღების საიდუმლოს ლიტურგიის ასამალღებელით დაწყება მიანიშნებს იმ უძველეს ეპოქაზე, როცა ნათლისღება მჭიდრო კავშირში იყო ლიტურგიასთან და მის შემადგენლობაში იყო ჩართული³. სხენებული ასამალღებელი არ არის არც Sin.12-ში და არც გიორგი მთაწმიდელის რედაქციაში. მაგრამ უნდა ითქვას, რომ იგი არც უძველეს ბერძნულ ხელნაწერებში დასტურდება. ყველაზე ადრეული ამ მხრივ არის XIII ს-ის Sin. 966⁴. საფიქრებელია, რომ აღნიშნული ასამალღებელი მოგვიანებით იყოს ჩართული ნათლისღების წეს-განგების შემად-

1 იხ. I. Goar, Ἐὐχολόγιον, p. 287.
2 ამ შენიშვნის ბერძნულ ხელნაწერთან მიმართების შესახებ იხ. დიდნი კურთხევანი, გვ. 121.
3 იხ. Проф. Архим. Киприан (Керн), Евхаристия, М. 2001, стр. 139.
4 იხ. А. Дмитриевский, Ἐὐχολόγια, стр. 208.

გენლობაში. ჩვენი ვარაუდით, იმ დროს, როცა ნათლისღება ორგანულ კავშირში იყო ლიტურგიასთან, არ იქნებოდა აუცილებლობა დასახელებული ასამაღლებლის ნათლისღების წეს-განგებაში მითითებისა, რადგან ასამაღლებელი ლიტურგიაზე, ცხადია, თავის ადგილას ითქმოდა. სწორედ ამ მდგომარეობას უნდა ასახავდეს გიორგი მთაწმიდელის რედაქცია. შემდგომში, როცა დაიწყო ნათლისღების წეს-განგების ლიტურგიის წიაღიდან გამოყოფისა და მის დამოუკიდებელ წესად ჩამოყალიბების პროცესი, გვიანდელი ლიტურგიის რეფორმატორები უკვე ვალდებულნი იქნებოდნენ ლიტურგიისათვის დამახასიათებელი ელემენტები საიდუმლოს წეს-განგებაშიც გადმოეტანათ, რათა მისთვის გამართული საღვთისმსახურო სახე მიეცათ.

განხილულ ასამაღლებელს მოსდევს **წყლის კურთხევის კვერექსი**, რომელსაც ზოგ ბერძნულ ხელნაწერში „დიაკონიკა“ ეწოდება („*Διακονικὰ εἰς τὸ βᾶπτισμα*“)¹. უშუალოდ კვერექსის მუხლებს კვიპრიანეს რედაქციაში წინ უძღვის შემდეგი ტიპიკონური შენიშვნა: „ოდეს მღვდელმან თქუას კურთხეულ-არსი, მაშინ მოიღონ წყალი და შთაასხან ემბაზსა შინა“². მოტანილი ტექსტი არ არის გიორგი მთაწმიდელისა და ბერძნულ კურთხევანებში.

წყლის კურთხევის კვერექსი იმ სახით, რა სახითაც არის მოცემული გიორგი მთაწმიდელის თარგმანში, როგორც ე.ჭელიძე აღნიშნავს, მნიშვნელოვნად სხვაობს ყველა ჩვენთვის ცნობილი ბერძნული ხელნაწერისაგან². ბუნებრივია, იგი განსხვავებულია კვიპრიანეს რედაქციისგანაც. განსხვავება ამ შემთხვევაში კვერექსის მუხლთა რაოდენობაში მდგომარეობს. კვიპრიანეს რედაქციის კვერექსი, რომელიც თითქმის ზუსტად ემთხვევა ბერძნულს (ამ უკანასკნელში არ არის მუხლი: „ღმრთივდაცულისა ერისა ჩუენისა...“), ძალზე ვრცელია (21 მუხლი) და თავის თავში მოიცავს გიორგისეული რედაქციის კვერექსსაც. გამონაკლისს აქ წარმოადგენს შემდეგი მუხლი: „რაათა იქმნეს იგი ზიარ უხრწნელისა ხორცისა და პატოსნისა სისხლისა მისისა,

უფლისა...“¹. მოტანილ ტექსტს არც კვიპრიანეს რედაქციაში და არც ბერძნულ „მცირე კურთხევანში“ შესატყვისი არ ეძებნება, თუმცა მის ბერძნულიდან წარმომავლობას ადასტურებს 1153 წლით დათარიღებული Sin.973 ხელნაწერი. სათანადო მუხლი აქ შემდეგი სახისაა (მოგვაქვს ე.ჭელიძის თარგმანი): „რაათა დაუსჯელად ეზიარნენ იგინი ცხოველსმყოფელთა მათ საიდუმლოთა უფლისათა...“². მსგავსი შინაარსის მუხლი სხვა ბერძნულ ხელნაწერებშიც დასტურდება. მაგალითად, Sin.966 (XIII ს.): „Υπερ τοῦ κοινοῦ αὐτὸν γενέσθαι τοῦ ἀγράφτου σωματος...“³. ათონის პანტელეიმონის მონასტრის №364 ნუსხა: „Υπερ τοῦ ἀκατακρίτου αὐτοῦς μεταλάμβανει τῶν ἀγράπτων καὶ ἐπουράνιων μιστερίων...“⁴. კორნელი კეკელიძის შენიშვნით, ეს მუხლი გამომდინარეობს იმ ეპოქისა, როცა ნათლისღება მჭიდრო კავშირში იყო ლიტურგიასთან⁵.

განსახილველი კვერექსის Sin.12 ხელნაწერში დაცული რედაქცია ყველაზე მცირეა წარმოდგენილ ოთხ რედაქციას შორის (7 მუხლი). ზემორე მუხლი გიორგისეული კვერექსისა („რაათა იქმნეს იგი ზიარ...“) არც შინ.12-ში მოიპოვება. სამაგიეროდ, აქაც გვაქვს ერთი მუხლი, რომელიც შესატყვისის ვერ პოულობს დანარჩენ სამ რედაქციაში. მოგვაქვს სათანადო ტექსტი: „რაათა იყვნენ ესენი (წყალნი) საკურნებელად სულთა და ხორცთა, უფლისა მიმარ[თ]...“⁶. სხვა მუხლები მეტნაკლები სიზუსტით შეესატყვისება გიორგისეული (შესაბამისად, კვიპრიანესეული) კვერექსის სათანადო მუხლებს.

წყლის კურთხევის კვერექსს მოსდევს **ტიპიკონური შენიშვნა**, რომელიც დასახელებულ რედაქციებში შემდეგი სახისაა:

A. „და ვიდრე დიაკონი ამას კურთხესა იტყოდის,

1 იხ. დიდნი კურთხევანი, გვ. 121.

2 იქვე, გვ. 122.

1 იხ. დიდნი კურთხევანი გვ. 100.

2 იქვე, გვ. 122.

3 იხ. А. Дмитриевский, *Εὐχολόγια*, стр. 208.

4 იქვე, стр.571.

5 К. Кекелидзе, *Литургические грузинские памятники в отечественных книгохранилищах и их научное значение*, Тифлис. 1908, стр.427.

6 იხ. Sin.12 (ფოტოპირი), 114r.

მლდელმან ესე ლოცვათა თავისა თვისისათჳს წართქუას“.

В. „დიაკონი რაჲ იტყოდის კუერექსსა, მლდელი წარიკითხავს საიდუმლოდ ლოცვასა ამას“.

С. „Καὶ τοῦ Διακόνου λέγοντος ταῦτα, ὁ Ἱερεὺς λέγει καθ' ἑαυτὸν τὴν Εὐχὴν ταύτην μυστικῶς“.

როგორც ვხედავთ, გიორგი მთაწმიდელთან არის ტერმინი „თავისა თვისისათჳს“, ხოლო კვიპრიანესთან მის ნაცვლად გვაქვს „საიდუმლოდ“. ბერძნულში კი ერთი გვაქვს (καθ' ἑαυτὸν) და მეორეც (μυστικῶς). ე. ჭელიძის მსჯელობის თანახმად, უძველესი ტექსტები (მაგ. Sin.957) მხარს უჭერს გიორგი მთაწმიდელის თარგმანს, ხოლო ტერმინი „საიდუმლოდ“ დანართად ტერმინისა „თავისა თვისისათჳს“ პირველად თავს იჩენს XIII ს-ის ხელნაწერში, Sin.966-ში¹. აღენიშნავთ ასევე, რომ ტერმინ „კუერექსის“ შესატყვისი არ არის ორიგინალის წარმოდგენილ ტექსტში. მაგრამ ეს შესატყვისი გვაქვს ბერძნულ ხელნაწერ „კურთხევანებში“. მაგალითად, ნუსხაში Sin.960 (XIII ს.) გვხვდება ტერმინი „τὰ διακονικά“², ხოლო Sin.991 (XIV ს.) ხელნაწერში კი – „ἡ συναπτὴ εὐχὴ“³. სლავური თარგმანი ზუსტად ემთხვევა С-ს. შდრ: „И диакону глаголющу сия, священникъ глаголетъ въ себе молитву сию, тайно“.

ლოცვა „რომელი მოწყალე და მწყალობელ ხარ...“

1) А. „რომელი მოწყალე და მწყალობელ ხარ ღმერთი“.

В. „რომელი მოწყალე და მწყალობელ ხარ, ღმერთი“.

С. „Ὁ εὐσπλαγχνος καὶ ἐλεήμων Θεός“.

ბერძნულის მისხედვით, მართებულია А. აღსანიშნავია, რომ სლავური თარგმანი კვიპრიანეს ტექსტს უჭერს

1 იხ. დიდნი კურთხევანი, გ. 123.

2 იხ. А. Дмитриевский, Εὐχολόγια, с. 194.

3 იქვე, გ. 332.

მხარს: „Благоутробный и милостивый Боже“. Sin.12-ში ზემორე ფრაზას ასეთი სახე აქვს: „ღმერთო, მოწყალეო და შემწყნარებლო“¹.

2) А. „ყოველივე მიშუელ და ქედდადრეკილ – წინაშე თუალთა შენთა“.

В. „ყოველნივე მიშუელ და განცხადებულ ვართ წინაშე თუალთა შენთა“.

С. „πάντα γυμνὰ καὶ τετραηλισμένα τοῖς ὀφθαλμοῖς σου“.

მართებულია გიორგი მთაწმიდელის თარგმანი, რადგან ბერძნული τετραηλισμένα ნიშნავს „ქედდადრეკილს“ და არა „განცხადებულს“². იგივე ტერმინი გვხვდება Sin.12-შიც: „ყოველნი მიშუელ და ქედდადრეკილ არიან წინაშე შენსა“³. შდრ. სლავური: „но вся нага и обнаженна пред очима твоима“.

ლოცვა „დიდ ხარ შენ, უფალო...“

1) А=В. „დიდ ხარ შენ, უფალო, და საკრველ არიან საქმენი შენნი, და ვერვინ შემძლებელ არს მადლისმიცემად საკრველებათა შენთა“.

С. „Μέγας εἶ, Κύριε, καὶ θαυμαστὰ τὰ ἔργα σου, καὶ οὐ δέεις λόγος ἐξαρκέσει πρὸς ἕμινον τῶν θαυμασίων σου“.

საზგასმული ბერძნული ტექსტის ზუსტი თარგმანი ასეთია: „ვერ რომელი სიტყუად კმა-იყოს გალობად საკრველებათა შენთა“⁴. აღსანიშნავია, რომ ეს ლოცვა შედის ასევე დიდი აიაზმის წეს-განგებაში, სადაც ზემორე ფრაზის სიტყვასიტყვითი თარგმანია მოცემული. შდრ: „დიდ ხარ შენ უფალო, და საკრველ არიან საქმენი შენნი და ვერ რომელი სიტყუად შემძლებელ არს გალობად საკრველებათა შენთა“⁵. ამასთან დაკავშირებით ე.

1 იხ. Sin.12 (ფოტოპირი), 114r.

2 იხ. დიდნი კურთხევანი, გვ. 19.

3 იხ. Sin.12 (ფოტოპირი), 114v.

4 იხ. დიდნი კურთხევანი, გვ. 127.

5 იქვე, გვ. 260-261.

ჭელიძე შენიშნავს: „ბერძნულში ტექსტი ლოცვისა, რაც წმ. სოფრონ იერუსალიმელს ეკუთვნის, ორივე შემთხვევაში (ნათლობის წესში და აიაზმის განგებაში) ქართულად ერთი თარგმანიტაა წარმოდგენილი, თუმცა მათ შორის შესამჩნევია მცირედი სხვაობანი, რაც, ვფიქრობთ, იმას ცხადყოფს, რომ პირველადია ნათლობის საიდუმლოში ჩართული თარგმანი, ხოლო წინამდებარე ტექსტი ზემოხსენებული თარგმანის ორიგინალთან დამატებითი შედარების ნაყოფია“¹. საინტერესოა, რომ განსახილველი ციტატა გიორგისა და კვიპრიანეს თარგმანებში იდენტური სახითაა წარმოდგენილი, რაც გვაფიქრებინებს, რომ კვიპრიანე თავად კი არ თარგმნის ამ ლოცვის ტექსტს, არამედ უკვე არსებულ თარგმანს იყენებს.

ბოლოს შევნიშნავთ, რომ კვიპრიანეს, ბერძნული და სლავური „კურთხევანების“ მიხედვით ზემორე მუხლი სამგზის ითქმის. გიორგი მთაწმინდელთან ასეთი მითითება არ გვაქვს.

ლოცვა „შეიმუსრნედ...“

1) A. „შეიმუსრნედ ნიშითა და სასწაულითა ჯუარისა **შენისაათა** ყოველნი წინააღმდგომნი ძალნი“.

B. „შეიმუსრნედ ნიშითა და სასწაულითა ჯუარისაათა ყოველნი წინააღმდგომნი ძალნი“.

C. „**Συτηρίβησαν ὑπὸ τῆς τημέριου τῶν τῆπου τῶν τῆμου Σταυροῦ σου πᾶσαι αἱ ἐναντία δυνάμεις**“.

საზგასმული სიტყვა არ არის კვიპრიანესთან². ამასთანავე, როგორც აღნიშნავს ე. ჭელიძე, ბერძნულში არის არა „ნიშითა და სასწაულითა“, არამედ, ზედმიწევნითი თარგმანით, „ნიშა ქუეშე სასწაულისა“³. გარდა ამისა, ბერძნულში არის არა უბრალოდ „ჯუარისა შენისაათა“, არამედ „პატიოსნისა ჯუარისა შენისაათა“ (τῶν τῆμου Σταυροῦ σου). უნდა ითქვას, რომ დასახელებული ლოც-

ვა არის ასევე Sin.12 ხელნაწერში, სადაც ვკითხულობთ: „შეიმუსრნედ ნიშითა და სასწაულითა ჯუარისა **შენისაათა** ყოველნი ძალნი მვდომისანი“⁴. ბოლოს აღნიშნავთ, რომ კვიპრიანეს, ბერძნული და სლავური კურთხევანების მიხედვით განსახილველი ტექსტი სამგზის ითქმის. გიორგი მთაწმინდელთან და Sin.12-ში ასეთი მითითება არ გვაქვს.

2) A. „...და შემოსად **ახლისა ამის, განახლებულისა** მსგავსად ხატისა შენისა, **შემოქმედისა თვისისა**“.

B. „...და შემოსად **ახლისა ამის განახლებისა**, მსგავსად ხატისა მის შენისა **ქმნილისა**“.

C. „...ἐνδύσασθαι δὲ τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον κατ’ εἰκόνα τῶν κτίσαντος αὐτὸν“.

კვიპრიანეს ტექსტი უაღრესად მცდარია. წარმოდგენილ ფრაგმენტში, როგორც ე. ჭელიძე აღნიშნავს, საუბარია იმაზე, რომ მოსანათლი განიძარცვავს ძველ კაცს და შეიმოსავს ახალს, რომელიც („ახალი კაცი“), განახლებულია თავისი შემოქმედის ხატისებრ (κατ’ εἰκόνα), ანუ იმ ხატისებრ, რითაც შეიქმნა ადამიანი (მდრ. შესაქ. 1.26). ამრიგად, მოტანილ ციტატაში „ახალი“ გულისხმობს „ახალ კაცს“ და არანაირად „ახალ განახლებულს“, რაც ნონსენსია. უფრო მეტი ნონსენსია ის, რომ ნაცვლად „შემოქმედისა“, კვიპრიანესთან გვაქვს „ქმნილი“. რაც შეეხება ბერძნულს, იგი მთლიანად თანხვედბა A-ს ტექსტს, იმ მცირედი სხვაობით, რომ ბერძნულში არ გვხვდება ნაცვალსახელი „შენისა“². უნდა შევნიშნოთ, რომ ეს ნაცვალსახელი გვხვდება არანცის გამოცემაში. მდრ: „...ἐνδύσασθαι δὲ τὸν νέον, τὸν ἀνακαινούμενον κατ’ εἰκόνα **σου τῶν κτίσαντος αὐτὸν**“³. ასე რომ, გიორგი მთაწმინდელის თარგმანი კვლავაც ზუსტია. მოვიტანთ განსახილველ ციტატას Sin.12 და Sin.66 ხელნაწერების მიხედვითაც: „...და შეიმოსონ **ახალი ესე განმაახლებელი**, მსგავსად ხატისა შენისა, **რომელმან დაჰბადენ ყოველნი**“⁴. როგორც ჩანს, „განმაახლებელი“ გადამწერის შეცდომაა, მართებული

1 იხ. დიდნი კურთხევანი, გვ. 265.

2 იქვე, გვ. 22.

3 იქვე, გვ. 128.

1 იხ. Sin.12 (ფოტოპირი), 116r.

2 იხ. დიდნი კურთხევანი, გვ. 23.

3 იხ. Михаил Арханц SJ, დასახ. გამ. გვ. 187.

4 Sin.12 (ფოტოპირი), 116v; Sin.66 (ფოტოპირი), 9r-9v.

იქნებოდა „განახლებული“. სლავური ზუსტად თანხვედბა C-ს: „облещися же **въ новаго, обновляемаго** по образу *создавшего его*“.

3) A. „რაათა თანანერგქმნულნი მსგავსებასა სიკუდილისა **მხოლოდშობილისა** ძისა **შენისასა** ნათლისღებისა მიერ...“.

B. „რაათა თანანერგქმნილნი მსგავსება სიკუდილისა-სა **მხოლოდშობილისა** ძისა **შენისა** ნათლისღებისა მიერ...“.

C. „ *ὶνα, γενόμενος* *σύμψυτος* *τῷ ὁμοίωματι* *τοῦ θανάτου* *σοῦ* *διὰ* *τοῦ* *βαπτίσματος*...“.

ხაზგასმული „მხოლოდშობილისა ძისა შენისასა“ არ არის ბერძნულში. მის ნაცვლად იქ არის ნაცვალსახელი „*σοῦ*“ („შენისა“). ეს განსხვავება ძალზე საყურადღებოა, რადგან ბერძნულის მიხედვით გამოდის, რომ ლოცვა საკუთრივ ძე ღმერთისადმი არის მიმართული და არა მამა ღმერთისადმი, როგორც ეს ზემომოტანილი ქართული თარგმანებიდან გამომდინარეობს. ლოცვის მთლიანი კონტექსტი მართლაც ძე ღმერთზე მიანიშნებს. ამის დასტურია თუნდაც საწყისი ფრაზა: „*შეიმუსრნედ* *ნიშითა* და *სასწაულითა* *ჯუარისა* **შენისაათა**“. მაგრამ საფიქრებელია, რომ ქართულ თარგმანთა მონაცემები ბერძნული ხელნაწერებიდან მომდინარეობდეს. მ. არანცის გამოცემაში, მაგალითად, ვკითხულობთ: *ὶνα, οἱ* *γενόμενοι* *σύμψυτοι* *τῷ ὁμοίωματι* *τοῦ θανάτου* ***αὐτοῦ*** *διὰ* *τοῦ* *βαπτίσματος*...“ („რაათა თანანერგქმნულნი მსგავსებასა სიკუდილისა **მისისასა** ნათლისღებისა მიერ“)¹. უძველეს ქართულ რედაქციაშიც ასეთი ტექსტი გვაქვს: „რაათა რომელნი-ესე თანანერგ-გექმნეს სახელსა (+ სიკუდილისა, Sin.66) ქრისტე შენისასა ნათლისღებითა...“². ვფიქრობთ, წარმოდგენილი ტექსტი გადამწერთა მიერ არის შერყვნილი. პირვანდელი სახით იგი, სავარაუდოდ, ასეთი იქნებოდა: „რაათა რომელნი-ესე თანანერგ-ექმნეს სახესა სიკუდილისა **ქრისტეს** შენისასა ნათლისღებითა...“.³ განსახილველ ლოცვასთან დაკავშირებით მ. არანცი შენიშნავს: „მოცე-

მულ ბერძნულ და სლავურ რედაქციებში ლოცვის დასასრული მიემართება იესო ქრისტეს. მაგრამ გაცილებით ძველ რედაქციებში (მაგ. ბარბერინისა და სხვა არქაულ ხელნაწერებში) ლოცვა მთლიანობაში მიმართულია მამისადმი, თუმცა არ გამოირიცხება ერთგვარი გაურკვეველი გადასვლა ერთი ღვთაებრივი პირიდან მეორისაკენ, რაც, შესაძლოა, აღმოსავლური წარმოშობის ნიკეამდელი ლოცვების მახასიათებლად მივიჩნიოთ“¹. გიორგი მთაწმიდელის რედაქცია სწორედ ამ უძველეს ტრადიციას ასახავს. სლავური თარგმანი თანხვედბა C-ს: „*да бывъ срасленъ подобию смерти твоея* *крещениемъ*...“.

ტიპიკონური შენიშვნა ზეთის კურთხევის ლოცვის წინ

A. „...მღვდელმან თავი მოიდრიკოს ჭურჭელსა ზედა ზეთისასა, რომელი ეყრას დიაკონსა მახლობელად ემბაზისა, და შთაჰბეროს მას სამგზის და ჯუარი დასწეროს სამგზის და თქუას:“

B. „და შეჰბეროს ჭურჭელსა ზეთისასა სამგზის და გამოსახოს ჯუარი სამგზის ზეთსა ზედა, რომელი ეყრას დიაკონსა და თქუას:“

C. „*Καὶ ἐμφυσᾷ ὁ Ἱερεὺς εἰς τὸ ἀγγεῖον τοῦ ἔλαιου, βασιτάζόμενος ὑπὸ τοῦ Διακόνου καὶ σφραγίζει διὰ τῆς χειρὸς τρις τοῦτο, ἦτοι τὸ ἔλαιον*“.

უმაჯერესი, რაც გიორგისეულ რედაქციას დანარჩენი ორისაგან განასხვავებს, არის ის, რომ A-ს ტექსტის თანახმად, მღვდელმა თავი უნდა მოიდრიკოს ზეთის ჭურჭელზე არა მარტო შებერვისა და ჯვრის გამოსახვის, არამედ ლოცვის წარმოთქმის დროსაც. ამას ადასტურებს ლოცვის შემდგომი შენიშვნაც ასამაღლებლის წინ: „**და აღემართოს მღვდელი და თქუას**“. კვიპრიანესთან და ბერ-

1 იხ. Михаил Арранц SJ, დასახ. გამ. გვ. 187.
2 Sin.12 (ფოტოპირი), 116v; Sin.66 (ფოტოპირი), 9v.

1 Михаил Арранц SJ, Избранные сочинения по литургике, Том I, Таинства Византийского Евхология, Рим-Москва 2003, стр. 337.

ძნულში ასეთი რამ არ გვაქვს. გარდა ამისა, ქართული თარგმანები სამგზის შებერვას მიუთითებენ, ბერძნულში მსგავსი მითითება არ არის. საინტერესოა, რომ XVIII ს-ის ქართული ხელნაწერის, Q 106-ის თანახმად მღვდელმა ეს ლოცვა საიდუმლოდ უნდა წარმოთქვას. ასეთივე მითითება გვაქვს ბერძნულ Sin.968 (1426 წ.) ხელნაწერში¹. საფიქრებელია, ამაზე უძველესი ქართული რედაქციაც მიანიშნებდეს, რადგან იქ ზეთის კურთხევის ლოცვას წინ უძღვის კვერქისი ასამალღებლის გარეშე. ვფიქრობთ, დიაკონის მიერ კვერქისის წარმოთქმისას მღვდელი საიდუმლოდ ამბობდა აღნიშნულ ლოცვას (როგორც წყლის კურთხევისას). თუმცა, უნდა ვთქვათ, რომ Sin.12-ში დაცული ლოცვის ტექსტი ძალზე სხვაობს გიორგი მთაწმინდელისა და კვიპრიანეს რედაქციის ტექსტებისაგან.

ზეთის კურთხევის ლოცვის შემდეგ იწყება ნათლისღების წეს-განგების უმნიშვნელოვანესი მონაკვეთი, რაც გულისხმობს მოსანათლისათვის **ზეთის ცხებას** და მის **ნათლობას** წყალში შთაფლვით. წარმოვადგენთ აღნიშნული მონაკვეთის ურთიერთისაგან მეტ-ნაკლებად განსხვავებულ ფრაგმენტებს:

1) A. „მიიღოს მღვდელმან ზეთი იგი ჭურჭლითა, გამოსახნეს მითა წყალსა მას შინა სამნი ჯუარნი და იტყოდის ერთიურთ ალელუასა, ვჰამ ბ გუერდი“. და ოდეს თქუან სამგზის ალელუაჲ, დადგას ჭურჭელი იგი და თქუას მღვდელმან ამაღლებად“.

B. „მღვდელმან თქუას ერთიურთ ალელუაჲ სამგზის და ჯუარი გამოსახნოს წყალთა შინა ზეთითა სამგზის და თქუას“.

C. „Ὁ δὲ Ἱερεὺς, λαβὼν τὸ ἀγγεῖον τοῦ ἐλαίου καταχέει ἐξ αὐτοῦ ἐν τῇ κοιλυμῆθρα, ποιῶν σταυροὺς γ´. καὶ ψάλλων ἐν ἑκάστῳ σταυρῷ τὸ Ἀλληλοῦνῖα (γ´)“.

კვიპრიანეს ტექსტის მთავარი თავისებურება ისაა, რომ აქ მოქმედებათა თანმიმდევრობა არის შეცვლილი. კერძოდ, ჯერ არის მითითებული „ალილუიას“ წარმოთქმა, ხოლო შემდეგ – ზეთით ჯვრის გამოსახვა, ხოლო ბერ-

ძნულისა კი - ის, რომ არ არის მითითებული „ერის“ მიერ „ალილუიას“ გალობა. ასევე, ქართული თარგმანებისაგან განსხვავებით, ბერძნულში მკაფიოდ არის თქმული, რომ მღვდელმსახურმა ზეთი უნდა ჩაასხას წყალში და ასე გამოსახოს სამი ჯვარი („καταχέει ἐξ αὐτοῦ ἐν τῇ κοιλυμῆθρα“). აღსანიშნავია, რომ ზეთის ჩასხმის შესახებ პირდაპირი მითითება გვაქვს უძველეს ქართულ რედაქციაშიც, შდრ: „...მოიღოს მღვდელმან ჭურჭელი, რომელსა შინა დგეს ზეთი იგი და შთაასხას წყალსა მას ჯუარის სახედ“¹.

როგორც A, ისევე B ტექსტს დასაყრდენი მოეპოვება ბერძნულ ხელნაწერთა შორის. მაგალითად, გიორგი მთაწმიდელის რედაქცია ძალზე ახლოს დგას Sin.957 (IX-X სს.) და Sin. 958 (X ს.) ხელნაწერთა მონაცემებთან². ხოლო კვიპრიანესი – გოარის გამოცემასთან, შდრ: „მღვდელი გალობს რა ერთიურთ „ალილუიას“ სამგზის, გამოსახავს სამ ჯვარს ზეთით წყალში“³. გოარის გამოცემას თანხვედბა სლავურიც. შდრ: „Священникъ, поя Аллилуиа трижды съ людьми, творить кресты три елеемъ въ воде“.

2) A. „და მოიყვანონ მონათლე იგი მღვდელისა და მღვდელმან მოიღოს ზეთისა მისგან თითითა თუსითა და გამოსახნოს სახე ჯუარისაჲ **შუბლსა და მკერდსა და ბეჭთ-საშუალსა** მონათლისასა და თქუას: ეცხების...“

B. „და მოიყვანენ მოსანათლავსა. ხოლო მღვდელი მიიღებს ზეთსა და ჯუარის სახედ გამოსახავს **შუბლსა, მკერდსა და ყოველსა გუამსა**, და იტყვს: იცხების...“

C. „Καὶ προσφέρεται ὁ βαπτιζόμενος. Ὁ δὲ Ἱερεὺς λαμβάνει ἐκ τοῦ ἀγίου ἐλαίου **διὰ τῶν τριῶν δακτύλων** τῆς δεξιᾶς καὶ ποιεῖ Σταυροῦν τῦπον **ἐπὶ τοῦ μετώπου, καὶ τοῦ στήθους, καὶ τῶν μεταφρένων** τοῦ βαπτιζομένου, λέγων. Χρίεται...“

სხეულის ნაწილები, სადაც ამ შენიშვნის მიხედვით ზე-

1 Sin.12 (ფოტოპირი), 117r.

2 ამ და სხვა ბერძნულ ხელნაწერთა მონაცემებისათვის იხ. დიდნი კურთხევანი, გვ. 131.

3 იხ. I. Goar, Ἐὐχολόγιον, p. 290.

თისცხება უნდა მოხდეს, გიორგი მთაწმინდელისა და ბერძნულ ტექსტებში ერთი და იგივეა მითითებული. ესენია: შუბლი, მკერდი და ბეჭთსაშუალი (ზურგი). კვიპრიანესთან კი ბეჭთსაშუალი ნახსენები არ არის. აქ ნათქვამია, რომ ცხება უნდა მოხდეს „შუბლსა, მკერდსა და ყოველსა გუამსა“. A-ს მიხედვით, მღვდელმა თითოთ უნდა სცხოს მოსანათლს ზეთი. ამ მონაცემს მხარს უჭერს ბერძნულ ხელნაწერთა დიდი სიმრავლე¹. მიუხედავად ამისა, კვიპრიანესთან მსგავსი მითითება არ გვაქვს, C-ში კი ნათქვამია, რომ ცხება სამი თითით (δὲ τῶν τριῶν δακτύλων) უნდა მოხდეს.

საყურადღებოა Sin.12 და Sin.66 ხელნაწერების მითითება ზეთისცხებასთან დაკავშირებით. სინური ხელნაწერების მიხედვით გამოდის, რომ ზეთისცხებას მხოლოდ დიაკვნები ასრულებდნენ და, თანაც, არ ხდებოდა სხეულის ნაწილთა (შუბლის, მკერდის, ბეჭთსაშუალის) განსაკუთრებული გამორჩევა ცხებისათვის. დასახელებულ ხელნაწერებში ვკითხულობთ: „ამისა შემდგომად განძარცუნენ კათაკუმეველნი, სცხონ ზეთი დიაკონთა და იტყვიან ესრეთ: ეცხების...“. საფიქრებელია, რომ იერუსალიმურ საღვთისმსახურო ტრადიციაში მოსანათლისათვის ზეთის ცხება უშუალოდ დიაკვნის მოვალეობას წარმოადგენდა. ამ ვარაუდის საფუძველს, გარდა ხსენებული სინური ნუსხებისა, გვაძლევს ასევე იერუსალიმური საღვთისმსახურო ტრადიციის ამსახველი ხელნაწერი A 86 (XI ს.). ამ მანუსკრიპტში დაცულია დედათდიაკონისას კურთხევის ლოცვა, სადაც ვკითხულობთ შემდეგ სიტყვებს: „შენ თავადმან განაწესე მკვეალი ესე შენი ცხებად ზეთსა მოსრულთა ამათ წმიდასა მას ნათლისღებასა შენსა და მოყვანებად იგინი წმიდასა შენსა ემბაზსა“². კონსტანტინოპოლური ტრადიციის მიხედვით კი, რომელსაც გიორგი მთაწმინდელის „კურთხევანი“ ასახავს, ზეთისცხებაში მღვდელიც იღებდა მონაწილეობას. ოლონდ მღვდელი მო-

1 იხ. დიდნი კურთხევანი, გვ. 132.

2 იხ. К. Кекелидзе, Древнегрузинский архиератикон, Тифлис, 1912, стр. 47-48; იხ. ასევე დიდნი კურთხევანი, I, „ახალი ივირონი“, თბ. 2006, გვ. 283.

სანათლს ზეთს ცხება არა მთელ სხეულზე, არამედ შუბლზე, მკერდსა და ბეჭთსაშუალზე. მთელ სხეულზე კი ცხება დიაკვნების მოვალეობას წარმოადგენდა. მოგვიანებით ზეთის საცხებ ადგილთა რაოდენობა კიდევ უფრო გაიზარდა და შემოსხენებულ სამს დაემატა კიდევ სამი: ყურები, ხელები და ფეხები¹. თანაც მკერდზე, ყურებზე, ხელებსა და ფეხებზე ცხებისას მღვდელს მოკლე ლოცვები უნდა წარმოეთქვა, შემდეგ კი აღესრულებოდა მთელ სხეულზე ზეთის ცხება (ამის შესახებ იხ. ქვემოთ).

3) S. „ეცხების (სახელით უწოდიან, რააცა იყოს) სახელითა მამისაათა და ძისაათა და სულისა წმიდისაათა“.

A. „ეცხების (სახელით) ზეთი სიხარულისაა სახელითა მამისაათა და ძისაათა და სულისა წმიდისაათა, აწ და...“.

B. იცხებს მონაჲ ესე ღმრთისაჲ (სახელით) ზეთსა სიხარულისასა სახელითა მამისაათა და ძისაათა და წმიდისა სულისაათა, აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამენ“.

C. „Χρίεται ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ (ὁ δεῖνα), ἔλαιον ἀγαλλιάσεως, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἀμήν“.

კვიპრიანეს ტექსტი ბერძნულს ზუსტად თანხვედბა, იმ მცირედი სხვაობით, რომ ბერძნულში არ არის სიტყვები „აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე“. ეს სიტყვები არის გიორგი მთაწმინდელთან. სამაგიეროდ A-ში არ არის ფრაზა „მონაჲ ესე ღმრთისაჲ“, რაც ბერძნულშიც დასტურდება (ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ). წარმოდგენილი ოთხი ტექსტის საფუძველზე შეიძლება ვიფიქროთ, რომ ეს ასამაღლებელი საუკუნეთა მანძილზე განიცდიდა ცვლილებებს და კვიპრიანესა და ბერძნული ტექსტები მის საბოლოო ვარიანტს წარმოადგენს. ბერძნულს ზუსტად ემთხვევა სლავური. შეად: „Помазуются раб Божий (имярек), елеемъ радования, во имя Отца, и Сына и святаго Духа. Аминь“.

1 ზოგიერთი ნუსხის მიხედვით თვალები და პირიც. იხ. დიდნი კურთხევანი, გვ. 134.

4) B. „და სცხებს მკერდსა და ყურთა. და ეტყვის მკერდსა ცხებისათჳს: საკურნებელად სულისა და ჳორცი-სა. ყურთა ჳედა: სმენად სარწმუნოებისა. ფერჳთა ჳედა: სლვად გზათა მშუღობისათა. ჳელთა ჳედა: ჳელთა შენთა შემქმნეს მე და დამბადეს მე, გულისჳმა-მიყავ და ვისწავ-ლნე მე სიმართლენი შენნი“.

C. „Καὶ σφραγίζων αὐτοῦ τὰ στήθος καὶ τὰ μετάρρενα, λέγει· Εἰς μὲν τὸ στήθος· Εἰς ἴασιν ψυχῆς καὶ σώματος. Εἰς δὲ τὰς ἀκοάς· Εἰς ἀκοὴν πίστεως. Εἰς τοὺς πόδας· Τοῦ πορεύεσθαι τὰ διαβήματα σου. Εἰς τὰς χεῖρας· Αἱ χεῖρες σου ἐποίησάν με, καὶ ἔπλασάν με“.

ბერძნულში, ნაცვლად სიტყვისა „სცხებს“, გვაქვს „აღ-ბეჭდავს“ (σφραγίζων), ხოლო „ყურის“ ნაცვლად გვაქვს „ბეჭთსაშუალი“ (τὰ μετάρρενα). ასევე, ნაცვლად B-ს ტე-ქსტის სიტყვებისა „სლვად გზათა მშუღობისათა“, ბერ-ძნულში გვაქვს „სლვად გზათა შენთა“ (Τοῦ πορεύεσθαι τὰ διαβήματα σου). და ბოლოს, C-ში შესატყვისი არ ეძე-ბნება სიტყვებს „გულისჳმა-მიყავ და ვისწავლნე მე სი-მართლენი შენნი“.

განსახილველი ტექსტი არ გვხვდება გიორგი მთაწმინ-დელის „კურთხევანში“. საფიქრებელია, რომ იგი მოგვი-ანებით იყოს ჩართული ნათლისღების წეს-განგებაში, რადგან ქრონოლოგიურად ერთ-ერთი პირველი, სადაც მსგავსი შინაარსის ტექსტი გვხვდება, არის XV საუკუ-ნის წმ. საფლავის ბიბლიოთეკის №8 ხელნაწერი. აღნიშ-ნულ ნუსხაში სათანადო ადგილას არის XVI საუკუნის მინაწერი, რომელშიც ნათქვამია, თუ რა სიტყვები უნდა წარმოთქვას მღვდელმა სხეულის ამა თუ იმ ნაწილზე ჳეთის ცხებისას¹.

5) A. „და მერმე სცხოს დიაკონმან ყოველსა გუამსა მისსა, რომელ ერთიცა ასოჲ არა დაუშთეს უცხებელად წმიდისა მის ჳეთისა და ამისა შემდგომად ნათელ-სცეს მღდელთმოძღუარმან, გინა მღდელმან და იტყოდის: ნა-თელს-იღებს...“.

B. „ხოლო რაჟამს სცხებს ყოველსა გუამსა, მერმე

1 იხ. დიღნი კურთხევანი, გვ. 134, შენ. 2.

ნათელ-სცემს ფერჳზედ მდგომარედ ყრმასა, დააყენებს აღმოსავალით კერძო მხედველად, და იტყვის: ნათელს-იღებს...“.

C. „Καὶ ὅταν χριστῆ ἔκ τοῦ ἐλαίου ὄλον τὸ σῶμα ὑπὸ τοῦ Ἐνανδόχου, βαπτίζει αὐτὸν ὁ Ἱερεὺς, ὄρθιον αὐτὸν κατέχων καὶ βλέποντα κατὰ ἀνατολὰς καὶ λέγων. Βαπτίζεται...“.

როგორც ჳემოთაც აღვნიშნეთ, გიორგი მთაწმიდელის „კურთხევანის“ მიხედვით, მოსანათლისათვის მთელ ტან-ზე ჳეთის ცხება დიაკვნის მოვალეობას წარმოადგენდა. ეს ასეა უძველეს ბერძნულ ხელნაწერებშიც¹. ამის პარა-ლელურად, ჳოგიერთი, შედარებით გვიანდელი, ნუსხის მითითებით ჳეთი მოსანათლს ამქუემელმა უნდა სცხოს². ამ ტრადიციას ასახავს ჳემომოტანილი ბერძნული ტე-ქსტიც. კვიპრიანესთან კი დაკონკრეტებული არ არის, თუ ვინ აღასრულებს მთელ ტანზე ჳეთის ცხებას. ანალოგი-ური მდგომარეობა გვაქვს გოარის გამოცემაშიც. შდრ: „Καὶ ὅτε χριστῆ ὄλον τὸ σῶμα, βαπτίζει αὐτὸν ὁ Ἱερεὺς, ὄρθιον αὐτὸν κατέχων. Καὶ βλέποντα κατ’ ἀνατολὰς, λέγων. Βαπτίζεται...“³.

6) A. „ნათელს-იღებს მონაჲ ღმრთისაჲ (სახელით) სახელითა მამისაჲთა, დაუყურჭუმელოს, ერმან: ამენ; და ძისაჲთა, დაუყურჭუმელოს, ერმან: ამენ; და სულისა წმიდისაჲთა, დაუყურჭუმელოს, ერმან: ამენ;

B. „ნათელს-იღებს მონაჲ ღმრთისაჲ (სახელით) სახ-ელითა მამისაჲთა, ამენ; და ძისაჲთა, ამენ; და სულისა წმიდისაჲთა, ამენ; აწ და მარადის და უკუნითი უკუ-ნისამდე, ამენ. თითოეულსა სიტყუასა ჳედა შთაიყუანოს ემბაზსა შინა და აღმოიყუანოს“.

C. „Βαπτίζεται ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ (ὁ δεῖνα) εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἀγίου Πνεύματος. Ἀμὴν (ἐκάστη προσήρσει κατάγων αὐτὸν καὶ ἀνάγων)“.

ქართული ტექსტების მიხედვით, „ამინ“ წარმოითქმის სამგზის, თითოეული შთაფლვის დროს. ბერძნულში კი – ერთგზის, ფორმულის ბოლოს. კვიპრიანესთან ტექსტი ბო-

1 იქვე, გვ. 133-134.
2 იქვე, გვ. 133-134.
3 იხ. I. Goar, Ἐυχολόγιον, p. 290.

ლოვდება სიტყვებით: „აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამენ“. ორიგინალში და გიორგი მთაწმიდელის თარგმანში ეს დაბოლოება არ გვაქვს. Sin.12 ხელნაწერში განსახილველი ტექსტი უფრო მარტივი სახით არის მოცემული. შდრ: „**მთაავლინოს ემბაზსა და ნათელ-სცენ თავჩაყოფით სამგზის და იტყოდინ ესრეთ: ნათელს-იღებს სახელითა მამისაათა და ძისაათა და სულისა წმიდისაათა**“¹.

ნათლობის ფორმულა მცირედი ტექსტოლოგიური ვარიაციებით არის მოცემული თვით ორიგინალის ხელნაწერ ნუსხებშიც. მაგალითად, XI-XII სს-ების Sin.961 ხელნაწერში ვკითხულობთ: „ნათელს-იღებს (სახელით) სახელითა მამისაათა და ძისაათა და სულისა წმიდისაათა; აწ და მარადის...“². Sin.966-ში (XIII ს.) ასეთი ტექსტი გვაქვს: „ნათელს-იღებს მონაა ღმრთისაა (სახელით) სახელითა მამისაათა, ამინ, დაყურჭუმალეზაა ა; და ძისაათა, ამინ, დაყურჭუმალეზაა ბ; და წმიდისა სულისაათა, ამინ, დაყურჭუმალეზაა გ“³. ი. გოარის მიერ გამოცემული ტექსტი კი ასეთია: „ნათელს-იღებს მონაა ღმრთისაა (სახელით) სახელითა მამისაათა, და ძისაათა, და სულისა წმიდისაათა, აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამენ“⁴. სლავურ თარგმანში ნათლობის ფორმულა შემდეგი სახისაა: „Крещается рабъ божий, имярекъ, во имя Отца, аминь. И Сына, аминь. И святаго Духа, аминь“.

ზემომოტანილი ტექსტის შემდეგ გიორგი მთაწმიდელის „კურთხევანში“ ვკითხულობთ: „და ვითარცა ნათელს-ცეს ყოველთა, ამისსა შემდგომად იწყონ მგალობელთა თქუმად: ნეტარ-არიან, რომელთა მიეტევენ უსჯულოებანი და რომელთა დაეფარნენ ცოდვანი. ესე სამგზის თქუას ერთიურთ და მერმე დიდება და აწდა... და რომელთა დაეფარნენ ცოდვანი და კუალად იგივე: ნეტარ-არიან, რომელთა... სრულიად“. ამრიგად, გიორგი მთაწმინდელის რედაქციის მიხედვით, ნათელღებულის ემ-

1 იხ. Sin.12 (ფოტოპირი), 117v.
2 იხ. დიდნი კურთხევანი, გვ. 133.
3 იქვე, გვ. 134.
4 იხ. I.Goar, Εὐχολόγιον, p. 290

ბაზიდან ამოყვანის შემდგომ იგალობება 31-ე ფსალმუნის მხოლოდ პირველი მუხლი ზემოაღნიშნული წესით. რა მდგომარეობა გვაქვს ამ მხრივ სხვა რედაქციებში? Sin.12-ში, მაგალითად, 31-ე ფსალმუნის გალობა საერთოდ არ არის ნახსენები. აქ სათანადო ადგილას ვკითხულობთ: „ჯუარი დასწეროს შუბლსა და აღმოიყვანოს ემბაზისა-გან და განხოცონ ახლითა ტილოთა ახალნათელღებული იგი“¹. კვიპრიანეს რედაქციაში ფსალმუნის ტექსტს წინ შემდეგი შენიშვნა უძღვის: „და შემდგომად ნათლისღებისა მღვდელი დაიბანს კვლსა და გალობენ ერთიურთ ფსალმუნსა ამას“. მოტანილ შენიშვნას მოსდევს 31-ე ფსალმუნის სრული ტექსტი. ფსალმუნის შემდეგ კი ნათქვამია: „ხოლო ესე თქუან სამგზის“. ასე რომ, **კვიპრიანეს რედაქციის მიხედვით, იგალობება 31-ე ფსალმუნის სრული ტექსტი სამგზის**. „Μικρὸν Εὐχολόγιον“-ს კი აღნიშნული ფსალმუნის გალობის თვალსაზრისით ერთგვარად შუალედური პოზიცია უჭირავს დასახელებულ ორ ქართულ რედაქციას შორის, რადგან აქ მითითებულია **პირველი მუხლის გალობა სამგზის, დანარჩენი ტექსტისა კი - ერთგზის**.

უძველეს ბერძნულ ხელნაწერთა ერთი ნაწილი გიორგი მთაწმიდელის ტექსტს უჭერს მხარს. მაგალითად, ნუსხაში Sin.957 (IX-X სს.) ვკითხულობთ: „და შემდგომად ყოველთა ნათლისღებისა იწყოს პატრიარქმან და გალობდეს და თქუას: „ნეტარ-არიან, რომელთა... დაეფარნენ...; და თქუას ერთიურთ მუჯლი ესე სამგზის და ადიდებდეს“². ასევე, XIII ს-ის Sin. 966-ში შემდეგი მითითება გვაქვს: „და თქუას მღვდელმან და თქუან მგალობელთა: ნეტარ-არიან, რომელთა...; თქუას გ-გზის; „დიდება“ და „აწდა“. და რომელთა დაეფარნენ ცოდვანი“³. მეორე მხრივ, მ. არანცის მიერ რეკონსტრუირებულ XI საუკუნის კონსტანტინოპოლური „ეკვოლოგიონის“ თანახმად: „არქიდიაკონი იტყვის: „მოხედეთ“. იწყებენ მგალობლები: „ნეტარ-არიან, რომელთა მიეტევენ უსჯულოებანი და რომელთა დაეფარნენ ცოდვანი“, ან მღვდელი ერთიურთ, სამგზის და

1 იხ. Sin.12 (ფოტოპირი), 117v; Sin.66 (ფოტოპირი); 10v
2 იხ. დიდნი კურთხევანი, გვ. 133
3 იქვე, გვ. 134

ესრეთ აღიდებს“¹. ძნელი სათქმელია, აქ მთლიანი ფსალმუნის გალობა იგულისხმება, თუ მხოლოდ მისი პირველი მუხლისა. ი. გოარის გამოცემა კი სრულიად არაორაზროვნად მიუთითებს ფსალმუნის მთელი ტექსტის სამგზის გალობას: „და შემდგომად ნათლისღებისა დაიბანს ხელს მღვდელი და გალობს ერთურთ: „ნეტარ-არიან რომელთა მიეტევნენ უმჯულოებანი და რომელთა დაეფარნენ ცოდვანი. ნეტარ-არს კაცი...“ და შემდგომი ფსალმუნისაჲ. ესე ითქუმის სამგზის“². როგორც ვხედავთ, მოტანილი ტექსტი თითქმის სიტყვასიტყვით თანხვედბა კვიპრიანეს რედაქციას. აღნიშნული ფსალმუნის რამდენიმე ზისი წარმოთქმა კონსტანტინოპოლის აია სოფიის ტაძრის საღვთისმსახურო პრაქტიკაში უნდა არსებულიყო. მ. არანცის დასახელებული გამოცემის მიხედვით, 31-ე ფსალმუნი იგალობებოდა არა მხოლოდ ემბაზიდან ამოყვანის შემდგომ, არამედ მირონცხების შემდგომაც, რაჟამს ნათელღებულებს წმ. პეტრეს ეკვდერიდან (სადაც მირონცხება აღესრულებოდა) მთავარ ტაძარში შეიყვანდნენ³.

ემბაზიდან ამოყვანის შემდგომ, 31-ე ფსალმუნის გალობისას, ნათელღებულს შემოსავენ თეთრი სამოსით. წეს-განგების განსახილველი რედაქციები ამ შემთხვევაშიც განსხვავებულ მითითებებს გვაძლევენ. მაგალითად, გიორგი მთაწმინდელთან სათანადო ადგილას გვაქვს შემდეგი ტექსტი: „ხოლო ვითარცა ზემო ვთქუთ, ვითარცა სამგზის შთაყოფითა ნათელ-სცეს და აღმოიყვანოს ემბაზისაგან, მეყსეულად შთაუსუას საბანთა აღმომქუმელსა და შემოსონ სპეტაკითა და თუ მწუსი იყოს, ფერვთა შეასხნენ“.

კვიპრიანესთან კი 31-ე ფსალმუნის შემდეგ ნათქვამია: „და შემოსონ მას კუნკული და სამოსელი, და თქუან: შეიმოსს მონაჲ ღმრთისაჲ (სახელით) სამოსელსა სიმართლისასა, სახელითა მამისაჲთა და ძისაჲთა და სულისა

წმიდისაჲთა, აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამენ. და გალობენ ტროპარსა ამას, ვჰამ ც: მომეც მე სამოსელი ბრწყინვალე, რომელმან შეიმოსე ნათელი სამოსლად, მრავალმოწყალე ქრისტე ღმერთო ჩუენო, მეოხებითა მოწამეთაჲთა“.

ბერძნულ „მცირე კურთხევანში“ ზემომოტანილი კვიპრიანესული ტექსტის შესატყვისი ფრაგმენტი მირონცხების შემდგომ არის გადატანილი. ემბაზიდან ამოყვანის შემდეგ კი ნათქვამია: „და განბანს მღვდელი მთელ მის სხეულს კარგად (καλῶς). ამის შემდეგ მიიღებს მას ამქუმელი წმინდა საბანელისგან მღვდლის ხელებით გაწვდილ ხელებში, ჯერ გადაიფარებს რა თეთრ საბანს [ტილოს] ხელებზე“.

როგორც ვხედავთ, ბერძნული ტექსტი ნაწილობრივ თანხვედბა გიორგი მთაწმინდელისას. ვგულისხმობთ იმას, რომ გიორგისთანაც არის მითითებული ემბაზიდან ამოყვანილი ნათელღებულის თეთრ საბანში გახვევა („შთაუსუას საბანთა აღმომქუმელსა“). აღსანიშნავია, რომ ბერძნული ტექსტი გულისხმობს იმ მდგომარეობას, როცა მოზარდის და სრულწლოვანის მონათვლის შემთხვევაც არის გათვალისწინებულია („თუ მწუსი იყოს, ფერვთა შეასხნენ“). რაც შეეხება კვიპრიანეს ზემომოტანილ ტექსტს, აქ არ არის ნახსენები საბანში და ტილოში გახვევა, არამედ მითითებულია კუნკულითა და სამოსით შემოსვა. უნდა აღინიშნოს, რომ შესატყვისი ბერძნულ ტექსტში, რომელიც იქ, როგორც ვთქვით, მირონცხების შემდგომ არის გადატანილი, „კუნკულისა და სამოსის“ ნაცვლად გვაქვს „ქიტონი“ (τὸν χιτῶνα), ხოლო საერთოდ არ არის შემოსვისას სათქმელი მცირე ლოცვის დამაბოლოებელი „აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე“, და ტროპარის სიტყვები „მეოხებითა მოწამეთაჲთა“.

გოარის გამოცემასა და სლავურ თარგმანში კვიპრიანესული ტექსტის შესატყვისი ფრაგმენტი 31-ე ფსალმუნის შემდეგ არის მოცემული, მაგრამ გოართან არ არის

1 Михаил Арранц SJ, Избранные сочинения по литургике, Том III, Рим-Москва 2003, стр. 189
2 ib. I. Goar, Ἐὐχολόγιον, p. 290.
3 Михаил Арранц SJ, Избранные сочинения по литургике, Том III, Рим-Москва 2003, стр. 29-30; стр. 190-191.

ნახსენები „კუნკული“ და „მეოხებითა მოწამეთათა“¹. სლავურში კი, აღნიშნულის გარდა, ბერძნულის მსგავსად, არ არის „აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე“.

მირონცხების ლოცვა

ნათლისღების წესის უძველეს ქართულ რედაქციაში აღნიშნული ლოცვა მითითებული არ არის, ხოლო ბერძნულ „კურთხევანში“ ნათქვამია, რომ ლოცვა მღვდელმა საიდუმლოდ (μυστικῶς) უნდა წარმოთქვას. ქვემოთ წესისამებრ წარმოვადგენთ ქართულ-ბერძნული ტექსტების ურთიერთისაგან მეტნაკლებად განსხვავებულ ფრაგმენტებს:

1) A. „რომელმან გამოაბრწყინვე ბნელსა შინა ნათელი ცხორებისა“.

B. „რომელმან გამოაბრწყინვე ბნელსა შინა ნათელი ხატებისა“.

C. „ὁ λάμψας τοῖς ἐν σκότει φῶς ὁσθηρίῳ“.

მართებულია A-ს ტექსტი, რადგან ბერძნული „ὁσθηρίῳ“ ნიშნავს „ცხორებას“, ანუ „ხსნას“ და არა „ხატებას“². შდრ. სლავური: „возсиявший сущимъ во тьме светъ спасения“.

2) A. „მაცხოვარებისა შენისა შიშსა სიწმიდით და სიმართლით სულნი მათნი დაიცვენ“.

B. „მაცხოვარებისა შენისა შიშსა მავალ-ყავ, სიწმიდით და სიმართლით სული ამისი დაიცევ“.

C. „τῷ ὁσθηρίῳ τοῦ φῶς, ἐν ἀγνείῃ καὶ δικαιοσύνῃ τῆν ψυχῆν αὐτοῦ, διατήρησον“.

კვიპრიანეს ტექსტში არსებული ხაზგასმული ჩანართი ბერძნულის მიხედვით ზედმეტია. ორიგინალის ახალქართული თარგმანი ასეთი იქნება: „შენი მაცხოვარების ში-

შით სიწმიდით და სიმართლით დაიცავი მისი სული“. შდრ. სლავური: „и спасительнымъ твоимъ страхомъ въ чистотѣ и правдѣ душу его соблюди“.

ზემოგანხილულ „მირონცხების ლოცვას“ წეს-განგების გიორგი მთაწმინდელისეულ რედაქციაში მოსდევს საკმაოდ ვრცელი ტიპიკონური შენიშვნა, რომელიც პირობითად ორ ნაწილად შეიძლება გავეყოთ. პირველ ნაწილში საუბარია ნათელღებულის შემოსვის, ხოლო მეორეში – მირონცხების შესახებ. მოვიტანთ შენიშვნის პირველი ნაწილის ტექსტს:

„და შემოსნენ რამ იგინი სპეტაკითა და მოჭგუარნენ მღდელსა და დაადგას კუნკულები სანათლო და უკუანა შეუკრას და საბანი მოახუნეს საბეჭურისსახედ და იყოს ვერეთ განუხსნელად მერვედ დღედმდე და თუ მწუსი იყოს, კუნკული ოდენ კმა-ეყოს“.

კვიპრიანეს, ბერძნულ და სლავურ „კურთხევანებში“ ზემომოტანილი ტექსტის შესატყვისი არ გვაქვს.

გიორგი მთაწმინდელის რედაქციის განსახილველი ტიპიკონური შენიშვნის მეორე ნაწილში, როგორც აღვნიშნეთ, მირონცხების შესახებ გვაქვს საუბარი. ანალოგიური შინაარსის მითითება კი, ბუნებრივია, გვაქვს სხვა დასახელებულ რედაქციებშიც. ქვემოთ წარმოვადგენთ სათანადო ტექსტებს.

A. „მერმელა სცხოს წმიდაა მიპრონი ჯუარისსახედ: შუბლსა და თუალთა და ცხვრთა და პირსა და ორთავე ყურთა და მკერდსა და ველთა და ფერვთა. და იტყოდის მღდელი რამჯერ: ბეჭედი მონიჭებული სულისა წმიდისა“.

B. „და შემდგომად ლოცვისა ამის, სცხებს მღდელი მირონსა ჯუარის სახედ. პირველად შუბლსა და თუალთა და ნიკაპსა, პირსა და ორთავე ყურთა, მკერდსა, ველთა და ფერვთა, და იტყვს: ბეჭედი მონიჭებულ არს სულისა მიერ წმიდისა, ამენ“.

C. „Καὶ μετὰ τῆν Εὐχῆν, χρίει τὸ βαπτισθὲν παιδίον ὁ Ἱερεὺς τῷ ἁγίῳ Μύρῳ, ποιῶν τοῦ Σταυροῦ τύπον ἐπὶ τοῦ μετώπου, τῶν ὀφθαλμῶν, τῶν μυκτήρων, τοῦ στόματος, τῶν δού ὠτων, τοῦ στήθους, τῶν χειρῶν καὶ τῶν ποδῶν. λέγων· Σφραγὶς δωρεῆς Πνεύματος Ἁγίου. Ἀμήν“.

1 იხ. I. Goar, Εὐχολόγιον, p.190.

2 იხ. დიდნი კურთხევანი, გვ. 24.

A-ს ტექსტის მიხედვით მირონის საცხებ ადგილთა შორის ერთ-ერთი არის ცხვირი („ცხვრთა“), ასევეა ბერძნულშიც (τῶν μυκτῆραν). კვიპრიანესთან კი მის ნაცვლად გვაქვს „ნიკაპსა“. აღნიშნული ტერმინი ჩვენთვის ხელმისაწვდომ ბერძნულ ტექსტებში ვერ დავადასტურეთ. პირიქით, ყველგან გვაქვს „ცხვრთა“ (ან „საყნოსელთა“)¹. „ნიკაპსა“ არა გვაქვს არც სლავურ თარგმანში, არამედ იქაც, ბერძნულის მსგავსად, არის „ცხვრთა“ (შეად: „И ноздрехъ“).

ქართულ თარგმანებში განსხვავებულია ასევე მღვდლის მიერ წარმოსათქმელი სიტყვები. ბერძნული ზუსტად ემთხვევა A-ს, იმ განსხვავებით, რომ A-ს ტექსტი არ უთითებს „ამინ“-ის წარმოთქმას. თუმცა ასეთივე მდგომარეობაა ბერძნულ ხელნაწერთა ერთ ნაწილში². საზგასმულ ფორმულას ანალოგიური სახე აქვს სლავურ თარგმანშიც. შდრ: „Печать дара Духа Святаго. Аминь“. ასე რომ, ღვთისმსახურებაში დამკვიდრებული კვიპრიანესეული ვარიანტი შესწორებას მოითხოვს.

მირონცხების შემდგომ იგალობება „**რაოდენთა ქრისტეს მიერ...**“. ამ საგალობლის წარმოთქმის წესი, ასევე მისი თანამდევი საღვთისმსახურო ქმედებანი ურთიერთისაგან განსხვავებულია განსახილველ რედაქციებში. წარმოვადგენთ სათანადო ტექსტებს:

A. „და მერმე თქუას ერთიურთ: **რაოდენთა ქრისტეს მიერ ნათელ-გიღებთეს, ქრისტე შეგიმოსიეს, ალელუაჲ.** ესე სამგზის თქუან: დიდებაჲ და აწდა, ქრისტე შეგიმოსიეს, ალელუაჲ. და კუალად: რაოდენთა ქრისტეს მიერ ნათელ-გიღებთეს...“.

B. „ხოლო შემდგომად ცხებისა, ჰყოფს მღვდელი, მიმქუმელითურთ და ყრმით, შემოვლასა ემზაჲსა მას და გალობენ: **რაოდენთა ქრისტეს მიერ ნათელ-გვლებთეს, ქრისტე შეგვმოსიეს, ალელუაჲ** (სამგზის). ესრეთ ყონ ყოველთა...“.

C. „ Ὁ Ἱερεὺς νηψάμενος, θυμαῖ τὴν Κοლუმβήθραν,

1 იხ. დიდნი კურთხევანი, გვ. 137-139.

2 იქვე, გვ. 137-139.

περιερχόμενος αὐτὴν γύρωθεν μετὰ τοῦ Ἀναδόχου, κατ' ἐνώπιον ἰσταμένου καὶ βασιτάζοντος τὸ νεοφώτιστον βρέφος, καὶ ψάλλων εἰς ἧχον α΄. Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε, Ἀλληλοῦῖα (ἐκ τρίτου). Δόξα, Καὶ νῦν. Χριστὸν ἐνεδύσασθε. Ἀλληλοῦῖα. Ὁ Διάκονος: Δύναμις. Ὁ Χορός: Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε, Ἀλληλοῦῖα“.

გიორგი მთაწმიდელის რედაქციის მიხედვით, საზგასმული საგალობელი წარმოითქმის სამგზის, შემდეგ „დიდება“ და „აწდა“ და საგალობლის დამაბოლოებელი ნაწილი („ქრისტე შეგიმოსიეს, ალელუაჲ“). და კვლავ - „რაოდენთა ქრისტეს მიერ...“ ერთგზის. ასეთივე მდგომარეობაა ბერძნულშიც. B-ს ტექსტის თანახმად კი, აღნიშნული საგალობელი მხოლოდ სამგზის იგალობება. აღსანიშნავია, რომ კვიპრიანეს რედაქცია ამ შემთხვევაში თითქმის ზუსტად ემთხვევა გოარის „კურთხევანის“ ტექსტს და სლავურ თარგმანს. შდრ: „Εἶτα ποιεῖ ὁ Ἱερεὺς μετὰ τοῦ ἀναδόχου καὶ τοῦ βρέφους, χῆμα κύκλου. Καὶ ψάλλομεν. Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε... ἐκ γ΄“¹.

რაც შეეხება უშუალოდ საგალობლის ტექსტს, ქართული თარგმანები ერთმანეთისაგან მცირედ განსხვავდებიან. გიორგი მთაწმიდელთან მეორე პირისადმი არის მიმართვა („რაოდენთა ქრისტეს მიერ ნათელ-გიღებთეს, ქრისტე შეგიმოსიეს“), ხოლო კვიპრიანესთან პირველი პირია („რაოდენთა ქრისტეს მიერ ნათელ-გვლებთეს, ქრისტე შეგვმოსიეს“). ბერძნული A-ს ტექსტს თანხვდება („Ὅσοι εἰς Χριστὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε“). ამგვარივე მდგომარეობაა ბერძნულ ხელნაწერთა დიდ უმრავლესობაში. ამიტომ, როგორც ე. ჭელიძე შენიშნავს, „პირველი პირი, რაც თანამედროვე ქართულ „კურთხევანშია“, უთუოდ შესაცვლელია“².

აღსანიშნავია, რომ საგალობლის ტექსტის ქართული თარგმანები ოდნავ სხვაობენ თვით ორიგინალისაგან. ბერძნულში გვაქვს არა „ქრისტეს მიერ“ (διὰ Χριστοῦ), არ-

1 იხ. I. Goar, Ἑὺχολόγιον, p. 291.

2 იხ. დიდნი კურთხევანი, გვ. 140.

ამედ „ქრისტეს მიმართ“ (εις Χριστόν). სწორედ ამგვარად არის თარგმნილი აღნიშნული ციტატა პავლე მოციქულის გალატელთა მიმართ ეპისტოლის გიორგი მთაწმიდელი-სეულ რედაქციაში. შდრ. გალ. 3.27: „რამეთუ რაოდენ-თა ქრისტეს მიმართ ნათელ-ილეთ, ქრისტე შეიმოსეთ“ („ὄντοι γὰρ εἰς Χριστόν ἐβαπτίσθητε, Χριστόν ἐνεδύσασθε“). მაგრამ ისიც უნდა ვთქვათ, რომ გიორგი მთაწმიდელი ხაზგასმული ბერძნული წინდებულის („εις“) ყოველთ-ვის ერთგვაროვან თარგმანს არ გვაწვდის, არამედ თვით ერთი და იმავე წინადადების ფარგლებშიც კი მას ჯერ უსადაგებს „მიერ“-ს, ხოლო შემდეგ „მიმართ“-ს. შდრ. რომ. 6.3: „რომელთა-ესე ნათელ-ვილეთ ქრისტე იესუსს მიერ, სიკუდილისა მისისა მიმართ ნათელ-ვილეთ“ („ὄντοι ἔβαπτίσθημεν εἰς Χριστόν Ἰησοῦν, εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβαπτίσθημεν“). აღსანიშნავია ასევე, რომ Sin.12 ხელნაწ-ერშიც გვაქვს „მიერ“ და არა „მიმართ“. შდრ: „რომელთა-ეგე ქრისტეს მიერ ნათელ-გილებიეს...“¹.

აღნიშნული საგალობლის წარმოთქმის დროს კვიპრი-ანესა და ბერძნული „კურთხევანების“ მიხედვით აღეს-რულება ემბაზის ირგვლივ გარშემოვლა. ბერძნულში ამ დროს საკმევლის კმევაც არის მითითებული. გიორ-გი მთაწმიდელთან კი ეს ქმედებანი ნახსენები არ არის. ნ. კრასნოსელცევის შენიშვნით, მირონცხების შემდგომ, უძველესი ბერძნული ნუსხების მიხედვით, აღესრულებოდა ახალნათელღებულთა საზეიმო მსვლელობა სანათლაგიდან ტაძრისაკენ. ხოლო ტაძარში შესვლის შემდგომ იწყებოდა ლიტურგია. შემდგომში, როცა კავშირი ნათლობასა და ლიტურგიას შორის შესუსტდა, ეს საზეიმო მსვლელო-ბა ემბაზის ირგვლივ გარშემოვლამ შეცვალა². სწორედ ამიტომ, ემბაზის ირგვლივ გარშემოვლაზე მითითება არ დასტურდება ადრეულ ბერძნულ ხელნაწერებში და, შე-საბამისად, გიორგი მთაწმიდელის თარგმანშიც. უძველესი ამ მხრივ არის 1426 წლით დათარიღებული Sin.968 ხელნაწერი, სადაც კვითხულობთ (მოგვაქვს ე. ჭელიძის

1 იხ. Sin.12 (ფოტოპირი), 118v; Sin.66 (ფოტოპირი), 11v.

2 იხ. Н. Красносельцев, Сведения..., Казань, 1885, стр. 100-101.

თარგმანი): „და აღილოს სასაკუმეველე და შთააგდოს სა-კუმეველი და აკურთხოს იგი და გარემოჰვლოს ემბაზსა სამგზის ამქუმელისა და ნათლისმღებელისა თანა, აკუმისო ჯუარისსახედ, გალობდეს რამ: „რაოდენთა ქრისტეს მიერ ნათელგილებიეს, ქრისტე შეგიმოსიეს...“¹.

კვიპრიანეს „კურთხევანში“ და Μικρὸν Εὐχολόγιον“-ში ზემოგანხილული საგალობლის შემდგომ სამოციქულო-სა და სახარების საკითხავები არის მოცემული. გიორგი მთაწმიდელის რედაქცია კი წმინდა წერილის საკითხავებს არ მიუთითებს. მაგრამ უნდა ვთქვათ, რომ უძველეს ბერ-ძნულ ხელნაწერებშიც არ ითვალისწინებენ ნათლისღების წეს-განგებაში წმინდა წერილის საკითხავებს. დასახელე-ბული ორი „კურთხევანის“ მიხედვით იკითხება პავლე მოციქულის ეპისტოლე რომაელთა მიმართ (6.3-11) და მათეს სახარება (28.16-20).

სახარების შემდგომ კვიპრიანესთან მოცემულია ტიპიკონური შენიშვნა, რომელიც შემდეგი სახისაა: „მდღელმან შეგვწყალები და ჩამოილოცავს“. ესე იგი, კვიპრიანეს „კურთხევანის“ მიხედვით, სახარების შემდგომ ითქმის მრჩობლი კვერქსი და აღესრულება განტევება. ბერძნულში კვერქსი და განტევება მითითებული არ არის, არამედ სახარებას პირდაპირ ებმის განბანის ლოც-ვა. კვიპრიანეს „კურთხევანი“ ამ შემთხვევაში გოარის გამოცემას თანხვდება, რადგან გოართანაც იმავე შინაარ-სის შენიშვნა გვაქვს. შდრ: „Εἶχτα ἔκτενης καὶ ἀπόλυσις“ („ამის შემდეგ კვერქსი და განტევება“)².

ნათელღებულთა განბანა

გიორგი მთაწმიდელის „კურთხევანის“ მიხედვით, ახ-ალნათელღებულთა განბანა ნათლობიდან მერვე დღეს აღესრულება. აქ განბანის ლოცვები ასეა დასათაურე-ბული: „ლოცვაჲ განბანასა ახალნათელღებულთასა და

1 იხ. დიდნი კურთხევანი, გვ. 139.

2 იხ. I. Goar, Εὐχολόγιον, p. 291.

კუნკულისა აღვასა მერვესა დღესა“. კვიპრიანესთან ამ სათაურის ნაცვლად შემდეგი ტიპიკონური შენიშვნა არის მოცემული: „ხოლო დღესა მეშუდესა კუალად მოიყუანონ ყრმა იგი ეკლესიად, სადაცა ნათელ-ილო და მღვდელი შემოჰქსნის სუდარსა მას, რომელი ჰმოსიეს, და სარტყელსა, და წარუკითხავს ლოცვასა ამას“. როგორც ვხედავთ, კვიპრიანესთან განბანა მეშვიდე დღეს არის მითითებული, მაგრამ უნდა ითქვას, რომ ამ მხრივ ბერძნული ხელნაწერებიც ხშირად სხვაობენ ერთმანეთისგან. მაგალითად, Sin.957 (IX-X სს.), Sin.959 (X ს.) და Sin.971 (XIII-XIV სს.) ხელნაწერები განბანას მერვე დღეს უჩვენებენ¹. მერვე დღეს (И во осмый день) სრულდება განბანა სლავური „კურთხევანის“ მიხედვითაც. ხოლო Sin.1036 (XII-XIII სს.)² ხელნაწერში და გოარის გამოცემაში³, კვიპრიანეს მსგავსად, მეშვიდე დღე არის მითითებული. რაც შეეხება Μικρόν Εὐχολόγιον-ს, აქ განბანის ლოცვების წინ არავითარი მითითება არ გვაქვს, მაგრამ ნათლისღების წეს-განგების დასასრულს მოცემულია შემდეგი „განწესება“: „მოხედე, მღვდელო, და ამცნე ძიძას ახალნათელღებულის დედითურთ, რომ არ აბანაონ იგი, არც პირი დაბანონ მეშვიდე დღემდე, მერვე დღეს კი განწმინდონ და განბანონ იგი და მისი ნაბანი გადაასხან ისეთ ადგილას, სადაც არავინ დადის - ან მღინარეში, ან ტაძრის სიწმინდეთსაცავეში (εἰς τὸ χανευτήριον τοῦ Ναοῦ)“. ამ „განწესების“ მიხედვით გამოდის, რომ ნათელღებულის განბანას ასრულებს არა მღვდელი, არამედ მისი მშობელი, ან ძიძა. ხოლო თავად განბანა კი მერვე დღეს სრულდება. განბანის ლოცვებთან დაკავშირებით მხოლოდ იმას შევნიშნავთ, რომ კვიპრიანესთან და ბერძნულში განბანის სამი ლოცვა არის მოცემული, გიორგისტან კი - ორი.

განბანის ლოცვების შემდგომ მოდის ტიპიკონური შენიშვნა, რომელიც განბანის პრაქტიკულ მხარეს ეხება. მოვიტანო სათანადო ტექსტებს:

1 იხ. А. Дмитриевский, Εὐχολόγια, стр. 4; стр. 54; стр. 253.
2 იქვე, გვ. 149.
3 იხ. I. Goar, Εὐχολόγιον, p. 303.

A. „და აღვადოს კუნკული და მოილოს წყალი და განბანეს პირნი მათნი და იტყოდის: **განათლებულხართ, განწმედელხართ, განბანილხართ სახელითა მამისაათა და ძისაათა და სულისა წმიდისაათა, ამენ.** და ესრეთ და-რამბანეს წყლითა პირი მისი და კელნი მისნი და სადაცა ეცხო წმიდაა მიპრონი, მოჰვადნეს, თუ ფაკელითა დაეზურნენ, და საბანი შეჰქსნეს და ნაბანი იგი წმიდასა ადგილსა დაასხას და მათ ულოცოს და განუტყვენეს“.

B. „შემოჰქსნას მას სარტყელი და კუნკული და რამცა ემოსოს, და ერთად შეჰკეცოს. და წუერებითა მისითა, სადაცა მირონი ეცხოს, წყალი დაასხას და მით განწმიდოს ყრმა იგი და ეტყოდეს: **განმართლებულხარ, განბანილხარ და შემდგომი.** მოილოს ახალი ღრუბელი და წყლითა მოსწმიდოს პირი მისი, თავით, მკერდითურთ და ყოველგან, და თქუას: **ნათელღებულხარ, განათლებულხარ, მირონცხებულხარ, განწმედელხარ, განბანილხარ სახელითა მამისაათა და ძისაათა და სულისა წმიდისაათა, აწ და მარადის და უკუნიითი უკუნისამდე, ამენ“.**

C. „Ὁ Ἱερεὺς λῦει τὸ ζωνάριον τοῦ παιδίου καὶ τὸ σάβανον [μυρόπανον] καὶ, ἐνώσας τὰς ἄκρας αὐτῶν, βρέχει μετὰ ὕδατος καθαροῦ αὐτὰς καὶ ραίνει τὸ παιδίον, λέγων· Ἐδικαιώθης, ἐφωτίσθης. Καὶ λαβὼν σπόγγον καὶ τὸν ἢ βάμβακα μεθ' ὕδατος, ἀποσπογγίζει τὸ πρὸσωπον αὐτοῦ, σὺν τῇ κεφαλῇ, καὶ τὸ στήθος καὶ τὰ λοιπά, λέγων· Ἐβαπτίσθης, ἐφωτίσθης, ἐμυρώθης, ἡγιασθής, ἀπελοίσθης εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ἀμήν“.

როგორც ვხედავთ, A-ს ტექსტი ნათელღებულის განბანას ერთგზის მიუთითებს, ხოლო B და C ტექსტები ორგზის, რაც გვაფიქრებინებს, რომ უკანასკნელ შემთხვევაში

საქმე გვაქვს ორი ტრადიციის შერწყმასთან. წინააღმდეგ შემთხვევაში, განბანაზე ორგზისი მითითება გაუგებარია. ერთი ტრადიციის მიხედვით, განბანა ხდებოდა ნათელღებულის სამოსით, რომელსაც წყალში ასველებდა მღვდელი, მეორეს მიხედვით კი – ახალი ღრუბლით. გვიანდელ ტექსტებში ეს ორი წესი ერთ ტიპიკონურ შენიშვნაში გაერთიანდა. რაც შეეხება განბანისას მღვდელმსახურის მიერ წარმოსატქმელ სიტყვებს, გიორგი მთაწმიდელთან შედარებით მოკლე ფორმულირება გვაქვს. კვიპრიანესთან და ბერძნულში A-ს ტექსტის სიტყვებს ემატება „ნათელღებულხარ“ და „მირონცხებულხარ“. B-ს ტექსტს აბოლოებს სიტყვები „აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე“. ეს დაბოლოება არ გვაქვს გიორგი მთაწმიდელთან და ბერძნულში, მაგრამ გვაქვს გოარის გამოცემაში¹.

ნათელღებულთა აღკვეცა

ნათლისღების წეს-განგება ბოლოვდება აღკვეცით, რაც ნათელღებულისათვის ჯვრის სახედ თმების მოკვეცას გულისხმობს. გიორგი მთაწმიდელის „კურთხევანში“ აღკვეცის მხოლოდ ერთი ლოცვაა მოცემული, კვიპრიანესთან და ბერძნულში კი – ორი. მცირედით სხვაობს ერთმანეთისაგან დასათურებანიც:

- A. „ლოცვაჲ პირველ აღკუეცასა ყრმისასა“.
- B. „ლოცვაჲ აღკუეცასა ყრმისასა“.
- C. „Εὐχὴ εἰς τριχοκουρίαν“.

ბერძნულში, როგორც ვხედავთ, ტერმინი „ყრმა“ არ გვხვდება. ორიგინალის ზუსტი თარგმანი ასეთია: „ლოცვა თმის მოკვეცისა“. შდრ. სლავური: „молитва на пострижение власов“.

ლოცვა „მეუფეო უფალო, ღმერთო ჩუენო...“

1) B. „თავი უმაღლეს-ყავ გუამისა“.

C. „κεφαλὴν μὲν ἐπὶ τῶν ὑψηλοτάτων θείῳ“.

საზვასმული სიტყვა არ არის ბერძნულში. ორიგინალის სიტყვასიტყვითი თარგმანი ასეთია: „რადგან თავი უმაღლესად დააწესე“. შდრ. სლავური: „главу убо на высочайшихъ положивый“.

2) B. „და საცნობელნი მრავალნი მიეც“.

C. „καὶ ἐν αὐτῇ τὰς πλείστας τῶν αἰσθησεῶν καθιέρωσας“.

კვიპრიანეს ტექსტი სცილდება ორიგინალს, რომლის თარგმანიც ასეთია: „და მასში უმრავლესნი საცნობელნი დასხენ“. შდრ. სლავური: „и въ ней множайшыя чувства водрузивый“. უნდა შევნიშნოთ, რომ მღვდ. აკაკი მეგრელიშვილის გამოცემაში ზემომოტანილი ფრაზის სანაცვლოდ გვაქვს: „და საცნობელი მიეც, და ნივთიერთა ამით წესითა დაადგინე“¹, რაც, ორიგინალის მიხედვით, ასევე არაზუსტია.

3) B. „ხოლო შეამკევ თმითა თავი ამისი“.

C. „ταῖς δὲ θριξὶ τῆν κεφαλὴν ὀροφῶσας“.

ბერძნულის ზუსტი თარგმანი ასეთია: „ხოლო დაფარე თმებით თავი“. შდრ. სლავური: „власы же главу покрыль еси“.

4) B. „რათა არა ავნებდეს ჰაერი“.

C. „πρὸς τὸ μὴ βλάπτεισθαι ταῖς μεταβολαῖς τῶν ἀέρων“.

კვიპრიანეს თარგმანი ამჯერადაც არაზუსტია. ორიგინალში ვკითხულობთ: „რათა არ ივნოს ჰაერთა ცვალებადობით“. შდრ. სლავური: „во еже не вреждатися преложеньми воздушными“.

5) B. „და ყოველი ნაწილი გუამისა ამის ოქროვნად აღმოამორჩე“.

C. „καὶ πάντα τὰ μέλη αὐτῷ χρησίμως ἐμψυτεύσας“.

1 ოს. მცირე კურთხევანი და სავედრებელი გალობანი, შემდგენელი მღვდელი აკაკი მეგრელიშვილი, თბ. 1998, გვ. 33.

ბერძნულში გვაქვს არა „გუამისა ამის“, არამედ - „მისი“ (αὐτοῦ). გარდა ამისა, მთარგმნელს, როგორც ჩანს, ბერძნული „χρησίμως“ („საჭიროდ“, „ჯეროვნად“) მნიშვნელობით გაუიგივებია გრაფიკულად მისივე მსგავსი სიტყვისათვის: „χρυσός“ („ოქრო“), რის შედეგადაც მივიღეთ გაუგებარი ფრაზა „ოქროვნად აღმოამორჩე“. ორიგინალის სიტყვასიტყვითი თარგმანი ასეთია: „და ყოველი ნაწილი მისი ჯეროვნად დანერგე“. შდრ. სლავური: „и вся уды его потребно насадибый“.

6) В. „შენ, მეუფეო, სიტყვსა მის საუნჯისაებრ პავლე მოციქულისა გუამცენ“.

С. „Αὐτός, Δέσποτα, ὁ δὴν τοῦ σκεῖνους τῆς ἐκλογῆς σου Παύλου τοῦ Ἀποστόλου ἐντειλάμενος ἡμῖν“.

მთარგმნელს, როგორც ჩანს, ბერძნული „ἡ ἐκλογή“ („რჩეული“) მნიშვნელობით გაუიგივებია ტერმინთან „ὁ λόγος“ („სიტყვა“), რაც, რა თქმა უნდა, არასწორია. ამ შემთხვევაში ორიგინალის ტექსტში საუბარია „რჩეულ ჭურზე“ („σκεῖνους ἐκλογῆς“), რომელიც, „საქმე მოციქულთას“ მიხედვით, არის პავლე მოციქული (იხ. საქ. 9.15). შესაბამისად, ზემომოტანილი ბერძნული ტექსტი ასე უნდა ითარგმნოს: „შენ, მეუფეო, რომელმან შენი რჩეული ჭურის, პავლე მოციქულის მიერ გვამცენ ჩვენ“. შდრ. სლავური: „самъ, владиго, сосудомъ избрания твоего Павломъ апостоломъ, заповедавый намъ“.

7) В. „და ესეცა აწ წინაშე შენსა მომავალი (სახელით) და პირველ აღმკუეცელი თავისა თვისსა თმისა, აკურთხე ესე და მიმქუმელიცა ამისი“.

С. „τὸν προσελθόντα δὸνλόν σου (τόνδε) ἀπαρχὴν ποιήσασθαι κείρασθαι τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, εὐλόγησον, ἄμα τῷ αὐτοῦ ἀναδόνχῳ“.

კვიპრიანეს ტექსტის ერთი ხარვეზი ის არის, რომ მთარგმნელს ბერძნული „ἡ ἀπαρχή“ („პირველნაყოფი“, „რჩეული ძღვენი“) გაუგია „პირველის“, „საწყისის“ (ἀρχή) მნიშვნელობით, ხოლო მეორე კი ის, რომ მისი მომდევნო „ποιήσασθαι“ საერთოდ გამოუტოვებია. ბერძნულის მართებული თარგმანი ასეთი იქნება: „მოსრული მონაა შენი, პირველნაყოფისა ქმნად აღკუეცასა თმასა თა-

ვისა თვისსასა, აკურთხე მიმქუმელითურთ თვისით“. შდრ. სლავური: „пришедшаго раба твоего (имярек) начатокъ сотворити стрищи власы главы своея, благослови вкупе съ его восприемникомъ“.

8) В. „და მოეც ამათ მარადის წურთა შჯულისა შენისა“.

С. „καὶ δὸς αὐτοῖς πάντα μελετᾶν ἐν τῷ νόμῳ σου“.

საზგასმული ბერძნული სიტყვის მნიშვნელობა არის „ყოველთა“, „ყველას“. შესაბამისად, ქართული თარგმანი ასე უნდა შესწორდეს: „და მოეც ამათ ყოველთა წურთა შჯულისა შენისა“. შდრ. სლავური: „и даждь имъ всемъ поучатисявъ законе твоёмъ“.

9) В. „და ქმნა კეთილთა საქმეთა“.

С. „καὶ εὐάρεστὰ σοι πράττειν“.

კვიპრიანეს თარგმანი ამ შემთხვევაშიც არაადეკვატურია. ორიგინალში ვკითხულობთ: „და სათნოთა შენთა ქმნად“. შდრ. სლავური: „и благоугодная тебе делати“.

10) В. „...და შენდა დიდებასა აღვაგლენთ, თანადაუსაბამოთ მამით შენით და ყოვლადწმიდით, სახიერით და ცხოველსმყოფელით სულით შენითურთ, აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამენ“.

С. „...καὶ σοὶ τὴν δόξαν ἀναπέμπομεν, τῷ Πατρὶ καὶ τῷ Υἱῷ καὶ τῷ Ἁγίῳ Πνεύματι, νῦν καὶ ἀεὶ καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ὁ Χορός Ἀμήν“.

ბერძნულში ასამალღებელი ერთარსება სამება ღმერთს მიემართება, რაც, ლოცვის საერთო კონტექსტიდან გამომდინარე, უფრო მართებულია. შდრ. სლავური: „...и тебе славу возсылаемъ Отцу и Сыну и святому Духу, ныне и присно и во веки вековъ. Ликъ: Аминь“.

როგორც დავინახეთ, დასახელებული ლოცვა საკმაოდ ბევრ ხარვეზს შეიცავს, რის გამოც მიგვაჩნია, რომ იგი ამოღებულ უნდა იქნას საღვთისმსახურო პრაქტიკიდან და მის ნაცვლად დაწესდეს ორიგინალთან უფრო მისადაგებული თარგმანი. მაგალითისათვის წარმოვადგენთ განსახილველი ლოცვის ჩვენეულ თარგმანს, ზემოაღნიშნული შესწორებების გათვალისწინებით:

„მეუფეო უფალო, ღმერთო ჩუენო, რომელმან სატე-

ბითა შენითა პატივ-ეც კაცსა, სულისაგან სიტყვერისა და სხეულისა კეთილშეუენიერად აღაგე იგი. რამეთუ გუამი წადიერებით ამსახურე (ἐξυπαρξῆσαι) სიტყვერსა სულსა, თავი უმაღლესად დასდევ და მას შინა საცნობელნი მრავალნი დასხენ, არა დამაყენებელნი ურთიერთას. ხოლო თმითა თავი დაჰფარე, არა ვნებად ცვალებითა ჰაერისაათა, და ყოველნი ნაწილნი მისნი ჯეროვნად დაჰნერგენ, რამათა ყოვლითურთ გმადლობდეს შენ, ხელოვანსა ხუროთმოძღვარსა. შენ, მეუფეო, რომელმან ჭურისა რჩეულისა მიერ შენისა პავლე მოციქულისა გუამცნენ ჩუენ ყოვლისავე სადიდებელად შენდა ქმნად, მოსრული მონაა შენი პირველნაყოფისა ქმნად მოკვეცასა თმასა თავისა თვისისასა აკურთხე მიმქუმელითურთ თვისით და მოეც ამათ ყოველთა წურთად სჯულსა შინა შენსა და ქმნად სათნოთა შენთა“.

თმის მოკვეცის ლოცვებს მოსდევს ტიპიკონური შენიშვნა თმის მოკვეცის შესახებ და მოკვეცისას სათქმელი სამღვდელო სიტყვები. მოვიტანთ სათანადო ტექსტებს:

A. „და აღიღოს საპარსველი და მოჰკუეცოს ჯუარისსახედ და იტყოდის: მოიკუეცს მონაა ღმრთისაა (სახელით) თმათა თავისა თვისისათა, სახელითა მამისაათა და ძისაათა და სულისა წმიდისაათა, აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამენ“.

B. „და მოჰკუეცოს ყრმასა მას ჯუარისსახედ და თქუას: მოიკუეცს მონაა ესე ღმრთისაა (სახელით) სახელითა მამისაათა და ძისაათა და სულისა წმიდისაათა, აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე“.

C. „Ὁ Ἱερεὺς κείρει τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς τοῦ παιδίου σταυροειδῶς, λέγων· Κείρεται ὁ δούλος τοῦ Θεοῦ (ὁ δεῖνα) τὴν κόμην τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ, εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς, καὶ τοῦ Υἱοῦ, καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος. Ὁ Χορὸς· Ἀμήν“.

გიორგი მთაწმიდელის „კურთხევანში“ ნათლისღების წეს-განგება სრულდება ლოცვით „შენ გვედრებით, უფალო...“. ამის შემდეგ მხოლოდ ეს არის ნათქვამი: - „და ჯუარი დასწეროს და განუტეოს“. კვიპრიანესთან, ბერძნულში და სლავურში კი ზემორე ლოცვებს მოსდევს მრჩობლი კვერექსი. კვიპრიანესთან კვერექსს წინ უძღვის

შემდეგი ტიპიკონური შენიშვნა: „მოივსენოს მიმქუმელი იგი, რომელ არს სუნა, და თქუას“. ბერძნულში ეს შენიშვნა არ არის, მაგრამ არის გოარის გამოცემაში. შდრ: „Ἐρχετα μνημοσύνη τῶν ἀναδόχου“¹ („მერმე მოივსენოს ამქუმელი“).

კვერექსს, წესისამებრ, მოსდევს ასამაღლებელი („რამეთუ მოწყალე და კაცთმოყუარე ღმერთი ხარ...“), რომელიც ერთი და იგივეა ქართულ და ბერძნულ ტექსტებში. კვიპრიანესთან ამ ასამაღლებლით სრულდება ნათლისღების წეს-განგება. განტეგების შესახებ მითითება არ გვაქვს, მაშინ როცა გოარის გამოცემაში ვკითხულობთ: „Καὶ γίνετα, ὡς ἔθις, ἀπὸ λυσι“². „Μικρὸν Ἐὐχολόγιον“-ში კი მოცემულია თვით განტეგების თანმიმდევრობა სრული სახით. მოვიტანთ სათანადო ტექსტის თარგმანს:

„ამისა შემდგომად განტეგება ნათლისღებისა ესრეთ განგებულად:

მღვდელი: დიდება შენდა, ღმერთო, სასოებაო ჩუენო, დიდება შენდა.

ღიაკონი: დიდება მამასა და ძესა და წმიდასა სულსა, აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამენ. უფალო შეგვწყალენ (3-გზის), მამაო წმიდაო, გუაკურთხენ.

მღვდელი: რომელმან იორდანესა შინა იოვანესაგან ნათლისღება მიიღო ჩუენისა ცხორებისათვის, ქრისტემან, ჭეშმარიტმან ღმერთმან ჩუენმან, მეოხებითა ყოვლადუხრწნელისა და ყოვლადუბიწოასა წმიდისა დედისა თვისაათა, პატრონისა, დიდებულისა წინააღმარებელისა, წინამორბედისა და ნათლისმცემელისა იოანესითა, წმიდათა დიდებულთა და ყოვლადქებულთა მოციქულთა (წმიდისა, რომლის სახელიც მიიღო ყრმამ), და ყოველთა წმიდათა, შეგვწყალენ და გუაცხოვენ ჩუენ, ვითარცა სახიერ არს და კაცთმოყუარე.

ლოცვითა წმიდათა მამათა ჩუენთაათა, უფალო იესუ ქრისტე, ღმერთო ჩუენო, შეგვწყალენ ჩუენ.

გუნდი: ამენ“.

1 იქვე, გვ. 307.

2 იხ. I. Goar, Ἐὐχολόγιον, p. 307.

ნათლისღების წეს-განგებებს კი ბერძნულში ასრულებს შემდეგი ტიპიკონური შენიშვნა: „ესრეთ წარვლენ ახალ-მონათლს მიმქუმელითურთ თუსით სახლსა შინა ახალმონათლსასა, ყოველთა ეპყრან სანთელნი და გალობდენ გზასა ზედა: „რაოდენთა ქრისტეს მიერ...“, ანუ „ყოვლისა სოფლისა დიდებასა...“.

დასკვნები

წარმოდგენილი განხილვის საფუძველზე შეიძლება დავასკვნათ, რომ

1. ნათლისღების წეს-განგების ტექსტის გიორგი მთაწმიდელისეული რედაქცია ორიგინალთან ზედმიწევნით თანხვედრ ტექსტს წარმოადგენს, მაგრამ, ამავე დროს იგი ასახავს XI საუკუნის საღვთისმსახურო პრაქტიკას და არ ითვალისწინებს იმ ცვლილებებს, რომლებიც შემდგომ საუკუნეებში აღნიშნული წეს-განგების ტექსტმა განიცადა სხვადასხვა ასამაღლებლების, ლოცვებისა თუ წმინდა წერილის საკითხავების დამატების სახით.

2. კვიპრიანე სამთავნელის რედაქცია ნათლისღების წეს-განგების ტექსტის ევოლუციის ბოლო ეტაპს წარმოადგენს, რასაც ბერძნულ და სლავურ ტექსტებთან მისი სტრუქტურული თანხვედრა ადასტურებს. მაგრამ, ამავე დროს, იგი აღსავსეა აურაცხელი, ხშირად ნონსენსური, ხარვეზით, რაც დაუყოვნებლივ შესწორებას მოითხოვს.

3. ნათლისღების წეს-განგების ბერძნული ტექსტი რიგ შემთხვევებში ითვალისწინებს არა მხოლოდ გვიანდელი, არამედ ადრეული ხელნაწერების მონაცემებსაც. ამავე დროს, მას ახასიათებს ზედმიწევნითი საღვთისმსახურო გამართულობა, რაც მღვდლის, დიაკვნისა თუ მგალობელთა მიერ წარმოსათქმელი სიტყვების ზუსტ მითითებაში მდგომარეობს. ეს ყოველივე კი ჩვენი ეპოქის რედაქტორთა ნამუშავეს უნდა წარმოადგენდეს.

4. სამომავლოდ, ქართულ ეკლესიაში მსხურებისათვის სასურველია შედგეს ნათლისღების წეს-განგების ახალი რედაქცია, რომელშიც შეიძლებისდაგვარად სრულად იქნება გათვალისწინებული ქართულ და ბერძნულ ხელნაწერ თუ ბეჭდურ კურთხევანთა მონაცემები.

ნაშრომში გამოყენებული ლიტერატურა

- დიდნი კურთხევანი, გამოსაცემად მოამზადა, გამოკვლევა და სქოლიოები დაურთო ედიშერ ჭელიძემ, I, თბ. 2002.
- დიდნი კურთხევანი, I, „ახალი ივირონი“, თბ. 2006 წ.
- პროტოპრესვიტერი მიქაელ პომაზანსკი, დოგმატური ღვთისმეტყველება, თბ. 2004 წ.
- მცირე კურთხევანი და სავედრებელი გალობანი, შემდგენელი: მღვდელი აკაკი მეგრელიშვილი, თბ. 1998 წ.
- კ. კეკელიძე, ძველი ქართული ლიტერატურის ისტორია, I, თბ. 1980 წ.
- პეტრე იბერი (ფსევდო-დიონისე არეოპაგელი), შრომები, ეფრემ მცირის თარგმანი, გამოსცა, გამოკვლევა და ლექსიკონი დაურთო სამსონ ენუქაშვილმა, თბ. 1961 წ.
- ქართულ ხელნაწერთა აღწერილობა, სინური კოლექცია, ნაკვ. III, შეადგინეს და დასაბუქდად მოამზადეს: რ. გვარამია, ელ. მეტრეველმა, ც. ჭანკიევმა, ლ. ხევსურიანმა, ლ. ჯღამაიამ, თბ. 1987 წ.
- მცირე კურთხევანი, თბ. 1998 წ.
- ე. კოჭლამაზაშვილი, დიდი სინური კურთხევანის რედაქციული თავისებურებანი, თბ. 2002 წ.
- ზ. სარჯველაძე, ძველი ქართული ენის სიტყვის კონა, თბ. 2001 წ.
- ე. ჭელიძე, „ცხოვნების აღმოცენება“, საეკლესიო სიწმინდენი, თბ. 2004 წ.
- Тертулиан, О крещении, <http://www.biblicalstudies.ru/>

[Lib/Father2/Tertulian2.html](http://www.biblicalstudies.ru/Lib/Father2/Tertulian2.html).

- К. Кекелидзе, Литургические грузинские памятники в отечественных книгохранилищах и их научное значение, Тифлис. 1908.
- св. Ипполит Римский, Апостольское предание <http://www.biblicalstudies.ru/Lib/Father3/Hyppolitus3.html>.
- Михаил Арранц SJ, Избранные Сочинения по Литургии, Том I, Таинства Византийского Евхология, Рим-Москва 2003.
- Михаил Арранц SJ, Избранные сочинения по литургии, Том III, Евхология Константинополя в начале XI века и Песенное Последование по требнику митрополита Киприана, Рим-Москва 2003.
- А. Дмитриевский, Богослужение в русской церкви в XVI веке, Казань, 1884 г.
- Требник въ двухъ частяхъ. Часть первая. Москва. Московская Патриархия, 1906 г.
- А. Дмитриевский, Описание литургическихъ рукописей, хранящихся въ библиотекахъ православнаго востока, Том II, *Εὐχολόγια*, Киев, 1902 г.
- Н. Красносельцев, Сведения о некоторых литургическихъ рукописяхъ Ватиканской библиотеки... Казань, 1885 г.
- Проф. Архим. Киприан (Керн), Евхаристия, М. 2001г.
- I. Goar, *Εὐχολόγιον*, Sive Rituale Graecorum... Paris, 1647.
- *Patrologiae Graeca, cursus completus, accurate et denuo recognoscente J. P. Migne, Turnhout (Belgium), t. 33.*
- * *Μικρὸν Εὐχολόγιον ἢ Ἀγιασματάριον, Ἐκδοσις τῆς Ἀποστολικῆς Διακονίας τῆς Ἐκκλησίας τῆς Ἑλλάδος, Ἐκδοσις ΙΣΤ΄ 2004.*
- St. Cyril of Jerusalem's Lectures on the Christian Sacraments, The procatechesis and the five mistagogical cateche-

ხელნაწერები

Sin.12 (ფოტოპირი)

Sin.66 (ფოტოპირი)

ლოცვამ ნათლისმღებელთა ზედა

ღმერთო დიდო, რომელმან ასწავე კაცთა მეცნიერე-
ბამ და გამოიყვანენ ბნელისაგან ნათლად და განანათლე²
ნათლითა მაგით მეცნიერებისაჲთა, რომლისა კუალსა³
დგებიან სიტყუასა კრძალულებისასა, რაჲთა იყვენ შემ-
ძლებელ შეწყნარე(A 103v)ბად ზეცისათა მათ ნიჭთა, გა-
ნანლებითა სულისა წმიდისაჲთა, მადლითა და კაცთმოყუ-
არებითა ქრისტეს⁴ შენისაჲთა, რამეთუ შენი არს სუფევამ,
ძალი და დიდებამ მამისა და ძისა და სულისა წმიდისა,
აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამენ.

ლოცვამ კათაკუმეველთა ზედა

უფალო, ღმერთო ჩუენო, სასოო ყოველთაო, რომელნი
ჰვადიან სახელსა შენსა წმიდასა. გამოაჩინე პირი შენი
მონათა შენთა ზედა კათაკუმეველთა და განწმიდენ იგინი
ჭეშმარიტებითა შენითა, განანათლენ და სრულ-ყვენ სახ-
ელითა იესუ ქრისტესს, მხოლოდმოზილისა ძისა შენისაჲ-
თა, რომელი დასდევ სალხინებელად ყოველთა წარმართ-
თა. სარწმუნოებით მეორედ შევენ იგინი და განანლებითა
მადლისა შენისაჲთა განათლებამ მათდა წმიდითა საიდ-
უმლოჲთა შენითა და დიდებითა სახარებისა⁵ (A 104r)
ქრისტეს⁶ შენისაჲთა. რაჲთა იგინიცა⁷ თანა-შეერთენ წმი-
დასა სამწყსოსა შენსა და ჩუენ თანა აღიდებდენ ყოგ-

1 დანართის სახით წარმოვადგენთ სინურ ხელნაწერებში დაცულ ნათლისღების წეს-განგების უძველესი ქართული რედაქციის ტექსტს. ტექსტის დასადგენად გამოვიყენეთ ორი ხელნაწერი: Sin. 12 (X ს.) და Sin. 66 (X ს.). სქოლიოებში ისინი, შესაბამისად, A და B ლიტერებით არის აღნიშნული.

2 განა A
3 კუალს A
4 ქრისტე A
5 სახარებითა A
6 ქრისტე A
7 იგინიცა A

ლადატიოსანსა და დიდებულსა და წმიდასა სახელსა შენსა, მამასა და ძესა და წმიდასა სულსა, აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამენ.

ესრეთ ჯერ-არს ყოფად, რომელნი მოვიდოდნან¹ წმიდასა ნათლისღებასა:

უკუეთუ იყოს შვილ ქრისტიანისაჲ, ყრმაჲ გინა მწვსი, დაიწეროს სახელი მისი და მღვდელმან უბრძანოს მარჯუენისა მუკლისა მოდრეკაჲ დიდსა კარსა ეკლესიისასა აღმოსავალით, ჯუარი დასწეროს და თქუას ესრეთ²:

აღიბეჭდვის სახელითა მამისაჲთა და ძისაჲთა და სულისა წმიდისაჲთა.

უკუეთუ იყოს წარმართი, გინა ყრმაჲ გინა მწვსი, უბრძანოს მღვდელმან მუკლისა მოდრეკაჲ და კარსა (A 104v) ეკლესიისასა აღმოსავალით, ჯუარი დასწეროს ცერითა მარჯუენითა დუმილით და ამისა შემდგომად კელი დასდვას თავსა ზედა მისსა და ესე ლოცვაჲ წართქუას:

კურთხეულ ხარ შენ, ღმერთი და მამაჲ უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი, რომელმან ყოველთაგან თესლთა გამოირჩიე ესე, მოგებული მოშურნედ კეთილთაგან საქმეთა შენთა. უფალო, მოსრული ესე მონაჲ შენი წმიდასა კათოლიკე ეკლესიასა შენსა აკურთხე და დაიცევ და განანათლენ თუაღნი მისნი გულისკმისყოფად სასწაულთა შენთა. შეპრაცხე ესე კათაკუმეველთა თანა ერისა შენისათა, რაჲთა ჟამსა შეწყნარებისასა ღირს იქმნეს საბანელსა მას მეორედ შობისასა და შეიმოსოს უხრწნელეჲთა.

აქამდე თქუას მღვდელმან, (A 105r) რამეთუ არა არს ჩუეულეჲთა მიცემად დიდებისა და კათაკუმეველად შეერაცხების კათაკუმეველი იგი.

შემდგომად ლოცვისა აღადგინოს იგი მღვდელმან და მიყვანოს, სადა-იგი აღიწერებიან სახელნი კათაკუმეველთანი და დაწეროს სახელი მისი და მოუდრიკოს მუკლი მარჯუენს³ მისი აღმოსავალით და ჯუარი დასწეროს და თქუას:

სახელითა მამისაჲთა და ძისაჲთა და სულისა წმიდი-

- 1 მოვიდოდნ A
- 2 ესრეთ A
- 3 მარჯუენე A

სადათა.

და შემდგომად ჯურის დაწერისა მათ ზედა, ესე ლოცვაჲ წართქუას:

შენ, უფალო, მაცხოვარებაჲ მოავლინე სოფლად, რაჲთა აღავსოს ქუეყანაჲ ცნობად ღმრთეებისა¹ შენისა და განდევნად² მკდომი ცხორებისათჳს კაცთაჲსა. შენ იჯსენ მონაჲ ესე შენი ბოროტისაგან³, განანათლე და უძელუ ამას სიწმიდესა (A 105v) მადლითა ქრისტეს⁴ შენისაჲთა და ნუ ჰპოებნ მკდომი ამის თანა. რომელი უხილავთა ჰხედავ და დაფარულნი იცნი, მხოლოო მკურნალო თჳსთა დაბადებულთაო და მკსნელო ნათესავისა კაცთაჲსაო. რამეთუ შენ ხარ ღმერთი ჩუენი და შენი არს დიდებაჲ მამისა და ძისა და წმიდისა სულისა, აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამენ.

ამისა შემდგომად აღადგინოს⁵ იგი ფერვდაწყობით, დაჰბეროს პირსა მისსა და ორნივე ხელნი მისნი ზეაჰყრობად სცნეს შეწყობით, შეჰბეროს პირსა მისსა და ესე ლოცვაჲ წართქუას:

გხადით შენ, უფალო, ყოვლისამყრობელო, უფალსა ჩუენსა იესუ ქრისტესა, ყოველსა ზედა ძალსა მტერისასა. განიხილე გული მონისა შენისაჲ, რომელი-ესე მოუკდა წმიდასა შენსა ნათლისღებასა და უკუეთუ არს ამას თანა გული უკეთური ურწმუნობისაჲ (A 106r) დადგრომილი, გინა წინააღმდგომი ძალი, ამხილე მას და განდევნე, რაჲთა მიიღოს სული წმიდაჲ შენი განსანათლებელად და საცხორებელად.

ვამცნებ მე ყოველსა სულსა ბოროტსა და განდგომილსა უფლისა ღმრთისა და მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ ქრისტესსა: ევლტოდეთ და განეშორენით ყოველთაგან მორწმუნეთა, რომელთა ჰრწამს სახელი უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესი და ჰსურის მოღებად სული წმიდაჲ მისი.

უკუეთუ ერთი იყოს, გინა ორნი იყვნენ, ესთენ ოდენ

- 1 ღთებისა A
- 2 განდევნებად A
- 3 ბოროტისაგ ~ A
- 4 ქე A
- 5 + აღადგინ~ს A

თქუას მღდელმან ლოცვამ ესე და კუალად შეპბეროს და წართქუას ნეშტი ლოცვისამ: „რამეთუ არა სიმართლისა და ღირსებისა სასოებითა გაფუცებ შენ...“, უკუეთუ იყოს მწვსი და ყრმანიცა მრავლად იყვნენ, შეპრთე ესე ლოცვამ:

რამეთუ სახელსა უფლისასა ვხადით შენ ზედა და (A 106v) გამცნებთ შენ, ნულარა დაიბუდებ, ნუცა შეეხები ვორცთა ამათთა. არამედ ევლტოდე და განეშორე და ნულარა მოიქცევი. გაფუცებ შენ, სულო ბოროტო და არაწმიდაო, სახელსა უფლისასა, რომელმან ქმნა ნიშები და სასწაულები ჰურიასტანს, გალილევას და წიად იორდანესა, რომელმან ბრმასა თუალნი აუხილნა, კეთროვანი განწმიდა და მკელობელნი ავლინნა, განბოკლებული განკურნა, რომელმან ათრვამეტისა წლისა დედაკაცი წიდოვანი განწმიდა და ლაზარე ოთხისა დღისამ მკუდრეთით აღადგინა და ქურივისამ მის ძმ ცოცხალი წარუდგინა და შესაკრებლის მთავრისამ მის ასული განაცოცხლა და პირველი სასწაული კანას გალილეამსასა (A 107r) – წყალი ღვინოდ გარდააქცია, რომელმან ხუთითა პურითა ხუთათასნი განაძლნა და შვდითა პურითა – ოთხათასნი, რომელსა შუენის დიდებამ, აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამენ.

და კუალად შეპბეროს და თქუას:

იხილე, სულო ბოროტო და არაწმიდაო, რომლითა სახელითა გაფუცებ შენ. გაფუცებ შენ სახელითა უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტეს ნაზარეველისამათა, რომელმან ლეგონი ეშმაკთამ¹ განდევნა და კოლტსა მას² ღორთასა მიავლინა; რომელმან ახლისპიროვანი იგი განკურნა და რომელსა-იგი ველი განვმელ ედგა, განკურნა დღესა შაბათსა; რომელმან შეპრისხა³ ვურეგებასა და სიდედრი პეტრესი განკურნა; რომელი ვიდოდა ლელვათა ზედა ზღვსათა, ვითარცა (A 107v) ვმელსა ქუეყანასა; რომელმან პეტრეს ველი მისცა და დანთქმისაგან⁴ განარინა;

1 ეშმაკთა A
2 მა A
3 შეპრისხნა A
4 დანთქმისაგან A

რომელსა მოწაფენი მიმოიტაცებოდეს ლელვათაგან, შეპრისხნა ქართა და ზღვსა და დადუმნეს; რომელმან იცვალა ხატი დიდებით მთასა ზედა წინაშე მოწაფეთა მისთა და ეჩუენნეს მის თანა მოსე და ელია¹; რომელმან განრღუეულსა მას ათრვამეტისა წლისა მდებარესა უბრძანა და პრქუა მას: „აღდეგ, აღილე ცხედარი შენი და ვიდოდე“, განეშორენით და ივლტოდეთ², ყოველნო სულნო ბოროტნო და განდგომილნო.

წინა-უკუანა დღეთა სთქუა ფიცებამ ესე. დასასრულად ამისა ესე სთქუა: „რამეთუ არა სიმართლისა და ღირსებისა სასოებითა გაფუცებ შენ...“. ხოლო აღვსებასადა ნათელ-სცემდე, ესე ლოცვამ შეპრთე:

(A 108r) ვინ არს ღრუბელთა შინა, რომელი ესწოროს ღმერთსა, ანუ ვინ ემსგავსოს უფალსა ძეთაგან ღმერთისა, იგი თავადი უფლებს წყალთა ზედა ზღვსათა და ოხრამ ლელვათა მისთამ მან დააცხრვოს. მან თავადმან შეზღუდა ზღუამ ბჭეებითა, გან-რამ-ვიდოდა მუცლისაგან დედისა თვისსა და დადვა სამოსლად მისა³ (B 1r) და ნისლითა წარგრავნა იგი; შეზღუდა იგი მოქლონებითა და ბჭეებითა და⁴ პრქუა მას: „აქამომდე მოხვდე და არა გარდაპვდე, არამედ შენ ზედავე⁵ შეიმუსრნენ ლელვანი შენი“. და დადვა ქვამა საზღვრად საუკუნოდ და არა გარდაპვდეს⁶, რომელმან აღწყნა⁷ პეგმითა წყალნი და ცანი მტკავლითა და ყოველი ქუეყანამ ბრჭალითა⁸, რომელმან აღწონნა მთანი სას(A 108v)წორითა და ბორცუნი უდლითა. შიშუელ არს ჯოჯოხეთი წინაშე მისსა და არა არს საფარველ წარსაწყმედელისამ; ბრძანებითა მისითა მოაკუდინა ვეშაპი განდგომილი; ვინ-მე უკუე განფიცხნა წინაშე მისსა და დაუთმო? რომელმან დაარღვნა⁹

1 ელი A
2 ივლტოდეთ A
3 აქედან იწყება Sin.66
4 - B
5 ზედა (ზა) B
6 გარდაპვდეს გარდაპვდა ესე B
7 აწყნა B
8 ბჭალითა A
9 დააძუელნა B

მთანი და არა სცნეს; რომელმან დააძუელნა¹ იგინი რისხ-
ვითა; რომელმან შეარყიის ქუეყანამ საფუძველითურთ
თუსით და სუეტნი მისნი (B 7v) შეიძრნიან²; რომელმან
უბრძანის მზესა და არა აღმოვდის და ვარსკულავთა
დაჰბეჭდის; რომელმან გარდაართხნა ცანი³ მხოლომან
და ვიდოდა ზღუასა ზედა ვითარცა ვმელსა; რომელ-
მან შექმნა⁴ ვომნი და მთიები იგი მწუხრისა⁵ და ცის-
კრისა და საუნჯენი იგი სამხრისანი; რომელმან ქმნა
დიდ-დიდნი და⁶ გამოუკულეველნი დიდებულნი (A 109r)
და საკურველნი⁷, რომელთა⁸ არა არს რიცხუ⁹; რომელ-
მან აღრაცხის¹⁰ სიმრავლჳ ვარსკულავთა¹¹ და ყოველთავე
მათ სახელით უწესს; რომელმან აღმოიყვანის¹² ღრუბელნი
კიდითგან ქუეყანისა¹³ და ელვანი წჳმად¹⁴ გარდააქციე-
ნის¹⁵; რომელმან გამოიყვანის¹⁶ ქარნი საუნჯეთაგან თუს-
თა; რომელმან აღრაცხის¹⁷ ღრუბელნი სიბრძნითა თუ-
სითა¹⁸, და¹⁹ აღრაცხილ არიან წინაშე მისსა ცუარნიცა²⁰
წჳმისანი²¹; დააწყნარნის წყალნი ნეფსით თუსით²². რამეთუ
თავადსა ცხორებისა²³ და სიკუდილისა კელმწიფებაჲ აქუს,

- 1 დააძუელნის B
- 2 შეირყინიან B
- 3 გარდაართხნა ცანი] გარდაართხა ცაჲ A
- 4 შექმნა AB
- 5 მწუხრისა B
- 6 - B
- 7 საკურველნი B
- 8 რომელთა B
- 9 რიცხუ B
- 10 აღმოაცენის B
- 11 მსკვლთა B
- 12 აღმოიყვანის B
- 13 ქენისაათა B
- 14 წჳმად B
- 15 გარდააქციენის B
- 16 გამოიყვანის B
- 17 აღრაცხის B
- 18 - B
- 19 - A
- 20 ცუარნი B
- 21 წჳმისა B
- 22 თუსითა B
- 23 წყლებჲ Sin.66

შთაიყუანის ჯოჯოხეთად¹ და აღმოიყუანის, მოაკუდინის
და აცხოვნის, წყლის და განკურნის, გუემის და კულად
მოაგის, დასცის და ველითა მისითა განკურნის. რამეთუ
დიდ არს ძალი მარადის², ძლიერებასა მკლავისა მისისასა
ვინ-მე დაუდგეს, (A 109v) რამეთუ წამი სასწორისაჲ არს
ყოველი სოფელი წინაშე მისსა, რამეთუ არაგინ არს მი-
სებრ ძლიერ, რომელმან მოუწოდის წყალთა ზღუსათა და
მიჰფინის იგი პირსა ზედა ყოვლისა ქუეყანისასა; უფალი
ღმერთი, ყოვლისამპყრობელ არს სახელი მისი, რომელ-
მან მოხედის ქუეყანას და შეაძრწუნის იგი, შეახის მთა-
თა და კუმოდიან, შეიმოსა ნათელი, ვითარცა სამოსელი;
გარდაართხენ ცანი, ვითარცა კარავნი; დართუნ წყალთა
ზედა ზესენელნი მისნი; რომელმან დასხნა ღრუბელნი აღ-
სავალად თუსა და იქცევის იგი ფრთეთა ზედა ქართასა;
რომელმან შექმნა ანგელოზნი მისნი სულად და მსახურნი
მისნი ალად ცეცხლისა; რომელმან დაამტკიცა ქუეყანამდე.
უფსკრულნი ვითარცა სამოსელნი გარემოდებულ არიან
მისა, ზედა მთათა დადგეს წყალნი, სასტიკებითა შენითა
(A 110r) ივლტოდიან და ვმითა ქუხილისა შენისაათა შეძ-
რწუნდიან. ამაღლდიან - მთა იქმნიან, დამდაბლდიან -
ველ იქმნიან, ადგილსა მას, რომელსაცა დაამტკიცენ შენ
იგინი. საზღვარი დასდევ და არა⁴ გარდაჰვდენ, არცალა
მიიქციან დაფარვად ქუეყანისა. სიტყვთა უფლისაათა
ცანი დაემტკიცენს და სულითა პირისა მისისაათა ყოველი
ძალი მათი. შეჰკრებს იგი, ვითარცა თხიერთა, წყალთა
ზღუსათა, დასხამს საუნჯეთა უფსკრულთასა. გეშინოდენ
უფლისა ყოველსა ქუეყანასა და მისგან შეძრწუნდით
ყოველნი დამკვდრებულნი სოფლისანი, რამეთუ მან თქუა
და იქმნეს, თავადმან ბრძანა და დაეზადნეს, უფალმან
განაქარვის ზრახვამ წარმართთაჲ და შეურაცხ-ყვის
უფალმან ზრახვამ ერისაჲ და შეურაცხ-ყვის უფალმან
ზრახვანი მთავართანი. (A 110v) ხოლო ზრახვამ უფლისაჲ

- 1 ჯოჯოხეთა A
- 2 მღუს A
- 3 თუსა A
- 4 არაჲ A

უკუნიითი უკუნისამდე ჰგეის და გულისთქუამა გულისა მისისა – თესლითი თესლამდე.

მესამედ შეჰბეროს და თქუას:

რამეთუ არა სიმართლისა და ღირსებისა ჩემისა სასოებითა გაფუცებ შენ, არამედ სახელითა იესუ ქრისტეს ნაზარეტელისაათა, რამეთუ თავადი არს ღმერთი მხოლოდ და საშინელი და მისა მოდრკეს ყოველი მუხლი: ზეცისათანი და ქუეყანისათანი და ქუესკნელისათანი და ყოველმან ენამან აუგაროს მას. რამეთუ უფალი იესუ ქრისტე სადიდებელ არს ღმრთისა მამისა სულით წმიდითურთ, ამენ.

კუერექსი ნათლისცემისა

რაჟამს მოიყვანნენ¹ წმიდასა ნათლისცემასა, პირველად ესე კუერექსი წართქუას:

თაყუანის-ვცეთ, უფლისა მიმართ ვილოცოთ;

და მათოვს, რომელნი წმიდასა ნათლისცემასა (A 111r) განმზადებულ არიან ძმანი ჩუენნი და კაცობრივისაგან მეორედ შობასა და ვსნასა, მათოვს უფლისა მიმართ ვილოცოთ;

რამათა უფალმან ღმერთმან ჩუენმან დაამტკიცნეს ესენი სარწმუნოებასა და განაძლიერნეს, უფლისა მიმართ...;

განანათლნეს უფალმან ნათლითა მეცნიერებისაათა და ჭეშმარიტებისაათა, უფლისა მიმართ...;

რამათა ღირს-ყვნეს ესენი საბანელსა მას მეორედ შობისასა და გამოუცხადოს მათ სახარებამ ჭეშმარიტებისა, უფლისა მიმართ...;

და კუალად იშვნენ ესენი წყლითა და სულითა წმიდითა, უფლისა მიმართ ვილოცოთ;

რამათა მოჰმადლოს ამათ სული სარწმუნოებისა და შეჰრთნეს ესენი წმიდასა და გამორჩეულსა მისსა² სამწყსოსა, უფლისა მიმართ...;

და ღირს-ყვნეს ესენი ზეცისა სასუფეველსა მისსა, უფლისა მიმართ ვილოცოთ;

1 მოიყვანნენ A

2 მისა A

რამათა მოჰმადლოს ამათ სამოსელი უხრწნელები-სა საცნაურად ჭეშმარიტებისა (111vA) მოსატეველად ცოდვათა, უფლისა მიმართ...;

და მოსცეს ამათ ბუნებამ ფრთხილი, სარწმუნოებამ მტკიცე, რამათა დაემარხნენ მცნებანი მისნი და სამართალნი, უფლისა მიმართ...;

რამათა შეაერთნეს ესენი წმიდასა მისსა კათოლიკე ეკლესიასა მეუფემან საუკუნეთამან...;

და რომელთა მოუდრეკიან მუხლნი მათნი, რამათა აცხოვნნეს და შეიწყალნეს, უფლისა მიმართ...;

მდღელმან ესრეთ თქუას:

შენ, მოწყალეო ღმერთო, რომელმან ასწავე კაცთა მეცნიერებამ, რომელმან მოუწოდე ცნობად ჭეშმარიტებისა შენისა; შენ მოჰხედე მონათა შენთა კათაკუმეველთა, ასწავენ ამათ სიმართლენი შენნი, გულისხმა-უყავ შიში შენი და ღირს-ყვენ საბანელსა მას მეორედ შობისასა და შერთენ ესენი კათოლიკე ეკლესიასა შენსა. რამეთუ ღმერთი მოწყალე და კაცთმოყუარე ხარ და შენდა დიდებასა შევსწ(A 112r)ირავთ, მამისა და ძისა და წმიდისა სულისა, აწ და მარადის და უკუნიითი უკუნისამდე, ამენ.

ბ ლოცვამ კათაკუმეველთამ

უფალო, რომელთა-ესე მოუწოდე განწმედად, ღირს-ყვენ ჩინებასა შენსა, დაიცვენ ქუეშე სიყუარულსა შენსა, განამტკიცენ სიწმიდითა შენითა, დაიცვენ ესენი ყოვლისაგან ბოროტისა, დასამტკიცებელად ცხორებასა ქრისტე იესუმს მიერ უფლისა ჩუენისა, რომლისა თანა შენდა დიდებამ სულით წმიდითურთ, აწ და მარადის და უკუნიითი უკუნისამდე, ამენ.

და ოდეს ნათელ-სცემდეს, დაადგინნეს კათაკუმეველნი დასავალით, ველი მარჯუენს გართხმად სცეს და ათქუ-მიოს ესრეთ:

ვიჯმნი შენგან ეშმაკო;

შენგან და საქმეთა შენთაგან;

და ყოველთა მსახურებათა შენთაგან;

და ყოველთა (A 112v) ანგელოზთა შენთაგან;
და ყოველთა მანქანებათა შენთაგან;

უკუეთუ ჩჩული იყოს, მის წილ თქუას, რომელი-იგი
მამად დაუდგებოდის.

და ველები მოპყრობად სცეს ყოველთა და მოიქცენ
აღმოსავალად და თქუან:

შეუდგებით ქრისტესა.

და ყოველთა ერთობით თქუან წმიდაა სარწმუნოება.
დიაკონმან კუერექსი ყოს, მღდელმან ესე ლოცვაა
წართქუას:

მოუწოდე მონათა შენთა, უფალო, წმიდასა ნათლის-
ლებასა შენსა და ღირს-ყვენ ესენი დიდსა მადლსა შენ-
სა, განბანე ამათგან ძუელი იგი და განაახლენ ესენი
განათლებითა შენითა. აღავსენ ესენი წმიდითა¹ ძალი-
თა სულისა შენისაათა და მოიყვანენ ესენი შეერთებითა
ქრისტეს² შენისაათა, რომელმან განანათლენ დაბადებულ-
ნი და განკურნენ შემუსრვილნი და შეჭკრიბენ (A 113r)
განბნეულნი. რამეთუ შენი არს სუფევაა, ძალი და დიდე-
ბაა, მამისა და ძისა და წმიდისა სულისა³, აწ და მარადის
და უკუნითი უკუნისამდე, ამენ.

და გამოვიდენ მღდელნი და დიაკონნი და შეიმოსონ
სამოსელი სანათლაგი და დადგმად სცენ ნელსაცხებელი
ბაგესა ზედა სანათლომასასა.

დიაკონმან კუერექსი ყოს:

უფლისა მიმართ ვილოცოთ;

წინამდებარისა ამის ნელსაცხებლისათუს უფლისა
მიმართ ვილოცოთ;

რამათა აკურთხოს, განწმიდოს და აღავსოს ესე ყოვ-
ლითა მადლითა და სულითა წმიდითა, უფლისა მიმართ
ვილოცოთ;

რამათა გამოაჩინოს ესე განსაწმედელად სულთა და ვო-
რცთა, ბეჭდად უზაკუველად, უფლისა მიმართ ვილოცოთ;

1 + წმიდითა A
2 ქრისტე (ქე) A
3 სულისა A

ყოვლადწმიდაა, დიდებული...

მღდელმან ესე ლოცვაა წართქუას:

უფალო, ყოვლისამპყრობელო, სახიერო მაცხოვა-
რო, ქველისმოქმედო, მამაო (A 113v) მკსნელისა და
მაცხოვრისა ჩუენისა იესუ ქრისტესო, მხოლოდშობილისა
ძისა შენისაო, რომელი ვორციელ იქმნა ჩუენტუს ნეფსით
სათნობითა შენითა, რამათა ივსნას წყევისაგან სოფელი.
ვხადით დიდსა და ყოვლადღლიერსა სახელსა შენსა და
გევედრებით: გარდამოავლინე ზეცით ამათ ზედა სული
წმიდაა შენი და აკურთხენ ესენი ყოვლითა კურთხევითა
სულიერითა. და ყავ ესე საჭურველ ძლიერებისა ყოვლისა
მიმართ ველმწიფებისა მტერისა, სავსრად ყოვლისა წი-
ნააღმდგომისა¹ ძალისა, მკსნელად ყოვლისაგან სულისა
ბოროტისა და საცხორებელად სიწმიდედ, რამათა ექმნეს
მონათა შენთა, რომელნი-ესე მოვიდეს წმიდასა ამას სა-
ბანელსა², ძლიერება³ ცხორების, დასამტკიცებელად (A
114r) ღმრთისმსახურებისა, სიმტკიცე სარწმუნობისაა,
სასოებაა შეუძრველად სასუფეველსა ქრისტეს⁴ შენისასა,
რომლისა თანა შენდა დიდებაა სულით წმიდითურთ, აწ
და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამენ.

დიაკონმან კუერექსი ყოს წყალთა ზედა ესრეთ⁵

უფლისა მიმართ ვილოცოთ;

რამათა განწმიდნეს წინამდგომარენი⁶ ესე წყალნი მოქ-
მედებითა და დანერგვითა და მადლითა სულისა წმიდის-
აათა, უფლისა მიმართ ვილოცოთ;

რამათა მიიღონ ამათ კურთხევაა იგი იორდანისაა,
უფლისა მიმართ ვილოცოთ;

რამათა იყვენენ ესენი საკურნებელად სულთა და ვო-
რცთა, უფლისა მიმართ ვილოცოთ;

1 წინააღმდგომისა A
2 საბნელსა A
3 ძრეილება A
4 ქრისტე A
5 ესრეთ A
6 წინამდგომარენი A

რამათა გამოჩნდენ¹ ამათ მიერ განზანზინი ძედ ნათლისად ჭემმარტისა, უფლისა [მიმართ ვილოცოთ];

გუაცხოვნენ, შეგვწყალენ და გვცვენ, ღმერთო, შენ[ითა მადლითა];

ყოვლადწმიდაა...;

მღვდელმან ესე ლოცვამ წართქუას:

ღმერთო, მოწყალეო და შემწყნარებელო, რომელი გ(A 114v)ანიკითხავ გულსა და თირკუმელთა და იცნი დაფარულნი კაცთანი, რამეთუ არარაა არს დაფარულ წინაშე შენსა, უფალო, არამედ ყოველნი შიშუელ და ქედდადრეკილ არიან წინაშე შენსა. რომელმან უწყნი ჩემნიცა, ნუ შეურაცხ-მყოფ მე და ნუ გარემიქცევ პირსა შენსა ჩემგან, არამედ ავოცენ ცოდვანი ჩემნი, რომელმან უგულბელს-ჰყენი ცოდვანი კაცთანი, და მომაქციე მეცა სინანულად და განმზანე მწიკულევაანებაა ვორცთა ჩემთაა და შეგინებაა სულისაა, და ყოველი გუამი ჩემი განწმიდე ყოვლითურთ წმიდითა ძლიერებითა² სიტყვთა და სულიერითა მარჯუენითა შენითა. ნუკუე სხუათა აზნაურებასა უქადაგებ და მივსცემ კაცთმოყუარებითა შენითა და მე მონა ცოდვის გამოუცდელ ვიპოო. გამოხატე (A 115r) ქრისტე შენი ასოთა ამათთა, რომელნი-ესე³ განახლდებიან ჩემ მიერ და აღაშენენ⁴ ესენი საფუძველსა ზედა მოციქულთასა და წინაწარმეტყუელთასა და ნუ დაჰჰსნი, არამედ დაჰნერგენ ესენი ნერგად წმიდასა⁵ კათოლიკე ეკლესიასა შენსა, რომელი დიდებულ არს ცათა შინა და ქუეყანასა ზედა.

ესთენ ოდენ თქუას ესე ლოცვამ, რამეთუ⁶ (B 8r) არს არს ჩუეულეზამ მიცემად დიდებისა⁷. მერმე ესე ლოცვამ წყალთა⁸ ზედა წართქუას:

- 1 გამოჩნდეს A
- 2 ძრელებითა A
- 3 რომელ-ესე A
- 4 აღაშენენ
- 5 წა A
- 6 აქედან იწყება Sin. 66-ს მეორე ფრაგმენტი.
- 7 დბი⁷სა B
- 8 ყლთა B

უფალო, ღმერთო ყოვლისამპყრობელო, ყოველთა დაბადებულთა შემოქმედო, ხილულთა და არახილულთაო, რომელმან შეჰქმენ კაცი, ზღუამ¹ და ყოველი², რამ არს მას შინა. რომელმან შეჰკრიბენ წყალნი შესაკრებელსა ერთსა და დაჰჰვამ (A 115v) უფსკრული და დაჰბეჭდე მას საშინელითა და დიდებულითა სახელითა შენითა, რომელმან განაძლიერენ³ წყალნი ზესკნელ ცათანი, შენ დაამტკიცე ძალითა შენითა ზღუამ, შენ შეჰმუსრენ თავნი ვეშაპთანი წყალთა ზედა⁴, შენ საშინელ ხარ, უფალო, და ვინ-მე დაგიდგეს შენ წინაშე⁵, მოხედენ⁶ დაბადებულთა შენთა წყალსა ამას და მოეც ამათ (B 8v) მადლი გამოვსნისაა და კურთხევაა იორდანისაა.

შეჰბეროს წყალსა მას⁷ და თქუას ესრეთ⁸:

ივლტოდეთ⁹ ამისგან ყოველნი მზაკუვარნი დაბადებულნი, რამეთუ სახელსა შენსა, უფალო¹⁰, ვხადით, საკურველსა და დიდებულსა, რომელი საშინელ არს მტერთა მიმართ.

შთაჰბეროს წყალსა სამჯერ¹¹, დასწეროს ჯუარი ეზბა-ზსა¹² მას სამჯერ და თქუას ესრეთ¹³:

(A 116r) შეიმუსრნედ ნიშითა და სასწაულითა ჯუარისა შენისაათა ყოველნი ძალნი მვდომისანი, განგუემორნენ¹⁴ ჩუენგან უზილავნი და უჩინონი¹⁵ ეშმაკნი, ნუ დაიმაღვინ წყალსა ამას შინა ეშმაკი ბნელისაა, ნუცა შთაჰყევიბინ

- 1 ზღუამ B
- 2 ყოველივე B
- 3 განაცხოველენ B
- 4 შინა A
- 5 + და A
- 6 მოჰხედე A
- 7 ამას B
- 8 ესრეთ AB
- 9 ივლტოდეთ B
- 10 + უფალო B
- 11 + და B
- 12 ეზბაზსა B
- 13 ესრეთ AB
- 14 განგუემორნენ B
- 15 უჩინონი B

ნათლისმღებელსა ამას¹ სული ბოროტი, დამაბნელებელი გულისსიტყუათა და² აღმაშფოთებელი გონებისაჲ, არამედ შენ, უფალო ყოველთაო, (B 9r) გამოაჩინე წყალი ესე წყლად განსასუენებელად, წყლად სიწმიდისად და განწმედისად³ და განმათავისუფლებელად ჯორცთა და სულისა, განჯსნად კრულებასა, მოსატევებელად ცოდვათა, განმანათლებელად სულთა. რამეთუ სთქუ, უფალო: „განიბანენით, განიწმიდენით, განიშორეთ უკეთურებაჲ სულთაგან თქუენთა“. მოგუანიჭე⁴ შობაჲ წყლითა (A 116v) და⁵ სულითა. გამოჩინდი⁶ უფალო, წყალთა ამათ ზედა და გარდაცვალებ⁷ ესენი, რომელნი-ესე ნათელს-იღებენ ამას შინა, რამათა განიძარცონ ძუელი იგი კაცი, განხრწნადი, გულისთქუმთაებრ საცთურისათა და შეიმოსონ ახალი ესე განმაახლებელი, მსგავსად (B 9v) ხატისა შენისა, რომელმან⁸ დაჰბადენ ყოველნი. რამათა რომელნი-ესე თანანერგ გექმნეს სახელსა სიკუდილისა⁹ ქრისტე შენისასა ნათლისღებითა, ზიარ იქმნენ აღდგომასაცა და დაიმარხონ ნიჭი ესე სულისა წმიდისა¹⁰, აღორძინდენ თანანადებითა მადლისაჲთა და მოიღონ¹¹ გვრგვნი ზეცისა ჩინებისაჲ. თანა-შეერთნენ პირმშოთა თანა, რომელნი აღწერილ არიან ქრისტე¹² იესუმს მიერ უფლისა ჩუენისა, რომლისა თანა შენდა დიდებაჲ, (A 117r) სიმტკიცე სულით წმიდითურთ, აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამენ.

- 1 - B
- 2 - A
- 3 + და განწმედისად B
- 4 მოგუანიჭე] მოგანიჭე ჩუენ B
- 5 - B
- 6 გამოჩინდი B
- 7 გარდაცვალებ B
- 8 რომელ A
- 9 - A
- 10 + და B
- 11 მიიღონ B
- 12 ქრისტეს B

დაისხას¹ მღდელმან ნებსა ზედა² მარჯუენესა³ ნელსაცხებელი სამგზის ზეთისა⁴ და თითნი შეიკრიბნეს და შთაყოს ემბაზსა⁵ კელი მარჯუენე⁶, (B 10v) ჯუარი დასწეროს და თქუას ესრეთ⁷:

სახელითა მამისაჲთა და ძისაჲთა და სულისა წმიდისაჲთა.

და⁸ აიღოს ზეთი ბაგისაგან ემბაზისა⁹ და თქუას მღდელმან „აღელუა“ და ერი მიუგებდეს¹⁰ და მუჯლი დასდვას: „ჰმამ უფლისაჲ წყალთა ზედა“, და მეორედ თქუას მღდელმან „დიდება“. და¹¹ მაშინ მოიღოს მღდელმან ჭურჭელი, რომელსა შინა¹² დგეს ზეთი იგი და შთაასხას¹³ წყალსა მას¹⁴ ჯუარის სახედ, იტყოდის ესრეთ¹⁵:

სახელითა მამისაჲთა და ძისაჲთა და სულისა წმიდისაჲთა.

ამისა შემდგომად განძარცუნენ კათაკუმეველნი, (A 117v) სცხონ ზეთი დიაკონთა და იტყოდინ ესრეთ¹⁶:

ეცხების (სახელით უწოდინ, რამცა იყოს) სახელითა მამისაჲთა და ძისაჲთა და სულისა წმიდისაჲთა.

და შთაავლინოს¹⁷ ემბაზსა¹⁸ და ნათელ-სცენ თავ-ჩაყოფით სამგზის და¹⁹ იტყოდინ (B 10v) ესრეთ²⁰:

- 1 დაასხას B
- 2 - B
- 3 მარჯუენასა B
- 4 ზეთსა A
- 5 ემბასა B
- 6 მარჯუენაჲ B
- 7 ესრეთ A B;
- 8 - B
- 9 ემბაზისა B
- 10 მიუგებდეს B
- 11 - B
- 12 შიდა AB
- 13 შთასხას B
- 14 წყალსა მას] წყლსა ამას B
- 15 ესრეთ A
- 16 ესრეთ A
- 17 შთავლინოს B
- 18 ემბაზსა B
- 19 - B
- 20 ესრეთ A; + სრეთ B

ნათელს-იღებს სახელითა მამისაათა და¹ ძისაათა და სულისა წმიდისაათა.

და ჯუარი დასწეროს შუბლსა და აღმოიყვანოს² ემბა-ზისაგან³ და განხოცონ ახლითა ტილოთა ახალნათელ-ღებული იგი და მღდელმან სცხოს ნელსაცხებელი წმიდა და იტყოდის ესრეთ⁴:

ნელსაცხებელ განახლებულ⁵ არს სახელი შენი.

(სახელ-სდვას⁶ კათაკუმეველსა მას⁷) ეცხების სახელითა მამისაათა და ძისაათა და სულისა წმიდისაათა.

ესრე სახედ (A 118r) სცხოს⁸: შუბლსა, თუალთა⁹, ყურთა, ცხურთა, ყიასა, ორთავე ფერხთა ტერფთა, ორთავე ნებთა ხელისათა გულსა, ორთავე კართთა ფერჯისათა.

ღიაკონმან კუერეჟსი ყოს, მღდელმან ლოცვაჲ ესე¹⁰ წართქუას:

ღმერთო სახიერო¹¹, ყოვლისამპყრობელო, რომელმან მიეც სახატრელი (B 11r) განწმედაჲ წყლითა ამით¹² და შენმიერი სიწმიდლწ წმიდითა ამით¹³ ნელსაცხებელითა¹⁴ და ერთობაჲ ქრისტე შენისაჲ ზიარებითა სულისა წმიდისა შენისაათა¹⁵, დაიცვენ მონანი ესე¹⁶ შენნი სიწმიდითა, აღაორძინენ ახლად¹⁷ ჰასაკად, მამაკაცად სრულად, დაიფარენ ესენი¹⁸ ყოვლისაგან ბოროტისა, დაჰქსენ¹⁹

- 1 + და B
- 2 აღმოიყვანონ B
- 3 ემბაზისაგან B
- 4 ესრეთ AB
- 5 განახლებულ B
- 6 სხლსდვას B
- 7 კათაკუმეველსა მას] კათაკუმეველთა ამით B
- 8 ეცხოს B
- 9 თულთა A
- 10 ლოცვაჲ ესე] ესე ლოცვაჲ B
- 11 - A
- 12 მით B;
- 13 მით A
- 14 ნელსაცხებელითა A
- 15 ზიარებითა სულისა წმიდისა შენისაათა -A;
- 16 ეესე A
- 17 ახლად A
- 18 ესე A
- 19 დაჰქსენ B

ყოველი¹ შური და ზაკუეჲაჲ მვდომისაჲ და მოჰმადლე ამით სრული გამოხსნაჲ და შეიღებაჲ და ღირს-ყვენ² საუკუნეთა საშუებელთა შენთა³, მადლითა და წყალობითა და კაცთ(A 118v)მოყუარებითა ქრისტეს⁴ შენისაათა, რომლისა თანა კურთხეულ ხარ და დიდებულ ყოვლადწმიდით და ცხოელსმყოფელით⁵ სულითურთ, აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამენ.

ღიაკონმან: თავნი მოუდრიკენს⁶.

მღდელმან ლოცვაჲ (B 11r) ესე⁷ წართქუას:

უფალო, ღმერთო წმიდათა შენთაო, ყოველნი გუაკურთხენ, დაგვცვენ⁸, დაგვფარენ⁹ ქუეშე ფრთეთა¹⁰ მხოლოდშობილისა ძისა შენისაათა, უფლისა ჩუენისა იესუ ქრისტესთა¹¹. რამეთუ შენ ხარ ღმერთი ჩუენი, ღმერთი მოწყალლ და კაცთმოყუარლ და შენდა დიდებასა შევსწირავთ, მამისა და ძისა¹² და სულისა წმიდისა¹³, აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამენ.

აინთნენ კერეონნი და შევიდენ ეკლესიად და იტყოდინ ამას: „რომელთა-ეგე¹⁴ ქრისტეს მიერ¹⁵ ნათელ გიღებეს“, და საკურთხეველსა შეამთხვენენ¹⁶.

ღღესა მერვესა შემდგომად ზიარებისა წარმოადგინენს¹⁷ მონათლენი წინაშე საკურთხეველსა¹⁸. (A 119v) ღიაკონმან

- 1 ყოველი] ქე B
- 2 ღირს-ყვენ B
- 3 საშუებელთა შენთა] შენთა საშუებელთა B
- 4 ქე AB
- 5 და ცხოველსმყოფელით - A
- 6 მოუდრიკენს B
- 7 ლოცვაჲ ესე] ესე ლოცვაჲ B
- 8 დაგვცვენ B
- 9 დაგვფარენ B
- 10 ფრთეთა]ფერხთა შენთა B
- 11 ქესთა B; ქეასთა A
- 12 შენდა დიდებასა შევსწირავთ, მამისა და ძისა - A
- 13 სულისა წმიდისა] სულსა წმიდასა B
- 14 რელთა-ეგე B
- 15 მიე B
- 16 შეამთხვენენ B
- 17 წარმოადგინენს B
- 18 საკურთხეველისა B

კუერეჟსი ყოს. მღვდელმან ესე ლოცვამ წართქუას:

უფალო, ყოვლადწმიდაო, ღმერთო ყოვლისამპყრობელო, რომელმან მიჰმადლე მონათა შენთა და მხევალთა შენთა განწმედა და სიწმიდჳ¹ ცხოველსყოფელითა² (B 12r) და მარადის საჩინოთა ნათლისღებითა და შეაერთენ³ ესენი წმიდასა შენსა კათოლიკე ეკლესიასა სამოციქულოსა და ღირს-ყვენი მიღებად⁴ პატიოსნისა ვორცისა და სისხლისა შენისა⁵. დაიცვენ ესენი საფარველსა ფრთეთა შენთასა, განამტკიცენ ესენი ძალითა შენითა, წარუძღვე ჭეშმარიტებასა შენსა, დაამტკიცენ ესენი სარწმუნოებასა შენსა. დაიცვენ ამათი⁶ ცხორებად, განუმტკიცენ ამათნი სლვანი, მოჰმადლენ⁷ ამათ საცხორებელად თხოვანი, შეზღუდენ ესენი (A 119r) ყოვლისაგან წინააღმდეგომისა⁸ განზრახვათა. რაათა ყოველსა შინა სათნოდ შენდა დაადგრენ, მიემთხვნენ ზეცისასაცა შენსა სასუფეველსა და სანატრელისა ვმისა შენისა (B 12v) ისმინონ: „მოვედით კურთხეულნი მამისა ჩემისანი და დაიმკვდრეთ განმზადებული თქუენთჳს სასუფეველი სოფლის დაბადების წინა“. რამეთუ კურთხეულ არს⁹, წმიდა და დიდებულ ყოვლადპატიოსანი და დიდადშუენიერი¹⁰ სახელი მამისა და ძისა და წმიდისა სულისა¹¹, აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამენ.

- 1 სიწმიდჳ B
- 2 ცხოველსყოფელითა B
- 3 შეართენ B
- 4 მიმღებელად A;
- 5 პატიოსნისა ვორცისა და სისხლისა შენისა] პატიოსანსა ვორცსა და სისხლსა შენსა A;
- 6 ამათ B;
- 7 მოჰმადლე B;
- 8 აღმდეგომისა B;
- 9 + და B;
- 10 დიდადშუენიერი B
- 11 მამისა და ძისა და წმიდისა სულისა A

ლოცვამ მოდრეკილთამ

მოუდრეკიან¹, უფალო, თაენი მონათა და მხევალთა შენტანი, რომელნი კუალად იშენეს ემბაზისაგან² წიალთა საშოასა შობილნი ბნელთა და სენოანთაგან ვორცთა და განაახლენ აწ მეორედითა უმაღლესით³ შობითა, მადლითა სამგზის გურგუნო(B 13r)სნითა⁴ (A 120r) ყოვლადწმიდისა სულისაათა. დაიცვენ ესენი, გევედრებით⁵, უბიწონი და უგერშონი შეზღუდვითა კაცთმოყუარებითა⁶ შენითა მწირობისა⁷ ამის ცხორებისა, ჭეშმარიტითა სარწმუნოებითა და ღირსებისა⁸ ქცევითა. რაათა ღირს-იქმნენ მიმთხუევად დიდებისა შენისა⁹ ველითა მესამედ შობისაათა უზრწნელებისა ყუავილთა აღდგომისათა¹⁰, მიწვენად ნათელსა სამარადისოსა სოფელსა მას¹¹ ცხოველთასა, ყოველთა თანა წმიდათა. რამეთუ შენდა შუენის დიდებად და თაყუანისცემად მამისა და ძისა და წმიდისა სულისა¹², აწ და მარადის და უკუნითი უკუნისამდე, ამენ.

(B 13v) ამისა შემდგომად ალიყვანონ¹³ იგი საკურთხეველად და¹⁴ კუკული აჰვადოს და შეამთხვოს¹⁵ წმიდასა საკურთხეველსა და მიულოცოს, ვითარცა¹⁶ ჯერ-იყოს და განუტყენეს¹⁷.

- 1 მოუდრეკენ B
- 2 ენბაზისაგან B
- 3 უმაღლესითა B
- 4 გურგუნოსანითა B;
- 5 + დაიცვენ B
- 6 კაცთმოყუარებითა B
- 7 + შენისა B
- 8 + მოყუარებისა B
- 9 დიდებისა შენისა] დიდებასა შენსა B
- 10 ყუავილთა აღდგომისათა A
- 11 - B
- 12 მამისა და ძისა და წმიდისა სულისა A
- 13 აიყვანოს B
- 14 - B
- 15 შეამთხვნეს A
- 16 ეწ AB
- 17 განუტყოს B

წინასწარმეტყველი იონა

რედაქტორი:

ფილოლოგიის მეცნიერებათა და
თეოლოგიის დოქტორი
ელიშერ ჭელიძე

რეცენზენტი:

ფილოლოგიის მეცნიერებათა
დოქტორი **ნინო მელიქიშვილი**

ქრისტესშობამდელი ეპოქა, განსხვავებით ახალი აღთქმის ჟამისაგან, სულიერი სიბნელით მოცული დროებაა, სადაც ქვეყნიერების ერთ კუთხეში, მხოლოდ ერთი ერის წიაღში, გეოგრაფიულად შემოსაზღვრულ არეალში ანთია ეული სულიერი სანთელი, რომელიც ძველი აღთქმის წყვდიადს აცისკროვნებს. ეს სანთელი სინას მთაზე იუდეველი ერის მიერ მიღებული რჯულია. მაგრამ ერისთვის, როგორც ცოცხალი ორგანიზმისთვის, დამახასიათებელია ცვალებადობა, კარგიდან ცუდისკენ ან პირუკუ. ხშირად ხდება ისე, რომ ეს ერი გარშემომყოფი სახელმწიფოების ზეგავლენის ქვეშ ექცევა, ივიწყებს ღვთაებრივს და მთელი არსებით ცოდვას ეძლევა. სწორედ ასეთ დროს უზენაესი, გზასაცდენილთა გამოფხიზლების მიზნით, იმავე ხალხის წიაღიდან გამოარჩევს მოღვაწეებს, რომლებსაც განსაკუთრებულ მისიას, ერის სულიერ წინამძღვრობას განუწესებს. ასეთები არიან მსაჯულნი და წინასწარმეტყველები, თუმცა მსაჯულთა ფუნქცია ძირითადად პოლიტიკურ ელფერს ატარებს. ხშირ შემთხვევაში ესაა ადამიანთა კრებული, რომელიც ხმალმომარჯვებული უპირისპირდება მტერს ერის ფიზიკური გადარჩენისთვის. შესაბამისად, სულიერ ი მოვლენების სიღრმისეული ხედვის უნარს, ძველი აღთქმის ეპოქაში არსებული შესაძლებლობების გათვალისწინებით, მთელი სისავსით სწორედაც რომ წინასწარმეტყველებთან ვხვდებით, რომლებსაც ეს ფუნქცია ზეცამ დააკისრა.

სინას მთაზე რჩეული ერის მიერ რჯულის მიღებას განმმარტებლები თეოკრატიული წყობის დასაწყისს უწოდებენ (ხსენებული წყობილება მთელი ძველი აღთქმის მანძილზე, რჩეულობის დაკარგვამდე გრძელდებოდა). ძველი აღთქმის ცამეტსაუკუნოვანი თეოკრატიული მმართველობის პერიოდს მკვლევარნი ორ მონაკვეთად ყოფენ. პირველი რჯულის მიღებიდან მოყოლებული მწერალ წინასწარმეტყველთა გამოჩენამდე გაგრძელდა (XIII-IX სს.), ხოლო მეორე მონაკვეთს დასაბამი მითითებულმა წინას-

წარმეტყველებმა დაუდეს. ხსენებული დაყოფის მიზეზი ისაა, რომ იუდეველ ერს ჯერ თავად უნდა გაეცნობიერებინა ჭეშმარიტი თეოკრატიის არსი და მხოლოდ ამის შემდეგ ეწინააღმდეგა სულიერად სხვა ერებისთვის და გადარჩენის გზები განეცხადებინა მათ წინაშე. შესაბამისად, მითითებულ პირველ პერიოდში საჭიროება მოითხოვდა არა მესიანური მოძღვრების მთელი სისავსით გადმოშლას, არამედ რჩეული ხალხის მონოთეიზმსა და ზნეობრივი ცხოვრების წესში განმტკიცებას, რის გარეშეც თავად მესიანური იდეაც საფუძველს იქნებოდა მოკლებული. სწორედ ამით აიხსნება იუდეველი ეთნოსის წიაღში შობილი პირველი წინასწარმეტყველი მოსე, რომელმაც ძველალათქმისეული თეოკრატიის შინაარსი წმინდა წერილში აღწერა, მესიის შესახებ მხოლოდ მოკლე და ზოგადი ცნობებით რომ შემოიფარგლება. ყურადღების ძირითად ობიექტად მან ზნეობრივი, სამოქალაქო და საღვთისმსახურო რწმუნებანი აქცია სხვა ერებისგან განმხოლოებული ისრაელის რელიგიურ-ზნეობრივი განვითარების მიზეზით. იგივე გრძელდება მოსეს შემკვიდრის, ისუ ნავეს ძის, სამუელის, დავითისა და სოლომონის მმართველობისას. იმავე საბაბით წმინდა წერილის ადრეული პერიოდის წიგნებში, სადაც მხსნელის შესახებაა უწყება, თხრობა იაკობისგან ვარსკვლავის ამოცისკრების¹, იუდას ტომიდან გამოსული მთავრის², დავითის ტახტზე აღზევებული მე-

1 „ვხედავ მას, მაგრამ არა ახლა; ვუყურებ მას, მაგრამ არა ახლოდან. ამოდის ვარსკვლავი იაკობისგან და იმართება კვერთხი ისრაელისგან, მოწყლავს მოაბის მთავრებს და გაანადგურებს შეთის მთელს მოდგმას“. შდრ. ძვ. ქართ.: „უჩუენო მას და არა აწ; ვანატრო და არა მიეახლოს; აღმოვდეს ვარსკვლავი იაკობისგან და აღდგეს კაცი ისრაელისაგან და დასცნეს მთავარნი მოაბელთანი და წარმოსტყუენენეს ყოველნი ძენი სეირისნი“ (რიცხ. 24.17).

2 „არ წაერთმევა კვერთხი იუდას, არც არგანი ფერხთა შუიდან, ვიდრე არ მოვა მისი მფლობელი და ის იქნება იმედი ხალხთა“. შდრ. ძვ. ქართ.: „არა მოაკლდეს მთავარი იუდასგან და წინამძღუარი წყვლთაგან მისთა, ვიდრემდის მოვიდეს, რომლისა დამარხულ არს, და იგი არს მოლოდებამ წარმართთა“ (დაბ. 49.10).

ფის¹ სახით აღიწერება. ამიტომაც მითითებულ ეპოქაში მოღვაწე ადამიანები, რომელთა რაოდენობა საკმაოდ მრავალრიცხოვანია, არათუ ცალკეული საწინასწარმეტყველო მანუსკრიპტებით წარმოგვიდგებიან, არამედ საერთო იუდაური ისტორიის ცალკეულ მცირე მონაკვეთში ჰპოვებენ ასახვას (იგულისხმება მეფეთა წიგნები).

სამეფო ინსტიტუტის შემოღებამდე იუდეველი ერის მმართველებად, როგორც წესი, მღვდელმთავრები გვევლინებიან. ისინი საკუთარ თავში მეფის, მღვდლისა და წინასწარმეტყველის ფუნქციას აერთიანებდნენ. მა-

1 „როცა დრო მოვიდა და შენს მამა-პაპასთან განისვენებ, მე აღვადგენ შენ შემდგომად ნაშიერს, შენი საზარდულიდან გამომაგალს, და მეფობას განვუმტკიცებ. ის ააშენებს სახლს ჩემი სახელისთვის და მე განვამტკიცებ მისი მეფობის ტახტს სამარადისოდ. მე მამა ვიქნები მისთვის, ის კი შვილი იქნება ჩემთვის. თუ დააშავებს, გავწკებლავ კაცთა წესით და ვცემ ადამიანთა ჩვეულებით“. შდრ. ძვ. ქართ.: „და იყოს, რაჟამს აღესრულნენ დღენი შენნი და იძინო მამათა შენთა თანა, და აღვადგინო ნათესავისა შენისაგან, რომელი იყოს მუცლისაგან შენისა და განუმზადო მას დამტკიცებად მეფობა მისი. და მან აღაშენოს ტაძარი სახელისა ჩემისათჳს და აღვმართო საყდარი მისი უკუნიამდე ჟამთა. და ვიყო მე მისა მამა და იგი იყოს ჩემდა ძე. და უკუეთუ შემცოდოს მე, ვგუემო იგი კუერთხითა კაცთათა და განვსწავლო იგი ძეთა მიერ კაცთასა“ (2 მეფ. 7. 12-14). „მთელი დიდება მეფის ასულისა შიგნითაა; მოოქროვილია მისი სამოსი. მოქარგული კაბით მოჰყავთ იგი მეფესთან; მის უკან ქალწულნი, დობილნი მისნი, მოჰყავთ შენთან. მოჰყავთ სიხარულით და ღბინით, შედიან მეფის სრა-სასახლეში. შენს წინაპართა ადგილას იქნებიან ძენი შენნი; მათ დააყენებ მთავრებად მთელ დედაშიწაზე. გავისხენებ შენს სახელს თაობიდან თაობაში, ამიტომ ხალხები ხოტბას შეგასხამენ უკუნიით უკუნისამდე“. შდრ. ძვ. ქართ.: „ყოველი დიდებამ ასულისა მეუფებისაა შინაგან; ფესუედითა ოქროანიითა შემკულა და შემოსილ. მიართუენ მეუფესა ქალწულნი მისნი, და შემდგომად მისა, მოყუასნი მისნი მიერთუნენ მას. მიართუენ მას სიხარულითა და გალობითა და შეიყვანენ იგინი ტაძართა მეუფისათა. მამათა შენთა წილ იყვნენ შვილნი შენნი; დაადგინენ იგინი მთავრად ყოველსა ქუეყანასა ზედა. მოივსენონ სახელი შენი ყოველსა შორის თესლსა“ (ფს. 44. 14-18) და ა. შ.

გრამ დადგა ჟამი, როდესაც ისრაელმა მეფე მოითხოვა. ვითარება შეიცვალა და ამიერიდან ერის მართვა იერარქიის ორ წარმომადგენელს, მონარქსა და მღვდელმთავარს, განეკუთვნა. იუდეველი ერის ისტორია თვალნათლივ ადასტურებს, რომ ხშირ შემთხვევაში ადამიანური სისუსტეები ღვთის ნების წარმართვაში ხელს უშლიდა ხსენებული თანამდებობის პირებს და სამეფო და სამღვდელმთავარო ინსტიტუტი ვერ ამართლებდა მათზე დაკისრებულ იმედებს. ამიტომაც, საღვთო განგებით ასპარეზზე გამოჩნდნენ ახალი, გამორჩეული მდგომარეობის მქონე ადამიანები, რომლებსაც წინასწარმეტყველები ეწოდათ. ფრანგი ღვთისმეტყველი ფრიდრიხ რუჟემონი აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით ასეთ განმარტებას გვთავაზობს: „ეპოქის უბედურებამ უმაღლეს ნიშნულს მიაღწია და, ადამიანურად რომ ვთქვათ, სამეფლის გამოჩენის გარეშე ძღვევამოსილ ფილესტიმელთაგან დათრგუნული იუდეველი ერი მალე რამდენიმე გასაცოდავებულ ტომად დაანაწევრდებოდა, რომლებსაც ვერანაირი ადამიანური თუ რელიგიური ზღუდე ვეღარ შეამაგრებდა და ეს ტომები წარმართთაგან განმასხვავებელ საკუთარ ერთადერთ თვისებას, რწმენას ერთი ღმერთის მიმართ, კერპთმსახურებაში გაცვლიდნენ. სამსონის ტრაგიკული ბედი ხალხის სულმოკლეობის ნათელ დასტურს წარმოადგენს: მას მუდმივად შეწევნის გარეშე, მარტო ტოვებენ. იმ დრომაც განვლო, როდესაც მსგავსად მსაჯულთა მმართველობისა, შესაძლებელი იყო, ღვთის სულით მოცული ერთი ადამიანი გამხდარიყო ერის გამომსახელი. თუკი არ გამოჩნდებოდა ახალი, ღრმა, აღმავსებელი და ყოვლისმომცველი ძალა, რომელიც ხალხს განმსჭვალავდა, დაიღუპებოდა ისრაელის იმედი. უდიდეს განსაცდელებს მოეცვა სამღვდელო ინსტიტუტი, რაც ყველა სხვა სტრუქტურაშიც აისახა. „უფლის სიტყვა იშვიათი იყო იმ ხანებში, ხილვები არ იყო ხშირი“ (1 მეფ. 3.1)... სწორედ მაშინ გამოიხმო ღმერთმა სამეფელი და განვითარებულმა მოვლენებმა, ისევე როგორც ამ ღვთისკაცის ღვაწლმა და დამპყრობლობამ, ისრაელი აღიარებამდე მიიყვანა, რომ ცოცხალი ღმერთი, რომელიც საკუთარი ერის წიაღში მკვიდრობდა,

იმდენად არა ადამიანის ხელითქმულ კიდობანში ბინადრობდა, რამდენადაც საკუთარი სიტყვის ცოცხლად დამოწმებელთა შორის. გარეგნული და მეტ-ნაკლებად ამაო შეხედულებები, რითაც რჯულით დადგენილ სიმბოლურ ღვთისმსახურებას უყურებდნენ, განქარა და ადგილი რჩეული ერის საკუთარ ღმერთთან ცოცხალ ურთიერთობას დაეთმო, რასაც სწორედ წინასწარმეტყველები განაპირობებდნენ და იცავდნენ“¹.

გადმოცემის თანახმად, ისრაელის უკანასკნელმა მსაჯულმა და ამავდროულად წინასწარმეტყველმა სამეფელმა რჩეული ერის ისტორიაში პირველმა ჩამოაყალიბა აღთქმულ მიწაზე ე. წ. **წინასწარმეტყველო სკოლები**, სადაც ახალგაზრდა იუდეველი ყმაწვილები საღვთო რჯულს ეუფლებოდნენ. სასწავლებლის დასრულებისას მათ ოფიციალური სახელი - **წინასწარმეტყველი** ეწოდებოდათ, ხოლო მთავარი დანიშნულება საკუთარ საცხოვრებელ ქალაქებში, დაბებსა და სოფლებში რჯულის ქადაგებასა და, საჭიროების შემთხვევაში, ღვთის სიტყვის დამრღვევთა წინააღმდეგ მხილებას წარმოადგენდა. აღნიშნული სკოლები საუკუნეების მანძილზე ფუნქციონირებდა, თვით ერთიანი სამეფოს ორად გაყოფის შემდეგაც, და თითოეულ ასეთ სკოლას როგორც იუდეაში, ასევე ისრაელის სამეფოში, ცნობილი წინასწარმეტყველები ხელმძღვანელობდნენ. გარდამოცემის თანახმად, ჩრდილოეთის სამეფოში ხსენებული სკოლა გილგალში (ადგილი იორდანესა და იერიქონს შორის) მდებარეობდა და მას ჯერ ელია და მოგვიანებით ელისე წინასწარმეტყველები განაგებდნენ. იუდეაში არსებული საწინასწარმეტყველო სკოლის ერთ-ერთ წინამძღოლად გარდამოცემა ესაიას ასახელებს. ასე გრძელდებოდა, ერთი მხრივ, ასურეთის იმპერიის მიერ ისრაელის დაპყრობამდე, ხოლო, მეორე მხრივ, სანამ სამხრეთის სამეფო არ აღმოჩნდა ბაბილონურ ტყვეობაში. ბუნებრივია, რომ სკოლიდან გამოსული ახალგაზრდების მოვალეობა, მიუხედავად მათთვის ოფი-

1 Фридрих Ружемон; Краткое объяснение двенадцати последних пророческих книг ветхого завета, С.-Петербург, 1880, ст. XII (თარგმანი ჩვენია, ი. თ.).

ციალურად მინიჭებული სახელისა „წინასწარმეტყველი“, განსხვავდებოდა იმ ადამიანთა საქმიანობისგან, რომლებიც საწინასწარმეტყველო ღვაწლს უშუალოდ საღვთო ხმობის შედეგად ღებულობდნენ და ყოველგვარი წიგნიერი განსწავლის გარეშე, სულიწმინდის მადლით ჭვრეტდნენ მომავალს (როგორებიც არიან ელია, ელისე, ესაია, იერემია და ა. შ.). სამუელიდან მოყოლებული ორივე რანგის წინასწარმეტყველები 7 საუკუნის მანძილზე (სამუელიდან მალაქიამდე, ძვ. წ. აღრიცხვის XI-V სს.) შეუწყვეტილ, ერთი-მეორეს მიყოლებით გამოდიოდნენ ასპარეზზე. თუმცა საღვთო მადლით მოწოდებულ მქადაგებელთა შორისაც ვხვდებით არსებით განსხვავებას. კერძოდ, მათმა დიდმა ნაწილმა ოდენ ზეპირსიტყვიერად იქადაგა და მხოლოდ თექვსმეტ ადამიანს განეკუთვნა ღვთისაგან მოძღვრების წერილობითი სახით ჩამოყალიბების ვალდებულება, რისი მიზეზიც შემდგომში მდგომარეობს: დავითისა და სოლომონის მმართველობისას ისრაელი გარეგნული თუ შინაგანი წეს-წყობილებით ჭეშმარიტად სრულყოფილ თეოკრატიულ სახელმწიფოდ გარდაიქმნა, თუმცა ამგვარმა მდგომარეობამ დიდხანს არ გასტანა და სამეფოს დაცემა მისი გარეგნული სიძლიერის შესუსტებით დაიწყო: ერთიანი სახელმწიფოს ადგილზე ორი დამოუკიდებელი ერთეული გაჩნდა, რომლებიც მძლავრი ასურეთის იმპერიის წინააღმდეგ დაპირისპირების ფონზე პოლიტიკურ თვითმყოფადობას ძლიერ ძლივობით ინარჩუნებდნენ. დადგა ჟამი, როდესაც სხვა ეთნოსებისგან განმარტოებულ ისრაელს მისდამი დაკისრებული თეოკრატიული მისიის მეორე ნახევარი უნდა აღესრულებინა და წარმართებისთვის მხსნელისკენ მიმავალი გზა განეცხადებინა. რჩეული ერისთვის განკუთვნილი ამოცანის გაფართოებამ ბუნებრივად განაპირობა თეოკრატიის მსახური მოღვაწეების (წინასწარმეტყველების) საქმიანობაში გარკვეული „კორექტივების“ შეტანა. სამეფო და სამღვდლო ინსტიტუტები კვლავ ნარჩუნდებოდა, თუმცა ამიერიდან მათ აღარ გააჩნდათ ადრინდელი დატვირთვა, რადგან იუდეველი ერის ცხოვრებაში ახალი, თეოკრატიის მეორე პერიოდი დაიწყო, როდესაც ღვთის მოწოდებით საწინასწარმეტყველო ასპარეზზე გამოსული მოღვაწენი

(იგულისხმებიან მწერალი წინასწარმეტყველები), განსხვავებით წინავე ეპოქისგან, მთელი არსებით წარმოაჩენდნენ მესიანური ხასიათის მოძღვრებას. განმმარტებლნი დროის სსენებულ მონაკვეთს ოქროს საუკუნეს უწოდებენ. სწორედ გასაცხადებელი მოძღვრების განსაკუთრებულობამ განაპირობა ახალი, აქამდე არარსებული საწინასწარმეტყველო ლიტერატურის შექმნის აუცილებლობა, რადგან მასში აღწერილი სწავლებების ძირითადი ნაწილი სრულყოფილი თეოკრატიის არსს განმარტავდა, იუდეველებთან ერთად წარმართების გადარჩენის შესახებ იუწყებოდა და ამავედროულად ორივეს (რჩეულ ერსა და წარმართებს) გამოხსნის საიდუმლოს სულიერი სიღრმეებისკენ წინამძღვრობდა¹.

ძველი წელთაღრიცხვი IX საუკუნეში ასპარეზზე რიგით პირველი მწერალი წინასწარმეტყველი - იონა გამოდის. მისი ნინევში ქადაგება შეიძლება ერთგვარ წყალგამყოფად მივიჩნიოთ, ერთი მხრივ, წინავე ეპოქის წინასწარმეტყველთა, როგორც თეოკრატიის ოდენ ვიწრო-ნაციონალური მნიშვნელობის მქადაგებელ მოღვაწეთა და, მეორე მხრივ,

1 ამასთანავე, სინას მთაზე მიღებული რჯული, შეიძლება ითქვას, არ იყო განსრულებული. ღმერთი ჟამითი ჟამად სინურ კანონმდებლობას განაგრცობდა, აახლებდა და სწორედ ამ ყოველივეს განმცხადებლის ფუნქციას ტვირთულობდნენ წინასწარმეტყველნი. ისინი კონკრეტული ეპოქისთვის მასსიათებელ სულიერ სენს რჯულში არსებულ შესაბამის სამკურნალო საშუალებას უძებნიდნენ და ცდილობდნენ, ხალხის ყურადღება იქითკენ მიეზიდათ. შდრ.: „განა ისევე ეამება უფალს აღსავლენი მსხვერპლი და საკლავები, როგორც მოსმენა უფლის სიტყვისა? მოსმენა უკეთესია საკლავზე, მორჩილება - ცხვრების ლურთბზე“ (1 მეფ. 15.22). „რადგან თქვენი სიკეთე მახარებს და არა მსხვერპლი, უფლის შემეცნება და არა აღსავლენი“ (ოს. 6.6). მოცემულ შემთხვევაში საუბარია იმაზე, რომ მსხვერპლი და მსხვერპლშეწირვა ძველი აღთქმის ეკლესიისთვის ერთ-ერთი უძირითადესი მოვლენაა, მაგრამ რაჟამს ხალხი მხოლოდ ამ საკითხით, და ისიც მოვალეობის მოხდის მიზნით, ოდენ გარეგნულად, ინტერესდებოდა, ერის სულიერი წინამძღვრები ცდილობდნენ, ადამიანთა ყურადღება სწორი მიმართულებით წარემართათ. ამიტომაც უთითებდნენ უძირითადესსა და უმთავრესს.

იმ ადამიანთა შორის, რომლებიც მესიანური ხასიათის მოძღვრებას საყოველთაო-მსოფლიო მნიშვნელობის სახით აუწყებდნენ მსმენელს.

წინასწარმეტყველი იონა¹

სახელი იონა, ნეტარი იერონიმეს განმარტებით, **მტრედს** ნიშნავს (*Gr. περιτρεπ*). მის წიგნში მოთხრობილია, თუ როგორ მოუწია წინასწარმეტყველს ქადაგება ქალაქ ნინევეში. იონას შესახებ ცნობას მეფეთა წიგნებშიც ვხვდებით, საიდანაც ვიგებთ, რომ იგი ქალაქ გეთხოფერიდან იყო. აღნიშნული უწყებით ვასკვნით: წინასწარმეტყველი **ზაბულონის ტომიდანაა**, რადგან ხსენებული ქა-

1 მკითხველის საყურადღებოდ შევნიშნავთ, რომ იონას საწინასწარმეტყველო წიგნზე განმარტებების შედგენისას ვისარგებლეთ როგორც ადრექრისტიანულ ეპოქაში მოღვაწე ეკლესიის მოძღვართა შრომებით (წმ. ეფრემ ასური, ნეტარი იერონიმე, წმ. იოანე ოქროპირი, წმ. კირილე ალექსანდრიელი, თეოდორიტი კვირელი), ასევე ბიბლიის მკვლევართა მიერ მეცხრამეტე-მეოცე საუკუნეებში გამოქვეყნებული გამოცემებით (ლიტერატურის სრული ჩამონათვალი ბოლოშია დართული). წინამდებარე შრომა ხსენებული განმარტებიდან გამოკრებილი მონაკვეთების თავისუფალი (და არა ზედმიწევნითი) თარგმანია. სამუშაოს შესრულებისას შემდეგი პრინციპით ვიხელმძღვანელებთ: იონას წიგნი მუხლობრივადაა ციტირებული და ყოველი მუხლის დასასრულს შესაბამისი კომენტარია წარმოდგენილი, რომელსაც დასაწყის ნაწილში ბოლდითა და დახრილი შრიფტით წინ უსწრებს მოხმობილი ეგზეგეზის ავტორის განმსაზღვრელი მითითება (მაგ., **წმ. იოანე ოქროპირი**). კომენტარის დასასრულს დასმული გვაქვს ფრჩხილი, რაც მიმანიშნებელია იმისა, რომ განმარტების დასაწყის ნაწილში მითითებული ავტორის მსჯელობა დასრულებულია. მაგალითისთვის თეოდორიტი კვირელის ქვემოთ დამოწმებულ სწავლებას მოვიშველიებთ. **თეოდორიტი კვირელი:** ნინევი ასურეთის სამეფოს დედაქალაქი იყო. ახლოვებოდა რა ჟამი ყოვლადწმინდა სამების მეორე ჰიპოსტასის განკაცებისა და ყოველ ხორციელს ღვთისშემეცნების განსაკუთრებული შესაძლებლობა უნდა მისცემოდა, უზენაესი წინდაწინ უცხადებს წარმართებს საკუთარ განგებულებას, რათა ყველამ ისწავლოს და გულისხმაჰყოს, რომ **მს** არა მხოლოდ იუდეველების, არამედ წარმართების ღმერთიცაა, ვინც მარადის, ყოველ ჟამსა და დროს ზრუნავს კაცობრიობაზე). ფრჩხილით მითითებულია, რომ თეოდორიტეს წიგნიდან მოხმობილი მონაკვეთი დასრულდა. იგივე პრინციპით ვხელმძღვანელობთ ყველა სხვა შემთხვევაშიც.

ლაქი განაწილებისას მათ გადაეცათ სამკვიდროდ.

იუდაური გადმოცემის თანახმად, იონა ელისეს მოწაფე იყო და, ამავდროულად, ელია წინასწარმეტყველსაც იცნობდა. იგი სწორედ ის ყმაწვილია, რომელიც ელიამ სარეფთაში, ქერივის სახლში, მკვდრეთით აღადგინა¹. ბიბლიური თხრობისადმი კრიტიკულად განწყობილი ადამიანები წიგნში გადმოცემულ ამბავს იონას ვეშაპის მუცელში სამდღიანი ყოფნის შესახებ მითად, ალეგორიად მიიჩნევენ, თუმცა წმინდა წერილში თავად მაცხოვარი ამოწმებს აღნიშნული მოვლენის ჭეშმარიტებას², რაც ეჭვგარეშეა, მაგრამ ამით კიდევ ერთი რამ ცნაურდება: იუდეველებს, რომელთაც უფალი მიმართავდა, ღრმად სწამდათ იონასთან დაკავშირებული მოვლენების უტყუარობა.

თეოდორიტი კვირელი: ნინევი ასურეთის სამეფოს დედაქალაქი იყო. ახლოვდებოდა რა ჟამი ყოვლადწმინდა

1 შდრ. „ამ ამბების შემდეგ ავად გახდა ამ ქალის, დიასახლისის ვაჟი; ძალზე მძიმე იყო მისი სენი, ისე რომ სიცოცხლის ნიშანწყალი აღარ ეტყობოდა. უთხრა ქალმა ელიას: რა გინდა ჩემგან, ღვთისკაცი? ჩემი ცოდვების მოსაკითხად მოხვედი ჩემთან და ბავშვს მიკლავ? უთხრა ელიამ: მომეცი შენი შვილი. უბიდან გამოართვა დედას ბავშვი და ზემო თვალში აიყვანა, სადაც თვითონ ცხოვრობდა, და თავის საწოლზე დააწვინა. შეჰღალადა უფალს და უთხრა: უფალო, ღმერთო ჩემო! ნუთუ ამ ქერივ ქალსაც, რომელთანაც მდგმურად ვარ, უზამ ბოროტს და შვილს მოუკლავ? სამგზის გადაემხო ბავშვს და შეჰღალადა უფალს: უფალო, ღმერთო ჩემო! ჩააბრუნე ამ ბავშვის სული მის სხეულში. ისმინა უფალმა ელიას ღალადი და დააბრუნა ბავშვის სული სხეულში. და გადარჩა იგი. აიყვანა ელიამ ბავშვი და ჩაიყვანა ზემო ოთახიდან სახლში და მისცა დედას. თქვა ელიამ: დახედე, ცოცხალია შენი შვილი“ (3 მეფ. 17. 17-23).

2 შდრ. „ვინაიდან როგორც იონა იყო ვეშაპის მუცელში სამი დღე და სამი ღამე, ასევე იქნება ძეც კაცისა ქვეყნის გულში სამ დღეს და სამ ღამეს“ (მთ. 12.40). „ნინეველნი აღდგებიან სამსჯავროზე ამ მოდგმასთან ერთად და მსჯავრს დასდებენ მას, ვინაიდან მათ მოინანიეს იონას ქადაგებით და, აჰა, აქ არის იონაზე დიდი“ (ლკ. 11.32). მაცხოვარი, სახარებების თანახმად, ოთხი წინასწარმეტყველის მსახურებას ასსენებს: იონა, ელია (მთ. 17. 11-12), ელისე (ლკ. 4.27) და ესაია (მთ. 15.7).

სამების მეორე ჰიპოსტაზის განკაცებისა და ყოველ ხორციელს ღვთისშემეცნების განსაკუთრებული შესაძლებლობა უნდა მისცემოდა, უზენაესი წინდაწინ უცხადებს წარმართებს საკუთარ განგებულებას, რათა ყველამ ისწავლოს და გულისხმა-ჰყოს, რომ **მს** არა მხოლოდ იუდეველების, არამედ წარმართების ღმერთიცაა, ვინც მარადის, ყოველ ჟამსა და დროს ზრუნავს კაცობრიობაზე).

ეპისკოპოსი პალადი: იონა არის წინასწარმეტყველი, რომელიც მესიისა და მისი გამომხსნელობითი ღვაწლის შესახებ არათუ სიტყვით, არამედ საკუთარ თავს გადამხდარი მოვლენებით უთითებს. წმინდა იონა, წარმომავლობით ებრაელი, თავდაპირველად თანამემამულეთა შორის იღვწის, შემდგომ კი წარმართებთან მიემართება და მათ უქადაგებს, რაც აქამდე არც ერთ სხვა წინასწარმეტყველს არ უკეთებია; მაცხოვარიც, ხორციელად იუდაურ წიაღში შობილი, ჯერ ებრაელებს მოძღვრავს, ხოლო მოგვიანებით მოციქულებს საქადაგებლად წარმართებთან აგზავნის. იონა უმძიმესი ცოდვებით ღვთის შემაწუხებელ ქალაქში იგზავნება; იესო ქრისტე მამა ღმერთის მიერ უკეთურებითა და უზნეობით აღსავსე წუთისოფელს ევლინება).

წმ. კირილე ალექსანდრიელი: ღვთაებრივი იონა გეთხოფერიდან იყო. მის მამას ამითაი ერქვა. გადმოცემის თანახმად, გეთხოფერი მცირე ქალაქი ან სოფელია. სავარაუდოდ, იონამ მრავალი წინასწარმეტყველება წარმოთქვა, განმარტა არაერთი ზეციური და ღვთაებრივი უწყება, მაგრამ გარდა ამ ერთი წიგნისა, ჩვენამდე სხვა არაფერი შემორჩენილია. იონამ რომ მრავალგზის იწინასწარმეტყველა, ამას წმინდა წერილი გვიმოწმებს. მეფეთა მეოთხე წიგნში შემდეგი რამაა ნაუწყები იერობოამის (იერობოამ II-ის) შესახებ: „**მან აღადგინა ისრაელის საზღვრები ზამათის ყელიდან უდაბნოს ზღვამდე, როგორც ნათქვამი ჰქონდა უფალს, ისრაელის ღმერთს, თავისი მორჩილის, გეთხოფერელი წინასწარმეტყველის, იონა ამითაის ძის პირით**“¹. წარმოდგენილი ბიბლიური უწყება გვიდასტურებს, რომ იონას

1 4 მეფ. 14.25.

სხვა წინასწარმეტყველებაც ეკუთვნის, რასაც ჩვენამდე არ მოუღწევია¹. დაიწერა ის, რაც სასარგებლო და აუცილებელია მკითხველისთვის. მისი წინასწარმეტყველება ნინევიის წინააღმდეგაა მიმართული და, ამასთანავე, თავად იონას თავგადასავალსაც ვიგებთ. წიგნში, მართალია, არა ღიად და პირდაპირ, გადმოცემულია კაცობრიობის გამოხსნის საიდუმლო, რაც იუდეველებს თავად უფალმა განუცხადა². წინასწარმეტყველის თავსგადამხდარი მოვლენები ქრისტეს შესახებ საიდუმლო სწავლებას მოიცავს.

წმინდა წერილი რიგ შემთხვევაში ძველი აღთქმის მართალ ადამიანს განკაცებული მაცხოვრის წინასახედ წარმოგვიდგენს. კერძოდ, მოსე წინასწარმეტყველი სინას მთასთან საღვთო გამოცხადებას მოელის, მაგრამ იუდეველნი შეევედრებიან, რომ მან (მოსემ) იტვირთოს ეს საქმე და იშუამდგომლოს ღმერთსა და ადამიანებს შორის. მოცემულ შემთხვევაში მოსე სახეა განკაცებული ღვთის ძისა: როგორც ის, მხოლოდ ერთი ადამიანი, შუამდგომლობდა ღმერთსა და ხალხს შორის, ამგვარადვე განკაცებული ქრისტე მთელს კაცობრიობას შემოქმედს აკავშირებს. სწორედ **ოსაბ** ერთადერთი მეოხი ადამიანსა და ღმერთს შორის. მაგრამ მსგავსი სახის შედარებებისას უნდა გვახსოვდეს, რომ ეს მხოლოდ სიმბოლური მხარეა,

1 წმინდა კირილეს მიერ გამოთქმული მოსაზრება ტობითის არაკანონიკური წიგნითაც დასტურდება, სადაც ვკითხულობთ: „წადი მიდიაში, შვილო, რადგან მჯერა, რაც იონა წინასწარმეტყველმა თქვა ნინევზე, - დაემხოლო იგი. მიდიაში კი მშვიდობა იქნება, ვიდრე ჟამი მოუწევდესო, ჩვენი ძმები მადლიანი ქვეყნიდან განიფანტებიანო, იერუსალიმი გაუკაცრიელდება და გადაიბუგება ღვთის სახლი და უკაცრიელი იქნება, ვიდრე არ მოვაო მისი ჟამი“ (ტობ. 14.4). ხაზგასმულ ნაწილში გადმოცემული წინასწარმეტყველება იუდეის დაქცევისა და ტაძრის განადგურების შესახებ ზემოთ წარმოდგენილი ცნობის სისწორეს ნათლად წარმოადგენს, რადგან იონას წიგნში მსგავსი არაფერია ნათქვამი.

2 იგულისხმება სახარებისეული უწყება მესამე დღეს მაცხოვრის მკვდრეთით აღდგომის თაობაზე.

რადგან შეუძლებელია, რომელიმე ადამიანი თავის თავში სრულად გამოსახავდეს დაუსაბამო არსს. იგივე მოსე ერთგან შენიშნავს: „ენაბრგვილი ვარ“¹, რაც მის უძღურებაზე მიუთითებს, ხოლო ქრისტე ღმერთის სიტყვა ყოვლისშემძლეა და სისუსტე მასში არაა. მსგავსადვე აარონსაც ქრისტეს წინასახედ სახელვდებთ, პირველი მღვდელმთავარი, ვისაც წმიდათა წმიდაში შესვლისა და განსაცვიფრებელი სამოსით შემოსვის პატივი ებოძა, მაცხოვრის წინასახეა, მაგრამ კვლავაც გავიმეორებთ, რომ არა ყოველ მის კუთვნილებას ვაკუთვნიებთ ქრისტეს, რადგან აარონმა მარიამთან ერთად მოსეს წინააღმდეგ გაილაშქრა და ეს მას დანაშაულად შეერაცხა. იმავე აარონმა ოქროს ხბო ჩამოასხა და ამით კერპმსახურებისკენ მიდრიკა საკუთარი ხალხი. ამ ყოველივეს გახსენებით გვსურს აღვნიშნოთ, რომ წმინდა წერილიდან მოხმობილი მაგალითები არათუ ყოვლითურთ მათ მიმართ შედარებული მოვლენის იგივეობრივია, არამედ რომელიმე კონკრეტული კუთხით წარმოაჩენს წინასწარმეტყველების სულიერ მხარეს.

ასევე ვმსჯელობთ ჩვენ იონას შესახებაც. საკუთარ წიგნში ის ქრისტეს საიდუმლოს გამოსახავს, მაგრამ მსგავსად ზემოთქმულისა, არა ყველა შემთხვევაში. მაგალითად, უზენაესმა იონას ნინეიაში საქადაგებლად მოუხმო, მაგრამ წინასწარმეტყველმა გაქცევა სცადა და ზეციურ ნებას დაუპირისპირდა. ძე ღმერთი მამისგან მოივლინა კაცობრიობისთვის ჭეშმარიტების საქადაგებლად, მაგრამ **მას**, მსგავსად იონასი, არასოდეს უცდია მამის ნებას გაჰქცეოდა. იონამ გემზე ყოფნისას მეზღვაურებს მიმართა, რომ ის ზღვაში ჩაეგდოთ და ღელვა დაწყნარდებოდა. წინასწარმეტყველი ვეშაპმა გადაყლაპა, მესამე დღეს ნაპირზე გამოიჩა, რის შემდეგაც იონამ ნინევში იქადაგა, მაგრამ იხილა რა, რომ ქალაქი გადარჩა, ძლიერ დამწუხრდა; ქრისტე ღმერთი კაცობრიობის გამოსხნის მიზნით ჯვარს ეცვა, მოკვდა ადამიანური ბუნებით, საფლავად დაიდო და მესამე დღეს აღდგა (პარალელები

1 გამ. 4.10.

იონასთან), მაგრამ რაჟამს მონანულ ადამიანებს ხედავდა, იონას მსგავსად იბი არ დამწუხრებულა. ჩვენ, როდესაც სიმბოლური განმარტებისთვის ბიბლიურ პირსა თუ მოვლენაზე ვუთითებთ, არასოდეს ვგულისხმობთ, რომ ის შედარებულ მაგალითს ყოვლითურთ უიგივდება. ნურავინ დაგვდებს ბრალს ამაში. როგორც ფუტკარი მიმოიფრენს მდელოებსა და ყვავილებს და თაფლის მოსამზადებლად ემზადება, ამგვარადვე იკვლევს და გამოიძიებს ბრძენი განმმარტებელი წმინდა წერილს, რომ მისით სულის საცხოვნებელი მოძღვრების სიღრმეებს ეუფლოს).

დეკან. იოანე სოლოვიოვი: განმმარტებელთა ნაწილმა იონას ნინევში ქადაგება მითად გამოაცხადა, რადგან, მათი მტკიცებით, აურაცხელი რაოდენობის ასურულ ისტორიულ წყაროებში მსგავსი არაფერი თქმულა, რაც, მოვლენის მასშტაბურიდან გამომდინარე, უეჭველად უნდა დაფიქსირებულიყო სადმე. წარმოდგენილი აზრის საპირისპიროდ რამდენიმე მაგალითს მოვიხმობთ: როდესაც დადგა ჟამი ებრაელთა ეგვიპტური მონობიდან გამოსნისა, აღნიშნული მისიის შესასრულებლად უფალმა მოსე წინასწარმეტყველი მოიხმო. იუდეველები საღვთო სასწაულთქმედებათა შემდეგ აღთქმული ქვეყნისკენ გაემართნენ, მაგრამ ფარაონმა მათი დამორჩილება განიზრახა და უზარმაზარი ეგვიპტური ჯარით დაეღვენა, თუმცა რჩეული ერის დამონების მოსურნე ეგვიპტელები მეწამულ ზღვაში დაინთქნენ. მიუხედავად უმდიდრესი ისტორიოგრაფიული მემკვიდრეობისა, არც ერთ ეგვიპტურ წყაროში არ დაფიქსირებულა მსგავსი ამბავი და ამის თაობაზე მხოლოდ წმინდა წერილიდან ვიგებთ.

სენაქერიმის ერთ-ერთი წარწერა იუდეველი მეფე ეზეკიას წინააღმდეგ ასურელთა ლაშქრობის შესახებ დეტალურ ცნობებს გვაწვდის, მაგრამ ბიბლიური უწყებისგან განსხვავებით, სადაც ასურელთა კრახზეა საუბარი (ერთ ღამეში სენაქერიმს 185 000 ჯარისკაცი ეღუპება)¹, იმავე ისტორიულ წყაროებში სრულიად განსხვავებულ ცნობებს ვხვდებით: ასურელებმა ბრწყინვალე გამარჯვებას მიაღ-

1 შდრ. 4 მეფ. 18.

წიეს, დაიმორჩილეს მეფე ეზეკია და სამშობლოში ძლევამოსილნი დაბრუნდნენ. ამჯერად წარმოდგენილ ცნობებს ვიკმარებთ და შევნიშნავთ: განა ზემოთქმულის შემდეგ გვაქვს უფლება, ისტორიულ წყაროებს იონას ქადაგების უეჭველი მტკიცებულებანი მოვთხოვოთ?!

ზოგიერთი იმასაც კითხულობს, თუ საკუთრივ მეფეთა წიგნებში რატომ არაფერი თქმულა გეთხოფრელი წინასწარმეტყველის ასურეთის დედაქალაქში ქადაგების შესახებ? უპირველეს ყოვლისა, იმიტომ, რომ რაჟამს მეფეთა მეთხე წიგნის ავტორი იერობოამ II-ის მეფობას წმინდა მატთანეში ასახავდა, იონას წიგნი, როგორც დამოუკიდებელი წყარო, უკვე არსებობდა. შესაბამისად, აღწერილი მოვლენის ხელახალი გამეორების აუცილებლობაც არ არსებობდა. ამასთანავე, როდესაც მსგავს საკითხებზე ვმსჯელობთ, მთავარია, გვახსოვდეს, რომ იუდეველთა ისტორიული წმინდა წიგნები თავიანთი შემადგენლობითა და მიზანდასახულობით, როგორც თავად სათაურებიც გვიჩვენებს („მეფეთა წიგნები“), სახელმწიფო მატთანეს წარმოადგენდა, რომლებშიც იუდეველი ერის, მეფეების დამოკიდებულება აისახებოდა იაჰვეს, ისრაელის მეუფისა, და მისი აღთქმებისადმი, განიხილებოდა იუდეველთა სახელმწიფოსა და ხალხში თეოკრატიის განვითარების პრინციპები. ამიტომაც, თუკი ხსენებულ წიგნებში ვინმე წინასწარმეტყველის შესახებ თქმულა რამ, მხოლოდ იმ კონტექსტში, თუ ეს ადამიანები რამდენად ახდენდნენ გავლენას ერის ცხოვრებაში მიმდინარე თეოკრატილ პროცესებზე. სწორედ ამ განზრახულობითაა მოთხრობილი მესამე და მეოთხე მეფეთა წიგნებში ელიასა და ელისეს შესახებ. ამავე მიზეზით იქვე იონა წინასწარმეტყველიც იხსენიება, რომელიც წინდაწინ იუწყებოდა იერობოამ II-ის მიერ ისრაელის სამეფო საზღვრების განვრცობის თაობაზე, ხოლო თავად იონას მიერ აღწერილ წიგნში მოთხრობილი მოვლენები წარმართულ სამყაროსთან იყო კავშირში და, როგორც ასეთი, არ შედიოდა მეფეთა წიგნების განსახილავ თემაში).

ებისკოპოსი პალადი: იონას შესახებ უწყებას IV მეფეთა წიგნში ვხვდებით, სადაც ნათქვამია, რომ ისრაელის

სამეფოს საზღვრები ხამათის ყელიდან არაბეთის ზღვამდე განივრცო. **ხამათი** ლიბანისა და ანტილიბანის მთებს შორის განლაგებულ მიდამოს ეწოდებოდა, რადგან მისი გავლით გზა სირიის ერთ-ერთ უდიდეს ქალაქ ხამათში მიემართებოდა, ხოლო **არაბეთის ზღვად** მკვდარი ზღვა იწოდება, რომელიც პალესტინასა და ქვიან არაბიას შორის მდებარეობდა.

იონას შესახებ საკმაოდ მწირი ცნობებია. მისი გარდაცვალების თაობაზე ორი გადმოცემა შემორჩა: ერთის თანახმად, სამშობლოში მიბრუნებული წინასწარმეტყველი მალე მესოპოტამიაში გადასახლდა, **ქ. მოზულში**, და იქვე გარდაიცვალა. მეორე ცნობით (ნეტარი იერონიმე), წინასწარმეტყველის საფლავი **გეთხოფერში** მდებარეობს. რომაულ-კათოლიკურ ეკლესიაში არსებობს გადმოცემა, რომლის თანახმადაც, იონა ერთ-ერთი იმათგანია, ვინც ქრისტეს აღდგომისას ასევე აღდგა მკვდრეთით და ქალაქში მრავალს გამოეცხადა¹.

როდის მოღვაწეობდა წინასწარმეტყველი? ამ საკითხის გამოსარკვევად მკვლევარნი მეფეთა წიგნის ცნობას იშველიებენ, სადაც ისრაელის სამეფოს განვრცობაზეა საუბარი და ნახსენებია, რომ ნათქვამი იერობოამის დროს აღესრულა. ხსენებულ პიროვნებაში ისრაელის მეფე, იერებოამ II მოიაზრება. ვინაიდან იონას წინასწარმეტყველება საკუთარი სახელმწიფოს განვრცობის შესახებ იერობოამის ზეობისას აღესრულა, სავარაუდოდ, იონა ასპარეზზე იერობოამის მამის, იოასის დროს გამოდის და, შესაძლოა, იერობოამის გამეფების შემდეგაც მოღვაწეობს).

ნეტარი იერონიმე: ძვირფასია ჩვენთვის ეს წიგნი, როგორც ღვთივსულიერი. იონა, გადატანილი განსაცდელეობით, ქრისტე ღმერთის ვნებებს განასახიერებს, სამყაროს სინანულისკენ მოუწოდებს და ნინევის სახით წარმართებს გადარჩენას ჰპირდება).

ფრიდრიხ რუჟემონი: წინასწარმეტყველისთვის ქალაქ ნინევთან დაკავშირებით ღვთისაგან მინიჭებული დავალები

ბა ბიბლიურ თხრობაში გამონაკლის არ წარმოადგენს. რაჟამს წარმართი ხალხი რჩეულ ერს ებრძოდა და ამარცხებდა მას, უფალი მოღვაწე ადამიანების საშუალებით იუდეველთა შემაჯირებლებს ერთადერთ ჭეშმარიტ ღმერთად უცხადებდა საკუთარ თავს, რომელმაც თავისი შეუცნობელი განგებულებით, მართალია, რჩეულებს განსაცდელი შეამთხვია, მაგრამ მიუხედავად ამისა სწორედ ისაა მეფეთა მეფე და ყოველა ღმერთი. იუდეველთა ეგვიპტურ მონობაში ყოფნისას ყოვლისშემძლე ღმერთმა, რომელსაც ერთი სასწაულის გზით ძალუძდა კირთების დახსნა და მათი გამოყვანა, განგებულებით მარავალი გეგმა მიუვლინა ეგვიპტელებს, რომ დიდი ძალით დაერწმუნებინა ისინი საკუთარ ღვთაებრიობაში. ასევე ბაბილონში, სადაც დატყვევებული იუდეველები გადაასახლეს, ნაბუქოდონოსორი და ვალტასარი ნიშნებისა და სასწაულების მიზეზით იძულებულნი იყვნენ, პატივი მიეგოთ დანიელის ღმერთისთვის. კიროსმაც აღიარა, რომ რჩეული ერის უფალმა უბოძა იმპერიასი გაერთიანებული ყოველი სამეფო და იერუსალიმის ტაძრის აღდგენის დავალება უშუალოდ იაჰვესგან მიიღო. ასევე ქალაქმა, საიდანაც მალე ეფრემის (ისრაელის სამეფოს) გამანადგურებელი ძალა უნდა გამოჩენილიყო, საკუთარ კედლებში იუდეველი იხილა, რომელიც ნინევის მოახლოებულ დაცემას იუწყებოდა.

იონას წიგნი მთლიანად სიმბოლური ხასიათისაა. მართალია, მასში არაფერია ნათქვამი მესიის შესახებ და არც ერთი წინასწარმეტყველება თითქოს პირდაპირ ახალ აღთქმას არ უკავშირდება, მიუხედავად ამისა, თავიდან ბოლომდე, შინაარსითა და გადმოცემული მოვლენებით მესიიკენაა იგი მიმართული. ნინეველები მთელს წარმართულ კაცობრიობას განასახიერებენ, რომელსაც ღმერთმა მოგვიანებით, განკაცებისას, საკუთარი თავი უნდა განუცხადოს. თუკი არასოდეს დადგებოდა ჟამი, როდესაც წარმართები ღვთის სასუფეველში იქნებოდნენ ხმობილნი, მაშინ არც იონა გაიგზავნებოდა ნინევი იაჰვეს წინასწარმეტყველის სახელით. წინამდებარე ქადაგება ესაა არათუ სიტყვით, არამედ საქმეში გამოვლენილი ქადაგება მესიის შესახებ, რაც კაცობრიობის საყოველთაო გამოსხ-

¹ შდრ. „განიხვენენ საფლავნი და წმიდა განსვენებულთა მრავალი გვამი აღდგა“ (მთ. 27.52).

ნის სიმბოლოს ატარებს).

იონა ღვთისაგან დავალებული საქმიანობით გარკვეულწილად წინამორბედებს - ელიასა და ელისე წინასწარმეტყველებს, ემსგავსება, რომლებიც ისრაელში მოღვაწეობდნენ, მაგრამ საღვთო ხმობით ფინიკიასა და სირიაში, წარმართულ სახელმწიფოებში წარიგზავნენ¹. იონას წიგნს იუდეველებში მათი მისიონერული ფუნქციის შესახებ შეშვეცნება უნდა გაეღვივებინა და, ამასთანავე, სწორი სულიერი მიმართულება განესაზღვრა, რომლის თანახმადაც, ღმერთი არა მარტო ერთი ერის გადარჩენის მსურველია, არამედ მთელ კაცობრიობაზე მზრუნველი მამაა და არ შეიძლება, სხვისი დაღუპვა სურდეს.

იონას შესახებ ცნობები ყურანშიც მოიპოვება, სადაც წინასწარმეტყველი ოთხგზის სახელდება.

წიგნის მთავარი თემები:

1. წინასწარმეტყველება მაცხოვრის სამდღიანი დაფლვისა და აღდგომის შესახებ.
2. საღვთო მზრუნველობის საყოველთაობა.

თავი I

მსუხლი 1. „იყო უფლის სიტყვა იონაზე, ამითაის ძეზე“¹.

იონას წიგნის ბერძნული რედაქცია „და“ კავშირით იწყება², ამიტომაც მკვლევართა ნაწილი მიიჩნევს, რომ წინასწარმეტყველებამ ჩვენამდე დასაწყისი ნაწილის გარეშე, არასრული სახით მოაღწია. მაგრამ საქმე ისაა, რომ ძველი აღთქმის წიგნებში მსგავს დასაწყისებს ხშირად ვხვდებით³.

1 იონას წიგნის კომენტარებისას ტექსტის ძირითად ნაწილში ბიბლიის თანამედროვე ქართულ თარგმანს მოვიტანთ, ხოლო სქოლიოში, პარალელურად, ძველ ქართულ ტექსტს (ოშკის ბიბლიას) დავიმოწმებთ, რომ მკითხველს, სურვილის შემთხვევაში, შესაძლებლობა ჰქონდეს, ძველ თარგმანსაც მიადევნოს თვალს: „და იყო სიტყუა უფლისაჲ იონაჲსა მიმართ, ძისა ამითისა და პრქუა“.

2 შდრ. Gr. **Καὶ** ἐγένετο λόγος κυρίου πρὸς Ἰωαν τὸν τοῦ Ἀμαθι λέγων („და იყო სიტყუა უფლისაჲ იონაჲსა მიმართ, ძისა ამითისა და პრქუა“).

3 Gr. **Καὶ** ἐγένετο μετὰ τὴν τελευτὴν Μωυσῆ εἶπεν κύριος τῷ Ἰησοῦ ὑπὸ Ναυη τῷ ὑπουργῷ Μωυσῆ λέγων შდრ.: „და იყო შემდგომად აღსასრულისა მის მოსესისა, მონისა მის უფლისა, პრქუა უფალმან ისოს, ძესა ნავესსა, მსახურსა მოსესსა“ (ის. ნავ. 1.1). Gr. **Καὶ** ἐγένετο μετὰ τὴν τελευτὴν Ἰησοῦ καὶ ἐπηρώτων οἱ υἱοὶ Ἰσραηλ ἐν κυρίῳ λέγοντες Τίς ἀναβήσεται ἡμῖν πρὸς τὸν Χαναανῖον ἀφηγούμενος τοῦ πολεμῆσαι ἐν αὐτῷ; შდრ.: „და იყო, შემდგომად აღსრულებისა ისოსისა და იკითხვიდეს ძენი ისრაელისანი უფლისა მიერ და იტყოდეს: ვინ აღვიდეს წინამძღურად ჩუენდა ქანანელისა მის და ბრძოლა-სცეს მას?“ (მსაჯ. 1.1). Gr. **Καὶ** ἐγένετο ἐν τῷ τριακοστῷ ἔτει ἐν τῷ τετάρτῳ μηνὶ πέμπτη τοῦ μηνὸς καὶ ἐγὼ ἦμην ἐν μέσῳ τῆς αἰχμαλωσίας ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ τοῦ Χοβαρ. შდრ.: „და იქმნა ოცდამეათესა წელსა, მეოთხესა თთუესა, ხუთსა თთუსასა, და მე ვიყავ საშუალ ტყუეობისა მდინარესა ზედა ქობარისასა“ (ეზეკ. 1.1); Gr. **Καὶ** ἐγένετο λόγος κυρίου πρὸς Μιχαῖαν τὸν τοῦ Μωρασθι ἐν ἡμέραις Ἰωαθαμ καὶ Ἀχαζ καὶ Ἐζεκιου βασιλέων Ἰουδα, ὑπὲρ ὧν εἶδεν περὶ Σαμαρείας καὶ περὶ Ἱερουσαλημ. შდრ.: „და იყო სიტყუა უფლისაჲ მიქეაჲს მიმართ მორასთიანისა ღღეთა იოათამისთა და აქაზისთა და ეზეკიამსთა, მეფეთა იუდაისთა,

„უფლის სიტყვაში“ იგულისხმება, რომ ღმერთმა იონას გარკვეული ქმედებისკენ მოუწოდა. ეკლესიის მამათა განმარტებით, საუფლო გამოცხადება წინასწარმეტყველის შინაგან სამყაროში, მისი სულის სიღრმეში ყოველგვარი გარეგნული გამოვლინებების გარეშე აღესრულა¹.

დეკან. იოანე სოლოვიოვი: ტექსტში იონას შესახებ თხრობა მესამე პირშია წარმოდგენილი, რამაც განმარტებელთა ნაწილს აფიქრებინა, რომ საწინასწარმეტყველო მოძღვრება არ ეკუთვნის უშუალოდ იონას და იგი სხვა, გარეშე პირის მიერ არის დაწერილი. აღნიშნულის საპირისპიროს ამტკიცებს უძველესი იუდაური ეკლესიის გადმოცემები, რაც, თავის მხრივ, იოსებ ფლავიოსმაც დაიმოწმა „სიძველეებში“, სადაც პირდაპირ მიუთითებს, რომ ნინევეში განხორციელებული სამოციქულო საქმიანობა იერობოამ II-ის დროს მოღვაწე იონას მიერ ჩაიწერა. წარმოდგენილ ცნობას ადრექრისტიანული ეპოქის მრავალი წყარო ეთანხმება. რაც შეეხება მესამე პირში საუბარს, ცალსახად შეიძლება ითქვას, რომ ბიბლიური წიგნების ავტორთა უდიდესი ნაწილი, განსაკუთრებით ისტორიული მოვლენების აღმწერენი, როგორც წესი, საკუთარ თავზე მესამე პირში საუბრობენ, თუმცა მათი წიგნების ავტორობასთან დაკავშირებით ეჭვები არასოდეს გამოთქმულა. ძველი აღთქმის აღმწერთა ამგვარი ჩვეულება, რასაც სხენებული ადამიანების თავმდაბლობა განაპირობებდა, მოვლენის ობიექტური შეფასების შესაძლებლობას იძლეოდა და, ამასთანავე, ისინი საკუთარი წიგნების ავტორად როდი მიიჩნევდნენ თავს, არამედ საღვთო სულით აღძრულნი, მოძღვრების შემოქმედად მხოლოდ უზენაესს სახავდნენ.

ძნელია, ზუტად განისაზღვროს წიგნის დაწერის დრო.

რომელთათვის იხილა სამარიაჲსათვის და იერუსალჴმისა“ (მიქ. 1.1). *Gr. Και οὐτοι οἱ λόγοι τῶν βιβλίου, οὗς ἔγραψεν Βαρουχ υἱὸς Νηριου...* შდრ.: „და ესე სიტყუანი წიგნისანი, რომელნი დაწერნა ბარუქ, ძემან ნირისმან...“ (ბარუქ. 1.1).

1 მაგალითად, მოსე წინასწარმეტყველი ქორების მთასთან უფლის ხმას ისმენდა და, ამასთან, შეუწველ მაყვალსაც ხედავდა. ამგვარი გამოცხადება ორმაგ ზეგავლენას ახდენდა.

სავარაუდოდ, იონამ ნინევეში მოგზაურობის შემდეგ, მალევე, წერილობითი სახით ჩამოაყალიბა საკუთარი თავგადასავალი).

ბავლე იუნგეროვი: იონას წიგნში იმდენად მწირი და უმნიშვნელო მოვლენებია გახმანებული „ვიწრო-პარტიკულარული“ იუდაური აზროვნების წინააღმდეგ და ისე ბევრი რამაა ნათქვამი რელიგიური „უნივერსალიზმის“ შესახებ, რომ არც ერთ გამყალბებელს აზრადაც არ მოუვიდოდა მსგავსი რამ დაეწერა, ვინაიდან არათუ წმინდა წიგნების ავტორთა შორის განაჩინებდნენ მას, არამედ, დიდი ალბათობით, ქვით განიტვიცნებოდა გამაგებულ თანამოქალაქეთა მიერ. მეორე მხრივ, აქ იმდენად მცირედი ცნობაა წარმოდგენილი იონას განსაზღვრულად და, პირუკუ, მრავლადაა მისი ხასიათის მამხილებელი და ნინეველთა საქებარი უწყება, რომ ავტორი იუდეველთა წმინდა ისტორიის აღმწერებს მოგვაგონებს, რომლებიც დღემუდამ რისხავდნენ საკუთარ მეფეებსა და თანატომელებს. კონკრეტულ ქმედებებში იმდენად ბევრი ფსიქოლოგიური ჭეშმარიტებაა ნაჩვენები, რომ ობიექტურად შეუძლებელია მათი მოფიქრება და შეთხზვა. აქ ღრმა სინამდვილითა და წმინდა უბრალოებით, ცბიერების გარეშე, სუნთქავს ყოველივე).

მს. 2. „აღექი, წადი ნინევეში, დიდ ქალაქში, და ამცნე, რომ მომწვდა მისი ბოროტების ამბავი“¹.

წმ. კირილე ალექსანდრიელი: ღმერთმა მარადიული ცხოვრებისთვის შექმნა ადამიანი და საკუთარი ხატება და მსგავსება უბოძა მას. პირველქმნილი ადამიანი სიწმინდესა და ნეტარებაში მოქალაქეობდა, მაგრამ ეშმაკის მანქანებით მოტყუებული, ცოდვისკენ მიიზიდა და წყევლასა და ხრწნას დაექვემდებარა. კაცთმოყვარე უფალმა სამყაროს შექმნამდე წინაგანსაზღვრა კაცობრიობის გამოსყიდვის საიდუმლო საკუთარი ძის მიერ, მაგრამ არც უწინარეს დაუკლია მზრუნველობა, სანამ

1 „აღდეგ და წარვედ შენ ნინევედ ქალაქად დიდად და ქადაგებდ მას შინა, რამეთუ აღმაღლდა და მოიწვიეს ღალადებამ უკეთურებისა მისისაჲ ჩემდა მომართ!“

დადგებოდა ჟამი ამ უაღმატებულესი მოვლენის აღსრულებისა. საღვთო მზრუნველობის საყოველთაოობა რომ ჭეშმარიტად მარადიული უზენაესი ზრახვაა, რაც კაცობრიობის ისტორიას მუდმივად თან ახლავს, ძველი აღთქმის ეპოქაშიც საქმით დასტურდება. ამიტომაც მოუწოდა უფალმა იონას ნინევში წასასვლელად. ეს იყო აღმოსავლეთით მდებარე ასურული ქალაქი, რომელსაც იერემია „კერპების ქვეყანას“ უწოდებს¹. ისრაელის სამეფოს მახლობლად არაერთი სახელმწიფო მდებარეობდა, სადაც კერპთაყვანისმცემლობა უმაღლეს ნიშნულს აღწევდა. იქ მრავალი წარმართული საკურთხეველი, ბომონი თუ კერპი იყო აღმართული. რატომ იგზავნება იონა ყველა ამ ქალაქის გვერდის ავლით ნინეიაში, ქალაქში, რომელიც საკმაოდ შორს მდებარეობდა იუდეიდან და, ამავედროულად, უხეში, არამეგობრული და მზის, ვარსკვლავებისა თუ ცეცხლის მადიდებელი ხალხით იყო დასახლებული? იონას ქადაგებით, ფიქრობ გაცხადდა, რომ წარმართი ხალხი, რომელიც ცდომილებათა მორევში მიმოხეტებოდა, გააკვეულ ჟამს ჭეშმარიტებას შეიმეცნებდა.

წინასწარმეტყველი ნინევში საღვთო გულმოწყალების წარმოსაჩენად იგზავნება. კაცობრიობამ უნდა იგრძნოს, რომ მასზე უზენაესი ზრუნავს, მაგრამ ამავედროულად მისი მოღვაწეობა ისრაელის მხილებასაც ემსახურება. ნინეველებმა ერთი ქადაგებით შეინანეს, მიუხედავად იმისა, რომ უმძიმეს ცდომილებაში იმყოფებოდნენ, ხოლო იუდეველები, მოსესა და სხვა წმინდა ადამიანების უარყოფით, თავად უზენაესს უპირისპირდებოდნენ, მათ განკაცებული ღმერთი არ მიიღეს, რომელიც გარდა ქადაგებისა, უამრავ სასწაულს აღასრულებდა (რაც იონას შემთხვევაში არ მომხდარა). იუდეველნი იონას მიერ რომ იმხილებოდნენ, ამას მაცხოვრის პასუხიც ცხადყოფს: „ნინეველნი აღდგებიან სამსჯავროზე ამ მოდგმასთან ერთად და მსჯავრს დასდებენ მას, ვინაიდან მათ მოინანიეს იონას ქადაგებით და, აჰა, აქ არის იონაზე ღიდი“².

1 იერ. 50.38.

2 ლკ. 11.32.

როგორ მოხდა, რომ ქრისტეზე მეტად იონამ იმუშაკა, როდესაც წინასწარმეტყველი მხოლოდ მუქარით მიმართავდა მსმენელს, ხოლო მარადის მშვიდი უფალი უდიდესი სიბოთით და იმედით აღსავსე სიტყვებით უხმობდა ადამიანებს?!

არქიების. იონა სმირნოვი: იონას უცხოტომელთა შესახებ თანამემამულეთა მსგავსი შეხედულება ჰქონდა. ისინი ფიქრობდნენ, რომ არავის ეკუთვნოდა ზეციური წყალობა, გარდა იუდეველი ხალხისა, ურჯულონი მხოლოდ რისხვას განიკუთვნიდნენ. წინასწარმეტყველი ნინევში გაიგზავნა არა იმისთვის, რომ წარმართები საბოლოოდ მოქცეულიყვნენ და ჭეშმარიტი ღმერთი ერწმუნათ, რადგან ეს არც ქადაგების შემდეგ მომხდარა და ამას მომდევნო ისტორიაც ცხადყოფს¹, არამედ ასურელთა დედაქალაქში მივლინების მიზეზი ზემოხსენებული იუდაური გაუქმდარბეული შეხედულების აღმოფხვრა იყო. ებრაელებს ნათლად უნდა ენახათ, რომ „ღმერთს ხელ-ეწიფება თვით ამ ქვათაგანაც აღუდგინოს ძენი აბრაამს“²).

ნეტარი იერონიმე: იონა წარმართებთან იუდეველთა განკითხვის მიზეზით იგზავნება, რადგან წინასწარმეტყველის თვისტომნი უკეთურებაში გაკერპებულან, ხოლო ნინეველნი სინანულის საოცარ მაგალითს იძლევიან³).

ნინევი სამარიიდან ჩრდილო-აღმოსავლეთით, დაახლოებით ცხრაასი კილომეტრის დაშორებით, მდინარე ტიგროსის აღმოსავლეთ სანაპიროზე მდებარეობდა³. მშვე-

1 ასურელთა დედაქალაქი შემდგომშიც ღვთისაგან განდგომის მაგალითად გვევლინება, რისთვისაც მოგვიანებით უმკაცრესი სიტყვებით ამხელს მას წინასწარმეტყველი ნაუმი.

2 მთ. 3.9.

3 ასურელთა დედაქალაქის დამაარსებლის შესახებ ებრაული და ბერძნულენოვანი ბიბლიები განსხვავებულ ცნობას გვთავაზობენ. ებრაულის თანახმად, ნინევის დამფუძნებელი ქამის შვილიშვილი ნებროთია (შდრ.: „ქამის ძენი: ქუში, მიცრაიმი, ფუტი და ქანაანი... ქუშმა შვა ნებროთი... მისი სამეფოს რჩეული ქალაქები იყო ბაბილონი, ერეჟი, აქადი და ქალნე, შინყარის ქვეყანაში. ამ ქვეყნიდან წაეიდა ის ასურში და ააშენა იქ ნინევი, რეხოტოთ-ყირი, ქალახი და რესენი, ნინევისა და ქალახს

ნიერი ასურული ქალაქი სიდიდით მხოლოდ ბაბილონს ჩამორჩებოდა. ძველი გეოგრაფიის გათვალისწინებით, მსოფლიო სავაჭრო საქმიანობაში მონაწილეობის მისაღებად და შორეულ სახელმწიფოებზე პოლიტიკური ზეგავლენის მოპოვებად არ არსებობდა იმაზე უკეთესი ადგილი, სადაც ნინეფია იყო განლაგებული. ასურელთა დედაქალაქი, ფაქტობრივად, ძველი მსოფლიოს ცენტრი იყო: ევფრატის გადასასვლელზე, ნინეფიის მახლობლად, უძველეს დროში ევროპის, აზიისა და აფრიკის ყველა სავაჭრო თუ საომარი გზა იყრიდა თავს. სპარსეთის ყურესთან, ხმელთაშუა და შავ ზღვებთან სიახლოვე განუზომლად ზრდიდა ხსენებული ქალაქის სიძლიერეს. ყოველივეს გათვალისწინებით, დედაქალაქში აღურიცხავი რაოდენობის სიმდიდრე დაგროვდა, რის შესახებაც უძველესი ავტორები რიგ შემთხვევაში იგავური ფორმით იუწყებიან.

თანამედროვე მეცნიერების ვარაუდით, ნინეფია ოთხი დამოუკიდებელი ქალაქისგან შედგებოდა: თავად ნინეფია (კიუნჯიკი), რექობოტი, ქალა (ქალახი) და რესენი, რომლებსაც გარედან, მთელ პერიმეტრზე კედელი შემოსაზღვრავდა. სწორედ დამცავი ზღუდის შიგნით მოქცეული ზემოხსენებული ოთხივე ქალაქის კრებისითი სახელი იყო ნინეფია. მისი გარშემოწერილობა 97 კილომეტრს შეადგენდა, რაც სრულ თანხმობაშია იონას წიგნთან, სადაც მითითებულია, რომ სამი დღის სასიარულო მანძილზე იყო გაშენებული ქალაქი. ისტორიული ცნობით, ნინეფიის მშენებლობაზე 1 400 000 ადამიანი რვა წლის მანძილზე მუშაობდა. ასურული ტრადიციის

შორის, დიდი ქალაქი“. დაბ. 10. 8, 10-12). სეპტანტის მიხედვით, იმავე ქალაქის დაარსება სემის შვილს, ასურს, მიეწერება (შდრ. „ქუეყანისა მისგან გამოვიდა ასურ და ალაშენა ნინეფი და ქალაქი რომთი და ხალახი და დასე, საშუალ ნინეფისა და საშუალ ხალახისა - ესე ქალაქი დიდი“. Gr. εκ τῆς γῆς ἐκεῖνης ἐῤῥῆθησαν Ἀσσοὺρ καὶ φικδομυσην τὴν Νινευη καὶ τὴν Ροωβωθ πόλιν καὶ τὴν Χαλαχ καὶ τὴν Δασემ ἀνὰ μέσον Νινευη καὶ ἀνὰ μέσον Χαλαχ· αὕτη ἡ πόλις ἡ μεγάλη). ნინეფი თანამედროვე ერაყში, ქალაქ მოსულის მიმდებარე ტერიტორიაზე მდებარეობდა.

თანხმად, ყოველი ახალი მეფე საკუთარი სახელის უკვდავსაყოფად ახალ სასახლეს აგებდა. შესაბამისად, დროთა განმავლობაში მრავალი სასახლე აშენდა, რაც არქეოლოგიური გათხრების შედეგებმაც დაადასტურა. ირკვევა, რომ თითოეული სასახლე საკმაოდ ხარისხიანად და მტკიცედ აეგოთ, გარშემო დამცავი თხრილით შემოესაზღვრათ, ხოლო მიმდებარე გარემო ულამაზესი ბაღებით გაემშვენებინათ. ქალაქის მკვიდრნი დასახლებებს შორის მდებარე უკაცრიელ ველებს ამუშავებდნენ და მოსავალი მოჰყავდათ. მთელ რეგიონს უზარმაზარი დამცავი კედელი მოიცავდა, რომელიც პერიმეტრზე 1 500 კოშკით გაემაგრებინათ და თითოეულის სიმაღლე 60 მეტრამდე აღწევდა. ქალაქის დამცავი ზღუდის შესახებ სამეცნიერო ლიტერატურაში ასეთი სახის ცნობები არსებობს: „ნინეფია მდინარე ტიგროსის აღმოსავლეთ სანაპიროზე, სამარიიდან, ჩრდილოეთის სამეფოდან, დაახლოებით ცხრაასი კილომეტრის მანძილზე მდებარეობდა. ეს იყო ორი გარშემომზღუდავი, შიგნითა და გარეთა კედლებით დაცული დიდი ქალაქი, მსგავსად ბაბილონისა. შიდა კედელი სისქეში ოცს, ხოლო სიმაღლეში ორმოც მეტრამდე აღწევდა“¹. ბუნებრივია, იმ ეპოქისთვის გიგანტური პოლისი უზარმაზარი ნაგებობებით უდიდეს გავლენას ახდენდა უცხოელ სტუმრებზე. „შემდგომში არასოდეს აგებულა ნინეფის მსგავსი პოლისი, - ამბობს დიოდორე სიცილიელი, - რომელიც ესოდენ მაშტაბური იქნებოდა საკუთარი სიდიდით და დიდებული, გარშემომზღუდავი კედლებით“.

ასურელთა სიამაყე ქალაქი ნინეფია, ბაბილონელ-მიდიელთა გაერთიანებული ძალების მიერ დაპყრობისა (ძვ. წ. აღ-ის 612 წ.) და სტიქიის მძვინვარების შედეგად საფუძვლებამდე დაქცეული, მოგვიანებით დავიწყებას

1 Толкование ветхозаветных книг от книги Исаии по книге Малахии; Русское издание подготовлено для печати Славянским Миссионерским Издательством; Ашфорд, Коннектикут, США, 1996, ст. 470.

მიეცა¹. ჟამთა სვლის მიუხედავად მტერთაგან დარბეული მრავალი ქალაქი აღდგენილა, ნინევიასთან მიმართებით კი მსგავსი რამ აღარასოდეს მომხდარა. ტრაგიკული მოვლენებიდან, დაახლოებით, ორასი წლის შემდეგ ქსენოფონტე (ძვ. წ. აღ-ის V-IV სს.) ასურელთა ყოფილ დედაქალაქს ჩაუვლის, თუმცა აზრადაც არ მოსდის, რომ მის წინ მდებარე ნანგრევების გროვა ოდესღაც განთქმული ნინევია არის. ახ. წ. აღ-ის I საუკუნეში მის ადგილზე ერთი უმნიშვნელო ციხე-სიმაგრე შემორჩა, რომელსაც ძველი ქალაქის საპატივცემლოდ ნინუსს უწოდებდნენ, ხოლო მოგვიანებით მისი ადგილსამყოფელიც დაიკარგა. მხოლოდ მეცხრამეტე საუკუნეში ევროპელი მეცნიერების მიერ წარმოებული არქეოლოგიური გათხრების შედეგად მიაკვლიეს ქალაქის ნაშთებს. მოვლენები ასე განვითარდა: მეცხრამეტე საუკუნის პირველ მეოთხედში ინგლისურ-ინდურმა კომპანიამ ბაღდადში პოლიტიკური წარმომადგენლის რანგში ვინმე რიჩი დანიშნა საკუთარი ინტერესების დასაცავად, რომელმაც ხსენებულ ქალაქთან ახლოს არქეოლოგიური გათხრები წამოიწყო. 1820 წელს, მოსულში ყოფნისას, ადგილობრივები წვიმის შედეგად მიწაში გამოჩენილი უზარმაზარი ალიბასტრისგან დამზადებული ფილების შესახებ მოუთხრობდნენ რიჩს, რომლებზეც გარკვეული გამოსახულებები მდებარეობდა.

1 ისტორიული წყაროების თანახმად, ბაბილონელ-მიდიელთა მრავალრიცხოვან ჯარს საქმე ბუნებრივმა მოვლენებმაც გაუადვილა. დიოდორე სიცილიელის ცნობით, ასურელები ქალაქის მისადგომებთან გამართულ ორ უმნიშვნელოვანეს ბრძოლაში დამარცხდნენ. მოკლულთა სიმრავლის გამო ახლოს მდებარე მდინარე სისხლისფრად ქცეულიყო. ამავდროულად, ნინევიის ალყაში მოქცევიდან მესამე თვეს, უძლიერესი წვიმების შედეგად მცირე ზომის მდინარე კოსარი (Khosar), რომელიც ქალაქის შუაგულში უწყინარად მიედინებოდა, ისე ადიდდა, რომ ნინევიის ნაწილი დატბორა, ხოლო დამცავი კედლის გარკვეული მონაკვეთი ჩამოაქცია. ბერძენი ისტორიკოსი ქსენოფონტე წერდა, რომ ნინევიის დაცემას არნახული ჭექა-ქუხილი და წვიმა უძლოდა წინ. ბაბილონური ქრონიკების თანახმად, აღურიცხავი იყო ქალაქიდან გატანილი სიმდიდრე, ხოლო თავად ნინევია ნანგრევების გროვად იქცა.

არქეოლოგიის მოყვარულმა რიჩმა მოსმენილი ამბავი უყურადღებოდ არ დატოვა. მით უმეტეს, რომ მოსულის ახლოს მდებარე რეგიონი ცნობილი ბერძენი და რომაელი ავტორების მიერ ნინევიის ადგილსამყოფელის შესახებ აღწერილ ცნობებს თანხვედბოდა. მან, შეძლებისამებრ, რამდენადაც დრო აძლევდა ამის საშუალებას, მითითებული მიდამო გამოიკვლია, მიაგნო რამდენიმე ფირფიტასა და აგურს, რომლებზეც ლურსმნისებრი დამწერლობით სიტყვები იყო ამოტვიფრული. რიჩმა აღნიშნულ საკითხთან დაკავშირებით საკუთარი შეხედულებები შემდგომ წერილობით გამოაქვეყნა.

1842 წელს ფრანგულმა ხელისუფლებამ აღმოსავლელი ქრისტიანების თურქთაგან დაცვის მიზნით მოსულში საკონსულო გახსნა, რომლის ხელმძღვანელად „დიდად საიმედო ადამიანი“ (ასე უწოდებდნენ მას) – პოლ-ემილი ბოტტა, ცნობილი იტალიელი ისტორიკოსის – კარლ ბოტტას ვაჟი დანიშნა. ემილი ბოტტა აღმოსავლეთში როგორც ბუნებათმცოდნე მოგზაურობდა. მეცნიერების ერთი დარგის შემეცნებას კი ადამიანი რიგ შემთხვევაში სხვა მეცნიერებამდე მიჰყვას, ბუნებათმცოდნე ბოტტა სამომსახურო ადგილებში არსებულმა გარემომ არქეოლოგად აქცია. ემილის მოსულში საქმიანობისას იმავე რეგიონში რუსი მეცნიერი, პროფესორი დიტტელი, იმყოფებოდა და ნიმრუდში აწარმოებდა გათხრებს. მან მუშაობის პროცესში ახლად აღმოჩენილი გარემოებების შესახებ უამბო ბოტტას. 1842 წელს, ადგილობრივი ხელისუფლებისგან ნებართვის მიღებისთანავე, ემილი არქეოლოგიურ გათხრებს შეუდგა, თავდაპირველად კიუნჯიკში, შემდეგ კი ერთ-ერთი გლენის მითითებით – კორსაბადში, მოსულიდან ჩრდილო-აღმოსავლეთით. 1843 წელს მითითებულ ადგილზე ბოტტამ მეფე სარგონის პირველი ასურული სასახლე აღმოაჩინა. ახალბედა არქეოლოგის მიერ საკუთარი მეგობრის, ცნობილი ორიენტალისტის – ჟიულ მოპის სახელზე გაგზავნილმა წერილმა დიდი ზეგავლენა იქონია ფრანგ მეცნიერებზე, ხოლო შემდგომმა წერილებმა და აღმოჩენების შესახებ შესრულებულმა ჩანაწერებმა საფრანგეთის მთავრობა

შთააგონა, რომ ემილი ბოტატასთვის არქეოლოგიური გათხრების საწარმოებლად დაფინანსება გამოეყო. ამასთან, სამუშაოს შესრულების ადგილზე მიავლინეს მხატვარი – ეგეენი ფლანდენი, რომელსაც ყველა მონაპოვარი ტილოზე უნდა აესახა. სწორედ მისი ოსტატობის შედეგად გაეცნო ასურულ კულტურას პირველად მსოფლიო 1847 წელს გამოცემული ნინევიური ძეგლების აღწერილობით.

1846 წელს ზემოხსენებულ ადგილებში ჩასული ინგლისელი მოგზაური ლეიარდი ნემრუდში არსებული დიდი ზომის ნანგრევებად ქცეული მთის გამოკვლევას შეუდგა, რომელიც არქეოლოგებს ამ დროისთვის ჯერაც არ ჰქონდათ შესწავლილი. მეცნიერი მალე მიწისქვეშ მოქცეული ოთახის ზედა კუთხეს წააწყდა და მცირეოდენ დროში მრავალი სხვა ოთახიც აღმოაჩინა. აქედან მოყოლებული ფრანგმა და ინგლისელმა მკვლევრებმა ერთმანეთის მიყოლებით ათი სასახლე და ქალაქ ნინევიის ცენტრალური რეგიონი იპოვნეს. 1855 წელს სხვადასხვა მიზეზის გამო მიმდინარე გათხრები შეაჩერეს როგორც ფრანგებმა, ასევე ინგლისელებმა, თუმცა დროის მცირე მონაკვეთში მიგნებული სიახლეები მსოფლიო სამეცნიერო წრეებისთვის შეუფასებელი მნიშვნელობის აღმოჩნდა¹.

მხ. 3. „ადგა იონა, რომ თარშიშში გაქცეულიყო უფლის პირისგან. ჩავიდა იაფოში, მონახა თარშიშს მიმავალი ზომალდი, გადაიხადა საფასური, ჩაჯდა შიგ და მათთან ერთად გაემგზავრა თარშიშისკენ, რომ უფლის პირისგან გადახვეწილიყო“².

საღვთო მოწოდებაზე უარის თქმა, წმინდა წერილის თანახმად, სხვა ბიბლიური პირების ცხოვრებაშიც გვხვ-

1 ნინევის შესახებ იხ. ვრცლად: Митрополит Митрофан (Симашкевич); Пророчество Наума о Ниневии; Эгзегетическое исследование с очерками истории Ассирийского государства и историко-критическим решением вопроса о происхождении книги пророка Наума; С.-Петербург, 1875.

2 „და აღდგა იონა და წარვიდა სივლტოლით თარშიდ პირისაგან უფლისა და შთავიდა იოპედ და პოვა ნავი, მიმავალი თარშიდ. და მისცა სანავჭ მისი და შევიდა მას წარსლვად მათ თანა თარშიდ პირისაგან უფლისა“.

ვდება. მაგალითად, მოსე საკუთარ თავს ენებრგვილს უწოდებდა და ამით დაკისრებული მოვალეობიდან გათავისუფლებას ცდილობდა, ხოლო იერემია უფალს ასე მიმართავდა: „უფალო ღმერთო, მე ხომ ლაპარაკი არ ვიცი, რადგან ყმაწვილი ვარ“¹. მიუხედავად წარმოდგენილი მაგალითებისა, იონას შემთხვევა სრულიად განსხვავებული მოვლენაა და წმინდა წერილში თავისი ფორმით ანალოგს ვერ პოულობს.

წინასწარმეტყველი გარბის, რადგან არ სურს ნინევის გადაარჩენა, თანაც უშუალოდ საკუთარი მონაწილეობით. იონა ჩრდილო-აღმოსავლეთის ნაცვლად დასავლეთისკენ მიემართება, რითიც კარგად წარმოაჩენს საღვთო სიტყვისადმი საკუთარ შეუთავსებლობას. ისმის კითხვა: რატომ ამბობს ძველი აღთქმის მართალი ადამიანი სხვების გადაარჩენაზე უარს? ამ კითხვაზე პასუხის გასაცემად, თუნდაც რომ საქმე ბიბლიურ წმინდანს ეხებოდეს, ვითარების სწორად შეფასებაა აუცილებელი. ისინიც ადამიანები არიან და რიგ შემთხვევაში გარკვეულ სისუსტეს ავლენენ, თუმცა მოღვაწეობითა და საღვთო მოშურნეობით განიწმინდებიან და ცემული ბუნებისთვის მახასიათებელი სისუსტეებისგან და სულიერების უმაღლეს საფეხურს აღწევენ. წინასწარმეტყველი იონაც თანამედროვე იუდაური საზოგადოების წევრია. მასაც, როგორც თვისტომთ, მიაჩნია, რომ გარდა იუდეველებისა, სხვა ხალხები ღვთის რისხვას იმსახურებენ. ამგვარ აზრს ძველი აღთქმის რჯულში წარმოდგენილი კანონებიც განამტკიცებდა, უკრძალავდა რა რჩეული ერის წარმომადგენლებს ურთიერთობას უცხოტომელებთან.

საღვთო მოწოდებამ წინასწარმეტყველის სულში ძლიერი ორთაბრძოლა აღძრა. იონას საკუთარ თავში სიყრმიდან ფესვგადგმული რელიგიური შეხედულებები უნდა დაეთრგუნა და მისთვის სრულიად ახალი რეალობა გაეცნობიერებინა: უზენაესი არსი საღვთო მზრუნველობას ყველას მიმართ იჩენს.

სანამ იონა სულის სიღრმეში აღძრული მღელვარების

მიზეზებში გარკვეულა, უარს ამბობს ნინეში გამგზავრებასა და ქადაგებაზე. წინასწარმრეტყველი უზენაესის თვალსაჩინო მოწმობის გარეშე საკუთარ თავს ვერ ერევა, შინაგან ჭიდილში კვლავ ძველი კაცი იმარჯვებს და იონა გარბის. იუდაური წარმოდგენების თანახმად, მხოლოდ აღთქმული მიწა მიიჩნეოდა ღვთის განსაკუთრებული მყოფობისა და გამოცხადების ადგილად, ხოლო წარმართული სახელმწიფოები ასეთ სიკეთეს მოკლებული იყვნენ. იონაც მსგავსი შეხედულებებით ხელმძღვანელობს და მიემართება თარშიში, რომელიც იმ დროისთვის დასავლეთით ქვეყნიერების დასასრულად მიიჩნეოდა¹, რადგან ფიქრობდა, რომ მასში აღძრული საღვთო სიტყვა შორეულ თარშიში შეწყვეტდა მოქმედებას.

გავა რამდენიმე ათეული წელი და ოსია საღვთო განჩინებით მეძავ გომერზე დაქორწინდება. აღნიშნული მოქმედება უზენაესის რჩეული ერისადმი განუსაზღვრელი სიყვარულის სიმბოლოა, მოცემულ შემთხვევაში კი უფლის პირისაგან გაქცეული იონა იმავე რჩეული ერის ურჩობასა და უგრძობლობას განასახიერებს. წინასწარმეტყველის თავს თევზის სახით მოვლენილი სასჯელიც იუდეველთათვის განკუთვნილი საღვთო რისხვის წინასახეა, თუმცა იონა უვნებელი გადარჩება, რითიც იმავე ერისადმი შემოქმედის უზომო სიყვარული და მზრუნველობა დასტურდება.

დეკან. იონა სოლოვიოვი: წინასწარმეტყველის გაქცევა არ იყო საღვთო ხმობის შეგნებული, შინაგანად დაგეგმილი უარყოფა. პირიქით, მის საქციელში უზენაესისა და თანატომელებისადმი უანგარო სიყვარული ვლინდება. ეს იყო ელიას მოშურნეობა, რომელიც საკუთარი თავისთვის სიკვდილს ითხოვდა, ოღონდაც ისრაელის მოსახლეობის მიერ იაჰვეს უარყოფა არ ენახა. ეს იყო მოსეს გულმოდგინება, ებრაელთა გადარჩენის წილ ცოცხალთა წიგნიდან რომ ევედრებოდა ამოშლას. ფსიქოლოგიური განწყობით, იონას გაქცევა, სახარებაში მოთხრობილი, მა-

1 ატლანტის ოკეანის დასავლეთით იმჟამინდელი კაცობრიობისთვის არაფერი არსებობდა.

მის ნების თავდაპირველად უარყოფელი, ხოლო შემდგომ იმავე ნების აღმსრულებელი ძის საქციელს ემსგავსება. ასეთ ადამიანს, ვითარცა გაავებულ ღვთისმგმობსა და ეგოისტს, კი არ უნდა განვუდგეთ, არამედ უნდა გვიყვარდეს და ვაფასებდეთ მას, რადგან ასეთი პიროვნების გრძნობა და მრწამსი არასოდეს განეკრძალვის სიტყვასა და საქმეს, ამასთანავე არც აზრების გამოთქმას ერიდება და უფროსის, რადგან იცის, რომ პირფერობისა და ცბიერების გარეშე ეს ყოველივე მართალი, ჭეშმარიტი და პატიოსანი გმირი შეიძლება ვუწოდოთ მას, რადგან მზადაა, სიცოცხლე ამსხვერპლოს საკუთარ მრწამსსა და გრძნობებს. ჭეშმარიტად ღვთის რჩეულია იგი, წინასწარმეტყველი მესიისა, უფლის სადიდებლად სიკვდილამდე მოშურნე).

თეოდორიტი კვირელი: თარში კართაგენია, აფრიკის წამყვანი ქალაქი. ესაიასთან ერთგან ნათქვამია: „*იტირეთ, კართაგენის ხომალდებო*“¹. აკვილა, სვიმაქოსი და თეოდოტიანე მოხმობილი წინადადების თარგმნისას, ნაცვლად კართაგენისა, თარშს ახსენებენ (მღრ.: „*იტირეთ, თარშიშის ხომალდებო*“), რადგან სწორედ ეს სახელი იყო მითითებული ებრაულ ტექსტში, რომელსაც ისინი ეყრდნობოდნენ. მსგავსადვე, როდესაც ეზეკიელი ქალაქ კართაგენს იგონებს, ებრაულსა და სირიულ ბიბლიაში იმავე ადგილას ვკითხულობთ „*თარშს*“. ვხელმძღვანელობთ რა წარმოდგენილი ცნობებით, ვამბობთ, რომ იონა მიემართებოდა არა ინდოეთისკენ, არამედ კართაგენში).

ნეტარი იერონიმე: იონამ სულიწმინდის ძალით იცის, რომ წარმართთა მონანიება იუდეველთა დაცემას ნიშნავს. ამიტომაც სამშობლოსა და თანატომელების ძლიერ მოყვარული წინასწარმეტყველი არცთუ დიდი მონდომებით თანაუგრძნობს ნინევიას, არ სურს რა საკუთარი ხალხის დაღუპვა. იონამ უწყის, რომ ყველა წინასწარმეტყველი ისრაელის სახლის წარწყმედილ ცხვრებთან მიივლინებოდა და წუხს, რადგან თავად იუდეველთა მოძულე სახელმწიფოს ყველაზე დიდ ქა-

1 ეს. 23.14.

ლაქში იგზავნება და ღვთის სიტყვა სწორედ ებრაელთა არაერთგზის ამოხრებელ ასურელებს უნდა უქადაგოს. ამასთანავე, მას ეშინოდა, რომ ქადაგებისას, ნინეველთა მხრიდან სინანულის გამოვლინების შემთხვევაში, უზენაესს იუდეველი ერი არ დაეტოვებინა და სხვა ერის მფარველი არ გამხდარიყო, რადგან იონამ იმავე სულით, რითაც წინასწარმეტყველად დადგინდა, უწყოდა, რომ რაჟამს წარმართნი ირწმუნებდნენ, სწორედ მაშინ განუდგებოდა ღმერთს ისრაელის სახლი და შიშობდა, მის დროს არ აღსრულებულიყო ის, რაც მომავალში განხორციელდა. იგი გარბის და იოსებ ფლავიოსის ცნობით, კილიკიის ტარსში მიემართება.

ებრაელებს მიაჩნიათ, რომ სიტყვა **Tharsis** ნიშნავს ზღვას. როგორც ფსალმუნშია ნათქვამი: „მუნ საღმობაჲ, ვითარცა შობადისა. ქართა სასტიკითა შეჰმუსრნეს ნაენი თარშისანი“¹. ესაიასთან: „იტირეთ თარშისის ხომალდებო“². შესაბამისად, იონა არა რომელიმე კონკრეტული ადგილისკენ მიემგზავრებოდა, არამედ სურდა, ალექსანდრიისკენ სწავსოდა ზღვით გარიდებოდა ნებისმიერი მიმართულებით, საითაც განგება წაიყვანდა. შეშინებული ადამიანისთვის ბუნებრივი იყო პირველივე შემხვედრ ხომალდზე ასვლა, განუსაზღვრელად გეზისა, რადგან ადგილისა და მიმართულების დადგენას გარკვეული დრო დასჭირდებოდა.

უფალთან, ჩვენს მსხნელთან, მიმართებით კი ვიტყვით, რომ მან დაუტევა სახლი და მამისეული წიალი და მიიღო რა კაცება, ზეციდან გარდამოსული, თარშში მოვიდა, რაც ამა ქვეყნის სახეა.

იოზე ხმელთაშუა ზღვის სანაპიროზე მდებარე იუდეის ერთ-ერთი ქალაქია, სადაც ტვიროსის მეფე ხირამი ლიბანში მოჭრილ ხეებს ტივად შეკრული სახით აგზავნიდა. ამ

1 ფს. 47.8.

2 ეს. 23.14. ესაიას იმავე ციტატას, რაზეც ზემოთ თეოლოგიკურად კვირავს და მასზე დაყრდნობით თარშის კართაგენად მიიჩნევა, ნეტარი იერონიმე განსხვავებულად განმარტავს. მისი თქმით, თარშში ნიშნავს ზღვას.

ხეებს შემდეგ იოზედან სახმელეთო გზით იერუსალიმში ეზიდებოდნენ).

წმ. კირილე ალექსანდრიელი: იოზე პალესტინის ქალაქია. იგი ხმელთაშუა ზღვის აღმოსავლეთ სანაპიროზე მდებარე საპორტო პოლისი იყო. იონა თარშში მიმავალ ხომალდს მიჰყვება. იგი საფასურს იხდის და სხვებთან ერთად მიემგზავრება. ზოგიერთს თარში ინდოეთის ერთ-ერთ ქალაქად მიაჩნია. ჩვენთვის ცნობილია, რომ ასეთი ქალაქი იქ, მართლაც, იყო. ვფიქრობ, მოცემულ შემთხვევაში ინდოეთის თარში არ იგულისხმება, რადგან მასში გამგზავრების მსურველს არა ხმელთაშუა, არამედ მეწამული ზღვით უნდა ესარგებლა. რაც შეეხება ხსენებულ თარშს, ის კილიკიაში მდებარე თანამედროვე ტარსუსი მგონია.

იონას სურს, „**უფლის პირისგან**“ გაიქცეს. რას უნდა ნიშნავდეს წმინდა წერილის ეს სიტყვები? რატომ გარბის წინასწარმეტყველი საკუთრივ თარშში? ამის თქმა საკმაოდ რთულია, მაგრამ ვფიქრობ, რომ წინასწარმეტყველს ღმერთის შესახებ არ ჰქონდა სრულყოფილი ცოდნა, რადგან ზოგიერთს მიაჩნდა, თითქოს საღვთო ძალაუფლება მხოლოდ იუდეველთა ქვეყანაზე ვრცელდებოდა და სხვას არანაირად არ ეხებოდა. უწინარეს ამ მოვლენებისა იაკობ მამამთავარი მშობლიური სახლიდან მესოპოტამიისკენ მიემართებოდა და ღამის გასათენებლად ერთგან შეჩერდა. ჩვეულებისამებრ, მან ძილის წინ თავქვემ ქვა ამოიღო, ჩათვლიმა და ზეცად აღმართული კიბე იხილა, რომელზეც უფლის ანგელოზები აღიოდნენ და ჩამოდიოდნენ, ხოლო კიბის თავში თავად უზენაესი იდგა. გამოღვიძებულმა პირველი ეს სიტყვები წარმოთქვა: „ამ ადგილზე უფალი ყოფილა, მე კი არ ვიცილი“¹. ალბათ, მსგავს რამეს ფიქრობდა წინასწარმეტყველი, რაჟამს საკუთარ სამშობლოს ტოვებდა და ელინურ ქალაქში მიემართებოდა. თუ რატომ არ სურდა იონას მასზე დაკისრებული ღვაწლის აღსრულება, მისივე სიტყვებიდან ვიგებთ: „ილოცა უფლის მიმართ და უთხრა: ჰე, უფალო, განა ამას არ ვამბობდი,

1 დაბ. 26.16.

როცა ჯერ კიდევ ჩემს მიწაზე ვიყავი? თავიდანაც იმიტომ გაერბოდი თარშში, რომ ვიცოდი, მონანიე და ლმობიერი ღმერთი ხარ, რისხვაგვიანი და მრავალმოწყალე, ნანობ ხოლმე ბოროტისყოფას. ახლა ბარემ ამომხადე სული, რადგან ამ სიცოცხლეს სიკვდილი მირჩევნია¹. იონამ მის მიერ წარმოთქმული წინასწარმეტყველების საბოლოო ხვედრი არ უწყოდა, მაგრამ რაჟამს იხილა, რომ ქალაქი გადარჩა, ნინეველების შეეშინდა, რადგან ამ უკანასკნელთ, მისი წარმოდგენით, შესაძლოა, იგი მოეკლათ, როგორც სიცრუის მქადაგებელი).

დეკან. იოანე სოლოვიოვი: იოპე იუდეველთა ერთადერთი საპორტო ქალაქი იყო. აღნიშნული ნავსადგურის შესახებ ცნობებს საომარი და საზღვაო საქმეების უბადლო მცოდნე იოსებ ფლავიოსი გვაუწყებს. ისტორიკოსი ამბობს, რომ რეიდი იოპეს სანაპიროზე ყველაზე საშიში მოვლენაა, რადგან ნავსადგურს არ გააჩნია მუდმივი სადგომი და ამ არეალში მოხვედრილი გემი არაფრითაა დაცული ზღვის ტალღებისგან. ფლავიოსის სიტყვების კომენტარებისას დე-სოლსი ამბობს²: „საკმარისია, იაპის ან იოპეს სანაპიროს ხომალდით მხოლოდ ერთხელ ესტუმრო, თუნდაც წელიწადის ყველაზე საუკეთესო დროს, რომ გააცნობიერო, რა არის საზღვაო საფრთხე. მთელი წლის მანძილზე აქ საშინლად ღელავს ზღვა“. ხსენებული ავტორი აგრძელებს ფლავიოსის ცნობების განხილვას და ამბობს: „მას შემდეგ, რაც ხალხმა ღია ზღვაში საკუთარ ნაგებზე მთელი ღამე გაატარა, განთიადისას მძლავრმა ქარმა დაქროლა. მეზღვაურებმა მას μάγλαν βίριαν (შავი ბორიონი, - ჩვეულებისამებრ, დღევანდელ დღემდე ასე უწოდებენ ჩრდილოეთის ქარს) შეარქვეს. სულ რაღაც ერთ წამში ნაგების ნაწილი სანაპიროზე იქნა გარიყული, სხვები წყალქვეშა ქვებთან შეჯახებით დაიმსხვრა. მესამე,

1 იონ. 4. 2-3.

2 დეკანოზი იოანე სოლოვიოვი საკუთარ ნაშრომში ხსენებული მეცნიერის (დე-სოლსის) წიგნიდან - „იერუსალიმის უკანასკნელი დღეები“ საპორტო ქალაქ იოპესთან დაკავშირებულ ცნობებს იშველიებს.

ყველაზე დიდი ჯგუფი, ცდილობდა, ღრმად შესულიყო ზღვაში, ანაც როგორმე ნაპირისთვის მიეღწია, მაგრამ ნაგები პირქვე ტრიალდებოდა, ზოგი იძირებოდა, ზოგიც კლდეებს ეხეთქებოდა და იმსხვერუდა“. ხსენებული პორტი ხომალდებისთვის დღემდე იმავე საშიშროებას წარმოადგენს. „მარჯნის რიფები, ამბობს რუსი მოგზაური ნოროვი, აქედან (იოპედან) მთელი სანაპიროს გასწვრივ ღაზამდეა გადაჭიმული. ისინი ნავსადგურში მდგომი ხომალდების ბაგირებს კვეთენ და ხომალდებს ზღვის ანაბარა ტოვებენ. ასე რომ, ქარის ამოვარდნისას ღია ზღვაში გასვლა ერთადერთი საშუალებაა ხომალდის გადასარჩენად, რაც გრიგალის სიმძლავრის მიზეზით ხშირად ვერ ხერხდება“¹).

ფრიდრიხ რუჟემონი: იუდეველები სიამოვნებით წარმოიდგენდნენ, როგორ მუსრავდა წარმართებს უფალი და ჯიუტად უარყოფდნენ აზრს იმის შესახებ, რომ რჩეულობა მათ ღვთის სიტყვის სხვა ერებისთვის საქადაგებლად მიენიჭათ. წინასწარმეტყველთა დევნისა და შევიწროების მიზეზიც სწორედ ეს იყო, რადგან ისინი ისეთ რამეს აუწყებდნენ თვისტომთ, რისი არათუ შესრულება, ყურისგდებაც კი არ სურდათ ამ უკანასკნელთ. კერძოდ, რომ ურჩობაშია ისრაელი და ამის გამო დაისჯება, ხოლო ღვთის წყალობა ყოველ ერს თანაბრად მიეფინება. იონაც, გარკვეულწილად, საკუთარი ერის ეგოისტურ მდგომარეობას იზიარებს და არ სურს, ღმერთი ნინეველთა გადარჩენით დაკავდეს, თავად კი აღნიშნულ საქმეში საღვთო იარაღად იქცეს. ასე რომ, ეს ადამიანი, რომელმაც დიდი სიხარულით მიიღო ღვთისაგან უწყება, იერობოამ II-ის სირიელებზე გამარჯვება გაეცხადებინა, იმავე ღმერთს ეწინააღმდეგება, რაჟამს აღმოსავლეთში გამგზავრების შესახებ გებულობს და გარბის ღვთის პირისაგან, რადგან დარწმუნებულია, აღთქმული მიწის საზღვრებს გარეთ ის აღარ იქნება წინასწარმეტყველი და არც უფალი დაე-

1 დეკანოზი იოანე ამჯერად სხვა ავტორის, რუსი მოგზაურის - ნოროვის ცნობას ციტირებს ნაშრომიდან „წმინდა ადგილებში მოგზაურობა“.

დევენება შორეულ თარშიშამდე. ამრიგად, მიუხედავად ჭეშმარიტების ცოდნისა, დიდი გამოცდილებისა და საღვთო ხმობისა, შესაძლოა, მარავალი ქრისტიანი გულში კვლავაც ინარჩუნებდეს ურჩობისა და სიამაყის განცდას).

მს. 4. „ამოაგდო უფალმა ძლიერი ქარი ზღვაზე. დიდმა ქარიშხალმა ააბობოქრა ზღვა; ცოტაც და, უნდა დაღეწილიყო ხომალდი“¹.

წმ. კირილე ალექსანდრიელი: ღვთის განგებით, ძლიერმა ქარმა დაქროლა, ხომალდი დაღუპვის პირას იყო მისული. ის იმგვარად მიმოიქცეოდა ტალღებზე, რომ მეზღვაურებს ყოველგვარი იმედი წარეკვეთათ. ჩვეულებისამებრ ამ მდგომარეობისა, მთელი ტვირთი ზღვაში გადაყარეს, რათა შესუბუქებული გემი აზვირთებულ ტალღას ზემოდან მოქცეოდა. სასტიკი ქარის ამოვარდნას მეზღვაურთა შეძრწუნებაც ადასტურებს. ისინი მთელ იმედს საკუთარი „ღმერთებისკენ“ მიმართავდნენ).

თეოდორიტი კვირელი: წინასწარმეტყველი ასე იმითომ მოიქცა, რომ ვითარცა ჭეშმარიტი ღმერთის აღმსარებელმა, **მისი** ყველგანმყოფობა იცოდა, მაგრამ ვარაუდობდა, თითქოს უზენაესი საკუთარ თავს მხოლოდ ალთქმულ ქვეყანაში განაცხადებდა. გაქცევის მიზეზი არ ყოფილა სიზარმაცე ან შიში. პირიქით, მან უწყობდა, თუ როგორი მოწყალეა უფალი და სინანულის შემთხვევაში ნინეველნი უცილობლად მოიპოვებდნენ წყალობასა და ცოდვათა შენდობას, ხოლო ამ ფონზე მისი წინასწარმეტყველება ფუჭად ჩაითვლებოდა, იონას კი სიცრუის მქადაგებლად გამოაცხადებდნენ. აღნიშნულ აზრს მოსალოდნელი საფრთხის შესახებ მას უზენაესის მიერ ნინეველთა გაფრთხილება განუმტკიცებდა, რადგან თუკი უფალი დასჯას ინებებდა, წინასწარ არ განაცხადებდა ამის შესახებ, დასჯის თაობაზე უწყება კი თავისთავად სინანულისკენ აწვევდა ქალაქის მკვიდრთ. ასევე, ნინეველთა კეთილგანწყობა მათთვის

¹ „და უფალმან აღადგინა ქარი დიდი ზღუასა მას ზედა და იყო ღელვამ დიდი ზღუასა მას შინა და ნავი იგი მიახლებულ იყო შემუსრვად“.

სრულიად უცხო და უცნობი ადამიანის ქადაგებისადმი იუდეველთა წინააღმდეგ ბრალდების მიზეზი გახდებოდა, იუდეველებისა, რომლებსაც წინასწარმეტყველთა არა მარტო სიტყვა, არამედ აღურიცხავი სასწაულებიც უხილავთ, მაგრამ ურჩობის წყვედიდიდან მაინც არ გამოსულან და არავითარი სულიერი სარგებელი საღვთო სიტყვის მოსმენით არ მიუღიათ. ამიტომაც იონა უარს აბობბს ღვთის ნების აღსრულებაზე და გარბის, რომ განეკრძალოს მოწოდებულ მსახურებას. თუმცა ცისა და ქვეყნის შემოქმედი უდიდეს ღელვას აღძრავს და იმ დროს, როცა ყველა სხვა ხომალდი ზურგის ქარით მშვიდად მიაპობდა ტალღებს, ზღვა მხოლოდ იონას ხომალდის ირგვლივ ბობოქრობდა და შთანთქმას უქადადა. ამას წილისყრაც ადასტურებს, რადგან ზღვის მღელვარება რომ საზოგადო ყოფილიყო, მეზღვაურები არ გადაწყვეტდნენ, წილისყრით გამოველინათ დამნაშავე, მაგრამ ხედავდნენ რა, რომ სხვა ხომალდები უდრტვივლად მიაპობდნენ ტალღებს, ხოლო მათი გემი დაღუპვისთვის განწირულიყო, ჯერ თავიანთ ღმერთებს მიმართავენ ლოცვით, ხოლო შემდეგ სხვა ხერხსა და საშუალებას ირჩევენ).

ნეტარი იერონიმი: იონას გაქცევა ღვთის მცნებათა უარყოფელი ადამიანის მდგომარეობას განასახიერებს, რომელმაც ზეცა დაუტევა და ამ ქვეყანას შეერთო, თუმცა მოგვიანებით, შეჭირვებისა და განსაცდელების შედეგად, იძულებული გახდა, ღვთის ძლიერება ეღიარებინა და კვლავ დაბრუნებოდა **იმას**, ვისაც გაექცა. იონამ იცოდა, რომ ღმერთს შესცოდა, ხოლო სხვებმა არსებული ღელვის შესახებ არაფერი უწყობდნენ. წინასწარმეტყველი დარწმუნებული იყო სტიქიის გამომწვევ მიზეზში).

მს. 5. „შეშინდნენ მეზღვაურები, ყველამ თავ-თავის ღმერთს შეჰლაღადა; ზღვაში გადაყარეს, რაც რამ საქონელი ჰქონდათ ხომალდზე, რომ შეემსუბუქებინათ იგი. იონა კი ხომალდის ბანქემ ჩასულიყო, იწვა და ეძინა“¹.

¹ „და შეეშინა მენავეთა მათ და დაღადებდა კაცად-კაცადი ღმრთისა მიმართ თვისისა და გარდამოჰყრიდეს ჭურჭერსა ნავისასა

წმ. კირილე ალექსანდრიელი: იონას ქარის ამოვარდნამდე დაეძინა, სხვაგვარად აუხსნელი იქნებოდა, როგორ შეეძლო ამ მდგომარეობაში მშვიდად ყოფნა. წინასწარმეტყველი გემის ყველაზე დაბალ ნაწილში იმყოფებოდა, რაც მისი სიწმინდის მანიშნებელია, რადგან ასეთებს მარადის მარტოობისთვის უთქვამთ გული. ისინი ერიდებიან ფუფუნებას, ხალხში ხშირ გამოჩენას. იერემია ერთგან ამბობს: „კარგია, როცა კაცი უღელს ატარებს სიჭაბუკეში; ზის სიმარტოვეში და დუმს, რადგან უფალმა დაადო ტვირთი“¹. სხვაგან იტყვის: „ლაზღანდარებში არ გმჯდარვარ და არ გავლალბულვარ; ცალკე ვიჯექი შენს ხელქვეშ, რადგან ამავსე ბრაზით“². მარტო ყოფნა კი, ვფიქრობ, ცხოვრების მშვიდად გატარებას, საკუთარი თავის ქვეყნიური და ამო საზრუნავებისგან გათავისუფლებას გულისხმობს, განმარტობას იმ ადამიანთაგან, რომელთაც ვნებიანი ყოფა შეიყვარეს).

ნეტარი იერონიმე: სძინავს მას არა უზრუნველობის, არამედ მწუხარების გამო, როგორც მოციქულთა შემთხვევაში, როდესაც გეთსიმანიის ბაღში მაცხოვრის ლოცვისას მისი პირისაზიდან ოფლთან ერთად დაღვრილმა სისხლმა პეტრე, იაკობი და იოანე მოსალოდნელ განსაცდელში დაარწმუნა და სწორედ ამ საკითხზე ფიქრით დამაშვრალეებს, გრძნობენ რა უდიდეს გადაღლას, ბუნებრივად ჩაეძინებათ).

მს. 6. „მივიდა მასთან ხომალდის უფროსი და უთხრა: რას დაგიძინია? ადექი, შენც შეჰლაღადე შენს ღმერთს, ვინძლო, შეგვიწყალოს ღმერთმა და არ დავიღუპოთ“³.

მოცემულ შემთხვევაში ჩვეულებრივ მოვლენასთან გვაქვს საქმე. წარმართები, საკუთარი ღვთაებების გარდა, სხვა ღმერთების არსებობასაც აღიარებდნენ და სწორედ

ზღუად, რამათა აღმუცვირონ მათგან. ხოლო იონა შთავიდა უბესა მის ნავისასა და ეძინა და ხურინვიდა“.

1 გოდ. იერ. 3. 27-28.
 2 იერ. 15.17.
 3 „და მოუვდა მას მენავს იგი და ჰრქუა მას: რამასა ჰხურინავ, აღდეგ და ხადოდე ღმერთსა შენსა! გვკსნეს ხოლო თუ ღმერთმან და არა წარვწყმდეთ“.

ამიტომ მიმართავენ წინასწარმეტყველს, იქნებ მისმა ღმერთმა წყალობით მოხედოს სიკვდილისთვის განწირულებს.

მს. 7. „თქვა ერთმანეთში ხალხმა: მოდით, წილი ვყაროთ და გავიგოთ, ვის გამო ჩავცვივდით ამ განსაცდელში. ყარეს წილი და წილი შეხვდა იონას“¹.

გამოთქმულია მოსაზრება, რომ წილისყრისას, შესაძლოა, დანიშნული კენჭი გამოიყენეს. მიმდინარე განსაცდელში დამნაშავედ იონა გამოვლინდა. ძველ დროში ხალხი უბედურებას კონკრეტულად რომელიმე პიროვნებას და მის მიერ აღსრულებულ ცოდვას უკავშირებდა. მართალი იობის განსაცდელი ამის ნათელი დასტურია.

ნეტარი იერონიმე: მეზღვაურები, რომელთაც ხომალდზე ყოფნის მრავალწლიანი გამოცდილება გააჩნდათ, ზედმიწევნით ზუსტად ცნობდნენ ზღვის ბუნებას. მათ ჩვეულებრივი ტალღები რომ ენახათ, როგორც უწინარესაც არაერთხელ მომხდარა, არ დაუწყებდნენ ძიებას დამნაშავეს. მაგრამ საქმე ისაა, რომ გაუგონარი ზღვის ღელვა იხილეს და მიხვდნენ, რომ ეს ვილაცის ფრიად დიდი შეცოდების შედეგი იყო. ამიტომაც შეეცადნენ, წილისყრით გამოეკვლიათ დამნაშავე).

მს. 8-10. „ჰკითხეს: გვითხარი, ვის გამო ჩავცვივდით ამ განსაცდელში; რა ხელობის კაცი ხარ, საიდან მოდიხარ, სადაური ხარ, რა რჯულისა? მიუგო: ებრაელი ვარ, მოშიშარი უფლისა, ცათა ღმერთისა, რომელმაც ზღვა და ხმელეთი შექმნა. დიდად შეეშინდათ ამ კაცებს, უთხრეს: ეს რა ჩაგიდენიაო, როცა გაიგეს, რომ უფლის პირისგან იყო გაქცეული, რადგან თვითონვე გამოუტყდა“².

1 „და ჰრქუა კაცად-კაცადმან მოყუასსა თჳსსა: მოვედით და განვიგდოთ წილი და ვცნათ, რამსათჳს არს ბოროტი ესე ჩუენ ზედა. და განაგდეს წილი და აღმოუვდა წილი იგი იონას“.

2 „და ჰრქუეს მას: მითხარ ჩუენ, რამ არს საქმეს შენი და ვინამ მოხუალ შენ, ანუ რომლისა სოფლისამ ანუ რომლისა ერისამ ხარი შენ? და ჰრქუა მათ იონა: მონამ უფლისამ ვარი მე და უფლისა ღმერთისა ცათამსა მეშინის მე და ვჰმსახურებ მას, რომელმან შექმნა ზღუად და ვმელი. და შეეშინა კაცთა მათ შიშითა დიდითა ფრიად და ჰრქუეს მას: «რამ ესე ჰყავ?» რამეთუ გულისხმა-ყვეს კაცთა მათ, ვითარმედ პირისაგან უფლისა

მართალია, მეზღვაურებისთვის გაცემული იონას პასუხი ტექსტში საკმაოდ მოკლედაა წარმოდგენილი, მაგრამ, სავარაუდოდ, ის ყველაფრის შესახებ დეტალურად უყვება მსმენელს: თუ როგორ მოუწოდა უზენაესმა ნინევეში გასამგზავრებლად და რა მოიმოქმედა მან ამის საპირისპიროდ.

ნეტარი იერონიმი: მეზღვაურები ძლიერ შეშინდნენ, რადგან მიხვდნენ, რომ ხომალდზე მყოფი პიროვნება წმინდა ადამიანია წმინდა მოდგმიდან. დიდაა ის, ვინც გარბის, მაგრამ უზომოდ აღმატებულია **ის**, ვინც გაქცეულს დასდევნებია).

წმ. კირილე ალექსანდრიელი: ხომალდზე მყოფი ადამიანები დამნაშავეს გამოვლენისას ძლიერ დაინტერესდნენ, თუ რაში მდგომარეობს ბრალდებულის შეცოდება. ისინი ითხოვენ, რომ იონამ საკუთარი წარმომავლობა, საცხოვრებელი ქალაქი, ეროვნება გაამხილოს, რათა ამის მიხედვით გაიგონ, რომელი ღმერთი მრისხანებს ეგზომ ძლიერად. მეზღვაურებს ეგონათ, გამოიკვლევდნენ რა იონას ღმერთის ვინაობას, თაყვანს მიაგებდნენ და ამით **მოს** რისხვას დააცხრობდნენ. რაჟამს იონამ საკუთარი თავი ზეცისა და ქვეყნის შემოქმედი ღმერთის მონად გამოაცხადა, მაშინვე გულისხმა-ჰყვეს, რომ მათ წინაშე მდგომი ადამიანი უზენაესს გაურბოდა. როგორ მიხვდნენ ამას? იმით, რომ იუდეველებს ეკრძალებოდათ საკუთარი სამშობლოს მიტოვება და წარმართებთან აღრევა).

მს. 11. „ჰკითხეს: «რა უნდა გიყოთ, რომ ზღვა დაგვიწყნარდეს?» რადგან ზღვა კვლავინდებურად ღელავდა“¹.

მეზღვაურები ფიქრობენ, თუ რა მოუხერხონ წინასწარმეტყველს. ჩვეულებრივ შემთხვევაში ისინი ყოველგვარი გამოძიების გარეშე გაუსწორდებოდნენ ღვთის განმარისხებელს, მაგრამ ხედავენ, რომ მათ წინაშე უფლის

ივლტოდა იგი, რამეთუ უთხრა მათ“.

¹ „და ჰრქუეს მას: «რაა გიყოთ შენ და დასცხრეს ზღუამ ესე ჩუენ ზედა?» რამეთუ ზღუამ იგი აღდგებოდა და აღადგინებდა უფროსს ღელვასა“.

რჩეული იმყოფება და ვერ ბედავენ, განაჩენი თავად გამოიტანონ.

ნეტარი იერონიმი: ასეთია მეზღვაურების იონასადმი მიმართვა: ამბობ, რომ შენ გამო აღელდა ზღვა, აღიძრა გრიგალი, ავადმყოფობის მიზეზს შენ ასახელებ?! მაშ, მისი კურნების გზაც თავად გვიჩვენე).

მს. 12. „მიუგო: ამიღეთ, გადამაგდეთ ზღვაში და ზღვა დაგიწყნარდებათ, რადგან ვიცი, ეს დიდი ქარიშხალი ჩემს გამო დაგატყდათ თავს“¹.

იონა ღვთის წინაშე დანაშაულს განიცდის და საკუთარი თავისთვის ამ განცდის შესაბამისი სასჯელი გამოაქვს: წინასწარმეტყველი მზადაა, დათმოს ის, რაც ადამიანისთვის ყველაზე ძვირფასია – სიცოცხლე. ამავდროულად ჩანს მისი მზრუნველობა გემზე მყოფი ადამიანების მიმართ. თუ იონა ხომალდზე დარჩება, მთელი შემადგენლობა დაღუპვისთვისაა განწირული. იგი თანახმაა, თავი გასწიროს სხვათა გადასარჩენად.

მს. 13-14. „მოუსვეს ნიჩბები, რომ ხმელეთს მისდგომოდნენ, მაგრამ ვერაფერს გახდნენ, რადგან ზღვა კიდევ უფრო აუბობოქრდათ. მაშინ შეჰღალადეს უფალს და უთხრეს: ჰე, უფალო, ნუ დაგვღუპავ ამ კაცის გამო, მაგრამ ნურც მართალ სისხლს მოგვკითხავ. რადგან ისე მოაწყვე, უფალო, როგორც გინდოდეს“²

მეზღვაურები ძალას არ იშურებდნენ, რომ იონა ნაპირზე გადაესვათ, მაგრამ რაჟამს ჩანაფიქრის განუხორციელებლობაში დარწმუნდნენ, უფალს თხოვნით მიმართეს, რათა მართალი კაცის მოკვდინებისთვის პასუხი არ მოჰკითხოდათ. ებრაული გადმოცემის თანახმად,

¹ „და ჰრქუა მათ იონა: აღმიღეთ მე და შთამაგდეთ ზღუასა და დასცხრეს ზღუამ ესე თქუენ ზედა, რამეთუ მიცნობიეს მე, ვითარმედ ჩემთვის არს დიდი ესე ღელვამ თქუენ ზედა“.

² „და აიძულებდეს კაცნი იგი ნავსა მას მოქცევად ქუეყანად და ვერ შეუძლეს, რამეთუ ზღუამ იგი მოვიდოდა და აღდგებოდა უფროსს მათ ზედა. და ღალად-ყვეს უფლისა მიმართ და თქუეს: ნუსადა, უფალო, ნუმცა წარვეწყმდებით სულისათჳს ამის კაცისა და ნუ მოაწყვე ჩუენ ზედა სისხლსა მართლისასა, რამეთუ შენ, უფალო, ვითარცა გინდა, და ჰყავ“.

ამ ადამიანებმა იუდაური რჯული მიიღეს და შემდგომში მათგან რწმუნებული ღმერთი იქადაგეს.

ნეტარი იერონიმე: ღვთის რჩეული ერი თავის დროზე იძახდა: „ჯვარს აცვი, ჯვარს აცვი“¹, ხოლო მეზღვაურებს წინასწარმეტყველის მოკვდინება დაბრკოლების გარეშე ძალუძოთ, ისინი კი საკუთარ სიცოცხლეს საფრთხის ქვეშ აგდებენ და მთელი ძალით ცდილობენ მის გადარჩენას).

მს. 15-16. „აიღეს და ზღვაში გადააგდეს იონა და ზღვამ შეწყვიტა ღელვა. დიდად შეეშინდათ ამ კაცებს უფლისა; მსხვერპლი შესწირეს და აღთქმები დაუდეს“².

ნეტარი იერონიმე: მსხვერპლი იგულისხმება არა პირდაპირი მნიშვნელობით, არამედ ამით ნაუწყებია, რომ მეზღვაურებმა ღმერთს სული შემუსვრილი, გული შემუსვრილი და დამდაბლებული მიუძღვნეს).

არსებობს უწყება, რომ ამ ადამიანებმა დადეს აღთქმა, იერუსალიმის ტაძარში იუდაური რჯულის შესაბამისად განედიდებინათ ღმერთი, რაც მოგვიანებით აღასრულეს.

წმ. კირილე ალექსანდრიელი: ხომალდზე მყოფნი, ხედავენ რა ზღვის დამშვიდებას, თავიანთ ცდომილ რელიგიურ შეხედულებებს დაუტევენ და ჭეშმარიტ ღმერთს აღიარებენ).

მს. 1. „მოავლინა უფალმა დიდი თევზი და შთაანთქმევინა იონა. სამი დღე და სამი ღამე დაჰყო იონამ თევზის სტომაქში“¹.

ხმელთაშუა ზღვაზე გასულ ხომალდებს, როგორც წესი, დიდი ზომის თევზები - ვეშაპები და ზვიგენები გვერდიგვერდ მიჰყვებოდნენ, განსაკუთრებით მაშინ, როდესაც წყლის ბინადრები მოსალოდნელი საფრთხის მოახლოებას გრძნობდნენ. ასევე მოხდა ამ შემთხვევაშიც. ზღვაში გადაგდებისთანავე წინასწარმეტყველი ერთ-ერთმა თევზმა უმაღლვე შთანთქა. ბიბლიური თხრობისადმი კრიტიკულად განწყობილი მკვლევარნი იონას თევზის მუცელში ყოფნას არარეალურ მოვლენად მიიჩნევენ და ცდილობენ, წარმოდგენილი უწყება სიმბოლურ-ალეგორიული მნიშვნელობით მიმოიხილონ, ნაწილმა კი ხსენებული ადგილი მითად გამოაცხადა. ებრაელი რაბინები და პროტესტანტი ეგზეგეტები თვლიან, რომ წიგნს ზღაპრული ელფერის მქონე ცნობები უნდა გამოეყოს და შედეგად რეალურ ისტორიას მივიღებთ. მათი თქმით, წინასწარმეტყველი ნამდვილად გაიგზავნა ნინევში საქადაგებლად, მაგრამ მან ურჩობა გამოიჩინა და თარშიშში გაიქცა. მგზავრობისას ძლიერი გრიგალი ამოვარდა, ხომალდი დაიმსხვრა, ზღვაში აღმოჩენილი იონა კი მეორე ხომალდის გემბანზე აიყვანეს, რომელსაც სახელად „ვეშაპი“ ერქვა. სწორედ ამ „ვეშაპში“ იმყოფებოდა წინასწარმეტყველი სამი დღის მანძილზე. გემიდან იონა ნაპირზე გადადის, მომხდართ შეძრწუნებული და ღვთის ურჩობის გამო სინანულით აღსავსე ასურეთის დედაქალაქისკენ მიემართება. არსებობს განსხვავებული მოსაზრებაც, რომ თითქოს იონა გემის დაღუპვის შემდეგ იქვე, ზღვაში მოცურავე მკვდარ ვეშაპს ჩაეჭიდა და ტალღებმა იგი ერთ-ერთ სანაპიროზე გარიყა. მორიგი განმარტების თანახმად,

1 ინ. 19.6.

2 „და აღიღეს იონა და შთააგდეს ზღუასა. და დასცხრა ზღუამ იგი ძრვისაგან თვისისა. და შეეშინა კაცთა მათ შიშითა დიდითა უფლისაგან და შეწირეს მსხვერპლი ღმრთისა და აღუთქუეს აღთქუამა“.

1 „და უბრძანა უფალმან ვეშაპსა დიდსა შთანთქმად იონამსი. და იყო იონა მუცელსა ვეშაპისასა სამ დღე და სამ ღამეს“.

იონა თარშიში მიცურავდა და გემის ქვედა ნაწილში განმარტოებულს ეძინა. სწორედ ამ დროს ამოვარდა ძლიერი ქარი. წინასწარმეტყველი, რეაგირებს რა ბუნებრივ მოვლენებზე, სიზმრადაც სტიქიის შემოტევას განიცდის. სიზმარშივე ხედავს იონა, როგორ მიმდინარეობს გემზე წილისყრა და უბედურების მიზეზად სწორედ ის სახელდება. შემდგომ მას ზღვაში გადაისვრიან და იქვე მოცურავე ვეშაპი შთანთქავს, თუმცა, მისდა გასაკვირად, ვეშაპის მუცელშიც აგრძელებს სიცოცხლეს და თევზის წიალიდან შეპლადადებს უზენაესს ხსნას. უფალი ისმენს ვედრებას და ვეშაპი იონას ერთ-ერთ ნაპირზე ამოსვამს. წინასწარმეტყველს ეღვიძება. იგი ხედავს, რომ რეალურად საფრთხე დიდია. სიზმარსა და ცხადში მიღებული შთაბეჭდილებებით შეძრწუნებული იონა ღვთის წინაშე აღიარებს საკუთარ შეცოდებას, უკან ბრუნდება და საუფლო მოწოდებას აღასრულებს.

უწყებას წინასწარმეტყველის საკუთრივ ვეშაპის მიერ შთანთქმის შესახებ შუა საუკუნეების დასასრულს მოღვაწე რიგი განმარტებლებისა მცდარ ინფორმაციად მიიჩნევს, რადგან, მათი თქმით, ვეშაპი არის არსება, რომელსაც ვიწრო საყლაპავი მილი გააჩნია, იგი მხოლოდ მცირე ზომის თევზებით იკვებება და, შესაბამისად, წარმოუდგენელია, მას ადამიანის გადაყლაპვა შესძლებოდა. „უნდა ითქვას, რომ აღნიშნული მოსაზრება ვეშაპებთან დაკავშირებით ვერანაირ კრიტიკას ვერ უძლებს, რადგანაც მეცნიერთაგან დადასტურებულია ვეშაპთა ისეთი სახეობების არსებობა, რომლებსაც საკმაოდ განიერი საყლაპავი გააჩნიათ და დაუბრკოლებლად ძალუძთ ადამიანის შთანთქმა“¹.

1 Александр Павлович Лопухин; Библейская история при свете новейших исследований и открытий; Ветхий Завет, том 2, Москва, 2007, ст. 531. ზემოციტირებულ წინადადებას მითითებული ნაშრომის სქოლიოში ასეთი სახის შენიშვნა დაერთვის: „ეგრეთ წოდებული Physeter Catodera (იგულისხმება ვეშაპის სახეობა, ი. ო.) ლინეის ტერმინოლოგიის თანახმად, Cachalot Macrocephalus კიუვეს მიხედვით. ვეშაპთა ხსენებული სახეობების საპეციალური მკვლევარი, ინგლისელი ტ. ბილი (Th. Beale) კვლევაში (Observations on the Spermaceti Whale, London, 1839 g.)

ხმელთაშუა ზღვაში ბინადრობს ვეშაპის განსაკუთრებული სახეობა, რომელიც ერთი უცნაური თავისებურებით გამოირჩევა სხვათაგან. ესაა ეგრეთ წოდებული **რორკვალი**, ანუ „ნაკეცებიანი ვეშაპი“. მისი განსაკუთრებულობა იმაში მდგომარეობს, რომ აღნიშნულ სახეობას ქვედა ყბის ქვეშ უზარმაზარი ზომის ნაოჭებიანი ტომარა გააჩნია, სადაც თავისუფლად შესაძლებელი საკმაოდ მოზრდილი სხეულების განთავსება, ასე რომ, გადამუშავებს ისინი არ ექვემდებარებიან. რორკვალები სიგრძეში სშირად ოც მეტრს აღემატებიან და მათი ტომრის სიდიდე ოთხ მეტრამდე აღწევს, სადაც, ბუნებრივია, თავისუფლად განთავსდება ადამიანი¹.

პირდაპირ მიუთითებს, რომ «აღნიშნულ ვეშაპს საკმაოდ მოზრდილი საყლაპავი გააჩნია, რომელშიც თავისუფლად გაეტევა ადამიანი და ამ კუთხით ხსენებული სახეობა გასაოცარ კონტრასტს გვთავაზობს ჩვეულებრივ გრენლანდიურ ვეშაპთან შედარებით». ვეშაპის მითითებული სახეობის არსებობა ხმელთაშუა ზღვაში საფუძვლიანადაა დადასტურებული კიუვეს შრომაში *Regne Animal*, t. i. p. 342“.

1 განმარტებელთა ნაწილი ასეთი სახის კომენტარს გვთავაზობს: ებრაულ ტექსტში ვეშაპთან დაკავშირებით მოხმობილი ტერმინი ქართულად ითარგმნება როგორც „**დიდი თევზი**“ (ებრ. *dag gadol*. შდრ. ბიბლიის ებრაულიდან შესრულებული თანამედროვე ქართული თარგმანი: „მოავლინა უფალმა დიდი თევზი და შთანთქმევინა იონა. სამი დღე და სამი ღამე დაჰყო იონამ თევზის სტომაქში“), ხოლო ზღვის ძუძუმწოვართა აღსანიშნავად, რომლებსაც ვეშაპის სახეობაც მიეკუთვნება, იმავე ენაში სრულიად განსხვავებული სიტყვები არსებობს – *levijatan* ან *tanijm* (შდრ. იობ. 40.25; 7.12; ფს. 103.26; დაბ. 1.21. ვეშაპი ძუძუმწოვართა გვარს განეკუთვნება. ამიტომაც ბიბლიური ტექსტის ავტორს საკუთრივ ვეშაპის აღნიშვნა რომ განეზრახა, ებრაულში არსებულ შესაბამის ტერმინებს, *levijatan* ან *tanijm*, გამოიყენებდა და არა *dag gadol*-ს). რაც შეეხება ქართულ ტერმინს „ვეშაპი“, იგი მომდინარეობს ბერძნული სიტყვიდან – *κῆτος* (*Gr. Καὶ προσέταξεν κύριος κῆτει μεγάλῳ καταπιῆν τὸν Ἰωνᾶν· καὶ ἦν Ἰωνᾶς ἐν τῇ κοιλίᾳ τοῦ κήτους* τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας. შდრ. „და უბრძანა უფალმან ვეშაპსა დიდსა შთანთქმად იონა და იყო იონა მუცელსა შინა ვეშაპისასა სამ დღე და სამ ღამე“). როდესაც ბიბლიური წიგნები ბერძნულად ითარგმნებოდა, ამ

მკვლევართა ნაწილის აზრით, თევზი, რომელმაც შთანთქა წინასწარმეტყველი, ზვიგენის გვარს განეკუთვნებოდა და **კაცისმჭამელი ზვიგენის** სახეობას წარმოადგენდა. ხსენებული სახეობა ხმელთაშუა ზღვაში მრავლად ბინადრობს. მათი სიდიდე ათ მეტრს აღემატება. საფრთხის მოახლოებისთანავე ისინი საკუთარ შვილებს ყლაპავენ და მოგვიანებით კვლავ უკან ამოანთხევენ.

დეკან. იოანე სოლოვიოვი: წინასწარმეტყველის თავს-გადამხდარი ისტორიის შესახებ მკვლევარი გოლზორდი ამგვარ მსჯელობას გვთავაზობს: „იონას წიგნში გვიან ჩაწერილ ხალხურ ლეგენდას ასეთი ფაქტი უდევს საფუძვლად: ერთ-ერთმა ასურელმა მეფემ, სავარაუდოდ ფულმა, ისრაელს ომი გამოუცხადა. ისრაელის მეფე იერობრამ II მასთან მოსალაპარაკებლად იონას აგზავნის, რომელმაც მოსალოდნელი საფრთხე უნდა დაძლიოს. მიემართებოდა რა ფულისკენ, წინასწარმეტყველს, დავალების უკეთ წარმართვისთვის, უეცრად აზრად მოუვიდა, რომ ასურელი მეფის წინაშე საკუთარი თავი წარედგინა არა როგორც პოლიტიკურ მოღვაწეს, არამედ იაპვესგან წარგზავნილს და მან გადაწყვიტა სწორედ ასე ემოქმედა. მაგრამ უეცრად შიში დაეუფლა, რადგან მოფიქრებული გეგმა, შესაძლოა, უშედეგო აღმოჩენილიყო. და აი, იგი იოპეში გარბის, იქიდან კი - თარშიში, საკუთარ თანამემამულეთა მზერას რომ მიემალოს. ზღვაზე გრიგალისას,

დროისთვის ელნთა ენაზე ჯერაც არ არსებობდა ზღვის ბინადართა შორის ტერმინოლოგიური გამიჯნულობა (განსხვავებით ებრაულისგან) და ყველა დიდი ზომის თევზი (ძუძუმწოვართა ჩათვლით) ერთი შესატყვისით – **იჩოს** გადმოიციეოდა. მოგვიანებით კი, იმავე ენაში, თევზის სახეობათა დამაჯგუფებელი ახალი ტერმინების გაჩენისას, საკუთრივ **იჩოს** ვეშაპის აღმნიშვნელ სახელწოდებად იქცა. შესაბამისად, როდესაც ბერძნულენოვანი ბიბლიური ტექსტის მთარგმნელები იონას წიგნის მითითებულ ადგილს მიუახლოვდნენ, ამოიკითხეს რა ტერმინი **იჩოს**, ბუნებრივად აღიქვეს იგი როგორც ვეშაპი, რაც სეპტანტადან მომდინარე მრავალ თარგმანშიც ამგვარადვე აისახა. სწორედ ამ მიზეზითაა ძველ ქართულ ბიბლიურ ტექსტებში გამოყენებული ტერმინი „ვეშაპი“.

წილისყრის მიერ განსაცდელში დამნაშავედ გამოვლენილი იონა, ნაგზე გადასვეს. მოულოდნელად მან ნაპირსაც მი-აღწია. იონამ მომხდარი შემთხვევა დაგეგმილი საქმის აღსასრულებელ მითითებად მიიღო, კვლავ ნინევისკენ გაემართა და ფულს ისეთი შემართებით ესაუბრა ყოვლის-შემძლე იაპვეს შესახებ, რომ ცრუმორწმუნე დესპოტი ძლიერ დაფრთხა და ღვთისადმი საყოველთაო მიმართვის თაობაზე მიიღო გადაწყვეტილება. რაჟამს იონა განმართობით მოელოდა საქმის დასასრულს, კვლავ მღელვარება დაეუფლა, იგი ისევ გაგრილდა ჩაფიქრებული საქმის-ადმი, მაგრამ აყიროს საამო ჩრდილთან დაკავშირებული მოვლენის გზით მინიჭებულმა სიამოვნებამ მას მწუხარება მალევე შეუმსუბუქა და შეჭირვებულ სულში კვლავაც მშვიდობამ დაისადგურა“).

ნეტარი იერონიმე: ღმერთმა სიკვდილსა და ქვესკნელს იონას მიღება უბრძანა. რამდენადაც ხარობდა სიკვდილი წინასწარმეტყველის შთანთქმისას, იმდენადვე მწუხარებდა მისი განტყვებისას. თევზის მუცელში სამდლიანი ყოფნის მნიშვნელობა თავად მაცხოვარმა განმარტა, ამიტომაც მასზე რაიმეს დამატება აღარაა საჭირო. აღნიშნული მოვლენა, ერთი შეხედვით, თითქოს, ძნელად დასაჯერებელია, მაგრამ ჩვენ არაერთი მოწმობა გვაქვს წმინდა წერილში ამა თუ იმ მოვლენის შესახებ. გავიხსენოთ სამი ყრმა – ანანია, აზარია და მისაელი, რომლებიც გახურებულ ღუმელში ჩააგდეს და გადარჩნენ. ორად გაყოფილი მეწამული ზღვა, სადაც იუდეველნი, ვითარცა ხმელეთზე, ისე გავიდნენ. მშვიერი ლომები, რომელთაც ხაროში ჩაგდებულ დანიელს არაფერი ავნეს და, პირიქით, შიშით უმზერდნენ მას. რაჟამს იონა მიხვდება, რომ თევზის მუცელში მყოფს სიცოცხლე შეუნარჩუნდა, მხნეობამოკრებილი უფალს სა-სოებს და ლოცვით მიმართავს მას).

წმ. კირილე ალექსანდრიელი: ღმერთი თავისი ყოვლის-შემძლე ძალით ვეშაპს ხომალდისკენ მიმართავს, რადგან საკმარისია, რომ მან მხოლოდ რამე ინებოს, ნანებები მყისვე აღესრულება. ჩვენ არ ვამბობთ, თითქოს ღმერთი ვეშაპს იმგვარად უხმობს, როგორც ადამიანებს ან ანგელოზებს, რადგან ამ უკანასკნელთ უზენაესი მათი

გონიერების შესაბამისად ეურთიერთობება, ხოლო უსულო არსებებს, სტიქიებს, განსხვავებულად იმორჩილებს.

ვეშაპმა წინასწარმეტყველი გადაყლაპა და საკუთარი წილით სამი დღე-ღამე ატარა. მრავალი იკითხავს: როგორ შეიძლებოდა ადამიანი სამი დღის მანძილზე ასეთ ვითარებაში ცოცხალი დარჩენილყო? ასეთებს ამგვარად გუპასუხებთ: ეს უდიდესი სასწაულია, რის არსშიც წვდომა და განჭვრეტა ადამიანის გონებისთვის შეუძლებელია, მაგრამ თუ ვიტყვით, რომ ეს ღმერთმა აღასრულა, განა ვინმეს ძალუძს მასში ეჭვის შეტანა? ყოვლისშემძლე არსს ბუნებათა თვისებების ცვალებადობა ხელ-ეწიფება; მისი ნებით, სრწნადი უხრწნელებით იმოსება და, პირუკუ, მყარი, უხრწნელი საპირისპირო მდგომარეობაში აღმოჩნდება, რადგან ყოველი ქმნილება იმგვარ ბუნებას ფლობს, როგორსაც ღმერთი ინებებს. ისიც უნდა აღვნიშნოთ, თუ როგორ ჰყვებიან ელინები თავიანთ მითებში, რომ ჰერაკლე, ზევსისა და ალკმენეს ძე, ვეშაპმა გადაყლაპა, მოგვიანებით კი მან თავი დაიხსნა, მაგრამ ვეშაპის კუჭში არსებული სიცხისგან მთლიანად დაკარგა თმები. ახალშობილიც დედის წიაღში ყოფნისას მოკლებულია სუნთქვის რამ ძალას, მაგრამ მიუხედავად ამისა, არაფერი მოსდის, პირიქით, იზრდება და ვითარდება ღვთის სასწაულმოქმედებით დაცული. არავის გამოუთქვამს ეჭვი ამის შესახებ მიუხედავად იმისა, რომ ვერც ზემოხსენებულ მოვლენას სწვდება ადამიანის გონება.

იონა ქრისტე მაცხოვარს განასახიერებდა. უნდა აღვნიშნოთ, რომ მთელი სამყარო საფრთხის წინაშე იყო, კაცობრიობა ცოდვის წყვდიადსა და უკეთურებაში აბოზოქრებული ტალღების მსგავსად დანთქმულიყო. ვნებები ზღვაზე აზვირთებული ძლიერი ტალღების დარად ეკვეთებოდნენ ადამიანს და ძირფესვიანად ეუფლებოდნენ მას. ყოველივე ეს დემონისა და მისი ხელმწიფების ქვეშე მყოფი ადამიანის საქმეებია. ამგვარ მდგომარეობაში მყოფთ, შემოქმედი ღმერთი და მამა მოწყალე გვექნა და თავისი კურთხეული ძე გარდამოგვივლინა, რომელმაც ადამიანური ბუნება მიიღო, ქვეყნად მოვიდა, საკუთარი ნებით იტვირთა სიკვდილი, რითაც მყუდრო-ჰყო ტალღების

მღელვარება, დააცხრო გრიგალი, ჩვენ კი **თავისი** სიკვდილით გამოგვიხსნა).

დეკან. იონა სოლოვიოვი: 1758 წლის ერთ ჩვეულებრივ დღეს მოვლენები ასე განვითარდა: ხმელთაშუა ზღვაში გასული ხომალდიდან ერთ-ერთი მეზღვაური უეცრად გემბანის მიღმა აღმოჩნდა. მას მყისვე ზვიგენი მიუახლოვდა და ადამიანი უზარმაზარი ურჩხულის ხახაში გაუჩინარდა. ტრაგიკულად განვითარებული მოვლენების თვითმხილველმა მენავეთმოდგარმა ბრძანა, ზვიგენისთვის ყუმბარა ესროლათ. გაშვებული ტყვია ზღვის ბინადარს ისეთი მოხერხებით მოხვდა, რომ მან მაშინვე უკან ამოანთხია ხახაში გაუჩინარებული მეზღვაური. იგი წყალში ჩაშვებულ ნავზე ცოცხალი ამოიყვანეს, მხოლოდ მცირეოდენი ჭრილობა და დაბეჭილობა ჰქონდა. რაც შეეხება მონადირებულ ზვიგენს, მისი სიგრძე 7 მეტრს აღწევდა, სიგანე – 3-ს და 380 კგ-მდე იწონიდა).

დეკან. ალექსანდრე მენი: პირველი ქრისტიანები იონას თავსგადაამხდარ მოვლენებს ხშირად გამოსახავდნენ კატაკომბების კედლებზე, ღვთისადმი ზღვის უფსკრულიდან აღმომხდარი წინასწარმეტყველის ვედრება კი ახალი აღთქმის ეკლესიაში საცისკრო საგალობლის მეექვსე კანონს დაედო საფუძვლად¹.

¹ დეკანოზი ალექსანდრე მენი იონას სამოღვაწეო ეპოქის შესახებ განსხვავებულ ცნობას გვთავაზობს: „წიგნის ენა არამეზმებითა და ტყვეობის შემდგომი პერიოდისთვის დამახასიათებელი თავისებურებითაა აღსავსე. დაწერილია იგი, სავარაუდოდ, ნინევის დაცემიდან (612 წ.) მრავალი წლის შემდეგ. ასურელთა დედაქალაქი ავტორმა პირობითად წარმოგვიდგინა, ვითარცა წარმართული რამ ქალაქი. ის წარმოუდგენელი ზომისაა: „სამი დღის სავალი“, ანუ გარშემოწერილობით დაახლოებით 90 კილომეტრი. ისტორიული ნინევი კი სინამდვილეში გაცილებით პატარა იყო (მისი კედლების პერიმეტრი 12 კილომეტრს მოიცავდა). ძველ დროში ასეთი დიდი ქალაქები არ არსებობდა“ (Протоиерей Александр Мень; Исаогогика, Курс по изучению Священного Писания, Москва, 2003, ст. 450). მენი წარმოდგენილი მოსაზრების გამოთქმისას პროტესტანტ მკვლევარებს ეყრდნობა, რომლებიც იონას გვიანდელი პერიოდის მოღვაწედ მიიჩნევენ: «ეიხგორნი, იანი, კრამერი, ფრიდრიხსენი, კლეინერტი,

არსებობს საყოველთაოდ ცნობილი ფაქტები, როდესაც ადამიანი, ვეშაპის მუცელში ყოფნის მიუხედავად, ცოცხალი გადარჩენილა. ერთ-ერთი ასეთი შემთხვევის შესახებ ცნობა ბრიტანული ადმირალიტეტის არქივებშია დაცული. საუბარია მეზღვაურ ჯეიმს ბარტლის გადარჩენის თაობაზე, რომელიც მსახურობდა ხომალდზე სახელწოდებით „აღმოსავლეთის ვარსკვლავი“. 1891 წელს

ბლეკი, ნელდექე და სხვანი, განმარტავენ რა აღნიშნულ ზმნას „იყო“ (იგულისხმება ბიბლიური ცნობა ნინევის შესახებ: „დიდი ქალაქი იყო ღვთის წინაშე ნინევი, სამი დღის სავალი“, ი. ო.), მის წარსულ დროზე მიუთითებენ: „იყო“ თითქოს იმას გულისხმობს, რომ იონას წიგნის დაწერისას იგი (ნინევი, ი. ო.) აღარ არსებობდა. „სხვაგვარად, - აღნიშნავს კრამერი, - ნინევი წიგნის შედგენისას რომ არსებულებოდა, არ იქნებოდა მცდარი გამოთქმა „არის“, როგორც იმავე ნინევის შესახებ დაბადების წიგნშია თქმული (მდრ.: „ამ ქვეყნიდან გამოვიდა აშური და ააშენა ნინევი, რეხობოთ-ქალაქი, ქალახი და რესენი ნინევესა და ქალახს შორის, დიდი ქალაქი“. დაბ. 10. 11-12). მელერი კი, ცდილობს რა აღნიშნულ უწყებაში წიგნის გვიანდელი, ტყვეობის შემდგომი წარმომავლობის უეჭველი დადასტურება დაინახოს, უფრო შორს მიდის. იგი არ ჩერდება მხოლოდ ზმნის წარსულ დროზე - „იყო“ და საკუთრივ ნინევის სიდიდის თაობაზე ცნობას უპირისპირდება (მდრ.: „დიდი ქალაქი იყო ღვთის წინაშე ნინევი“). „იონას, - ამბობს იგი, - უეჭველია, არ ჰქონდა აუცილებლობა იმისა, რომ თანამედროვეთათვის გაეკეთებინა ამგვარი შენიშვნა, რადგან ქალაქის სიდიდე, რა თქმა უნდა, წინასწარმეტყველის მსგავსად, მშვენივრად უწყობდა ყველამ. არც იმ შემთხვევაში იყო სავალდებულო წარმოდგენილი მითითება, იონას წიგნი არა იონას, არამედ სხვა ვინმეს რომ დაეწერა, ისეთ ადამიანს, ვინც, მართალია, მოგვიანებით, მაგრამ ნინევის დაცემამდე ცხოვრობდა, რადგან სანამ ნინევი არსებობდა, საკუთარი განსაკუთრებული სიდიდის გამოისობით ყველასთვის უნდა ყოფილიყო ცნობილი. შესაბამისად, თუკი ჩვენ არ გვსურს, რომ წიგნში არსებული შენიშვნა სრულიად ზედმეტი და არამიზნობრივი აღმოჩნდეს, შემდგენელად ისეთი ვინმე უნდა მივიჩნიოთ, ვინც ნინევის დაცემის შემდგომ ცხოვრობდა» (Протоиерей Иоанн Соловьев, О книге пророка Ионы, Опыт исагогико-экзегетического исследования, Магистерская диссертация, Москва, 2006, ст. 154-155). წარმოდგენილი მსჯელობის საპირისპირო არგუმენტებს შესაბამისი ბიბლიური მუხლის კომენტარებისას განვიხილავთ.

იგი მონაწილეობას იღებდა ვეშაპებზე გამართულ ნადირობაში. საარქივო მასალების თანახმად, უეცრად ჯეიმსი ხომალდიდან ღია ზღვაში გადაეარდა და მოულოდნელად გამოჩენილმა დიდმა თევზმა გადაყლაპა, რომლის წიაღშიც მეზღვაურმა რამდენიმე საათი გაატარა. მას შემდეგ, რაც ეკიპაჟის დანარჩენმა წევრებმა აღნიშნული ზღვის ბინადარი მოაკვდინეს, დაკარგული მეგობარი ცოცხალი აღმოაჩინეს. ჯეიმსმა ამ ვითარებაში მხოლოდ მხედველობა დაკარგა. გარდაიცვალა იგი აღნიშნული შემთხვევიდან 15 წლის შემდეგ საკუთარ სამშობლოში, გლოჩესტერში).

მხ. 2-3. „ლოცვა აღუვლინა იონამ უფალს, თავის ღმერთს, თევზის სტომაქიდან. თქვა: ჭირში მყოფმა შევლალადე უფალს და მან ხმა გამცა. ქვესკნელის მუცლიდან შეველა ვითხოვე და შენ ისმინე ჩემი ვედრება“¹.

იონას ლოცვა (მხ. 2-10) სამადლობელი ფსალმუნია, რომლის თითოეული სტრიქონი დავითის ფსალმუნის ამა თუ იმ შესაბამის ადგილს გვაგონებს². არაფერია გასაოცარი, თუკი წინასწარმეტყველმა თავსგადამხდარი საოცარი მოვლენების აღწერისას ნაცნობსა და, ამავედროულად, მისი სულისთვის მრავლისმთქმელ ფსალმუნებს მიმართა. თევზის მუცელში მყოფი იონა ღმერთს გარდაუვალი სიკვდილისგან გამოხსნის მიზეზით მადლობს.

წმ. კირილე ალექსანდრიელი: ვეშაპის წიაღში მყოფი იონა, ინარჩუნებს რა სრულ შემეცნებას, საღვთო მზრუნველობას გულისხმა-ჰყოფს. ის რწმუნდება, ღმერთი მოწყალეა. წინასწარმეტყველმა იცის, რომ ეს განსაცდელი მის მიერ საღვთო მსახურებაზე უარის თქმის შედეგია და ლოცვას მიმართავს, ლოცვას, რომელშიც უდიდეს მადლიერებას გამოხატავს და, ამასთან, სიკვდილისგან მხსნელ უზენაესს სადიდებელს აღუვლენს. გაოცებულია რა მისი ხელმწიფებით, საღვთო სიმდაბლეს აქებს. იონა ამბობს,

¹ „და ილოცვიდა იონა უფლისა მიმართ ღმერთისა მისისა მუცელსა ვეშაპისასა. და თქუა: ღალად-ყავ ვერსა ჩემსა უფლისა მიმართ ღმერთისა ჩემისა და ისმინა ჩემი; მუცლით გამოჯოჯოხეთისადათ ღალადებისა ჩემისადა გესმა ვჰმა ჩემი“.

² მაგალითად, იონ. მხ. 3 – ფს. 17.7 და ფს. 119.1; იონ. მხ. 4 – ფს. 68.3; იონ. მხ. 5 – ფს. 30.23 და ა.შ.

რომ ვედრება შესმენილია. ვფიქრობ, რომ ვითარცა წინასწარმეტყველმა, მან ეს მოვლენაც განჭვრიტა).

მს. 4-5. „როცა ღურღუმელში, ზღვის გულში ჩამაქანე, როცა მორევმა ჩამითრია, თავზე შენი ტალღა და ღვარი გადამიოდა, ვთქვი: გაგდებული ვარ შენი პირისგან, ნუთუ ოდესმე მეღირსება–მეთქი შენი წმიდა ტაძრის ხილვა?“¹

წმ. კირილე ალექსანდრიელი: იონა გადმოგვცემს, რომ ზღვის უფსკრულამდე დამდაბლდა. იფიქრა, ღვთის მზერა მისგან სამუდამოდ გარე-მიიქცა და სასოწარკვეთამდე მივიდა, რადგან საშინელი და შემაძრწუნებელი საქმეა უფლის მზერის მიღმა დარჩენა. ამიტომაც ევედრებოდა დავითი: „ნუ გარე-მიიქცევ პირსა შენსა ჩემგან და ნუ მიიქცევი რისხვით მონისა შენისაგან“². უფლის სახის განდრეკას აუცილებლად საღვთო რისხვა ახლავს, უფრო სწორად კი, რისხვა უწინარეს ჩნდება და ღვთაებრივ მზერას გარე-მიიქცევს. იონამ იცის, რომ საღვთო მზრუნველობით ვეშაპის წიაღში მას სიცოცხლე მიენიჭა, მაგრამ წინასწარმეტყველი ეჭვობს, შეძლებს კი ოდესმე უფლის ტაძარში წარდგომას და ამგვარად ლოცვას).

თეოდორიტი კვირელი: მე მეგონა, – ამბობს იონა, – ღმერთი მხოლოდ იერუსალიმში ეცხადებოდა ადამიანებს, ხოლო მოხდა ისე, რომ ვეშაპის მუცელში აღვლენილი ლოცვაც შესმენილია. „**ჯოჯოხეთის მუცლად**“ მოიხსენია იონამ ვეშაპის წიაღი, რადგან განწირული იყო სიკვდილისთვის და მხოლოდ საღვთო მადლით ინარჩუნებდა სიცოცხლეს. ამასთანავე, ეს მოვლენა მაცხოვრის სამდღიან დაფლვას განასახიერებს).

მს. 6-7. „სულამდე მიწია წყალმა, უფსკრულმა მომიცვა, თავზე ლელი შემომეწნა, მთების ფესვებამდე ჩავედი; მიწა სამუდამოდ ჩაირაზა ჩემს უკან, მაგრამ შენ

¹ „რამეთუ შთამაგდე სიღრმესა გულსა ზღვასა და მდინარენი გარე-მომადგეს მე. ყოველნი განსაცხრომელნი შენნი და ღელვანი შენნი მე ზედა-გარდამვდეს. და ვთქუ: გან-მე-გდებულ ვარ-ა მე პირისაგან თუალთა შენთაჲსა, ანუ შე-ლა-მე-გსძინოა აწ მიხედვად ტაძარსა წმიდასა შენსა?“

² ფს. 26.9.

ქვესკნელს გამოსტაცე ჩემი სიცოცხლე, უფალო, ღმერთო ჩემო! როცა სულს ვლაფავდი, ვახსენე უფალი და ჩემმა ვედრებამ შენამდე შეაღწია შენს წმინდა ტაძარში“¹.

იონა გულისხმაპყფს, რომ დაღუპვისთვის განწირულ ადამიანს ღმერთმა ხელი აღუპყრა და მადლიერების გრძნობით სავსე სიტყვებს ზეცად ალაგლენს.

მს. 9-10. „ამაოებათა მსახურნი ვერ ეღირსებიან წყალობას! მე კი მსხვერპლს შემოგწირავ სამადლობელი სიტყვით; შევასრულებ, რაც აღთქმული მაქვს. უფლისგან არის ხსნა!“²

წმ. კირილე ალექსანდრიელი: იონა წინასწარმეტყველი იესო ქრისტეს წინასახეა. მისი ლოცვა სიმბოლურად მაცხოვრის მიერ გეთსიმანიის ბაღში აღვლენილ ვედრებას განასახიერებს: „უფალო, უკეთუ შესაძლებელ-არს, თანაწარმვედინ ჩემგან სასუმელი ესე“³. მაცხოვრის ადამიანური ბუნება უდიდეს შიშსა და შეძრწუნებას მოეცვა, მაგრამ ჯოჯოხეთში ჩასვლისას გამოთქვა თუ არა მან რაიმე ადამიანური, ეს მხოლოდ თავად უწყის, რადგან საშიშია ამის შესახებ რაიმეს მტკიცება. ჩვენ ვხედავთ, რომ პეტრე მოციქული მაცხოვარს განუკუთვნებს ფსალმუნის სიტყვებს: „არა დაუტეო სული ჩემი ჯოჯოხეთს შინა, არცა სცე წმიდასა შენსა ხილვად განსახრწნელი“⁴).

მს. 11. „უბრძანა უფალმა თევზს და მან ხმელეთზე

¹ „გარდამეცნეს წყალნი ვიდრე სულად ჩემდამდე და უფსკრულთა მომიცვეს მე აღსასრულისათა; შთავდა თავი ჩემი ნაპრაღსა მთათასა. და შთავვედი მე ქუეყანად, რომლისა მოქლონნი მისნი, - ვითარცა კლიტენი საუკუნენი. აღმოვედინ განჯრწნისაგან ცხორებად ჩემი შენდამი, უფალო ღმერთო ჩემო! მოკლებასა ჩემგან სულისა ჩემისასა უფალი მოვივსენე. და შევედინ შენ წინაშე ლოცვად ჩემი ტაძრად წმიდად შენდა!“

² „რომელთა დაიცვეს ამაოებად სიცრუვისაჲ, მათ წყალობად შენი დაუტევეს. მცველთა მათ უმჯულოებისათა და სიცრუისათა წყალობად მათი დაუტევეს. ხოლო მე ვმითა ქებისათა აღსაარებისათა მსხუერპლი შევწირო შენდა. რავდენი აღთქუამა მიგცე შენ საცხორებელად ჩემდა, უფალო!“

³ მთ. 26.39.

⁴ ფს. 15.10.

გადმოანთხია იონა“¹.

იოსებ ფლავიოსის ცნობით, ვეშაპმა იონა შავი ზღვის სანაპიროზე გამორიყა, ხოლო მეორე მოსაზრების თანახმად, წინასწარმეტყველი ხმელთაშუა ზღვის ნაპირზე, პალესტინის კუთვნილ მიწაზე უბრუნდება ხმელეთს.

დეკან. იოანე სოლოვიოვი: იონას ვეშაპის მუცელში სამდღიანი ყოფნის შესახებ წარმოდგენილ უწყებებს მრავალი კრიტიკოსი გამოუჩნდა. მათმა ნაწილმა მიიჩნია, რომ აღნიშნული ბიბლიური თხრობა სხვა არაფერია, თუ არა ცნობილი ბერძნული მითის ინტერპრეტაცია: პოსეიდონმა და აპოლონმა ზევსის მბრძანებლის, ზევსის დავალებით მეფე ლაომედეს ქალაქი ტროა გარშემო მძლავრი კედლების აგების საშუალებით გაამაგრეს. როდესაც ისინი სამუშაოს დაასრულებენ, ლაომედე დაპირებულ გადასახადზე უარს განუცხადებს და პოსეიდონსა და აპოლონს საკუთარი სახელმწიფოდან გააძევებს. განრისხებულმა ღმერთებმა სამაგიეროს გადახდა გადაწყვიტეს: აპოლონმა მომაკვდინებელი წყლულებით შემუსრა ქალაქი, ხოლო პოსეიდონმა ზღვის სიღრმიდან ადამიანთა შთანთქმელი საშინელი ცხოველი მოავლინა. ორაკულის რჩევის თანახმად, ტროის მოსახლეობა მხოლოდ ერთი ხერხის გამოყენებით თუ დაიხსნოდა თავს: მეფე ლაომედეს ზღვის ურჩხულისთვის საკუთარი ქალიშვილი – გეზიონა უნდა გადაეცა. შეჭირვებულმა ქალაქის მოსახლეობამ მეფე აიძულა, რომ შვილი მხეცისთვის შესაჭმელად გაეწირა. და აი, გეზიონას ზღვის სანაპიროზე, ერთ-ერთ კლდეზე მიამაგრებენ. სადაცაა შიშის მომგვრელი ზღვის ბინადარიც უნდა გამოჩნდეს და მშვენიერი ასული გადაყლაპოს, რომ უეცრად ტროაში არგონავტების მიერ მოწყობილი ლაშქრობიდან ჰერაკლე ჩამოდის. როდესაც სახელგანთქმული გმირი მშვენიერ ასულს იხილავს და მისი მოსალოდნელი ბედის შესახებ მოისმენს, გეზიონას გადარჩენის პირობას იძლევა, თუმცა სამაგიეროდ ტროელ მეფეს ზევსის მიერ ნაჩუქარ ცხენს მოსთხოვს. ლაომედე შემოთავაზებას თანხმდება.

¹ „და უბრძანა უფალმან ვეშაპსა მას. და გამოავლო იონა კმელად“.

მასწავლით შეიარაღებული ჰერაკლე ზღვის ურჩხულს ხახაში ჩაუხტება და სამი დღის მანძილზე მის შიგნეულობას მუსრს ავლებს, რის შემდეგაც მოკლული ცხოველიდან გარეთ გამოდის. უშიშარ გმირს მხოლოდ ერთი ზიანი მიაღვა: მას მხეცის წიაღში ყოფნისას თმები მთლიანად დასცვივდა და გამელოტდა...

უწყება ჰერაკლეს მიერ ზღვის ურჩხულის წიაღში სამი დღისა და ღამის მანძილზე ყოფნის შესახებ პირველად იუსტინე ფილოსოფოსთან გვხვდება ნაშრომში „**შეგონება ელინებისადმი**“ (თავი 14), რაც შემდეგ სხვებთანაც შეორდება. თუკი აღნიშნულ მოვლენას წარმართი მწერლები არ იცნობდნენ და იგი მხოლოდ ქრისტიან მოღვაწეებთან აისახა, საიდან უნდა აეღოთ ამ უკანასკნელთ მსგავსი თხრობა, თუ არა ბიბლიური ისტორიიდან? მართალია, ეს ვარაუდია, მაგრამ სავსებით საფუძვლიანი. იუსტინე ჭეშმარიტების მაძიებელი ფილოსოფოსი იყო და როდესაც სინამდვილეს ქრისტიანობაში მიაკვლია, იგი ბუნებრივად დაუპირისპირდა წარმართობას და მისი უსუსურობის დადასტურებას შეეცადა. იუსტინეს ნაშრომებში ხაზგასმით ჩანს აზრი იმის შესახებ, რომ წარმართული ფილოსოფია ღვთაებრივი გამოცხადებიდანაა დასესხებული. შესაბამისად, იმავე ლოგიკით ბერძნული მითი ჰერაკლეს შესახებ იონას ისტორიის გადაკეთებული ვერსიაა. როდესაც იუსტინე აღნიშნულ ორ მოვლენას შორის პარალელს ავლებდა, შესაძლოა, ურჩხულის მუცელში სამდღიანი ყოფნის თაობაზე თხრობა ჰერაკლეს ისტორიას თავად ბუნებრივად შეჰმატა, რაც ადრეულ წყაროებში არსად ასახულა, ხოლო იგივე ცნობა მოგვიანებით სხვებმაც გაიმეორეს...

ზემონსენებული მითის გამოკვლევისას დგინდება, რომ თავდაპირველ, ჰომეროსის დროინდელ შინაარსში ჰერაკლეს მიერ გეზიონას გათავისუფლების შესახებ თხრობა განსხვავებული სახით იყო წარმოდგენილი და არაფერი თქმულა უმამაცესი გმირის ურჩხულის წიაღში ყოფნის თაობაზე, პირიქით, ბრძოლა ჰერაკლესა და ზღვის მხეცს შორის ერთმანეთის პირისპირ მიმდინარეობდა).

თავი III

მს. 1-3. „იყო მეორედ უფლის სიტყვა იონაზე: ადექი, წადი ნინევში, დიდ ქალაქში, და იქადაგე საქადაგებელი, რასაც მე გეტყვი. ადგა იონა და წავიდა ნინევში, როგორც უფალმა უბრძანა. დიდი ქალაქი იყო ღვთის წინაშე ნინევი, სამი დღის სავალი“¹.

ამჯერად წინასწარმეტყველი საღვთო ნებას აღარ ეურჩება, რადგან თავსგადამხდარი განსაცდელეები მას საუფლო ნების უზენაესობაში არწმუნებს. განმმარტებლები ვარაუდობენ, რომ სამი დღის სავალ გზაში იგულისხმება არა ქალაქის სიგანე, არამედ მისი გარშემოწერილობა. საშუალო გათვლით, ეს მანძილი დაახლოებით 75–90 კმ-ს შორის მერყეობს. თუ ძველ ისტორიულ წყაროებს დავეყრდნობით, რომლებიც ბიბლიურ მონაცემებთან შედმიწევნით თანხმობაში არიან, ნინევის გარშემოწერილობა 80 კილომეტრი იყო, ხოლო დიამეტრი 30 კმ-ს აღწევდა.

დეკან. იოანე სოლოვიოვი: „დიდი ქალაქი იყო ღვთის წინაშე ნინევი“. აღნიშნული სიტყვები არა მარტო სხვა ქალაქებთან მიმართებით წარმოაჩენს ნინევის სიდიდეს, არამედ ღვთისადმი მის დამოკიდებულებას განსაზღვრავს. უზენაესის წინაშე დიდი იყო ის არა იმ მიზეზით, რომ სამი დღე სჭირდებოდა შემოვლას, არამედ აღნიშნულ სიტყვებში, ერთი მხრივ, შემოქმედისადმი ქალაქის მკვიდრთა სიამაყით განპირობებული დაპირისპირებაა ნაჩვენები, ხოლო მეორე მხრივ, დიდია იგი ღვთისაგან მისდამი გამოვლენილი წყალობის მიზეზით.

შემოციტირებულ ბიბლიურ წინადადებაში გამოყენებულია ზმნა, რომელიც წარსულ დროზე მიგვიტოლებს („იყო“), და მასზე დაყრდნობით, მკვლევართა ნაწილმა

¹ „სიტყუა უფლისა იონაას მიმართ მეორედ და პრქუა: აღდეგ და წარვედ შენ ნინევედ, ქალაქსა მას დიდსა და ქადაგებდ მას შინა ქადაგებისა მისებრ პირველისა, რომელსა მე გეტყოდე შენ. და აღდგა იონა და წარვიდა ნინევედ, ვითარცა-იგი ეტყოდა მას უფალი. ხოლო ნინევეს იყო ქალაქი დიდი ღმრთისაჲ, ვითარმედ სავალი იყო იგი სამისაჲ დღისაჲ“.

იონას წიგნი გვიანდელ, ტყვეობის შემდგომ ეპოქას განუკუთვნა, რადგან, მათი თქმით, წიგნში გადმოცემული მოვლენების აღწერისას ასურეთის დედაქალაქი აღარ არსებობდა და, ბუნებრივია, მოძღვრების შემდგენელმა ქალაქის შესახებ საუბარში წარმოადგინა ზმნა „იყო“. მაგრამ უსამართლოა ამგვარი მსჯელობა. საქმე ისაა, რომ მოცემულ შემთხვევაში გამოყენებულია შესაბამისი ფორმა **prateritum**, ანუ აწმყო, დაკავშირებული წარსულთან. აქ **prateritum** ფორმით მოხმობილი ზმნა „იყო“ გვიჩვენებს, რომ წინასწარმეტყველი ისტორიას წარსულის სახით გვთავაზობს და საუბრობს იმის შესახებ, რაც თითქოს ოდესღაც მომხდარი ფაქტია, მაგრამ სინამდვილეში სწორედაც რომ აწმყოს გულისხმობს. ავტორმა უბრალოდ სხვა ზმნებთან შესაბამისობაში წარმოგიდგინა ნინევის თაობაზე უწყება, რადგან იქვეა ნათქვამი: „ადგა“ და „წავიდა“ (შდრ. „ადგა იონა და წავიდა ნინევში, როგორც უფალმა უბრძანა. დიდი ქალაქი იყო ღვთის წინაშე ნინევი, სამი დღის სავალი“). ამრიგად, განხილული ზმნის წარსულ ფორმას სინქრონული იმპერფექტი ეწოდება და მისი გამოყენებით წიგნის ავტორი საკუთარ თავს აწმყოზე ყოველგვარი მითითებისგან ათავისუფლებს. წარმოდგენილი ბიბლიური ციტატის პერიფრაზი იქნება: დგება იონა და მიდის ნინევში, როგორც უფალმა უბრძანა. დიდი ქალაქია ღვთის წინაშე ნინევი, სამი დღის სავალი).

წმ. ეფრემ ასური: ზღვაში შევიდა იონა და ააბობოქრა იგი, ხმელეთზე გადმოვიდა და უდიდესი მღელვარება დათესა. აღელდა ზღვა, რაჟამს გარბოდა წინასწარმეტყველი, ხოლო შეძრწუნდა ხმელეთი, როდესაც იქადაგა მან. ზღვა ვედრებამ დაამშვიდა, ხმელეთი კი - სინანულმა. ლოცულობდა იონა ვეშაპის წიაღში, ლოცულობდნენ ნინეველნი დიდ ქალაქში. ლოცვამ გამოიხსნა იონა, ლოცვამ გადაარჩინა ნინეველნიც. ღმერთს გაურბოდა იონა, სიწმინდეს განდგომოდნენ ნინეველნი. დანაშაულის გამოისობით ორივენი მართლმსაჯულებამ დააკავშირა ურთიერთს. იონამაც და ნინეველებმაც სინანული მიიტანეს ღვთის წინაშე და წყალობა მიიღეს. კეთილმა

აღსარებამ წინასწარმეტყველი ზღვაზე დაიცვა, ნინეველი კი - ხმელეთზე. საკუთარ თავზე შეიმეცნა იონამ, რომ მონანული შეწყალებული იქნება. თავად მასზე გაცხადდა მაგალითი ცოდვილებისადმი უაღმატებულესი ზეგარდამო სასიერებისა, რითიც მიეთითა წინასწარმეტყველს, რომ ცოდვათა შინა დანთქმული ქალაქიც შეწყალებული იქნებოდა).

მს. 4. „იარა იონამ ერთი დღე ქალაქში, ქადაგებდა და ამბობდა: კიდევ ორმოცი დღე და დაიქცევა ნინევი“¹.

წმინდა ეფრემ ასური გვაუწყებს, რომ იონას ქადაგების დაწყებისთანავე ნინევის თავზე შავი ღრუბელი ჩამოწვა. მხოლოდ ორმოცი დღის შემდეგ გაიფანტა სიბნელე და მზის ნათელმა კვლავ გაანათა ასურელთა დედაქალაქი. წინასწარმეტყველი ლოცულობს, სინანულისკენ მოუწოდებს ისრაელის სამეფოს დაუძინებელ მტერს, რითაც ძველ აღთქმაში სახეობრივად ვლინდება ახალაღთქმისეული მოძღვრება მტრის სიყვარულის შესახებ.

დეკან. იოანე სოლოვიოვი: როგორც ქრისტეს მოძღვრების საქადაგებლად პავლე მოციქული ისეთი ადგილებისკენ მიიჩქაროდა, სადაც უამრავი ადამიანი იკრიბებოდა, მსგავსადვე, იონასაც შესაბამისი გარემო უნდა შეერჩია, ხოლო ასეთი გარემო ნინევიში ზემოხსენებული ოთხი უბანი იყო. სავარაუდოდ, წელიწადის სხვადასხვა დროს მეფე საცხოვრებლად განსხვავებულ ადგილებს ირჩევდა და მას თან ახლდა სახელმწიფოს უმაღლესი იერარქიაც. თითოეულ უბანს საკუთარი მოედანი გააჩნდა. შესაძლოა, ვივარაუდოთ, რომ იმ ადგილიდან, საიდანაც იონა ქალაქში შევიდა, უბნამდე, რომელშიც წელიწადის მოცემული დროისთვის მეფე ცხოვრობდა, ფეხით მოსიარულე ადამიანი ერთ დღეში ჩააღწევდა.

მკვლევართა აზრით, იონამ ქალაქში ჩრდილო-დასავლეთიდან, საკუთრივ ნინევად წოდებულ უბანში შეაბიჯა. ამასთანავე, უნდა ვივარაუდოთ, რომ წინასწარმეტყველის

¹ „და იწყო იონა სლვად ქალაქად ვითარ დღისა ერთისა გზა ოდენ. და იწყო ქადაგებად და თქუა: სამ დღმ-ლა და ნინევმ დაიქცეს“.

ასურელთა დედაქალაქში აღმოჩენისას მეფე კალახად წოდებული უბნის რეზიდენციაში იმყოფებოდა და იგი სარდანაპალის ვაჟი უნდა ყოფილიყო (სარდანაპალი სწორედ ის ადამიანია, რომელმაც კალახში სამეფო სასახლე ააგო). ქალაქის უშუალოდ ეს ნაწილი ესაზღვრებოდა უდაბნოს, საიდანაც ცხელი ნიაფი ქროდა, ხოლო ნინევიდან გასული წინასწარმეტყველის შესახებ მოთხრობილია, რომ ძლიერ შეაწუხა იგი მზის მცხუნვარებამ და მსურვალე ქარმა¹. შესაბამისად გამოდის, რომ იონას მთელი ნინევის გავლა მოუწია კალახამდე მისაღწევად, რისთვისაც ერთი დღე დასჭირდა. ხსენებულ უბნამდე მიმავალი წინასწარმეტყველი გზაში ქადაგებდა. ღვთისაგან მოვლენილი მოძღვრის სიტყვების მსმენელი მოსახლეობა, განურჩევლად ასაკისა, ძლიერ შეძრწუნებული იყო და ჯვალაშემოსილი უკან მიჰყვებოდა სტუმარს. ბუნებრივია, ადამიანების რაოდენობა მატულობდა და კალახში ჩასვლისას არნახული იყო საზოგადოების სიმრავლე, რამაც მეფის და მთელი კალახის ყურადღება მიიქცია...

„კიდევ ორმოცი დღე და დაიქცევა ნინევი“, - ასე მიმართავდა წინასწარმეტყველი ხალხს, მაგრამ, რა თქმა უნდა, იონა არ შემოფარგლულა მხოლოდ წარმოდგენილი სიტყვებით. ისინი ნათქვამი წინასწარმეტყველების თავში იყო მოქცეული და მის დასაწყის ნაწილს შეადგენდა. იონასთან დაკავშირებული ბიბლიური თხრობის კითხვისას უეცრად ნათლისმცემელი გაგონდება, რომელიც მწიგნობრებსა და ფარისევლებს იქედნეთა ნაშობებს უწოდებდა და მისი სიტყვები ჭექა-ქუხილის დარად ჟღერდა, რასაც ვერავინ ეწინააღმდეგებოდა. თუკი იონას სიტყვაში სინანულისკენ მოწოდება არ ყოფილა, რა საჭირო იყო მისი ნინევიში მივლენა? სხვაგვარად წინასწარმეტყველის საქმიანობა ყოველგვარ აზრს იქნებოდა მოკლებული).

უცნობია, თუ რა ენაზე მიმართავდა მსმენელს წინასწარმეტყველი. ასურული ენა, როგორც ძლევაშემოსილი

¹ შდრ. „მზე რომ ამოვიდა, მოავლინა ღმერთმა აღმოსავლეთის ცხელი ქარი. მზემ ისე დააცხუნა თავზე იონას, რომ მან, ღონემიხდილმა, სიკვდილი ინატრა“ (იონ. 4.8).

დამპყრობელი ერის ენა, ფართოდ იყო გავრცელებული დასავლეთ აზიაში და, შესაძლოა, იონაც ფლობდა მას. დაეუშვათ, რომ წინასწარმეტყველი მხოლოდ ებრაულ ენაზე საუბრობდა, ამ შემთხვევაშიც ნინეველებისთვის სრულიად გასაგები იქნებოდა მოსმენილი მოძღვრება, რადგან ასურული სემიტურ ენათა ჯგუფს მიეკუთვნებოდა და დიდ სიახლოვეს ავლენდა ებრაულთან არა მარტო გრამატიკულად, არამედ სინტაქსის დონეზეც. ასე რომ, ასურული გრამატიკა, კომპეტენტური მკვლევარების აზრით, სხვა არაფერია, თუ არა ებრაულის კოპირებული ფორმა. აღმოჩენილია მთელი რიგი ასურული წერილობითი წყაროები, რომლებშიც არა მხოლოდ ცალკეული სიტყვები, არამედ წინადადებებიც კი სრულ იდენტურობას ინარჩუნებენ ებრაულთან მიმართებით¹.

წმ. ეფრემ ასური: საშინელი მკურნალი მიეველინა სნეულ ქალაქს სასტიკი სამკურნალო ხერხებით, რომელმაც გააცხადა და ყველას აჩვენა მკურნალობის შემადრწუნებელი ხელოვნება. განა იმიტომ წარგზავნა ღვთის სახიერებამ წინასწარმეტყველი, რომ ქალაქი დაღუპულიყო? არაფერს ამბობდა იგი სინანულის შესახებ, რითაც მიანიშნებდა, რომ ყოველმა სნეულმა საკუთარ უძღურე-

1 იონას სამეტყველო ენის შესახებ განსხვავებული მოსაზრებაც არსებობს: „მოცემულ შემთხვევაში... საუბარია, ერთი მხრივ, ასურულ ენაზე, ხოლო მეორე მხრივ, არა იუდაურ, არამედ ებრაული ენის გალილეურ დიალექტზე, რომელშიც იუდაურთან შედარებით გაცილებით მეტი არამეიზმებია. რა თქმა უნდა, გარკვეული თანხვედრის მიზეზით სამეტყველო ენის გაგება და რთულად, მაგრამ გამოცდილების შედეგად ამ ენაზე ცალკეული სიტყვების მნიშვნელობისა და წარმოთქმული მოძღვრების საერთო შინაარსის შემეცნება და, ამავედროულად, აზრთა ცოცხალი და თავისუფალი ურთიერთგაცვლა ერთმანეთისგან ორი ძლიერ შორს მყოფი მოვლენაა. მაგრამ, ამასთანავე, დასკვნა იმისა, რომ ნათესაური დიალექტების ადგილი და სწრაფი დაუფლება აუცილებლობის შემთხვევაში, ცხოვრებისეული რეალობიდან გამომდინარე, ადამიანს თავისუფლად ხელ-ეწიფება, სრულიად ბუნებრივი მოვლენაა“ (Протоиерей Иоанн Соловьев, О книге пророка Ионы, Опыт исагогико-экзегетического исследования, Магистерская диссертация, Москва, 2006, ст. 307).

ბებზე თავად უნდა იზრუნოს. იონამ ნინეველთა წინაშე სინანულის კარი დახურა, რათა სახილველი გამხდარიყო, როგორი გულმოდგინებით დაეშურებოდნენ მის გაღებას ისინი).

ნეტარი იერონიმე: ზოგიერთების აზრით, იონამ ქალაქის მესამედი მოიარა, ხოლო ნაქადაგები მთელს ქალაქში ელვის სისწაფით გავრცელდა. ვერ გამიგია, რატომ ითარგმნა ბერძნულად 40 დღე (შდრ. „კიდევ ორმოცი დღე და დაიქცევა ნინევი“), მაშინ როცა ებრაულ სიტყვებს სამსა (salos) და ორმოცს (arbaim) შორის მსგავსება არ არსებობს).

თეოდორიტე კვირელი: აკვილა, სვიმაქოსი და თეოდოტიანე სამის ნაცვლად 40 დღეს უთითებენ. მათ ეთანხმება სირიული თარგმანი და ებრაული ტექსტი. ამას სამი დღის სიმცირეც ადასტურებს, რადგან ესოდენ დიდი ქალაქის შემოვლა დროის მცირე მონაკვეთში შეუძლებელი იქნებოდა. სავარაუდოა, რომ 70-თა პირვანდელ თარგმანშიც 40 დღე იქნებოდა, მაგრამ არსებული განსხვავება მოგვიანებით გადამწერთა მიერ დაშვებული შეცდომის შედეგად მივიღეთ).

სეპტანტაში ნაცვლად ორმოცისა სამი დღეა ნახსენები¹. მკვლევართა აზრით, ბერძნულ ტექსტში თავდაპირველად რიცხვი ორმოცი უნდა ყოფილიყო შესაბამისი ბგერითი აღნიშვნით μ (=40), ხოლო მოგვიანებით გადამწერის მიერ დაშვებული შეცდომის შედეგად ორმოცი დღე სამით შეიცვალა, რაც სხვა ხელნაწერებშიც მცდარად აისახა².

მს. 5-10. „იწამეს ნინეველებმა ღმერთი, გამოაცხადეს მარხვა და დიდიან—პატარიანად ჯვალთი შეიმოსნენ. შეიტყო ეს ამბავი ნინევის მეფემ, ტახტიდან ჩამოვიდა, შემოიძარცვა სამოსელი, ჯვალთ ჩაიცვა და ნაცარზე დაჯდა. გამოაცხადებინა ნინევი მეფისა და მისი კარისკაცების ბრძანება: «არც კაცმა, არც პირუტყვმა,

1 Gr. Ἐπὶ τρεῖς ἡμέραι καὶ Νινευὴ καταστραφίσεται. შდრ. „მერმე სამნილა დღენი და ნინევი დაიქცეს“ (იონ. 3. 4).

2 გადამწერმა, სავარაუდოდ, გარკვეული მსგავსების გამო, ხელნაწერში ვერ გაარჩია ასოები μ და γ (γ=3).

ძროხამ თუ ცხვარმა, არ ჭამოს, არ მოძოვოს, არც წყალი დალიოს. ჯვალო ატაროს კაცმაც და პირუტყვმაც, მთელი ძალით შეჭლადონ ღმერთს, დააგდონ ბოროტების გზა და ყველა ავი საქმე, რაშიც კი ხელი აქვთ გარეული. ვინ იცის, კიდევ შეინანოს ღმერთმა, დაუცხრეს რისხვა და აღარ დავიღუპოთ!»¹ შეხედა ღმერთმა მათ საქციელს, რომ დააგდეს ბოროტების გზა და შეინანა ღმერთმა, ბოროტის ყოფას რომ უპირებდა მათ და აღარ უყო“¹.

წარმოდგენილი ადგილი გვაუწყებს, თუ როგორი გულ-შემუსვრილობით შეინანეს ნინეველებმა. მათზე ძლიერი გავლენა უნდა მოეხდინა წინასწარმეტყველის მიერ ზღვაზე გადახდენილი სასწაულებრივი მოვლენების თხრობას და სწორედ იონას უზაკველი, ჭეშმარიტი ქადაგება მათი გულებისკენ პოულობს გზას, რასაც შედეგად მარხვისა და გლოვის არნახული გამოვლინება მოჰყვა: ნინევის მეფის ბრძანებით, ქალაქის მკვიდრნი ცხოველებსაც ამარხულებენ. ისმის კითხვა: რამდენად გულწრფელია ნინეველთა სინანული? თუკი ჭეშმარიტად გულწრფელია, გაუგებარი ხდება, რატომ არ შეიცვალა სისასტიკისა და ძალადობისკენ მიდრეკილი ასურელების ბუნება, რომლებმაც გარკვეული დროის შემდეგ მიწასთან გაასწორეს იონას მშობლიური ისრაელის სამეფო. ისტორიული ცნობების

1 „და ჰრწმენა კაცთა მათ ნინეველთა ღმერთი და მიაწვეს მარხვამ და ძაძამ შეიმოსეს მცირითგან ვიდრე დიდადმდე მათა. და მიიწია სიტყუამ ესე მეფისა მის ნინეველთაჲსა. და აღდგა საყდრისაგან თჳსისა და განიდარცუა სამკაული თჳსი მისგან და შეიმოსა ძაძამ და დაჯდა იგი ნაცარსა ზედა. და იქადაგა და ითქუა ნინევეს შინა მეფისა მიერ და მთავართა მისთა მიერ და თქუეს: კაცი და საცხოვარნი და ზროხა და ცხოვარი ნურას გემოსა იხილვედ საძოვარსა, ნუცა წყალსა სუმედ! და შეიმოსეს ძაძამ ყოველთა კაცთა და საცხოვართა ღალად-ყვეს ღმრთისა მიმართ ერთბამად. და მოაქცია კაცად-კაცადმან გზისაგან თჳსისა ბოროტისა და სიცრუისაგან ველთა მათთაჲსა და იტყოდეს: ვინ უწყის, შეინანოს ღმერთმან და მოაქციოს რისხვისაგან გულისწყრომისა მისისა და არა წარვწყმდეთ: და იხილნა ღმერთმან საქმენი მათნი, რამეთუ მოიქცეს საქმეთა მათთაგან ბოროტთა და შეინანა ღმერთმან ბოროტის-ყოფისათჳს, რომელსა იტყოდა მათთჳს და არა უყო“.

გათვალისწინებით ვარაუდობენ, რომ წინასწარმეტყველის ნინევეში ჩასვლამდე ქალაქის მოსახლეობამ ორგზის უმძიმესი შიმშილობა იწვნია, რასაც მზის სრული დაბნელებაც დაერთო. ერთი სიტყვით, ხალხმა გადატანილი განსაცდელები, ბუნებრივი კატაკლიზმები ღვთის რისხვის გამოვლინებად მიიჩნია და მომხდარი მოვლენებით ძლიერ შეშინებული, იონას ქადაგებას ერთგვარი ფსიქოლოგიური მზაობით შეეგება, რამაც საყოველთაო სინანული გამოიწვია.

ეპისკოპოსი პალადი: იონას ნინევეში ქადაგებისას, სავარაუდოდ, ასურეთში სარდანაპალი მეფობდა).

წმ. კირილე ალექსანდრიელი: მიუხედავად იმისა, რომ ნინევი მრავალსახოვან წარმართულ უკეთურებებში შთანთქმულიყო, იონას ქადაგება ყველამ, როგორც ერთმა, ირწმუნა, დაწყებული მდიდარი და შეძლებული მაღალჩინოსნებიდან, ვიდრე უმდაბლესი სოციალური ფენის წარმომადგენლებით დასრულებული. ქადაგებამ მეფის ყურამდეც მიაღწია, უკანასკნელმა საოცარი მოშურნეობა გამოავლინა. მან ტახტი დაუტევა, სამეფო ომოფორი გაიხადა და, მსგავსად საკუთარი მოსახლეობისა, ძაძებში მოსილი ნაცარში ჩაჯდა. ამასთან, გამოსცა ბრძანება და მარხვა და გლოვა საყოველთაო აუცილებლობად გამოაცხადა. გასაოცარია მათი გულისხმიერება, - არა მარტო თავად იტვირთეს თავშეკავება, არამედ საკუთარ ქალაქში პირუტყვებიც ამარხულეს. ღმერთი არაგისგან ითხოვს მსგავს ქმედებას და არც ნინეველები დაუვალდებულები ამაში. ეს მოსახლეობის პიროვნული გადაწყვეტილება იყო, რითაც თვალნათლივ დადასტურდა მათი შინაგანი შემუსვრილობა. ვიცი ისეთნიც, რომლებიც ამბობენ, რომ პირუტყვებში ნინევეში მცხოვრები პირუტყვეული ვნებებით შეპყრობილი ადამიანები მოიხაზრებიან).

წმ. ბასილი დიდი: ბავშვებს მოზარდებთან ერთად გლოვა იმიტომ განეწყესათ, რომ მათი მწუხარება ყველასთვის მაგალითი გამხდარიყო და გადამდები ძალა ჰქონოდა).

ნეტარი იერონიმე: მსმენია, რომ ზოგიერთები ნინევის მეფეში, რომელმაც, მოისმინა რა ქადაგება, ტახტიდან გადმოვიდა, განიმოსა სამეფო სამოსი, ჯვალო შეიმოსა და

ნაცარში მჯდომი გლოვობდა, ამასთან, გამოსცა ბრძანება, რომლის მიხედვითაც ხალხს, პირუტყვს, ძროხასა თუ ცხვარსაც უნდა ემარხულა, დემონს მოიაზრებენ, დაცემულ სულს, რომელიც, მათი აზრით, ქვეყნიერების აღსასრულს დაუტყვევებს საკუთარ ქედმაღლობას, შეინანებს და ძველ მდგომარეობას დაუბრუნდება, რადგან არ შეიძლება ღვთის ქმნილი გონიერი არსება დაიღუპოს. წარმოდგენილი მოსაზრების დასადასტურებლად დანიელის წიგნის იმ ადგილსაც იშველიებენ, სადაც ნათქვამია, რომ ნაბუქოდონოსორს შვიდწლიანი უძღურების შემდეგ კვლავ დაუბრუნდა ადამიანური გონი¹. წარმოდგენილი მსჯელობის საპირისპიროდ, ჩვენ უნდა ვიცოდეთ, რომ სახარების თანახმად, მცოდველი და მოუნანიებელი ადამიანები „ცეცხლსა მას საუკუნესა“ იგზავნიებიან, რომელიც „გამზადებულია ეშმაკისა და მისი მსახურებისთვის“² და სწორედ ამაზეა ნაუწყები: „მატლი მათი არა დაე-სრულოს, და ცეცხლი მათი არა დაშრტეს“³. თუ საყოველთაო გამართლების შესახებ მოსაზრება სწორია, რა განსხვავება იქნება უფლის დედასა და მეძავ ქალებს შორის (რისი თქმაც კი დანაშაულია. ნუ იყოფინ!)? ნუთუ ერთნი იქნებიან გაბრიელი და დემონი? არაფრით განირჩევიან ეშმაკი და მოციქულები? წინასწარმეტყველნი თუ ცრუწინასწარმეტყველნი? მოწამენი და მდევნელები? თუკი ტანჯვის ჟამი დროშია მოქცეული და გარკვეულ ჟამს ყველანი ერთნაირ მდგომარეობას დაიმკვიდრებენ, არაფერს ჰქონია მნიშვნელობა, რადგან ჩვენ მივიღტვით იქითკენ, თუ რანი ვიქნებით მარადიულად, ხოლო ამ მოსაზრებით მარადისობა ყველასთვის ერთნაირი ყოფილა. ხალხსა და პირუტყვს, მმარხველსა თუ ჯვალთი მოსილს მე გონიერ და უგუნურ ადამიანთა შესახებ მითითებად

1 შდრ. „მაშინ დამიბრუნდა გონება, ჩემი სამეფოს სადიდებლად დამიბრუნდა ჩემი დიდება და ჩემი უწინდელი სახე. მაშინ მომძებნეს ჩემმა მრჩეველებმა და დიდკაცებმა და კვლავ დადგენილი ვარ ჩემს სამეფოზე და ჩემი სიდიადე უფრო მეტად გაიზარდა“ (დან. 4.33).
 2 მთ. 25.41.
 3 ეს. 66.24.

მივიჩნევ. იონას ქადაგებით, მათ, ყველამ, როგორც ერთმა, შეინანეს).

დეკან. იოანე სოლოვიოვი: ნინეველებმა რომ პირუტყვებიც ამარხულეს და ამაში არაფერია გასაკვირი, დასტურად არაერთი დღევანდელი უწყებაც გამოდგება. მაგალითად, გარდაცვლილის დაკრძალვისას შავებში არა მარტო ჭირისუფალთ, არამედ ცხენებსაც მოსავენ, რომლებიც ცხედარს მიასვენებენ. ამ ყოველივეს მიზანი ადამიანთა შორის მწუხარების გამძაფრებაა. როგორც ნეტარი თედორიტი აღნიშნავს: ნინეველებმა თავიანთ მწუხარებას პირუტყვები იმისათვის აზიარეს, რომ რაჟამს შიმშილისაგან შეჭირვებულნი, იღმუვლებდნენ, ადამიანები ცხარე ცრემლებს მეტად დაღვრიდნენ და ღვთისაგან შეწყალებას უფრო გულმოდგინედ გამოითხოვდნენ).

წმ. ეფრემ ასური: როდესაც დასასრულს უახლოვდებოდა განსაზღვრული დღეები, ნინეველებმა ურთიერთს ხელი ჩაჰკიდეს და სიკვდილისთვის მზადება დაიწყეს. ბოლო, მეორმოცე დღეც გათენდა, დღე, როდესაც ღვთის საშინელი რისხვა საქმედ უნდა ქცეულიყო. დღეს ღამე მოჰყვა. ცრემლდადენილნი ბჭობენ ყველანი: რა დროს დაიქცევა ქალაქი, ღამით თუ გამთენიისას? საშინელ ხმას როდის მოვისმენთ? ფიქრობენ, რომ საღამოს განადგურდება ნინევი, მაგრამ საღამო უკვე დამდგარა და ჯერაც არაფერია. ფიქრობენ, მოსახდენი ღამე მოხდება, თუმცა კვლავაც სიმშვიდეა. ზრახავენ, რომ შუალამისას დადგება შესაბამისი ჟამი, მაგრამ დრო გადაცდა, კვლავაც სიმშვიდეა. ალბათ, დილით დაეცემა ქალაქი, - ბჭობენ ისინი. ღამეც გათენდა, იმედი მოეცათ, რადგან სწორედ მაშინ, როდესაც საკუთარი თავი უეჭველი დაღუპვისთვის განწირულად მიიჩნიეს, უეცრად აღმოცისკრდა ხსნა. ძმა ძმას ხვდებოდა და ვერ კი ცნობდნენ ურთიერთს. მეგობარს ეგებებოდა მეგობარი, მაგრამ ერთურთს ვერ არჩევდნენ. სმენას არ ძალუძდა ერთი ხმა მეორისაგან განესხვავებინა, თვალსაც უუნარობა დაუფლებოდა, რომ სახეები გაერჩია ერთმანეთისგან, რადგან მწუხარებისა და გლოვის მიზეზით ყველა ფერმკრთალ აჩრდილებს დამსგავსებოდა მღვიძარებისგან გალუულიყო მათი სხეული.

გაუბრწყინდათ სახეები ნინეველებს. ყველას ეუწყა გადარჩენის შესახებ, რაჟამს ნინევის თავზე დღის სინათლე იხილეს. მუხლი მოიდრიკეს სალოცავად, ხელები ზეცად აღაპყრეს, ბაგეები მადლობდნენ და განადიდებდნენ **იმას**, ვინც საკუთარი რისხვით კვლავ სიცოცხლე მიჰმადლა მათ სინანულის გზით).

ანდრია სმირნოვი: საინტერესო ფაქტია, ნინევეში ჩასული სრულიად უცხო ადამიანი ადგილობრივი მოსახლეობის გულებს რომ იპყრობს და უდიდეს ნდობას იმსახურებს. რას უნდა განეპირობებინა ადგილობრივთა ესოდენი გულისხმიერება? არსებობს ერთი ლეგენდა, რომელიც შუამდინარეთში ცივილიზაციის წარმოშობის შესახებ გვაუწყებს. იონას დროინდელ ნინეველებს აღნიშნული მითი ღრმად სწამდათ და მის ჭეშმარიტებაში არავის ეპარებოდა ეჭვი. აღნიშნული ისტორია ასეთია: ოდესღაც, ათასწლეულებით ადრე, მესოპოტამიაში (და, ზოგადად, მთელ სამყაროში) განუვითარებელი, პირველყოფილი წესებით მცხოვრები ადამიანები ბინადრობდნენ. ერთ მშვენიერ დღეს სპარსეთის ყურიდან ღმერთის მიერ წარმოგზავნილი უცნაური გარეგნობის მქონე არსება ამოვიდა. მას თევზის სხეული და, ამავდრულად, ადამიანის გამოსახულება ჰქონდა. იგი შუამდინარეთში მიდის და ადგილობრივ მოსახლეობას ცივილიზაციას აზიარებს: განუმარტავს მათ სახელმწიფოს არსსა და დანიშნულებას, ურთიერთთან დამოკიდებულების ფორმებს, ასწავლის მიწათმოქმედებას, მშენებლობას... უცნაურ არსებას სახელად **თანესი** ერქვა. იგი ღამით წყალში ჩადიოდა, ხოლო დღისით კვლავ უბრუნდებოდა ხმელეთს და ხალხის დამოძღვრას განაგრძობდა.

ამ ყოველივეს შემდეგ, ძვ. წ. აღ-ის მე-9 საუკუნის მეორე ნახევარში ქალაქ ნინევეში (შუამდინარეთში) გამოჩნდა უცხო ადამიანი, რომელიც ყველა ისტორიას იმის შესახებ, თუ როგორ გადაყლაპა იგი დიდი ზომის თევზმა და მესამე დღეს კვლავ ამოსვა ერთ-ერთ სანაპიროზე. ნინეველნი იმასაც იგებენ, რომ ახლადმოსულ სტუმარს სახელად იონა ჰქვია. ყოველივე ამან ასურეთის დედაქალაქის მკვი-

დრებს ენიტგამოუთქმელი რელიგიური ძრწოლა და შიში მოჰგვარა, რადგან იონას თავსგადამხდარი ისტორიისა და მისი სახელის მოსმენისას (მითიური **თანესი** და იუდეველი წინასწარმეტყველი **იონა** - პირველი ზღვიდან ამოდის და მოსახლეობას მოძღვრავს, მეორე თევზის წილიდან უკუ-მოქცეული, საღვთო მსჯავრის შესახებ იუწყება) პირველი ასოციაცია სწორედაც რომ ძველ ლეგენდას დაუკავშირდა, რომელიც ცხოველი ძალით განაგრძობდა არსებობას წინასწარმეტყველის თანამედროვე შუამდინარელთა მოგონებებში, და მათ იუდეიდან ჩამოსული უცხოტომელი ღვთისაგან მოვლენილ მქადაგებლად მიიჩნიეს. ასე რომ, უზენაესმა განგებულებამ იონას თევზის მუცელში სამდღიანი ყოფნა, გარდა მაცხოვართან დაკავშირებული წინასწარმეტყველებისა, ნინეველთა გულშემუსვრილობისკენაც მიმართა. საღვთო სიბრძნეს წარმართთა ჩვეულებანი, ტრადიციები ჭეშმარიტი სწავლების გასაცხადებლად მრავალგზის გამოუყენებია. მაგალითისთვის საპყრობილეში აღმოჩენილი იოსების შემთხვევა შეგვიძლია გავიხსენოთ და მის თანამესენაკეთათვის გაცხადებული წინასწარმეტყველებითი სიზმრები, რომელთა ახსნითაც შემდგომში თავად იოსები განადიდა ღმერთმა. მსგავსი რამ მოხდა რამდენიმეჯერის ნაბუქოდონოსორის შემთხვევაშიც: ქალდეველთა ღრმა რწმენის თანახმად, ღმერთი ადამიანებთან სიზმრებით შედიოდა ურთიერთობაში. ბიბლიაში მრავალგზის გვხვდება უწყება, როდესაც უზენაესი სიბრძნე სწორედ ამგვარ შესაძლებლობებს იყენებს, რომ ღვთაებრივი განგებულება აღესრულოს).

თავი IV

მხ. 1-4. „ძალზე განაწყენდა და გამწარდა იონა. ილოცა უფლის მიმართ და უთხრა: ჰე, უფალო, განა ამას არ ვამბობდი, როცა ჯერ კიდევ ჩემს მიწაზე ვიყავი? თავიდანაც იმიტომ გავრბოდი თარშიშში, რომ ვიცოდი, მონანიე და ლმობიერი ღმერთი ხარ, რისხვაგვიანი და მრავალმოწყალე; ნანობ ხოლმე ბოროტის-ყოფას. ახლა ბარემ ამომხადე სული, რადგან ამ სიცოცხლეს სიკვდილი მიჩვენია. უთხრა უფალმა: მაგრად გამწარდი?“¹

ორმოცი დღის გასვლის შემდეგ ქალაქი ნინევი დაუსჯელი რჩება, რამაც იონა ძლიერ გაანაწყენა. წინასწარმეტყველი ისე შეწუხდა, რომ უფალს **სულის ამონდა** სთხოვა. საინტერესოა, რატომ არ სურს ძველი აღთქმის მართალს სხვათა გადარჩენა. ზოგიერთი მიიჩნევს, რომ იონამ ვერ ირწმუნა ნინეველთა სინანულის გულწრფელობა, მან ქალაქის მკვიდრთა ზემოხსენებული ქმედებანი მხოლოდ გარეგნულ გამოვლინებად მიიჩნია და სწორედ ამან შეაწუხა. იონა ერთგვარად ელიას ემსგავსება, ადამიანს, რომელიც ფიქრობდა, რომ ისრაელის მთელი მოსახლეობა ბაალს ეთაყვანებოდა. თუმცა უფალი მას სხვაგვარ ჭეშმარიტებას უცხადებს: ისრაელში 7000 ადამიანია, რომლებიც ჭეშმარიტ ღმერთს სასოებენ და არა - კერპებს.

წმ. კირილე ალექსანდრიელი: მას შემდეგ, რაც განვლო იონას მიერ ნახსენებმა დრომ, მაგრამ ქალაქს არაფერი შეემთხვა, წინასწარმეტყველი გამწარდა, თუმცა გულისტკივილი მოსახლეობისა და ქალაქის გადარჩენით როდი იყო განპირობებული, რადგან ასეთი რამ მხოლოდ

¹ „და შეწუხდა იონა მწუხარებითა დიდითა და იურვოდა. და ილოცვიდა უფლისა მიმართ და თქუა: ზ უფალო, არა ესე სიტყუანი არიანა ჩემნი, ვიდრე ვიყავა ქუეყანასა ჩემსა? და ამისთჳს ვისწრაფე სივლტოლად თარშიდ, რამეთუ ვიცოდი, ვითარმედ შენ მოწყალე ხარ და მოწყალობელ, სულგრძელ და დიდად მოწყალე და შეინანი ბოროტის-ყოფამ. აწ, უფალო, მიიღე სული ჩემი ჩემგან, რამეთუ უმჯობეს არს ჩემდა სიკუდილი, ვიდრე ცხორებასა ჩემსა. და ჰრქუა უფალმან იონას: ფრიად შეწუხებულ ხარ შენ?“

გულარძნილ და უკეთურ ადამიანს ახასიათებს, იონა იმან დაამწუხრა, რომ ის მატყუარად და ამომეტყველად წარმოჩნდებოდა ხალხის წინაშე, რადგან ფუჭად შეაშფოთა ქალაქის მკვიდრნი და არათუ საღვთო ნებას განაცხადებდა, არამედ საკუთარი ზმანებებით ხელმძღვანელობდა. ზოგიერთი მიიჩნევს, რომ იონა სრულიად სხვა რამემ, ბიბლიაში მიუთითებელმა ცნობებმა ააფორიაქა. კერძოდ, მან შეიტყო ისრაელის სამეფოში დიდი რაოდენობით კერპმსახურთა ჩასვლის შესახებ. წინასწარმეტყველმა საბოლოოდ დაკარგა იმედი იმისა, რომ მისი თანატომელები ჭეშმარიტ ღმერთს შეიმეცნებდნენ და ვითარცა მიცვალებულნი, დაიტირა ისინი).

ნეტარი იერონიმი: იონა უზომოდ შეწუხდა, მაგრამ ეს მწუხარება, როგორც მრავალს ჰგონია, არა წარმართების მოქცევამ განაპირობა, არამედ იმან, რომ წინასწარმეტყველი საკუთარი ხალხის დაღუპვას გლოვობდა. სწორედ ამ მიზეზით დასტიროდა მაცხოვარი იერუსალიმს; არ სურდა პურის მიღება შვილთაგან და დაგება ძალღმობის; მოციქულებიც პირველად ისრაელის წარწყმედილ ცხვრებთან საქადაგებლად იგზავნებოდნენ...).

ეპისკოპოსი პალადი: ნინევის გადარჩენის მხილველი იონა დაამწუხრდა, მაგრამ სხვისი შეწყალების მიზეზით მხოლოდ უკეთური ადამიანი თუ დანაღვლიანდება. სინამდვილეში წინასწარმეტყველის გულისტკივილი ერთი რამით იყო განპირობებული: ნინეველნი მას ცრუ მოძღვრად მიიჩნევდნენ, ხოლო ღმერთი, ვისი სახელითაც იონამ იქადაგა, შესაძლოა, ასევე უძღურ არსებდა ჩათვალათ. დიდმა წუხილმა მას დროებით გონება დაუბინდა და სწორედ ამ მდგომარეობაში წარმოთქვა ლოცვა: „ჰე, უფალო, განა ამას არ ვამბობდი, როცა ჯერ კიდევ ჩემს მიწაზე ვიყავი...“. იონა ფიქრობს, რადგან მის მიერ ნაქადაგები სიტყვა არ აღსრულდა, გარკვეული დროის შემდეგ ნინევის მკვიდრნი და ქალაქის გარეთ მცხოვრებნი წინასწარმეტყველის მომავლინებელ ღმერთს არაფრად ჩათვლიან და, შესაბამისად, აღნიშნული მოვლენა წარმართების უზენაესთან მიახლებას მეტად დააბრკოლებს).

მხ. 5. „გავიდა ქალაქიდან იონა და ქალაქის აღმოსავლეთით გაჩერდა; იქ ერთი ჩარდახი გაიკეთა, დაჯდა მის ქვეშ, ჩრდილში, და დაელოდა, რა მოუვიდოდა ქალაქს“¹.

წმ. კირილე ალექსანდრიელი: იონა ამგვარად ზრახავდა: მართალია, ღვთის რისხვა მოწყალებით შეიცვალა, მაგრამ ეს მოწყალება მხოლოდ იმ ნინეველებს განეკუთვნებათ, რომელთაც მთელი გულით შეინანეს. მართალია, დათქმული ვადა გავიდა, მაგრამ გარკვეული დროის შემდეგ საღვთო უწყება მაინც აღესრულება. სწორედ ამიტომ გადის იგი ქალაქიდან და ბანაკდება უდაბნოში, რომ იქიდან ადევნოს თვალყური ნინევს. იონა ელოდა, რომ ქალაქი ან მიწისძვრით განადგურდებოდა, ან, მსგავსად სოდომისა, ცეცხლით დაიწვებოდა).

არქიებისკ. იოანე სმირნოვი: მას შემდეგ, რაც ორმოცი დღე გავიდა და ნინევი გადარჩა, წინასწარმეტყველმა მოიწყინა. უფლისგან მოსმენილმა სიტყვებმა - „მაგრად გამწარდი?“ იონაში ასურელთა დედაქალაქის მახლობლად დარჩენის სურვილი აღძრა, რადგან ზეგარდამო გაქლერებული კითხვა კვლავაც ტოვებდა საღვთო მსჯავრის აღსრულების შესაძლებლობას. ამიტომაც, იგი ნინევის აღმოსავლეთით, მთიან მიდამოში გავიდა და კარვის ქვეშ დაბანაკდა).

თეოდორიტი კვირელი: იონას ქალაქიდან გასვლა და კარვის შექმნა უფრო ადრე ხდება, მაგრამ წიგნში ასეთი ქრონოლოგიით განთავსდა).

მხ. 6. „მოავლინა უფალმა ღმერთმა აყირო და იგი იონას თავსზემთ აიზარდა, რომ დაეჩრდილებინა მისთვის და წყენა გაექარებინა. დიდად გაახარა ამ აყირომ იონა“².

წიგნის ბოლო ნაწილში გადმოცემულია უწყება, თუ

1 „და განვიდა იონა ქალაქით და დაჯდა წინაშე ქალაქსა მას და იქმნა მუნ თავისა თვისისა კარავი. და დაჯდა მას ქუეშე აჩრდილსა, ვიდრემდე იხილოს, რამ-ღი ეყოს ქალაქსა მას“.

2 „და უბრძანა უფალმან ღმერთმან აყიროსა და აღმოსცენდა თავსა თანა იონამსსა, რამათა აგრილობდეს თავსა ზედა იონამსსა სიმძაფრისა მისგან სიცხისა. და განიხარა იონა აყიროსა მას ზედა სიხარულითა დიდითა ფრიად“.

როგორ განსწავლის უფალი იონას, რათა ეს უკანასკნელი საკუთარი შესედულებების სიმცდარეში დარწმუნდეს. სწორედ ამ მიზნით ქალაქგარეთ, უდაბურ ადგილას გასულ წინასწარმეტყველთან ახლოს, აღმოცენდება მცენარე აყირო¹, რომელიც მალევე გახდება. ტექსტის თანახმად, აღმოცენებაც და გახმობაც თითო ღამეში ხდება, თუმცა, შესაძლოა, მითითებული დროის ხანგრძლივობა ბუკვალურად არ გავიგოთ და ერთ ღამეში გაცილებით მეტი რაოდენობა იგულისხმებოდეს, რადგან წიგნში წარმოდგენილი ცნობებით არ ირკვევა, თუ რა ჟამის მანძილზე იმყოფებოდა წინასწარმეტყველი ქალაქგარეთ.

აყირო აღწერილი აქვთ ჰეროდოტეს, პლინიუსს, ნეტარი იერონიმეს. მათი ცნობებით, აღნიშნული მცენარე სამ მეტრამდე აღწევს, საკმაოდ სწრაფად იზრდება და მალევე ხდება, გააჩნია დიდი, მაჩრდილებელი ფოთლები. ბოტანიკოსები მას *Palma kristi*-ს უწოდებენ.

ნეტარი იერონიმე: ამ ადგილის გამო ვინმე კანტერიოსი უძველესი საგვარეულოს – კორნელიელთა – მოდგმიდან, ბრალს მდებდა სიწმინდეთმკრეხელობაში, რადგან მე გოგრის წილ სუროდ ვთარგმნე მითითებული მცენარე. ნაცვლად გოგრისა თუ სუროსი ებრაულ ტექსტში გვხვდება ტერმინი *ciceion*. იგი მცირე ზომის ხეა, ვაზის მსგავსი განიერი ფოთლებით. მცენარის ეს სახეობა მრავლად იზრდებოდა პალესტინაში, ძირითადად უდაბნოში. თუკი მის თესლს მიწაში ჩავაგდებთ, სითბოს ზემოქმედების შედეგად საოცარი სისწრაფით აღმოცენდება. რამდენიმე დღეში, ბალახის სახით ნანახი მცენარე მცირე ზომის ხეს ემსგავსება. წინასწარმეტყველთა

1 სულხან-საბა ორბელიანი აყიროს შემდეგნაირად განმარტავს: „აყირო ... ესე ნაყოფი სამგვარი არს: აყირო, გოგრა და ხაპი. აყირო არს ქერქ-ზრქელი, მსგავსი საწლისა, ვიეთნი კვასად უწოდენ; გოგრა არს ქერქ-თხელი და მხლად საჭმელი; ხაპი არს გვარი აყიროსი და უყელო, სასმისად იქმენ, რომელ არს კოში. და ესენიცა მრავალრიგნი არიან“ (სულხან-საბა ორბელიანი, ლექსიკონი ქართული, ტომი I; ავტობიოგრაფიული ნუსხეების მიხედვით მოამზადა, გამოკვლევა და განმარტებათა ლექსიკის საძიებელი დაურთო ილია აბულაძემ, თბილისი, 1991, გვ. 81).

წიგნების თარგმნისას განვიზრახე, მითითებული მცენარის ებრაული სახელი დამეტოვებინა, რადგან ლათინურში მისი შესატყვისი არ გაგვანჩნია, მაგრამ შემეშინდა, რომ გრამატიკოსები, თუკი განმარტების სრული თავისუფლება მიენიჭებოდათ, აღნიშულ ებრაულ ტერმინს ან ინდოეთში მოზინადრე ცხოველებად, ან ბეოტიის მთებად, ანთუ განსხვავებული რამ სახით აღიქვამდნენ და ტექსტის შინაარსს სრულად დასცილდებოდნენ. სწორედ ამ მიზეზით ძველ მთარგმნელებს მივბაძე, რომელთაც ასევე **სუროდ** ეთარგმნათ სხენებული ებრაული ტერმინი, რაც ბერძნულად გადმოიცემა სიტყვით **κισσός**).

ფრიდრიხ რუჟემონი: ხსენებულ მცენარეს საკმაოდ მსხვილი ტანი და მრავალი ტოტი გააჩნია, საიდანაც განიერი ფოთლები იზრდება და სასიამოვნოდ აჩრდილებს. ტოტებსა და ფოთლებს შორის ყვითელი ყვავილები აღმოცენდება, რომლის თესლიც სისიხლის გამწმენდ ზეთს შეიცავს. საკმარისია ტოტებს მოწყდეს ყვავილი და ფოთოლი, რომ რამდენიმე წუთში ჭკნებიან ისინი, როგორც ყველა სწრაფად მზარდ მცენარეს ემართება).

მს. 7. „მოავლინა ღმერთმა მეორე დღეს, განთიადისას, მატლი, გამოაჭმევინა აყირო და გახმა იგი“¹.

ნეტარი იერონიმე: მცირე ზომის ხე **ciceion**, რომელიც მალე იზრდება და მალევე ხმება, შეგვიძლია ისრაელს შევადაროთ, რომელმაც უმნიშვნელო ფესვი გაიდგა სულიერ ნიადაგში და, მიუხედავად იმისა, რომ სიმაღლეზე ასვლა იზრახა, ვერ მიემსგავსა საღვთო კედარსა და ნაძვს.

სანამ მზე ამობრწყინდებოდა, ის, რაც იონას აჩრდილებდა, სიმწვანით იყო აღსავსე, და აყირო, სიმბოლო იუდეველი ერისა, არ გამხმარა. მაგრამ რაჟამს სიმათლის მზე აღმოცისკრდა, ანუ ქრისტე ღმერთი წუთისოფელს მოველინა, მისი ბრწყინვალეებისა და სხივების ქვეშ ნინევიური სიბნელე, ძველი აღთქმის სულიერი წყვილია, განქარდა, ხოლო იონას მაჩრდილებელი მცენარე, იუდეველი ერი, გახმა. მატლსა და ხორშაკ ქარში რომაელ

¹ „და უბრძანა უფალმან ღმერთმან მატლსა განთიადისასა სვალისაგან და განავმო აყიროა იგი“.

მხედართმთავრებსა და ჯარს მოიაზრებენ, რომელთაც ქრისტეს აღდგომის შემდეგ პირწმინდად გაანადგურეს ისრაელი).

მს. 8-11. „მზე რომ ამოვიდა, მოავლინა ღმერთმა აღმოსავლეთის ცხელი ქარი; მზემ ისე დააცხუნა თავზე იონას, რომ მან, ღონემიხდილმა, სიკვდილი ინატრა, თქვა: «ამ სიცოცხლეს სიკვდილი მირჩევნია». უთხრა ღმერთმა იონას: «მაგრად გამწარდი ამ აყიროს გამო?» მიუგო: «მაგრად გაემწარდი, ლამის მოვეკდე». უთხრა უფალმა: «შენ ერთი აყირო დაგენანა, თუმცა შენ არ დაგიგაგეს და არც გაგიზრდია. ერთი ლამის შეილი იყო და ერთ ღამეში გახმა. აბა, მე როგორ არ დამენანოს დიდი ქალაქი ნინევი, სადაც ასოცი ათასზე მეტი კაცია, ერთმანეთისგან რომ ვერ გაურჩევია მარჯვენა და მარცხენა, და სადაც უთვალავი პირუტყვია?»¹.

ეპისკოპოსი პალადი: აყიროს გახმობის შემდეგ ღმერთმა აღმოსავლეთის ცხელი ქარი მოავლინა. ანატოლიის ქვეყნებში ქარის აღნიშნული სახეობა უმძიმეს შედეგებს იწვევს, მას თავშესაფრის გარეშე დარჩენილი ადამიანის მოკვდინება ხელეწიფება).

ტექსტში მითითებული 120 000-ის შესახებ განსხვავებული მოსაზრება გამოითქვა. ზოგიერთი თვლიდა, რომ ამ ადამიანებში ყრმა ასაკის ბავშვები მოიაზრებიან. შესაბამისად, საშუალო გათვლებით, ნინევისა და მისი შემოგარ-

¹ „და იყო აღმოსლვასა მზისასა, და უბრძანა უფალმან ღმერთმან ქარსა ცხელსა შემწუველსა და დააცხო მზემან თავსა ზედა იონასსა. და სულმოკლე იქმნა და აღმოვიდოდა სული მისი და თქუა: უმჯობეს არს ჩემდა სიკუდილი ვიდრე ცხორებასა ჩემსა. და ჰრქუა უფალმან იონას: უკუეთუ ფრიად შეწუხებულ ხარ შენ აყირომას მაგისტუს? და თქუა იონა: ფრიად შეწუხებულ ვარ მე ვიდრე სიკუდილმდე. და ჰრქუა უფალმან იონას: შენ ერიდები და სწყალობ აყიროსა, რომლისათვის არა დაჰშუერ მას ზედა, არცა განჰზარდე იგი, რომელი აღმოვდა ღამე და ღამეცა წარწყმდა. მე არა შევიწყალო-ა ნინევი, ქალაქი, რომელსა შინა დამკვდრებულ არიან უმრავლეს ათორმეტისა ბევრისა კაცნი, რომელთა არა იციან მარჯუენე და მარცხენე მათი, და საცხოვარი ფრიად?“

ენის მოსახლეობა 600 000-ს აღწევდა. სხვათა ვარაუდით, აღნიშნულ რიცხვში ზრდასრული ადამიანები იგულისხმებიან, რომლებსაც არ გააჩნიათ ცოდნა ცოდვა-მადლის შესახებ. ამ შემთხვევაში ადამიანების რაოდენობა, დაახლოებით, 300 000-მდე უნდა ყოფილიყო.

ნეტარი იერონიმე: ნინევი, უმშვენიერესი და ულამაზესი ქალაქი, ქრისტეს ეკლესიის წინასახეა, სადაც ადამიანებს გადარჩენის შესაძლებლობა ეძლევათ. რაც შეეხება 120 000 ადამიანს, ვისაც მარჯვენა მარცხენისგან ვერ გაურჩევია, მათში მცირეწლოვანი ბავშვები უნდა მოვიაზროთ, თუმცა შესაძლოა, ესაა ხალხი, რომლებსაც იონას ქადაგებამდე ბოროტებასა და სიკეთეს, კარგსა თუ ცუდს შორის სხვაობა ვერ შეემეცნებინათ).

საკუთრივ ნინევის შესახებ მხოლოდ ორი წინასწარმეტყველი, იონა და ნაუმი, საუბრობს, და ორივე მათგანი თხრობას დასმული კითხვით ასრულებს¹. იონას წიგნის ბოლო ნაწილი მკითხველში თითქოს ერთგვარ გაურკვევლობას ბადებს, რადგან ვერ გებულობს, უპასუხა თუ არა წინასწარმეტყველმა კითხვას და თუნდაც ეპასუხა, წიგნში ეს არ ასახულა. როგორ უნდა გვესმოდეს იონას დუმილი? აქ შესაძლოა, ვივარაუდოთ, რომ წინასწარმეტყველმა მთელი არსებით აღიქვა ის, რისი გაცხადებაც სურდა მისთვის შემოქმედს, წინააღმდეგ შემთხვევაში არც ეს წიგნი დაიწერებოდა, და გააცნობიერა რა საკუთარი დანაშაული უზენაესის წინაშე, იონამ ისტორიულ-ბიოგრაფიულ-წინასწარმეტყველებითი უწყება დასამოძღვრად შემდგომ თაობებს შემოუნახა.

წმ. ეფრემ ასური: იონა ქალაქგარეთ იმყოფებოდა. მთელი ნინევის მოსახლეობა გავიდა მასთან და ყველას ესმოდა, რომ წინასწარმეტყველი ვილაცას რაღაცას ეკითხებოდა და, ამასთანავე, თავადაც პასუხობდა შემკითხვე-

1 შდრ. „აბა, მე როგორ არ დამენახოს დიდი ქალაქი ნინევი, სადაც ასოციათასზე მეტი კაცია, ერთმანეთისგან რომ ვერ გაურჩევია მარჯვენა და მარცხენა, და სადაც უთვალავი პირუტყვია?“ (იონ. 4.11); „არ გიშუშდება ჭრილობა, გაგიარჯლდა წყლული. ვინც კი გაიგებს შენს ამბავს, ტაშს დაგცემს, რადგან ვის არ მისწვდენია შენი გამოდმებული სიავე?“ (ნაუმ. 3.19).

ელს... ხალხმა სიყვარულით ხელში აიტაცა იგი, ვითარცა მეფე და ქალაქში შეიყვანა. დიდი თუ პატარა ცდილობდა, პატივი მიეგო მისთვის. როდესაც იონამ სამშობლოში წასვლა გადაწყვიტა, ნინეველებმა მისი გაცილება განიზრახეს. მიუხედავად იმისა, რომ წინასწარმეტყველს არ სურდა მათი თანხლება, ასურელები მაინც გაჰყვნენ. რაჟამს აღთქმულ მიწას მიაღწიეს, იონამ თანამგზავრთა განტყვება განიზრახა და მშვიდობიანი მგზავრობა უსურვა, რადგან ემინოდა, ისრაელში არსებული კერპთმსახურების ენითგამოუთქმელი სიმრავლე არ ენახათ და სინანულის გზით განწმენდილი ადამიანები კვლავ უკეთურებას არ ზიარებოდნენ. შიშობდა წინასწარმეტყველი, რომ ნინეველთა ახლადმეხორცებული სულიერი წყლული კვლავაც არ გახსნილიყო. საზიანოა უკეთური მაგალითი მდბაალი ადამიანისა, მაგრამ რაოდენ დამღუპველია მაგალითი იმისა, ვისაც განვითარების მაღალი საფეხურისთვის მიუღწევია და მერე დაცემულა. უსირცხვილო ცოდვილი თითქოსდა შეგნებულად საკუთარ საფუარს სხვის ცოშს თანაშეურთავს და თავისი სიხსლოვითა თუ თანაზიარებით სხვებსაც თავხედობამდე მიიყვანს...

როგორ უნდა დაემალა იონას თანატომელთა უკეთურება? იგივე ხერხი, რაც ზღვაზე გამოიყენა, ამჯერად ხმელეთზეც აამოქმედა. როდესაც გარბოდა, მეზღვაურები დაარწმუნა, ხომალდზე გამგზავრების უფლება მიეცათ მისთვის. ახლაც დააჯერა ნინეველნი, რომ განშორებოდნენ, რადგან ამგვარად მიმართა: „დიდი დღესასწაულია ჩვენს მიწაზე, სადაც შეუძლებელია წარმართების ყოფნა. ჩემი ერის ძეებს ზეიმი აქვთ, რომელშიც არც ერთი უცხოტომელი არ უნდა მონაწილეობდეს. დიდ ღვინს გადაიხდიან წინადაცვეთილები, ხოლო წინადაუცვეთელებს ეკრძალებათ მიხლება მათთან. თქვენ, მართალია, მონანულნი ხართ, მაგრამ არა წინადაცვეთილნი. ამიტომაც შეირყვნება წმინდა დღესასწაული წინადაუცვეთელთა მონაწილეობით. წადით მშვიდობით, დაუბრუნდით თქვენს სამშობლოს და რაჟამს დღესასწაული დასრულდება, მაშინ მობრძანდით. მიიღეთ რჩევა და არ უარყოთ ჩემი ვედრება“. ნინეველებმა ირწმუნეს იონას სიტყვა, თაყ-

ვანი სცეს მას, კურთხევაც გამოითხოვეს და განშორდნენ. მწუხარებდა მთელი საკრებულო, დამშვიდობებისას ყველა ტიროდა, რადგან დღესასწაული აღმოჩნდა ხელისშემშლელი აღთქმული მიწის მოსახილავად.

იონა ტყუილის თქმაზე მეტად იმას უფრთხოდა, რომ ასურელებს, შესაძლოა, მისი სიტყვა არ დაეჯერებინათ, - შორს წასულიყო წინასწარმეტყველი, ისინი კი კვლავაც საზღვართან რჩებოდნენ. უეცრად მოპირდაპირე მხარეს დიდი მთა შენიშნეს და გადაწყვიტეს, უმაღლესი ასულიყვნენ მასზე, რომ თუნდაც მცირედი ნაწილი ენახათ იმ მიწისა, საითკენაც დიდი გულმოდგინებით მიემართებოდნენ და მთაზე ზეაღსვლა დაიწყეს. აი, მწვერვალსაც მიაღწიეს. მართალია, ეკრძალებათ ნინეველებს შესვლა აღთქმულ მიწაზე, მაგრამ თვალთ მანაც მოიხილავენ მცირედს. მაღლიდან მხერა მთელ პალესტინას მოატარეს. უეცრად ხალხი შეძრწუნდა და ძლიერ შეშინდა, საშინელმა სულიერმა ტკივილებმა განმსჭვალა ისინი, რადგან აი, მთებზე საკურთხევლებია აღმართული, სიმაღლეებზე - წარმართული კერპები, ჭალებში გაუკუღმართებული მსახურებები აღესრულება, ტყეებში მრუშობას მისცემიან ადამიანები. ურიცხვია შეცოდებანი, დაუთვლელია უკეთურებანი. თვალწინ გადაშლილმა სანახაობამ ძრწოლა მოჰგვარა ნინეველებს და ასე მიმართავენ ერთმანეთს: „ნუთუ სიზმარია? აღთქმული მიწაა თუ სოდომი? ჩვენ წინაშე აბრაამის ძენი არიან თუ დემონები? მართლა ადამიანებს ვხედავთ? იქნებ სულები არიან, კაცთა გამოსახულებით? ნუთუ აქ გადმოინაცვლა ჩვენ მიერ ჩვენივე ქვეყნიდან განდევნილმა უკეთურებამ? ისეთ ურჯულოებას ვხედავთ, როგორც ჩვენს სამშობლოშიც არ გვენახა! ისეთი ცოდვები აღესრულება, რასაც ჩვენში ვერასოდეს გაიგებდი! არასოდეს შეგვიწირავს ბავშვები დემონებისთვის, აქ კი ვხედავთ, რომ ჩვილები დაიკვლიან! ჩვენში მსხვერპლად პირუტყვი იწირება, ამათთან საკუთარ ასულებს ადავლენს ხალხი!“

ურთიერთში ამგვარად ბჭობდნენ მონანული ნინეველნი და როგორი მძაფრი გულისტქმითაც სურდათ აქამდე აღთქმული ქვეყნის მოხილვა, ნანახით შეძრწუნებულბმა

ზუსტად ისეთივე გულმოდგინებით მოიძულეს იგი, სირბილით უკუიქცნენ და ამბობდნენ: „მარადის იყოს ჩვენს ქვეყანაში ნეტარი წინასწარმეტყველის ხსოვნა, რადგან ისაა მიზეზი ჩვენი გადარჩენისა და სწორედ მისგან მივიღეთ ყოველივე სასარგებლო“).

დეკან. იონა სოლოვიოვი: ფსევდოეპიფანესა და ფსევდოდოროთეს ცნობებით, სამშობლოში დაბრუნებულ იონას თანატომელები ნინევის დაქცევასთან დაკავშირებული უწყების შეუსრულებლობის მიზეზით ისე დასცინოდნენ, კიცხავდნენ და შეაჭირვებდნენ, რომ წინასწარმეტყველმა იუდეა დატოვა და საკუთარ დედასთან ერთად ფინიკიის ტვიროსში გაიხიზნა, სადაც გარდაიცვალა. ასევე გავრცელებულია სხვა ცნობებიც. ერთ-ერთი ასეთი გადმოცემის თანახმად, ღვთის ნების აღმსრულებელი იონა ნინევიში დარჩა და იქვე აღესრულა. მეორე ცნობის მიხედვით, იგი გეთხოფერში დაბრუნდა და ვიდრე გარდაცვალებამდე მშობლიურ ქალაქში ცხოვრობდა. ძნელია საბოლოო გადაწყვეტილების მიღება, თუ რომელი უწყებაა ჭეშმარიტი, რადგან 1842 წელს ქალაქ მოზულში აღმოჩენილ ნინევის ნანგრევებსა და სოფელ ელ-მეშახში (გადმოცემის თანახმად სწორედ აქ მდებარეობდა გეთხოფერი), ორივეგან იონას საფლავების არსებობაზე მიუთითებენ).

ნაშრომები გამომცემი ლიტერატურა

- ძველი აღთქმის საწინასწარმეტყველო წიგნთა განმარტებანი, შემდგენელი – დეკანოზი აკაკი მეგრელიშვილი, თბილისი, 2011 წელი.
- А. П. Лопухин; Толковая Библия или комментарий на все книги Св. Писания Ветхого и Нового Заветов; Второе издание, Петербург; Институт перевода библии, том 7, Стокгольм, 1987.
- Александр Павлович Лопухин; Библейская история при свете новейших исследований и открытий; Ветхий Завет, том 2, Москва, 2007.
- Протоиерей Александр Мень; Исагогика, Курс по изучению Священного Писания, Москва, 2003.
- Протоиерей Александр Мень; История религии, В поисках пути, истины и жизни, вестников Царства Божия, том 5, Москва, 1992.
- Андрей Петрович Смирнов; Покаяние Ниневитян, опубликовано – Чтения в Обществе любителей духовного просвещения, 1879, 1, 70-111.
- Св. Ефрем Сирин; Толкование на книгу пророка Ионы (Иона 3. 2-3), **იხ. ინტერნ. საიტ.** <http://lib.eparhia-saratov.ru/books/06e/efrem/sirin3/8.html>.
- Блаженный Иероним Стридонский, толкование на книгу пророка Ионы; Опубликовано: Творения, ч. 13; Киев, 1896, ст. 201-253.
- Протоиерей Иоанн Соловьев; О книге пророка Ионы; Опыт исагогико-экзегетического исследования, Магистерская диссертация, Москва, 2006.
- Святитель Кирилл Александрийский, толкование на пророка Иону; Опубликовано: Богословский вестник, 1893, 9; Прил., 19-50; 1893, 11; Прил., 34-37.
- Митрополит Митрофан (Симашкевич); Пророчество

Наума о Ниневи; Эгзегетическое исследование с очерками истории Ассирийского государства и историко-критическим решением вопроса о происхождении книги пророка Наума; С.-Петербург, 1875.

- Епископ Паладий (Пьянков); Толкования на книги святых пророков Ионы и Михея, Москва, 1998.
- Блаженный Феодорит Кирский; Толкование на книгу пророка Ионы. Опубликовано: Творения. Ч. 4. М., 1857, 318-344.
- Фридрих Ружемон; Краткое объяснение двенадцати последних пророческих книг ветхого завета, С.-Петербург, 1880.
- Толкование ветхозаветных книг от книги Исаии по книге Малахии; Русское издание подготовлено для печати Славянским Миссионерским Издательством; Ашфорд, Коннектикут, США, 1996.
- Митрополит Митрофан (Симашкевич); Пророчество Наума о Ниневи; Эгзегетическое исследование с очерками истории Ассирийского государства и историко-критическим решением вопроса о происхождении книги пророка Наума; С.-Петербург, 1875.
- Епископ Паладий (Пьянков); Толкования на книги святых пророков Ионы и Михея, Москва, 1998.
- Блаженный Феодорит Кирский; Толкование на книгу пророка Ионы. Опубликовано: Творения. Ч. 4. М., 1857, 318-344.
- Фридрих Ружемон; Краткое объяснение двенадцати последних пророческих книг ветхого завета, С.-Петербург, 1880.
- Толкование ветхозаветных книг от книги Исаии по книге Малахии; Русское издание подготовлено для печати Славянским Миссионерским Издательством; Ашфорд, Коннектикут, США, 1996.

თბილისის სასულიერო
აკადემიისა და სემინარიის
გამომცემლობა
2014

კომპიუტერული უზრუნველყოფა და ტექნიკური
რედაქტორი
შორენა ფარქოსაძე

რედაქციის მისამართი:
თბილისი, სიონის ქ. №13/40.

E-mail: gamomcemloba@mail.ru

Address of editorial Board:
13/40, SIONI STR. TBILISI.

დაიბეჭდა გამომცემლობა „მერიდიანში“
თბილისი, ალ. ყაზბეგის გამზ. №47
E-mail: meridiani@777gmail.com

